

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Міністерство освіти і науки України
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПАСКА АНДРІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 37:069]:378.4(477)“1990/2025”(043)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(90-ті рр. XX – ПЕРША ЧВЕРТЬ XXI СТ.)**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. В. Паска

Науковий керівник: Стинська Вікторія Володимирівна, доктор педагогічних
наук, професор

Івано-Франківськ – 2025

АНОТАЦІЯ

Паска А. В. Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.).

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню особливостей розвитку музейної педагогіки як наукової педагогічної дисципліни та освітньої технології у сфері практичної діяльності музеїв закладів вищої освіти України упродовж 90-х років XX – першої чверті XXI століття. Зазначений період був надзвичайно вагомим і насиченим в аспекті впровадження в музейний простір нових ціннісних українознавчих установок, формування наукового світогляду, патріотизму, національної ідентичності студентської молоді засобами музейної педагогіки. Музеї інститутів, академій, університетів стали справжніми науково-дослідницькими, навчально-методичними та культурно-просвітницькими підрозділами у системі вищої освіти України.

Попри наявність значного масиву вітчизняних досліджень, у яких розглядаються окремі аспекти окресленої проблематики, рівень її наукового опрацювання все ще не можна вважати достатнім. Узагальнення даних про процеси становлення українського музейництва та результати аналізу наукових джерел виявили низку суперечностей, що потребують усунення на різних рівнях наукового пошуку, зокрема між:

- унікальною етнокультурною, освітньою, науковою, академічною спадщиною українського народу, створеною впродовж багатьох століть, та недостатньо повним і систематичним використанням її потенціалу в музейно-педагогічній діяльності закладів вищої освіти України і формуванні музейної культури студентів;

- підвищеними вимогами до формування загальнокультурних і громадянських компетентностей здобувачів вищої освіти та недостатністю,

фрагментарністю залучення фондів, колекцій, експозицій державних, громадських, приватних музеїв до освітнього процесу.

Метою дослідження визначено комплексний аналіз розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України впродовж 90-х років ХХ – першої чверті ХХІ ст. з метою модернізації науково-дослідної роботи здобувачів освіти, викладачів, науковців у галузі музейної освіти та формування музейної культури студентів.

Комплексні дослідження в галузі сучасної української музейної педагогіки, теоретико-методичні засади її становлення як науки та перспективного напрямку освітньо-виховної діяльності закладів вищої освіти здійснили у своїх працях Т. Белофастова, О. Бондарець, О. Караманов, Р. Маньковська, І. Медведєва, С. Муравська, Ю. Омельченко, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, В. Снагощенко, Н. Філіпчук, І. Удовиченко та ін. Досвід використання музейної педагогіки у процесі навчання здобувачів вищої освіти, формування професійних компетентностей майбутніх фахівців, виховання патріотизму і національної свідомості розглядали Г. Білавич, Т. Васютіна, П. Вербицька, І. Данильченко, О. Дрогобицька, О. Квас, О. Кірдан, О. Комова, А. Королько, В. Надольська, Ю. Песоцька, Н. Писаревська, Л. Прокопів, О. Салата, Н. Салига, Л. Самойленко, В. Стинська, В. Харитонов, Л. Хрящевська, І. Червінська, І. Чмелик, Р. Шикуча, Л. Яновська та ін.

Законодавчою та нормативно-правовою базою освітньо-виховної діяльності музейних установ ЗВО стали Закони України «Про музеї та музейну справу» (1995), «Про охорону культурної спадщини» (2000), «Про вищу освіту» (2014), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025); Положення про музей при закладах освіти системи Міністерства освіти України (1997), Положення про музейний фонд України (2020); Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр. та ін.

Аналіз концептуально-теоретичних позицій сучасних науковців дав змогу констатувати, що під музейною педагогікою розуміється як педагогічна дисципліна (вузьке значення), так і освітня технологія, сфера науково-практичної діяльності музеїв (широке значення). Наукова дисципліна «музейна педагогіка» досліджує історію освітньої діяльності музеїв, забезпечує методологічний підхід до реалізації освітньої функції музеїв, вивчає взаємодію музеїв з освітніми установами та специфіку формування наукового світогляду, системи цінностей і громадянської позиції здобувачів освіти в процесі музейної комунікації. Освітня технологія «музейна педагогіка» забезпечує передавання культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища. У дисертаційній роботі акцентовано увагу, перш за все, на ролі музейної педагогіки у закладах вищої освіти як сучасної освітньої технології, що забезпечує формування наукового світогляду, музейної культури здобувачів освіти, активної громадянської позиції студентської молоді, їхньої національної ідентичності.

У процесі дисертаційного дослідження вивчено і проаналізовано освітньо-виховну діяльність музейних установ та досвід музейно-педагогічної роботи у 51 закладі вищої освіти III-IV рівнів акредитації усіх регіонів України. Серед них – 16 класичних університетів, 9 – педагогічних, 7 – технічних, 4 – медичних, 5 – мистецьких, 2 – аграрних, 1 – теологічний, 3 – військових та правоохоронних ЗВО, 4 – обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. У даних закладах досліджено педагогічну діяльність 91 музейної установи.

У дисертації наголошується, що усі напрями діяльності музеїв системи вищої освіти можна поділити на два блоки: науково-педагогічні та музеєзнавчі. До першого блоку віднесено такі напрями: науково-дослідницький, освітній, виховний, просвітницький. До другого блоку віднесено такі напрями: науково-фондовий, науково-експозиційний, реставраційний, пам'яткоохоронний, комплектування музейних зібрань. Ключове значення для розуміння проблеми музейно-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти має характеристика напрямів музейної роботи, віднесених до першого блоку, а саме «Науково-педагогічні напрями». На основі вивчення досвіду роботи багатьох навчальних

музеїв у дослідженні з'ясовано організаційно-методичні та дидактичні форми діяльності, що притаманні кожному напрямку.

Підкреслюється, що активне впровадження музейної педагогіки у ЗВО сприяє формуванню і становленню у студентів наукового світогляду, музейної культури, естетичної мотивації, навичок прикладного застосування отриманих у музеї знань, соціалізації і позитивного досвіду поведінки, особистісного ставлення до культурних цінностей, креативного мислення і творчої активності, громадянської і національної ідентичності, мотивації до пошуково-дослідницької та інтерактивної діяльності.

У процесі дисертаційного дослідження розроблено періодизацію та виділено 5 етапів формування музейно-освітнього простору та розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України у період незалежності:

- перший етап – адаптаційний (1991-1996 рр.) охоплював період від проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про музеї та музейну справу» (1995) та нової Конституції України (1996). На цьому етапі почалося реформування освітньої та виховної роботи в музеях закладів вищої освіти, перепрофілювання існуючих музеїв, їхня реекспозиція та оновлення відповідно до нових вимог;

- другий етап – практично-орієнтований (1997-2006 рр.) характеризувався прийняттям та реалізацією у системі вищої освіти таких нормативних документів, як «Положення про музей при закладі вищої освіти системи Міністерства освіти України» (1997) та «Про внесення змін до положень щодо музеїв при навчальних закладах, що перебувають у сфері управління МОН України» (2006). У цей період починається активна інтеграція музеїв в освітній простір, створюється багато нових історичних, етнографічних, мистецьких, технічних, меморіальних музеїв, спостерігаються системні зрушення в організації та проведенні музейно-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти України;

- третій етап – науково-освітній (2007-2013 рр.) відзначився важливими позитивними змінами у сфері педагогічної діяльності музеїв закладів вищої освіти, які стали ініціаторами та учасниками багатьох всеукраїнських і регіональних

музейних проєктів і програм, інших тематичних заходів. Така діяльність забезпечила усвідомлення сучасної освітньо-педагогічної місії музею та оволодіння новітніми методиками музейної роботи у системі вищої освіти, що сприяло реалізації Концепції національного виховання студентської молоді (2009). На цьому етапі спостерігався активний розвиток наукових досліджень в галузі музейної педагогіки як окремого напрямку гуманітарних наук та освітньої технології, зорієнтованої на активну участь студентської молоді у створенні нових музейних експозицій та музейних виставок. Характерним було започаткування музейних інтернет-порталів, вебсайтів та вебсторінок музеїв освітніх закладів, які пропагують роботу музейних закладів, висвітлюють організаційно-методичні та правові аспекти музейної діяльності;

- четвертий етап – інноваційно-комунікаційний (2014-2021 рр.), який охопив період від перемоги Революції гідності до початку повномасштабної російсько-української війни, позначився активізацією національно-патріотичного виховання студентської молоді та зростанням ролі музейної освіти у процесі становлення громадянського суспільства. Значна робота проведена музейними установами закладів вищої освіти у процесі реалізації завдань, що містилися у таких документах МОН України: «Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» (2018), Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019) та ін.;

- п'ятий етап – громадсько-політичний (2022-2025 рр.) відзначається зміною умов музейно-освітньої діяльності в умовах повномасштабної російсько-української війни. Характерним стало згорання музейної діяльності у закладах вищої освіти на окупованих українських територіях, релокація окремих навчальних музеїв до безпечних регіонів, активізація віртуальних музейних занять і проєктів для студентів. Значних зусиль докладають музейні фахівці, науковці та здобувачі вищої освіти для відновлення музейних експозицій після руйнування музеїв освітніх закладів російськими загарбниками. Музейні педагоги пріоритетну увагу зосереджують на реалізації в освітньому процесі вимог Законів України «Про

основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025), оновленої Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (2022).

Наукова новизна і теоретичне значення дисертації полягають у тому, що уперше:

- здійснено комплексний аналіз розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України впродовж 90-х рр. XX – першої чверті XXI ст.;
- розроблено періодизацію формування музейно-освітнього простору та розвитку музейної педагогіки у ЗВО України в 90-х рр. XX – першій чверті XXI ст.;
- уведено до наукового обігу масив різновидових джерел, що стосуються розвитку української музейної педагогіки;
- проаналізовано досвід використання освітньо-виховного потенціалу різних профілів і видів музеїв у процесі вивчення здобувачами вищої освіти музейної педагогіки;
- визначено перспективні напрями розвитку української музейної педагогіки в сучасному освітньому просторі України.

У дисертаційній роботі

- *уточнено:* наукові уявлення про поняттєво-категоріальний апарат з досліджуваної проблеми (категорії «музейна педагогіка», «музейний педагог», «музейно-освітній простір», «музейна освіта», «музейна культура»); історіографію проблеми музейно-педагогічної діяльності у ЗВО за досліджуваного періоду;
- *удосконалено:* практичний внесок окремих музєсзнавців, музейних педагогів-новаторів, науковців у розвиток музейної освіти студентської молоді.

Новий рівень розвитку в науковій роботі отримали:

- дослідження специфіки формування фахових і загальнокультурних компетентностей здобувачів вищої освіти засобами музейної педагогіки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в проєктуванні та впровадженні елективного курсу «Музейна педагогіка»; розробці методичних матеріалів: «Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України», «Наукові

взаємозв'язки музейної педагогіки», «Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО», «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО», логіко-функціональні моделі «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (1991-2025 рр.)», «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України»; створенні інтерактивного студентського путівника «Музейний простір Прикарпаття» (свідоцтво ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про реєстрацію авторського права №138343 від 28.07.2025 р.); визначенні рекомендацій та перспектив розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України.

Окрім того, корисними для теорії і практики музейно-педагогічної діяльності у ЗВО будуть результати пілотного діагностичного опитування здобувачів вищої освіти на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента».

Зміст і результати дослідження, а також авторські розробки можуть використовуватися: науково-педагогічними працівниками при викладанні дисциплін «Музейна педагогіка», «Музезнавство», «Культурологія», «Мистецтвознавство», «Українознавство», «Краєзнавство» та ін., підготовці навчально-методичних матеріалів, плануванні просвітницьких заходів, розробці й упровадженні освітніх інтернет-ресурсів і цифрових технологій; студентами для формування музейної культури та опанування сучасних форм музейно-педагогічної діяльності; музейними педагогами та працівниками закладів вищої освіти у професійній діяльності; фахівцями освітньої та культурної галузі для підвищення кваліфікації у сфері музейної педагогіки.

Ключові слова: музейна педагогіка, музей, заклад вищої освіти, освітній простір, музезнавство, вища освіта, музейна комунікація, музейні колекції, здобувачі вищої освіти, музейна освіта, музейна культура, музей закладу вищої освіти, сучасні освітні технології, засоби музейної педагогіки, музейно-педагогічна діяльність.

ANNOTATION

Paska, A. V. Museum pedagogy as a means of shaping the educational space of higher education institutions in Ukraine (1990s – first quarter of the 21st century).

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 011 Educational and Pedagogical Sciences – Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk, 2024.

The dissertation is devoted to the study of the peculiarities of the development of museum pedagogy as a scientific pedagogical discipline and educational technology in the field of practical activities of museums of higher education institutions of Ukraine during the 1990s – first quarter of the 21st century. This period was extremely significant and intense in terms of introducing new Ukrainian studies values into the museum space and shaping the scientific worldview, patriotism, and national identity of students through museum pedagogy. The museums of institutes, academies, and universities became true scientific research, educational, methodological, and cultural-educational units in the system of higher education in Ukraine.

Despite the existence of a significant body of domestic research examining individual aspects of the outlined issue, the level of its scientific study still cannot be considered sufficient. The generalization of data on the processes of the formation of Ukrainian museology and the results of the analysis of scientific sources revealed a number of contradictions that need to be eliminated at various levels of scientific research, in particular between:

- the unique ethnocultural, educational, scientific, and academic heritage of the Ukrainian people, created over many centuries, and the insufficiently complete and systematic use of its potential in the museum and educational activities of higher education institutions in Ukraine and in the formation of museum culture among students;
- the increased requirements for the formation of general cultural and civic competencies of higher education seekers and the insufficient and fragmentary involvement of funds, collections, and exhibitions of state, public, and private museums in the educational process.

The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of the development of museum pedagogy in higher education institutions in Ukraine during the 1990s and the first quarter of the 21st century with a view to modernizing the research work of students, teachers, and scholars in the field of museum education and shaping the museum culture of students.

Comprehensive research in the field of modern Ukrainian museum pedagogy, the theoretical and methodological foundations of its formation as a science and a promising direction of educational and upbringing activities of higher education institutions were carried out in the works of T. Belofastova, O. Bondarets, O. Karamanov, R. Mankovska, I. Medvedeva, S. Muravska, Yu. Omelchenko, Yu. Pavlenko, N. Puseplina, V. Snagoshchenko, N. Filipchuk, I. Udovychenko, and others. The experience of using museum pedagogy in the process of teaching higher education students, forming the professional competencies of future specialists, and fostering patriotism and national consciousness has been examined by G. Bilavich, T. Vasyutina, P. Verbytska, I. Danilchenko, O. Drohobychka, O. Kvas, O. Kirdan, O. Komova, A. Korolko, V. Nadolska, Yu. Pesotska, N. Pysarevska, L. Prokopiv, O. Salata, N. Salyga, L. Samoilenko, V. Stynska, V. Kharitonov, L. Khryashchevska, I. Chervinska, I. Chmelik, R. Shikula, L. Yanovska, and others.

The legislative and regulatory framework for the educational and educational activities of museum institutions of higher education institutions is provided by the Laws of Ukraine «On Museums and Museum Affairs» (1995), «On the Protection of Cultural Heritage» (2000), «On Higher Education» (2014), «On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Establishing Ukrainian National and Civic Identity» (2022), «On the Principles of State Policy on National Memory of the Ukrainian People» (2025); Regulations on museums at educational institutions of the Ministry of Education of Ukraine (1997), Regulations on the Museum Fund of Ukraine (2020); Concept of National Patriotic Education in the Education System of Ukraine (2022), Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032, etc.

An analysis of the conceptual and theoretical positions of contemporary scholars has made it possible to conclude that museum pedagogy is understood both as a

pedagogical discipline (narrow meaning) and as an educational technology, a sphere of scientific and practical activity of museums (broad meaning). The scientific discipline of «museum pedagogy» studies the history of educational activities of museums, provides a methodological approach to the implementation of the educational function of museums, studies the interaction of museums with educational institutions and the specifics of the formation of a scientific worldview, a system of values, and the civic position of students in the process of museum communication. The educational technology of «museum pedagogy» ensures the transfer of cultural experience through the pedagogical process in a museum environment. The dissertation focuses primarily on the role of museum pedagogy in higher education institutions as a modern educational technology that ensures the formation of a scientific worldview, museum culture among students, active civic attitudes among young people, and their national identity.

In the course of the dissertation research, the educational and upbringing activities of museum institutions and the experience of museum-pedagogical work in 51 higher education institutions of III-IV accreditation levels in all regions of Ukraine were studied and analyzed. Among them are 16 classical universities, 9 pedagogical, 7 technical, 4 medical, 5 art, 2 agricultural, 1 theological, 3 military and law enforcement higher education institutions, and 4 regional institutes of postgraduate pedagogical education. These institutions have researched the pedagogical activities of 91 museum institutions.

The dissertation emphasizes that all areas of activity of museums in the higher education system can be divided into two blocks: scientific and pedagogical, and museological. The first block includes the following areas: scientific research, education, upbringing, and enlightenment. The second block includes the following areas: scientific and archival, scientific and exhibition, restoration, preservation, and museum collection development. The characteristics of the areas of museum work included in the first block, namely «Scientific and pedagogical areas», are key to understanding the problem of museum and pedagogical activities in higher education institutions. Based on the study of the experience of many educational museums, the research identified the organizational, methodological, and didactic forms of activity characteristic of each area.

It is emphasized that the active implementation of museum pedagogy in higher education institutions contributes to the formation and development of students' scientific worldview, museum culture, aesthetic motivation, skills in the applied use of knowledge gained in museums, socialization and positive behavioral experience, a personal attitude to cultural values, creative thinking and creative activity, civic and national identity, and motivation for research and interactive activities.

In the course of the dissertation research, a periodization was developed and five stages of the formation of the museum-educational space and the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine during the period of independence were identified:

- the first stage—adaptation (1991–1996)—covered the period from the proclamation of Ukraine's independence to the adoption of the Law of Ukraine «On Museums and Museum Affairs» (1995) and the new Constitution of Ukraine (1996). At this stage, the reform of educational and upbringing work in museums of higher education institutions began, along with the re-profiling of existing museums, their re-exhibition, and updating in accordance with new requirements;

- the second stage – practice-oriented (1997-2006) – was characterized by the adoption and implementation of such regulatory documents in the higher education system as the «Regulations on Museums at Higher Education Institutions of the Ministry of Education of Ukraine» (1997) and «On Amendments to the Regulations on Museums at Educational Institutions under the Authority of the Ministry of Education and Science of Ukraine» (2006). During this period, the active integration of museums into the educational space began, many new historical, ethnographic, art, technical, and memorial museums were created, and systemic changes were observed in the organization and conduct of museum and educational activities in higher education institutions in Ukraine;

- the third stage – scientific and educational (2007-2013) – was marked by important positive changes in the pedagogical activities of museums at higher education institutions, which became initiators and participants in many national and regional museum projects and programs, as well as other thematic events. Such activities ensured awareness of the museum's contemporary educational and pedagogical mission and

mastery of the latest museum work methods in the higher education system, which contributed to the implementation of the Concept of National Education of Student Youth (2009). At this stage, there was active development of scientific research in the field of museum pedagogy as a separate branch of the humanities and educational technology, focused on the active participation of students in the creation of new museum exhibitions and museum displays. A characteristic feature was the launch of museum internet portals, websites, and web pages of educational institutions' museums, which promote the work of museum institutions and highlight the organizational, methodological, and legal aspects of museum activities;

- the fourth stage – innovation and communication (2014-2021), which covered the period from the victory of the Revolution of Dignity to the start of the full-scale Russian-Ukrainian war, was marked by the intensification of national-patriotic education of students and the growing role of museum education in the process of building civil society. Significant work has been carried out by museum institutions of higher education in the process of implementing the tasks contained in such documents of the Ministry of Education and Science of Ukraine as the Concept of National Patriotic Education in the Education System of Ukraine (2019), «On bringing museum exhibitions under the jurisdiction of the Ministry of Education and Science of Ukraine» (2018) etc.;

- the fifth stage – socio-political (2022-2025) – is marked by a change in the conditions of museum and educational activities in the context of a full-scale Russian-Ukrainian war. This stage is characterized by the curtailment of museum activities in higher education institutions in the occupied Ukrainian territories, the relocation of some educational museums to safe regions, and the intensification of virtual museum classes and projects for students. Museum specialists, scientists, and higher education students are making significant efforts to restore museum exhibitions after the destruction of educational institutions' museums by Russian invaders. Museum educators are focusing their attention on implementing the requirements of the Law of Ukraine «On the Basic Principles of State Policy in the Sphere of Affirming Ukrainian National and Civic Identity» (2022), the updated Concept of National Patriotic Education in the Ukrainian

Education System (2022), and the Law of Ukraine «On the Principles of State Policy on National Memory of the Ukrainian People» (2025).

The scientific novelty and theoretical significance of the dissertation lie in the fact that for the first time:

- a comprehensive analysis of the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine during the 1990s and the first quarter of the 21st century has been carried out;

- a periodization of the formation of the museum-educational space and the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine in the 1990s and the first quarter of the 21st century has been developed;

- a large number of diverse sources related to the development of Ukrainian museum pedagogy have been introduced into scientific circulation;

- the experience of using the educational and upbringing potential of various types and profiles of museums in the process of studying museum pedagogy by higher education students has been analyzed;

- promising directions for the development of Ukrainian museum pedagogy in the modern educational space of Ukraine have been identified.

In the dissertation

- *the following have been clarified*: scientific ideas about the conceptual and categorical apparatus of the problem under study (the categories of «museum pedagogy», «museum educator», «museum educational space», «museum education» and «museum culture»); the historiography of the problem of museum-pedagogical activity in higher education institutions during the period under study;

- *improved*: the practical contribution of individual museum specialists, innovative museum educators, and scientists to the development of museum education for students.

A new level of development in scientific work has been achieved in:

- research into the specifics of developing professional and general cultural competencies in higher education students through museum pedagogy.

The practical significance of the research results lies in the design and implementation of the elective course «Museum Pedagogy»; the development of

methodological materials: «Classifier of Museums of Higher Education Institutions of Ukraine», «Scientific Interrelationships of Museum Pedagogy», «Key Qualities of a Modern Museum Educator in Higher Education Institutions», «Modern Forms of Organization of Museum Pedagogy in Higher Education Institutions», logical-functional models «Museum Pedagogy in the Educational Space of Vasyl Stefanyk Carpathian National University (1991-2025)», «Formation of the Museum and Educational Space of Higher Education Institutions in Ukraine»; creation of an interactive student guide «Museum Space of the Carpathian Region» (certificate of the Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation on copyright registration No. 138343 dated July 28, 2025); determining recommendations and prospects for the development of museum pedagogy in higher education institutions of Ukraine.

In addition, the results of a pilot diagnostic survey of higher education seekers on «The role of museum education in shaping the personality of a modern student» will be useful for the theory and practice of museum-pedagogical activities in higher education institutions.

The content and results of the study, as well as the author's developments, can be used: by scientific and pedagogical workers in teaching the disciplines «Museum Pedagogy», «Museology», «Cultural Studies», «Art Studies», «Ukrainian Studies», «Local History» etc. in the preparation of teaching materials, planning of educational events, development and implementation of educational Internet resources and digital technologies; by students for the formation of museum culture and mastering modern forms of museum-pedagogical activity; museum educators and employees of higher education institutions in their professional activities; specialists in the field of education and culture for professional development in the field of museum pedagogy.

Keywords: museum pedagogy, museum, higher education institution, educational space, museology, higher education, museum communication, museum collections, higher education students, museum education, museum culture, museum of a higher education institution, modern educational technologies, museum pedagogy tools, museum-pedagogical activities.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Паска А. Музейна педагогіка як засіб формування етнокультурної ідентичності здобувачів вищої освіти України. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2. С. 1565-1573. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/19936/19913>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-1565-1573](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-1565-1573)
2. Паска А. Формування музейної культури студентської молоді у закладах вищої освіти України. *Молодь і ринок*. 2024. №. 11. С. 133-137. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/312996/307124>
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.312996>
3. Паска А. Формування освітнього простору засобами музейної педагогіки в університетах республіки Польща. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, Том 3. С. 263-268. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/72_2024/part_3/41.pdf
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-39>
4. Паска А. Музейна педагогіка в закладах вищої освіти України та Республіки Польща: історіографічний аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №6(20). С. 544-552. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5067/5095>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6\(20\)-544-552](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-544-552)
5. Паска А. Освітньо-виховна діяльність музеїв закладів вищої освіти Івано-Франківщини. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогіка*. 2022. № 5(5). С. 395-409. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/3212/3227>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5\(5\)-395-409](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5(5)-395-409)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Паска А. Розвиток музейної педагогіки у закладах вищої освіти України (кінець XX – перша чверть XXI ст.). Звітна наукова конференція науково-педагогічних, докторантів, аспірантів та студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 24-27 березня 2025 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2025. С. 255-257. URL: <https://drive.google.com/file/d/1NScAYZfMANLaRAKTclXDyaearniSq2RQ/view>
7. Паска А., Паска Т. Формування музейно-освітнього простору та музейної культури студентської молоді у системі вищої освіти України. *Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Коломия, 26 березня 2025 р.). Коломия, 2025. С. 62-69. URL: <https://kikip.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/94/2025/05/zbirnyk-naukovykh-prats-2025.pdf>
8. Паска А., Паска Т. Патріотичне і громадянське виховання студентської молоді України засобами музейної комунікації в умовах військового стану. *Теорія і практика сучасної науки та освіти* : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9-10 січня 2025 р.). Львів, 2025. С. 42-44. URL: <http://www.lviv-forum.inf.ua/save/2025/9-10.01/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
9. Паска А., Паска Т. Формування патріотизму та національної ідентичності студентів засобами музейної педагогіки. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 травня 2024 р.). Київ : Педагогічна думка, 2024. С. 155-158. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Vyshyvanka-zbirnyk-2024.pdf>
10. Паска А., Паска Т. Формування національної та громадянської ідентичності молоді засобами музейної педагогіки у закладах вищої освіти Західної України. *Професійний розвиток педагога* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. е-

конференції з міжнар. участю. (м. Рівне, 15-16 травня 2024 р.). Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2024. С. 66-69. URL: https://drive.google.com/file/d/1L_5ub699S-dSANGwXY4N4a85ooC7kVOt/view

11. **Паска А.**, Паска Т. Історичні витoki музейної педагогіки у закладах вищої освіти України. *Сучасна українська освіта: виклики, стратегії технології* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 21-22 березня 2024 р.) / за ред. Т. Пантук, А. Федорович. Дрогобич : Видавництво «Трек ЛТД», 2024. С. 38-42.

12. Паска А. Сучасні тенденції дослідження педагогічної діяльності музеїв у закладах вищої освіти України та Республіки Польща. *Розвиток науки та техніки: виклики 2024 року* : міжнар. інтернет-конф. (м. Чернівці, 19 січня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 202-208. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/Chernivtsi_190124.pdf

13. Паска А. Формування історичної свідомості дітей та молоді Прикарпаття засобами музейної педагогіки. *Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика* : наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар. участю). Івано-Франківськ, 2022. С. 34-37.

14. Паска А. Особливості музейної педагогіки в закладах вищої освіти Прикарпаття (1991–2022 рр.). Звітна наукова конф. викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2022 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 3–7 квітня 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С. 99-102. URL: <https://nauka.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2023/07/2023-tezy-vyk.pdf>

15. Паска А. Виховання національної свідомості та патріотизму засобами музейної педагогіки у закладах освіти Івано-Франківщини. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.). Київ, 2022. С. 83-88. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/3.pdf>

16. Паска А. Використання музейної педагогіки у процесі підготовки майбутніх вчителів гірських закладів освіти. *Модернізація системи освіти в*

гірських регіонах: національний і глобальний виміри : матеріали IV міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 22-23 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ.
2022. С. 64-67. URL: [https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-
content/uploads/sites/126/2024/03/6.pdf](https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/6.pdf)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	21
ВСТУП.....	26
РОЗДІЛ 1. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	37
1.1. Джерельна база та історіографія дослідження проблеми	37
1.2. Поняттєво-категоріальний апарат дослідження.....	64
1.3. Освітньо-виховна діяльність фундаторів українського музейництва.....	84
РОЗДІЛ 2. МУЗЕЙНІ УСТАНОВИ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (90-ТІ РР. ХХ СТ. – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХІ СТ.)	102
2.1. Нормативно-методичне забезпечення діяльності музейних установ у закладах вищої освіти	102
2.2. Освітньо-виховний потенціал музеїв закладів вищої освіти як чинник розвитку музейної педагогіки	121
2.3. Основні напрями, методи і форми інтеграції музейної діяльності в освітній процес закладів вищої освіти	147
РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ.....	172
3.1. Сучасні освітні підходи до впровадження музейної педагогіки у закладах вищої освіти України	172
3.2. Розвиток музейно-педагогічної діяльності у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника	199
3.3. Перспективи розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України.....	219
ВИСНОВКИ.....	244
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	253
ДОДАТКИ.....	333

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВДПУ ім. М. Коцюбинського – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

ВНТУ – Вінницький національний технічний університет.

ВНУ ім. Лесі Українки – Волинський національний університет імені Лесі Українки.

ВТЕІ ДТЕУ – Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету.

ГНПУ ім. О. Довженка – Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка.

ГО – громадська організація.

ДДМА – Донбаська державна машинобудівна академія.

ДДПУ ім. І. Франка – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.

ДНУ ім. О. Гончара – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара.

ЖДУ ім. І. Франка – Житомирський державний університет імені Івана Франка.

ЗВО – заклад вищої освіти.

ЗДО – заклад дошкільної освіти.

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти.

ЗПО – заклад позашкільної освіти.

ЗСУ – Збройні сили України.

ЗУІ ім. Ф. Ракоці – Закарпатський Угорський інститут імені Ференца Ракоці II.

ІДГУ – Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

ІФНМУ – Івано-Франківський національний медичний університет.

ІФНТУНГ – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.

КДАДПМД ім. М. Бойчука – Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука.

КІПДМ ЛНАМ – Косівський інститут прикладного і декоративного мистецтва Львівської Національної академії мистецтв.

КНЕУ ім. В. Гетьмана – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана.

КНЛУ – Київський національний лінгвістичний університет.

КНУ – Криворізький національний університет.

КНУ ім. Т. Шевченка – Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

КНУВС (ПНУ ім. В. Стефаника) – Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

КСУ ім. Б. Грінченка – Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

ЛА НАУ – Льотна академія Національного авіаційного університету.

ЛДУФК ім. І. Боберського – Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського.

ЛНАУ – Львівський національний аграрний університет.

ЛНМУ ім. Д. Галицького – Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького.

ЛНУ ім. І. Франка – Львівський національний університет імені Івана Франка.

ЛНУ ім. Т. Шевченка – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка.

ЛНУВМ та БТ ім. С. Гжицького – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького.

ЛНУП – Львівський національний університет природокористування.

МАН України – Мала академія наук України.

МВС України – Міністерство внутрішніх справ України.

МЕГУ ім. С. Дем'янчука – Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука.

МКСК (МКІП) України – Міністерство культури і стратегічних комунікацій (Міністерство культури та інформаційної політики) України.

МО України – Міністерство оборони України.

МОН України – Міністерство народної освіти України (1991-1992), Міністерство освіти України (1992-1999), Міністерство освіти і науки України (1999-2010), Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (2010-2013), Міністерство освіти і науки України (з 2013 і до зараз).

НАВС – Національна академія внутрішніх справ.

НАМ України – Національна академія мистецтв України.

НАОМА – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури.

НАПН України – Національна академія педагогічних наук України.

НАСВ ім. П. Сагайдачного – Національна академія сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного.

НАУ – Національний авіаційний університет.

НДУ ім. М. Гоголя – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя.

НЛУУ – Національний лісотехнічний університет України.

НМУ ім. О. Богомольця – Національний медичний університет імені О. О. Богомольця.

НСКУ – Національна спілка краєзнавців України.

НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського» – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

НУБіП – Національний університет біоресурсів і природокористування.

НУ «Львівська політехніка» – Національний університет «Львівська політехніка».

НУКМА – Національний університет «Києво-Могилянська академія».

НУОА – Національний університет «Острозька академія».

НУЧК ім. Т. Шевченка – Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

НУФВСУ – Національний університет фізичного виховання і спорту України.

НУХТ – Національний університет харчових технологій.

НФУ – Національний фармацевтичний університет.

ОШПО – Обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

ОНМУ – Одеський національний медичний університет.

ОНУ ім. І. Мечникова – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.

ОП – освітня програма.

ПДМУ – Полтавський державний медичний університет.

ПНПУ ім. В. Короленка – Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

ПНПУ ім. К. Ушинського – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.

СДУ – Сумський державний університет.

ТНМУ ім. І. Горбачевського – Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського.

ТНПУ ім. В. Гнатюка – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

УАМ – Університет імені Адама Міцкевича в Познані.

УДУ ім. М. Драгоманова – Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

УжНУ – Ужгородський національний університет.

УКУ – Український Католицький університет.

УМКС – Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні

УНУС – Уманський національний університет садівництва.

ХДАК – Харківська державна академія культури.

ХНПУ ім. Г. Сковороди – Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.

ХНУ ім. В. Каразіна – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

ХНУМГ ім. О. Бекетова – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова.

ХНУРЕ – Харківський національний університет радіоелектроніки.

ХФТІ – Харківський фізико-технічний інститут.

ЧДУ ім. П. Могили – Чорноморський державний університет імені Петра Могили.

ЧНУ ім. Ю. Федьковича – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

ЧОПОПП – Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників.

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.

ЯУ – Ягеллонський університет в Кракові.

ICOM – міжнародне об'єднання музеїв та професійних музейних працівників.

STEAM-освіта – міждисциплінарний підхід до навчання, який інтегрує науку, технології, інженерію, мистецтво та математику.

STEM-освіта – інтегрований підхід до навчання, який об'єднує природничі науки, технології, інженерію та математику.

UMAC – Міжнародний комітет університетських музеїв і колекцій.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Європейський курс України характеризується появою в освітньо-виховному просторі інноваційних підходів, зокрема у сфері музейної педагогіки та музеєзнавства. Музейна педагогіка як наукова педагогічна дисципліна та освітня технологія у сфері практичної діяльності музеїв стала важливим інструментом розширення освітнього простору закладів вищої освіти (далі – ЗВО). Музейні фахівці спільно з науковцями активно шукають нові форми організації навчальної діяльності. Одним з важливих завдань поєднання музейної педагогіки з навчальною практикою є визначення й апробація принципів, методів, форм і прийомів роботи музеїв зі студентами.

Музеї як соціокультурний інститут виникли і сформувались у процесі тривалого суспільного розвитку як засіб збереження пам'яток минулого для майбутніх поколінь та їх дослідження. Загальновизнано, що музеї можуть і повинні стати частиною системи безперервної освіти. Специфіка їхньої освітньої діяльності визначається багатьма унікальними можливостями, коли відвідувач має змогу побачити й доторкнутися до реліквій різних епох, оригінальних пам'яток матеріальної і духовної культури людства.

Серед численних науково-освітніх та культурних інститутів вагоме місце посідають музейні установи ЗВО. Музеї інститутів, академій, університетів впродовж останніх десятиліть стали справжніми науково-дослідницькими, навчально-методичними та культурно-просвітницькими підрозділами ЗВО. Вони перетворилися на своєрідні науково-методичні центри поширення перспективного музейно-педагогічного досвіду, інноваційних методів організації навчання та виховання молоді, а також візитною карткою закладу освіти, на базі якого створені.

Із здобуттям незалежності України нагальною необхідністю стало впровадження в музейний простір нових ціннісних українознавчих установок, формування засобами музейної педагогіки наукового світогляду, національної свідомості, патріотизму і громадянських компетентностей студентської молоді. Законодавчою та нормативно-правовою базою освітньо-виховної діяльності музейних установ ЗВО стали Закони України «Про музеї та музейну справу» (1995),

«Про охорону культурної спадщини» (2000), «Про вищу освіту» (2014), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025); Положення про музей при закладах освіти системи Міністерства освіти України (1997), Положення про музейний фонд України (2020); Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр. та ін.

Засоби музейної педагогіки широко використовуються у практиці діяльності ЗВО України. На сучасному етапі у зв'язку з інтенсивним входженням у європейський освітній простір постала необхідність вивчення зарубіжного музейно-педагогічного досвіду. Актуальним є вивчення концепцій і моделей сучасної світової музейної педагогіки, дослідження праць українських та зарубіжних учених щодо ролі музеїв у суспільстві, форм і прийомів роботи зі студентською молоддю, значення музейного простору для формування особистості здобувачів вищої освіти. У цьому контексті цінним є вивчення досвіду використання університетських колекцій, експонатів музеїв ЗВО, науково-освітньої співпраці з регіональними краєзнавчими, мистецькими та науковими музеями.

Використання потенціалу музейної педагогіки в освітньому процесі ЗВО цікавить сьогодні значну кількість педагогів, науковців, працівників музеїв, методистів, представників громадських об'єднань, центрів професійного розвитку, що свідчить про актуальність даної проблеми та необхідність її подальшого вивчення і популяризації, організаційної підтримки на державному рівні. В умовах повномасштабної російсько-української війни історична пам'ять, яку формують музеї, є надзвичайно важливим компонентом національної свідомості.

Теоретичною основою проблеми дослідження стала нова гуманістична парадигма української освіти, яка забезпечує сприятливі умови для розвитку музейної педагогіки в освітньому процесі ЗВО (В. Андрущенко [5], Д. Дзвінчук [5], М. Жулинський [163], І. Зязюн [177], В. Кремінь [274, 631], В. Луговий [300, 603],

В. Лутай [302], В. Огнев'юк [439], М. Попович [530, 531]), праці з теорії і практики національної освіти і виховання (І. Бех [28], О. Вишневський [80], П. Кононенко [256, 257], П. Лосюк [297-299], Ю. Руденко [580], О. Савченко [588], Р. Скульський [610, 611], М. Стельмахович [630], В. Струманський [636, 637], Б. Ступарик [638], О. Сухомлинська [642]).

Загальні проблеми музеєзнавства, роль музеїв як зберігачів культурної спадщини народу висвітлювали у своїх працях О. Бондарець [47-51], О. Зайченко [167-169], Л. Казначєєва [194], Д. Кепін [234, 235], А. Киридон [236], Є. Ковальчук [250, 251], В. Ловак [295], Р. Маньковська [307-315], Ю. Омельченко [440-448], О. Рябова [583], І. Самсакова [598, 599], М. Скирда [609], С. Ховрич [696, 697] та ін.

Комплексні дослідження в галузі української музейної педагогіки, теоретико-методичні засади її становлення як науки та перспективного напрямку освітньо-виховної діяльності закладів вищої освіти здійснили у своїх працях Т. Белофастова [30-32], Л. Гайда [98-105], О. Караманов [204-224], І. Медведєва [323-326], О. Міхно [330-333], С. Муравська [400-409], Ю. Павленко [453-463], Н. Пусепліна [562-566], О. Салата [589, 590], В. Снагощенко [614-619], Н. Філіпчук [679-688], І. Удовиченко [666-673] та ін.

Становлення і розвиток української музейної педагогіки, її роль в сучасній системі освіти і виховання та місце у неформальній освіті молоді, актуальні стратегії практики освітньої діяльності музеїв досліджували К. Андрєєва [1], О. Валенкевич [58], А. Горовий [118-121], Ю. Грищенко [130], Ю. Ключко [242-248], Є. Копилець [264], Н. Мартем'янова [316-318], Г. Маслай [319], В. Мороз [342], Ю. Песоцька [500-503], С. Терно [650], Г. Турченко [650], О. Топилко [654-657], І. Червінська [701], О. Шульга [716], Д. Щербак [717], Г. Ясінська [319] та ін.

Інноваційні технології та нестандартні форми роботи в музейній педагогіці досліджували О. Антонова [7-9], І. Дячук [9], С. Постова [9], Н. Бабко [15], В. Банах [20, 21], М. Белікова [29], В. Вдовченко [67], М. Головченко [113], А. Джурило [143], В. Дунець [156-158], Я. Камбалова [196], В. Камінська [197-199], С. Капко [200], С. Куценко [285, 286], В. Мельник [327], О. Іващенко [327], Г. Новікова [434,

435], І. Пантелейчук [471], О. Рокицька [571-573], О. Співак [627], О. Харченко [692-694] та ін.

Концепції музейної освіти сучасної зарубіжної педагогіки, тенденції розвитку сучасних музеїв у світі в умовах глобальних викликів сучасності розкривають В. Бекетова [25,26], О. Дудар [152-154], Г. Іванова [180], Н. Писаревська [505-508], Н. Родінова [569], О. Січкарук [608], К. Смаглій [613], Р. Шикіула [712-714] та ін.

Досвід використання музейної педагогіки у змісті освіти студентів ЗВО України, формування професійних компетентностей майбутніх фахівців засобами музейної педагогіки, виховання музейної культури і патріотизму здобувачів вищої освіти розглядали у своїх працях Г. Білавич [34-36], Т. Васютіна [65], О. Гурняк [134], М. Кравчук [134], О. Романенко [134], І. Данильченко [135], Н. Карапузова [225], О. Квас [231-233], О. Кірдан [238, 239], Ю. Павленко [225], Ю. Конюшенко [263], В. Овсяннікова [437], Т. Настека [418], О. Орлова [418], Л. Прокопів [559, 560, 592], Н. Салига [559, 560, 591, 592], В. Стинська [559, 560], Л. Султанова [639], І. Чмелик [706] та ін.

Попри наявність значного масиву вітчизняних досліджень, у яких розглядаються окремі аспекти окресленої проблематики, рівень її наукового опрацювання все ще не можна вважати достатнім. Узагальнення даних про процеси становлення українського музейництва та результати аналізу наукових джерел виявили низку суперечностей, що потребують усунення на різних рівнях наукового пошуку, зокрема між:

- унікальною етнокультурною, освітньою, науковою, академічною спадщиною українського народу, створеною впродовж багатьох століть, та недостатньо повним і систематичним використанням її потенціалу в музейно-педагогічній діяльності ЗВО і формуванні музейної культури студентів;

- підвищеними вимогами до формування загальнокультурних і громадянських компетентностей здобувачів вищої освіти та недостатністю, фрагментарністю залучення фондів, колекцій, експозицій державних, громадських, приватних музеїв до освітнього процесу ЗВО;

- сучасними європейськими стандартами і підходами до освітньо-наукової та культурно-просвітницької діяльності музейних установ і недооцінкою важливості удосконалення та оновлення традиційних форм музейно-педагогічної діяльності ЗВО, розвитку інноваційних методик залучення молоді до музейної освіти, зокрема, в умовах глобальних викликів сучасності та Війни за Незалежність України.

Актуальність досліджуваної нами проблеми, виявлені прогалини в її концептуально-теоретичній, методичній і практичній розробленості уможливили вибір теми наукової роботи: «Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Карпатського національного університету імені Василя Стефаника «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання у системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер 0108U009122). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №5 від 31.05.2022 р.) та уточнено на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №5 від 02.04.2025 р.).

Мета дослідження: здійснити комплексний аналіз розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України впродовж 90-х років XX – першої чверті XXI ст. з метою модернізації науково-дослідної роботи здобувачів освіти, викладачів, науковців у галузі музейної освіти та формування музейної культури студентів.

Завдання дисертаційного дослідження:

1. Охарактеризувати поняттєво-категоріальний апарат досліджуваної проблеми.

2. Проаналізувати джерельну базу та історіографію дослідження музейної педагогіки як засобу формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.).

3. Охарактеризувати музейні установи як освітній ресурс розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України (90-ті рр. XX ст. – перша чверть XXI ст.).

4. Проаналізувати сучасні освітні підходи до реалізації музейно-педагогічної діяльності зі студентською молоддю, здійснити апробацію педагогічних умов упровадження музейної педагогіки в освітній процес ЗВО.

5. Обґрунтувати перспективні напрями розвитку музейної педагогіки в системі вищої освіти України.

Об’єкт дослідження: освітній простір закладів вищої освіти України.

Предмет дослідження: музейна педагогіка як складова освітньо-виховної діяльності закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX ст. – перша чверть XXI ст.).

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1991-2025 рр. – період від проголошення незалежності України, початку українського національного відродження та суттєвих змін у системі вищої освіти України (1991) до сучасних процесів розвитку музейництва і музейної педагогіки в умовах воєнного стану в Україні та прийняття Закону України «Про засади державної політики національної пам’яті Українського народу» (2025).

Територіальні межі дослідження охоплюють всю територію України, визначену чинним Законом України «Про державний кордон України» (1991).

Джерельну базу дослідження становлять:

- законодавчі акти України, урядові постанови, галузеві накази (МОН України, МКІП України, МВС України, МО України), міжнародні нормативні документи щодо музейної діяльності;

- науково-теоретичні джерела: монографії, дисертації, узагальнюючі наукові праці з проблем музейної педагогіки в Україні, наукові статті і розвідки, а також навчально-методичні та освітньо-практичні джерела: посібники з музейної педагогіки; документи ЗВО, що регламентують внутрішню реалізацію музейної

педагогіки (накази, стратегії, концепції, плани роботи музейних структур, положення про діяльність музеїв при ЗВО та ін.);

- інформаційно-довідкові та візуально-комунікативні джерела (довідково-енциклопедичні видання, матеріали наукових конференцій, часописи і наукові збірники, статистичні огляди, аналітичні звіти; бібліографічні покажчики, реєстри музейних об'єктів та педагогічних програм; буклети і путівники музеями ЗВО; інтернет-ресурси;

- матеріали польових досліджень – інтерв'ю з відомими науковцями, методистами, краєзнавцями, музейними педагогами, популяризаторами музейної педагогіки України.

Методи дослідження базуються на застосуванні міждисциплінарного підходу і використанні аналітичного інструментарію педагогіки, психології, музеєзнавства, культурології, філософії. Серед них:

- загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція) – з метою узагальнення науково-теоретичних і практичних положень сучасної музейної педагогіки;

- проблемно-хронологічний – задля визначення етапів формування і розвитку сучасної музейної педагогіки в системі вищої освіти;

- пошуково-бібліографічний – для виявлення і систематизації джерельних матеріалів;

- структурний – з метою вивчення окремих компонентів, форм і методів музейно-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти;

- біографічний – для аналізу творчої спадщини та музейно-педагогічної діяльності відомих науковців, музеєзнавців, педагогів;

- історико-географічний – для з'ясування історичних і територіальних особливостей розвитку музейної педагогіки;

- порівняльно-аналітичний – для з'ясування спільного та відмінного у розвитку наукових підходів, концепцій, програм, форм і напрямів розвитку музеїв різних типів і профілів;

- емпіричний – інтерв'ю та бесіди з музейними педагогами, науковцями, методистами, музеєзнавцями, керівниками музеїв.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що уперше:

- здійснено комплексний аналіз розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України впродовж 90-х рр. XX – першої чверті XXI ст. як освітньої технології у сфері практичної діяльності музеїв ЗВО та наукової дисципліни, яка інтегрує музеєзнавство, педагогіку, культурологію, психологію, комунікаційні студії, філософію, соціологію, цифрову гуманітаристику, краєзнавство, акмеологію та ін.;

- розроблено періодизацію формування музейно-освітнього простору та розвитку музейної педагогіки у ЗВО України в 90-х рр. XX – першій чверті XXI ст. та виділено такі періоди: 1) 1991-1996 рр. – адаптаційний; 2) 1997-2006 рр. – практично-орієнтований; 3) 2007-2013 рр. – науково-освітній; 4) 2014-2021 рр. – інноваційно-комунікативний; 5) 2022-2025 рр. – громадсько-політичний.

- уведено до наукового обігу масив різновидових джерел, що стосуються розвитку української музейної педагогіки – концепції, стратегії, накази, плани роботи музейних закладів, положення про діяльність музеїв ЗВО, методичні комплекси, навчальні плани, освітні програми, силабуси навчальних дисциплін вищої школи, статистичні огляди, аналітичні звіти, буклети і путівники музеями, інтернет-ресурси;

- проаналізовано досвід використання освітньо-виховного потенціалу різних типів і профілів музеїв у процесі вивчення здобувачами вищої освіти музейної педагогіки;

- визначено перспективні напрями розвитку музейної педагогіки в сучасному освітньому просторі України.

У дисертаційній роботі

- *уточнено*: наукові уявлення про поняттєво-категоріальний апарат з досліджуваної проблеми (категорії «музейна педагогіка», «музейний педагог», «музейно-освітній простір», «музейна освіта», «музейна культура»); історіографію проблеми музейно-педагогічної діяльності у ЗВО за досліджуваного періоду;

- *удосконалено*: практичний внесок окремих музеєзнавців, музейних педагогів-новаторів, науковців у розвиток музейної освіти студентської молоді;

Новий рівень розвитку в науковій роботі отримали:

- дослідження специфіки формування фахових і загальнокультурних компетентностей здобувачів вищої освіти засобами музейної педагогіки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в проектуванні та впровадженні елективного курсу «Музейна педагогіка»; розробці методичних матеріалів: «Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України», «Наукові взаємозв'язки музейної педагогіки», «Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО», «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО», логіко-функціональні моделі «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (1991-2025 рр.)», «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України»; створенні інтерактивного студентського путівника «Музейний простір Прикарпаття» (свідоцтво ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про реєстрацію авторського права №138343 від 28.07.2025 р.); визначенні рекомендацій та перспектив розвитку музейної педагогіки в закладах вищої освіти України.

Окрім того, корисними для теорії і практики музейно-педагогічної діяльності у ЗВО будуть результати пілотного експериментального опитування здобувачів вищої освіти на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента».

Зміст і результати дослідження, а також авторські розробки можуть використовуватися:

науково-педагогічними працівниками при викладанні дисциплін «Музейна педагогіка», «Музеєзнавство», «Культурологія», «Мистецтвознавство», «Українознавство», «Краєзнавство» та ін., підготовці навчально-методичних матеріалів, плануванні просвітницьких заходів, розробці й упровадженні освітніх інтернет-ресурсів і цифрових технологій; *студентами* у процесі формування музейної культури та опанування сучасних форм музейно-педагогічної діяльності;

музейними педагогами та працівниками закладів вищої освіти у професійній діяльності; фахівцями освітньої та культурної галузей для підвищення кваліфікації у сфері музейної педагогіки і музеєзнавства.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес: Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження №03.04-29/20 від 13.10.2025 р.) (Додаток Л.1); Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження №1/761 від 08.09.2025 р.) (Додаток Л.2); Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження №1152 від 27.08.2025 р.) (Додаток Л.3).

Апробація результатів дослідження: Основні положення дисертаційної роботи виносилися на обговорення науково-практичних конференцій, зокрема:

- *міжнародних:* «Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри» (Івано-Франківськ, 2022); «Музейна педагогіка в науковій освіті» (Київ, 2022); «Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика» (Івано-Франківськ, 2022); «Розвиток науки та техніки: виклики 2024 року» (Чернівці, 2024), «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки» (Київ, 2024), «Теорія і практика сучасної науки та освіти» (Львів, 2025), «Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи» (Коломия, 2025), «Розвиток неперервної педагогічної освіти за умов воєнного стану в Україні та глобальних викликів» (Івано-Франківськ, 2025).

- *всеукраїнських:* «Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти» (Івано-Франківськ, 2023); «Сучасна українська освіта: виклики, стратегії, технології» (Дрогобич, 2024), «Професійний розвиток педагога» (Рівне, 2024).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено у 16 наукових працях, із яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 11 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій [474-486, 488-491] (Додаток А).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів (які містять 9 підрозділів), висновків, списку використаних джерел (733 позиції) та 10 додатків. Обсяг основного тексту становить 226 сторінок, загальний обсяг роботи – 539 сторінок. Робота містить 4 таблиці, 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

1.1. Джерельна база та історіографія дослідження проблеми

Джерельна база музейної педагогіки як наукової педагогічної дисципліни та освітньої технології у сфері практичної діяльності музеїв досить широко представлена українськими дослідниками, а також науковцями інших країн. Серед них – не лише фахівці з музеєзнавства і музейної педагогіки, але й науковці в галузі психології, культурології, соціології, філософії, історії, краєзнавства, акмеології, бібліотекознавства, архівознавства та ін. Проведений нами аналіз усього комплексу матеріалів з проблеми розвитку музейної педагогіки у ЗВО України наприкінці ХХ – першій чверті ХХІ ст. дає підстави виокремити такі групи джерел:

1) законодавчі акти України, урядові постанови, галузеві накази (МОН України, МКІП України, МВС України, МО України), міжнародні нормативні документи щодо музейної діяльності;

2) науково-теоретичні джерела: монографії, дисертації, узагальнюючі наукові праці з проблем музейної педагогіки в Україні, наукові статті і розвідки, а також навчально-методичні та освітньо-практичні джерела: посібники та методичні комплекси з музейної педагогіки; документи ЗВО, що регламентують внутрішню реалізацію музейної освіти (концепції, стратегії, накази, плани роботи музейних закладів, положення про діяльність музеїв ЗВО, навчальні плани, освітні програми, силабуси навчальних дисциплін вищої школи та ін.);

3) інформаційно-довідкові та візуально-комунікативні джерела (довідково-енциклопедичні видання, матеріали наукових конференцій, часописи і наукові збірники, статистичні огляди, аналітичні звіти; бібліографічні покажчики, реєстри музейних об'єктів та педагогічних програм; буклети і путівники музеями ЗВО; інтернет-ресурси);

4) матеріали польових досліджень – інтерв'ю з відомими науковцями, методистами, краєзнавцями, музейними педагогами, популяризаторами музейної педагогіки України.

Аналізуючи першу групу джерел, встановили, що для дослідження джерельної бази музейної педагогіки важливе значення мають такі законодавчі акти та нормативно-правові документи України:

- Конституція України (1996) [259];
- Закони України: «Про музеї та музейну справу» (1995) [547], «Про охорону культурної спадщини» (2000) [550], «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини» (2008) [554], «Про культуру» (2010) [546], «Про вищу освіту» (2014) [537], «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст.» (2015) [552], «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (2015) [540], «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016) [548], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності музеїв закладів вищої освіти» (2020) [538], «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022) [549], «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025) [539];
- Укази Президента України: «Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти» (2009) [555], «Про Стратегію національно-патріотичного виховання» (2019) [556];
- Постанови Кабінету Міністрів України «Положення про Музейний фонд України» (2000) [544], «Про затвердження переліку музеїв та заповідників, в яких зберігаються музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» (2021) [542];
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр.» (2022) [632], «Положення про музей органів внутрішніх справ та вищих навчальних закладів МВС України» (2013) [521], «Типове положення про музей цивільного захисту територіального органу, підрозділу центрального підпорядкування, навчального закладу, науково-дослідної установи Державної служби України з надзвичайних ситуацій» (2014) [652],

«Положення про організацію діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у Збройних Силах України» (2018) [526];

- документи МОН України: «Положення про музей при закладах освіти системи Міністерства освіти України» (1997) [522], «Концепція національного виховання студентської молоді» (2009) [260], «Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління МОНМС України» (2011) [551], «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (2015) [261, 541], «Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки» (2018) [553], «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України» (2022) [262];

- Статут всеукраїнської громадської організації «Український комітет ради музеїв «ІКОМ» (2018) [628].

- Статут Міжнародної ради музеїв при ЮНЕСКО (ICOM) [629], Magna Carta Universitatum (Велика Хартія Європейських Університетів) (2020) [69]; Сорбонська декларація міністрів освіти Європи (1998) [624]; Конституція Міжнародного комітету університетських музеїв і колекцій (UMAC) (2001) [258]; Кодекс музейної етики ICOM (2004) [252]; Рекомендації ЮНЕСКО щодо захисту та сприяння музеям і музейним колекціям, їхньому різноманіттю та ролі у суспільстві (2015) [568].

Зокрема, у Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затвердженій МОН України (2022), наголошується, що у період війни, яку російська федерація розв'язала і веде проти України, виникає нагальна потреба «посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей..., визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави» [262].

Концепція наголошує, що індикаторами ефективності національно-патріотичного виховання студентської молоді мають бути: збільшення

відвідуваності студентами пам'яток історії, культури, експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України; підвищення рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних українських вчених, педагогів, військових, а також духовних провідників українського народу; збільшення кількості здобувачів освіти, які пишаються своїм українським походженням і громадянством; збільшення кількості студентів, які здійснюють екскурсії, подорожі, походи; збільшення кількості підготовлених фахівців з національно-патріотичного виховання; збільшення чисельності громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України; збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні.

Фундаментального значення для розвитку музейної освіти молоді в умовах сучасної Війни за Незалежність України набуває Закон України «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025). Документ прийнято з метою консолідації суспільства навколо «спільної історії, цінностей людської гідності, свободи, демократії» [539], необхідності дослідження та популяризації історії України, протидії історичній антиукраїнській пропаганді та подолання її наслідків. Серед основних напрямів і форм реалізації державної політики національної пам'яті визначено сприяння створенню музеїв, експозицій та історико-культурних заповідників, розробку Державної стратегії відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу, створення та поширення інформаційних і наукових матеріалів про події та осіб, пам'ять про яких підлягає увічненню [539].

Слід наголосити і на важливості міжнародних нормативних документів щодо музейно-педагогічної діяльності у ЗВО, зокрема Кодексу музейної етики ICOM. Він був розроблений Міжнародною радою музеїв ICOM, тут зібрані етичні стандарти діяльності музеїв, вміщені загальноприйняті принципи діяльності музейної спільноти. У документі наголошується, що музеї «зобов'язані набувати,

зберігати та популяризувати свої колекції як внесок до збереження природної, культурної і наукової спадщини. Їхні колекції є важливим громадським надбанням, вони мають особливий правовий статус і захищаються міжнародним правом» [252]. Кодекс звертає увагу на необхідність і важливість співпраці та консультацій між музеями різних видів та закладами вищої освіти, у яких унаслідок дослідницької діяльності можуть створюватися цінні колекції.

Особливо важливими для діяльності музеїв ЗВО України є принципи, правила і вимоги, викладені у таких підрозділах Кодексу музейної етики, як «Професійна відповідальність», «Професійна поведінка», «Академічні та наукові обов'язки», «Безпека музею та його колекцій», «Професійні консультації», «Експозиції, виставки та спеціальні події». Документ підкреслює, що музеї «мають важливий обов'язок розвивати свою просвітницьку роль і розширювати свою аудиторію за рахунок... груп населення, для яких вони працюють» [252].

Музеї ЗВО України мають можливість використовувати також наукову інформацію, яку поширюють такі Міжнародні комітети ICOM: Міжнародний комітет з освіти і культурних подій, Міжнародний комітет університетських музеїв і колекцій, Міжнародний комітет з питань зберігання колекцій, Міжнародний комітет з обміну виставками, Міжнародний комітет музеології, Міжнародний комітет музейного управління та ін. [730].

Зазначимо, що Міжнародний комітет університетських музеїв і колекцій (UMAC) був офіційно створений у червні 2000 року Виконавчою радою ICOM. У 2001 році в Барселоні відбулася його перша щорічна конференція. Цей комітет є офіційним захисником музеїв закладів вищої освіти та їхніх колекцій країн – учасниць ICOM. UMAC підтримує цілеспрямований розвиток музеїв і колекцій університетів як основних ресурсів, присвячених дослідженням, освіті та збереженню наукової, історичної, культурної та природної спадщини. UMAC був створений з ініціативи міжнародної групи університетських музейних професіоналів, які зрозуміли, що їхні музеї мають спільні проблеми професійної діяльності.

Переходимо до аналізу другої групи джерел. У процесі вивчення проблеми науково-педагогічних досліджень розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України особливе місце відводимо узагальнюючим працям, монографіям та дисертаційним дослідженням таких українських науковців, як Т. Белофастова [30-32], Л. Гайда [98-105], О. Караманов [204-224], С. Муравська [400-409], Ю. Павленко [453-463], Н. Пусепліна [562-566], В. Снагощенко [614-619], І. Медведєва [323-326], Н. Філіпчук [679-688] та ін. (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Дисертаційні дослідження з проблем теорії і практики музейно-педагогічної діяльності у ЗВО України (2003 – 2020 р.р.)

№ п/п	Дослідник, джерело	Тема дисертації та рік захисту	Наукова новизна і практичні розробки
1	Белофастова Таїсія [32]	Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру, 2003 р.	Технологія створення музейно-педагогічних програм. Структурні компоненти музейно-педагогічних програм.
2	Павленко Юлія [456]	Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів, 2008 р.	Обґрунтування поняття «музейно-педагогічна компетентність». Класифікація музеїв педагогічного профілю. Технологія впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів.
3	Пусепліна Наталія [566]	Підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах засобами музейної педагогічної діяльності, 2009 р.	Обґрунтування процесу формування готовності студентів педагогічних спеціальностей до освітньо-виховної роботи у закладах освіти з використанням засобів музейної педагогіки
4	Медведєва Ірина [326]	Організаційно-педагогічні засади діяльності музеїв у вищих технічних навчальних закладах, 2009 р.	Концептуальні положення соціально-педагогічної діяльності музейних установ у ВТНЗ. Музейно-педагогічна програма «Музей для студентської молоді»

5	Снагощенко Валентина [618]	Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки, 2010 р.	Обґрунтовано структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки. Досліджено етапи розвитку української музейної педагогіки у XVIII – XXI ст.
6	Муравська Світлана [404]	Музеї закладів вищої освіти Західної України у контексті історичного розвитку (XIX – поч. XXI ст.), 2019 р.	Періодизація та характеристика етапів розвитку музеїв ЗВО на тлі європейських тенденцій. Розроблено класифікатори музейних установ ЗВО Західної України: «Музеї та колекції історії вищої освіти», «Музеї на колекції історичного профілю», «Меморіальні музеї та колекції», Галузеві музеї та колекції», «Комплексні музеї», «Музеї і колекції мистецького профілю та галереї»
7	Караманов Олексій [222]	Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України, 2020 р.	Філософсько-правові та психолого-педагогічні засади, моделі педагогічної діяльності музеїв. Особливості педагогічної діяльності музеїв в історичній ретроспективі та етапи їх розвитку в сучасному освітньому просторі України. Теоретична модель організації педагогічної діяльності сучасного музею. Зразки практичних завдань для студентів під час роботи з музейною експозицією. Музейно-педагогічні курси для студентів «Основи музейної педагогіки», «Культурно-освітня діяльність музеїв», «Музей, освіта і нематеріальна культурна спадщина»
8	Філіпчук Наталія [685]	Становлення і розвиток педагогічно-просвітницької діяльності музеїв України (кінець XIX – початок XXI ст.), 2020 р.	Культурно-історичні, просвітницькі, суспільно-політичні, персоніологічні чинники розвитку музейної справи в Україні. Глосарій музейно-педагогічних термінів. Методичні рекомендації «Музейна педагогіка у неформальній освіті педагогів-практиків». Навчальна програма спецкурсу «Музейна педагогіка». Хроніка розвитку музейної сфери (галузі) в Україні.

Варто підкреслити, що дисертаційні дослідження 2003-2010 рр. мали переважно вузькопрофільний підхід та охоплювали локальні проблеми музейно-

педагогічної діяльності у ЗВО. Натомість дисертаційні праці 2019-2020 рр. вирізняються комплексним та інноваційним підходом щодо системного міждисциплінарного дослідження проблем теорії і практики музейної педагогіки у ЗВО

Розглянемо більш детально вказані наукові дослідження. У дисертації Т. Белофастової «Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру» (2003) звертається увага на необхідність більш активного використання в Україні ідей зарубіжних музеєзнавців про комунікативну модель музею. Дослідниця звертає увагу на необхідність впровадження у практику вітчизняних музеїв таких форм, що «орієнтуються на розумінні відвідувача як активного учасника музейної комунікації: елементи театралізації і рольової гри, спеціалізовані виставки для дітей, інвалідів, використання нетрадиційних для музею методик (концерти в музейних залах, костюмовані бали, відтворення традиційних народних обрядів...)» [32, с. 13].

Т. Белофастова виокремлює дві категорії форм роботи, що використовуються музеями: традиційні, тобто усталені з роками, та нетрадиційні – запозичені з інших сфер: олімпіади, конкурси, КВК, вікторини, концерти, бали, заняття та ін. [32, с. 12]. Науковиця розробила технологію створення музейно-педагогічних програм, яка ґрунтується на трьох структурних компонентах: методичному, організаційному і психологічному, єдність яких надає такій програмі завершеності і цілісності. Серед головних методичних принципів розробки музейно-педагогічних програм Т. Белофастова виокремлює такі: «нерозривний зв'язок з соціальними і культурологічними завданнями; необхідність врахування особливостей музейного середовища (експозиції і всіх типів музейної комунікації); використання музейних предметів як джерела знань і засобу виховного впливу; структурна цілісність (послідовність у підготовці і реалізації програм від задуму до втілення); активно-діяльнісний підхід до учасників програми (активізація музейної аудиторії через застосування відповідних методів впливу на особистість); принцип діалогічності (забезпечує «перевтілення» відвідувачів з об'єкта музейно-педагогічної програми

на суб'єкт – активного «споживача» музейних цінностей); поступове ускладнення видів діяльності учасників» [32, с. 6-7].

Науковиця кафедри початкової освіти Полтавського педагогічного університету ім. В. Г. Короленка Ю. Павленко у дисертаційному дослідженні «Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів» (2008) вперше теоретично обґрунтувала систему використання музеїв ЗВО педагогічного профілю для фахової підготовки майбутніх педагогів, побудовану на головних видах діяльності у вищій школі – науковій, навчальній та виховній. Вона вказує на специфічні функції музеїв педагогічного профілю: поглиблення професійної спрямованості студентів і популяризація педагогічної культури; удосконалення навчально-виховної роботи (колекції музеїв як додаткове джерело систематизації знань із фахових дисциплін, розширення кругозору та формування практичних умінь і навичок учительської діяльності); активізація науково-дослідницької роботи завдяки роботі з першоджерелами; сприяння в організації виховної роботи зі студентами; забезпечення спеціальної підготовки до розгортання музейної педагогічної діяльності у ЗЗСО.

Водночас Ю. Павленко виділяє п'ять напрямів уведення музейної складової в процес професійної підготовки майбутніх учителів, а саме: навчальна робота; наукова робота; виховна робота; музейна робота; спеціальна підготовка до використання потенціалу музеїв у школі – вивчення спеціального курсу, що забезпечить цілеспрямоване формування музейно-педагогічної компетентності. Дослідниця підкреслює, що використання музейного потенціалу у структурі професійної підготовки майбутніх учителів «є запорукою істотного розширення соціальних функцій сучасного вчителя, істотно збагачує зміст практичного досвіду студентів, а також сприяє реалізації принципу зв'язку професійної підготовки зі шкільною практикою» [458, с. 107].

Варто наголосити і на музейно-педагогічних пошуках науковиці Н. Пусепліної, яка у дисертаційному дослідженні «Підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах засобами музейної педагогічної діяльності» (2009) обґрунтувала процес формування

готовності студентів педагогічних спеціальностей до освітньо-виховної роботи у закладах освіти з використанням засобів музейної педагогіки [566]. На основі всебічного конструювання перспективного досвіду вивчено й експериментально доведено важливість створення сприятливих організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність цього процесу у ЗВО. Серед них науковиця виокремлює наявність зовнішніх і внутрішніх суб'єкт-суб'єктних відносин, єдність аудиторної та позааудиторної діяльності, інтеграція музейно-педагогічних складників виховного спрямування фахових та загальнопедагогічних дисциплін, забезпечення спеціально організованого музейно-педагогічного простору.

На нашу думку, важливе практичне значення для організації роботи музеїв ЗВО мають також напрацювання науковиці І. Медведєвої. У її дисертаційному дослідженні «Організаційно-педагогічні засади діяльності музеїв у вищих технічних навчальних закладах» (2009) проаналізовано характерні особливості музеїв вищих технічних навчальних закладів, їхню роль у особистісному розвитку та вихованні здобувачів вищої освіти, формуванні у них системи ціннісно-соціальних орієнтацій, удосконаленні методів і форм педагогічної роботи із студентами. У праці сформульовано концептуальні положення соціально-педагогічної діяльності музейних установ ВТНЗ [326].

У дисертаційному дослідженні В. Снагощенко «Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки» (2010) охарактеризовано зміст, критерії та рівні підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності з використанням засобів музейної педагогіки, розкрито педагогічні умови її формування. Науковицею розроблено «Структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки», експериментально доведено її ефективність та доцільність використання в освітньому процесі педагогічних ЗВО. Виокремлено три рівні підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності в музейному середовищі: адаптивний, репродуктивний, творчий. З'ясовано структурні компоненти, що націлені на підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів суспільних дисциплін засобами музейної педагогіки: мотиваційно-

ціннісний, змістово-інформаційний, діяльнісно-комунікативний та аналітико-оцінний [618] (Додаток Ж.3).

У монографії науковиці кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини НУ «Львівська Політехніка» С. Муравської «Музейні заклади у системі вищої освіти Західної України на тлі світових тенденцій» (2018) та її дисертаційному дослідженні розглядаються важливі аспекти функціонування музеїв та музейних колекцій ЗВО Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Закарпатської, Чернівецької, Волинської і Рівненської областей. Автор висвітлює особливості формування музеїв ЗВО Західної України на різних історичних етапах, структуру музеїв та колекцій, навчально-освітню та фондово-експозиційну діяльність музейних установ. У центрі уваги дослідниці також просвітницька та виставкова діяльність музеїв, особливості використання ІКТ, місце музеїв ЗВО у справі дослідження історико-культурної і природної спадщини, перспективи розвитку музейної справи у просторі вищої освіти. Цінним для нашої роботи є аналіз С. Муравською особливостей проведення наукових досліджень, а також навчальної, просвітницької, виставкової та громадсько-культурної роботи на базі музеїв ПНУ ім. В. Стефаника, ІФНТУНГ, ЧНУ ім. Ю. Федьковича, ТНПУ ім. В. Гнатюка, ЛНУ ім. І. Франка, Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва, Львівського державного інституту економіки і туризму та інших університетів Західної України. Однак, поза увагою дослідниці залишилася музейно-педагогічна діяльність у закладах вищої освіти Центральної, Східної та Південної України [406].

Актуальні проблеми теорії і практики педагогічної діяльності музеїв ЗВО в сучасному освітньому просторі України досліджує доктор педагогічних наук, завідувач науково-навчальної лабораторії музейної педагогіки ЛНУ ім. І. Франка О. Караманов. У монографії «Педагогічна діяльність музеїв в сучасному освітньому просторі України» (2020) та дисертаційному дослідженні «Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України» (2020) він уперше дає визначення поняття «педагогічна діяльність музеїв». Науковець виокремлює її історичні моделі – східноєвропейську, європейську та

англо-американську, що зумовлено як регіональними відмінностями, так і застосуванням різних освітніх парадигм. Дослідником охарактеризовано форми і методи музейної дидактики, роль і місце у них музейного педагога, запропоновано методику проведення музейних занять для студентів на засадах особистісно орієнтованого та гуманістичного підходу до освітнього процесу [216, 222].

Важливим для нашого дослідження є аналіз науковцем досвіду реалізації музейно-педагогічних проєктів в Україні для дітей і молоді як перспективних інноваційних форм розвитку української музейно-педагогічної думки. Серед них – освітня технологія «Педагогічний марафон», що була реалізована на базі Львівської ЗОШ №50 у співпраці з ЛНУ ім. І. Франка та музейними закладами міста. Ураховуючи специфіку педагогічної діяльності музеїв у взаємодії із ЗВО, О. Караманов аналізує характерні методичні аспекти організації педагогічної взаємодії із здобувачами вищої освіти у просторі музею та пропонує створити «музейно-педагогічні моделі міждисциплінарної підготовки фахівців», які зможуть репрезентувати сучасні концепції навчання й виховання української молоді [222, с. 222].

У дисертації науковиці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України Н. Філіпчук «Становлення і розвиток педагогічно-просвітницької діяльності музеїв України (кінець XIX – початок XXI ст.)» (2020) висвітлено основні чинники розвитку музейної справи, зокрема культурно-історичні, просвітницькі, суспільно-політичні, персонологічні. Науковиця підкреслює, що з 1990-х рр. у музейному просторі України спостерігається культурне відродження на засадах національних цінностей та пріоритетів, підвищується увага до просвітницької місії музеїв, використання багатих музеєзнавчих ресурсів в освітньому процесі, популяризація результатів досліджень українських музеєзнавців на міжнародному рівні. Серед головних напрямів музейної діяльності вона акцентує увагу на таких, як науково-освітній, експозиційний, виставковий, які вагомо впливають на взаємодію музейних та освітніх закладів [685].

Погоджуємося із думкою Н. Філіпчук про те, що музейна педагогіка як наукова галузь і водночас як навчальна дисципліна в освітніх закладах функціонує на основі культури, виконуючи культурно-освітні і світоглядні функції. Вона сприяє трансформації музею, збереженню національної етнокультурної спадщини, відродженню історичної пам'яті. Дослідниця підкреслює, що важливою умовою підвищення ефективності навчально-виховного процесу в умовах музейного простору є взаємодія емоційно-вольового, почуттєвого компонентів, вмотивованості особистості до пізнання: «Саме позитивна емоція, радість побаченого і пізнаного охарактеризує діалог учня, студента, педагога з музейною культурою. Передача культурно-освітнього, історичного досвіду відрізняється від класно-урочних, лекційно-аудиторних занять суттєвим рівнем міждисциплінарності, емоційності, доступності, змістової наповнюваності» [685, с. 288].

У межах дисертаційного дослідження Н. Філіпчук розроблено «Глосарій музейно-педагогічних термінів» [685, с. 662-667], методичні рекомендації «Музейна педагогіка у неформальній освіті педагогів-практиків» [685, с. 668-747], навчальну програму спецкурсу «Музейна педагогіка» [685, с. 146-161], «Хроніку розвитку музейної сфери (галузі) в Україні» [685, с. 4-14] (Додаток Ж.8). Слід зауважити, що у роботі Н. Філіпчук основна увага приділяється висвітленню педагогічно-просвітницької діяльності переважно національних, державних, регіональних музейних установ, закордонних музеїв, однак недостатньо розкривається музейно-педагогічна діяльність у закладах вищої освіти України.

Науковиця Л. Гайда у своїх дослідженнях проаналізувала інтелектуально-організаційний потенціал музейної педагогіки в Україні, перспективні форми музейно-педагогічної діяльності наукових та освітніх установ, державних та громадських музеїв. Дослідниця вперше висловила думку про необхідність створення «музейно-педагогічних центрів» як координаторів музейно-педагогічної діяльності державних установ, громадських організацій, фондів, періодичних та фахових видань. Значний інтерес для нашого дослідження становить вивчення у працях Л. Гайди специфіки співпраці науковців, музеєзнавців і педагогів різних

напрямків, спеціалізованих науково-дослідних установ, закладів вищої освіти, інститутів післядипломної педагогічної освіти, аналіз досвіду музейно-педагогічної діяльності із студентською молоддю державних, комунальних і громадських музеїв [98-105].

Л. Гайда дослідила процес формування нормативно-правової бази діяльності музеїв при навчальних закладах України, зробила аналіз мети і завдань, критеріїв правового статусу, які визначають їх місце і роль у системі закладів освіти на різних історичних етапах. Вона розробила «Модель розвитку музейної педагогіки в Україні», яка стала першою спробою узагальнення і представлення у системному вигляді усіх елементів використання сучасних форм і методів музейної педагогіки в освітньому процесі ЗЗСО та ЗВО [102] (Додаток Ж.1).

Помітною подією став вихід у світ колективної монографії «Музейна педагогіка в науковій освіті» (2020) за науковою редакцією С. Довгого (Інститут педагогіки НАПН України, Національний центр «Мала академія наук України»). Праця комплексно висвітлює актуальні проблеми музейної педагогіки в науковій освіті, розкриває міждисциплінарний зв'язок музейної педагогіки з різними галузями науки та суспільними сферами, аналізує як теоретичні напрацювання сучасних українських та зарубіжних науковців, так і практичний досвід педагогічної діяльності університетських, державних та громадських музеїв.

У монографії з наукових позицій висвітлено історичні моделі музейної педагогіки та філософські напрями її розвитку, концептуальні засади музейної педагогіки в контексті трансформації соціальної ролі музеїв, застосування новітніх технологій у педагогічній діяльності музейних установ. Цінним у розумінні суті музейно-педагогічного процесу є аналіз інноваційного зарубіжного, зокрема польського, досвіду організації музейного простору для молоді (Центр науки «Коперник» у Варшаві, Центр науки «Експеримент» у Гдині, Центр науки «Хевеліанум» у Гданську, Музей науки – «Експлора Парк» у Валбжиху та ін.). У монографії представлено інтерактивні музейно-освітні програми, діяльність віртуальних музеїв, музейних лабораторій, досвід STEM / STEAM-освіти в музеях, звертається увага на правове забезпечення музейної діяльності та систему

державної підтримки музейної педагогіки в Україні. Підкреслюється важлива роль в освітньому процесі музейних колекцій Київського, Львівського, Харківського, Одеського, Чернівецького, Ужгородського, Таврійського класичних університетів [378].

У монографії «Український технічний музей» (2008), яку підготували дослідники Л. Гріффен, В. Константинов, викладено історію й охарактеризовано сучасний стан науково-технічних музеїв України, у тому числі технічних музеїв ЗВО. Автори підготували цінну інформацію про діяльність таких музеїв, як Державний політехнічний музей Київської політехніки, музеї історії Харківського національного технічного університету, Львівського національного університету «Львівська політехніка», Технологічного університету «Поділля» (м. Хмельницький), Донбаської державної машинобудівної академії (м. Краматорськ), Національного університету харчових технологій (м. Київ), Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Дніпровського національного університету залізничного транспорту, Національного авіаційного університету (м. Київ), Національного аерокосмічного університету ім. М. Жуковського (м. Харків), Полтавської державної аграрної академії, Львівського державного аграрного університету, Харківського національного економічного університету, а також музей слави Харківського інституту танкових військ ім. Верховної Ради України, музей історії факультету механізації сільського господарства Національного аграрного університету (м. Київ), музей історії радіотехніки Черкаського державного технологічного університету, музейний комплекс Харківської національної академії міського господарства. Автори підкреслюють, що «в музейному показі історії техніки повинні сполучатися науковість й інформативність, пізнавальність й атрактивність, образність і цікавість» [131, с. 127].

Аналіз науково-педагогічних часописів, колективних монографій, наукових збірників дозволив нам акцентувати увагу на наукових працях, розвідках, статтях українських науковців, викладачів, музейних педагогів, краєзнавців, методистів, що досліджували окремі проблеми в галузі музейно-педагогічної освіти.

Перш за все відзначимо, що теоретичні аспекти розвитку креативної освіти, моделювання в системі освіти, неформальної освіти молоді, педагогічної інноватики розробляли О. Антонова [7-9], В. Артемова [10], С. Гончаренко [115, 116], О. Данишенко [136], О. Дубасенюк [648], В. Кремень [631], В. Лозова [296], Л. Макар [306], Н. Павлик [464], Є. Павлютенков [467], О. Сухомлинська [642] та ін.

Загальні проблеми сучасного музеєзнавства (музеології) в Україні та за кордоном, роль музеїв як оберегів культурної спадщини народу, питання музейного менеджменту та ролі музеїв як науково-освітніх інституцій висвітлювали у своїх працях Г. Байкеніч [18], В. Бондаренко [41-45], О. Бондарець [47-51], О. Венгриновська [72], М. Вовк [88-90], О. Зайченко [167-169], Л. Казначєєва [194], В. Карпов [625], Д. Кепін [234, 235], А. Киридон [236], Є. Ковальчук [250, 251], Н. Котлер [270], С. Кролевець [677], О. Крук [278], В. Ловак [295], Р. Маньковська [307-315], О. Матейчук [320], Ю. Нікольченко [433], А. Погорєлова [511], О. Рябова [583], І. Самсакова [598, 599], М. Селівачов [396], М. Скирда [609], С. Ховрич [696, 697], Н. Чеканова [700], В. Шейко [709] та ін.

Актуальні стратегії і практики освітньої діяльності музеїв, проблеми становлення і розвитку музейної педагогіки, її роль в сучасній системі освіти і виховання та в неформальній освіті досліджували К. Андрєєва [1], О. Аніщенко [6], Н. Білик [37], Н. Богданець-Білокаленко [40], Т. Вайнберг [57], О. Валенкевич [58], А. Горовий [118-121], Ю. Грищенко [130], С. Довгий [147], В. Камінська [197-199], Н. Кардаш [226], Ю. Ключко [242-248], Є. Копилець [265], О. Кривонос [275], А. Кот [275], А. Мазний [305], Н. Мартем'янова [316-318], Г. Маслай [319], В. Мороз [342], О. Наровлянський [417], О. Павлова [465], Ю. Песоцька [500-503], Д. Свириденко [601], М. Скирда [609], С. Соломаха [620, 621], Т. Соломіна [622], С. Терно [650], Г. Турченко [650], О. Топилко [654-657], І. Червінська [701], О. Шульга [716], Д. Щербак [717], Г. Ясінська [319] та ін.

Концепції музейної освіти зарубіжної педагогіки, тенденції розвитку сучасних музеїв у світі в умовах глобальних викликів сучасності, використання

закордонного досвіду музейної педагогіки у системі вищої освіти України розкривають В. Бекетова [25, 26], М. Васишин [59-63], А. Василюк [64], О. Дудар [152-154], Г. Іванова [180], Є. Ковальчук [250, 251], О. Морозова [345], І. Ослук [449], Н. Писаревська [505-508], Н. Родінова [569], О. Січкарук [608], К. Смаглій [613], Р. Шидула [712-714] та ін.

Інтерактивні форми залучення студентів до знайомства з музейними колекціями, цифрові технології та нестандартні форми роботи в музейній педагогіці, креативність у музейній практиці ЗВО досліджували Н. Бабко [15], В. Банах [20], В. Бєлікова [29], В. Вдовченко [67], М. Головченко [113], А. Джурило [143], В. Дунець [156-158], І. Дячук [9], М. Загорулько [165], А. Зозуля [173], Я. Камбалова [196], В. Камінська [198], С. Капко [200], Ю. Ключко [242-248], С. Куценко [285, 286], В. Мельник [327], Г. Новікова [434, 435], І. Пантелейчук [471], О. Рокицька [571-573], О. Співак [627], О. Топилко [654-657], О. Топузов [658-660], О. Харченко [692-694] та ін.

Актуальні проблеми музейної комунікації, дослідження сучасних музеїв ЗВО як засобу розв'язання соціально-комунікаційних проблем розглядали П. Андронатій [2], В. Баталкіна [23], Л. Більо [38], Л. Велика [68], П. Вербицька [74-77], І. Вітрик [83-86], Н. Горська [122-124], Н. Деркач [142], І. Дмитрук [146], О. Климишин [240], Г. Куцаєва [284], Р. Маньковська [307], І. Передерій [497], С. Руденко [576-579], О. Сошнікова [626], С. Тараненко [645], Т. Трофименко [662], І. Удовиченко [669], О. Червоненко [702, 703], І. Яковець [719] та ін.

Досвід використання музейної педагогіки у змісті освіти студентів, формування професійних компетентностей майбутніх фахівців засобами музейної педагогіки, виховання музейної культури, патріотизму і національної ідентичності здобувачів вищої освіти, експериментальну діяльність з означених проблем розглядали у своїх працях Г. Білавич [34-36], В. Борисов [52], Т. Васютіна [65], О. Гурняк [134], І. Данильченко [135], О. Дрогобицька [149], І. Дрогобицький [150], Н. Карапузова [225], О. Квас [231-233], О. Кірдан [238, 239], Ю. Конюшенко [263], А. Королько [266а], М. Кравчук [134], І. Кулик [282], П. Мороз [343], А. Москаленко [347], Т. Настека [418], В. Овсяннікова [437], О. Орлова [418],

С. Перцов [499], Ю. Песоцька [500-503], К. Постова [535], Л. Прокопів [559, 560, 592], Н. Рекеда [567], О. Романенко [134], Н. Салига [559, 560, 591, 592], В. Стинська [559, 560], Л. Султанова [639], О. Сулим [641], О. Сурмач [641], О. Тепла [649], П. Ткачівський [150], В. Харитонов [689, 690], І. Шидловський [710, 711], Р. Шикула [712-714], А. Шукалович [223, 224].

Нові форми і зміст роботи музеїв ЗВО та проблеми музейної комунікації в умовах пандемії коронавірусу та Війни за Незалежність України досліджують А. Бабкова [16, 17], Л. Біксей [33], О. Бірьова [39], К. Вельчева [71], О. Венгрова [73], Т. Дашевська [137], О. Іванець [178], Л. Карчина [228], Т. Кормакова [266], К. Косар [267], О. Курлянич [283], О. Кучерявий [287], О. Палійчук [468, 469], Н. Трубчанінов [664], В. Тюска [665],

Використання європейського досвіду формування музейної культури студентів в Україні, зокрема українсько-польське науково-педагогічне співробітництво у музейній сфері, висвітлювали С. Гаврилюк [97], О. Глушко [110], Б. Клімчук [160], Н. Кляшторна [249], І. Кравець [272], Л. Кушнір [290], Н. Роїк [570], А. Силук [605], В. Стрільчук [634, 635], В. Петрович [504], Т. Яцечко-Блаженко [724] та ін.

У процесі дослідження нами використано напрацювання зарубіжних дослідників музейної педагогіки та музеєзнавства, серед яких Ф. Вайдахер (F. Waidacher) [56], Е. Вика (E. Wyka) [733], Д. Камерон (D. Cameron) [725], Н. Котлер (N. Kotler) [270], А. Малек (A. Mallek) [727], Л. Норріс (L. Norris) [436], Р. Патер (R. Pater) [728], Й. Скутнік (J. Skutnik) [731], Д. Тіммер (D. Timmer) [653], Р. Тісдейл (R. Tisdeil) [436], Д. Фольга-Янушевська (D. Folga-Januszevska) [726], Й. Швенх (J. Swiech) [732].

У досліджуваний період досвід організації діяльності найбільш популярних музеїв ЗВО, вплив освітнього середовища цих музеїв на соціально-психологічну адаптацію студентів та їхнє професійне становлення висвітлювали у наукових публікаціях А. Андрусишина [3], В. Іващенко [181], К. Пеляшенко [496], С. Посохов [532-534] (Харківський національний університет ім. В. Каразіна), Б. Гаврилів [95а, 665а], О. Дрогобицька [149], П. Кузенко [281], Ю. Угорчак [95а,

665a], І. Цепенда [95a] (Карпатський національний університет ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ), Л. Яновська [722] (Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса), Т. Андрусак [4], В. Демидюк [138], А. Коляда [253], З. Кучинко [288], В. Надольська [412-416], С. Чибирак [705], Т. Яцечко [723] (Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк), С. Муравська [407] (Національний університет «Львівська Політехніка»), О. Дудяк [155], О. Караманов [223, 224], О. Сурмач [223, 224], Р. Тарнавський [647], А. Шукалович [223, 224] (Львівський національний університет ім. І. Франка), І. Данильченко [135] (Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка), І. Годзінська [111], І. Ткебучава [111] (Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича), Н. Писаревська [505-508] (Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»), В. Харитонов, В. Євтехов, І. Паранько [108, 689] (Криворізький національний університет), Л. Жванко [162] (Державний біотехнологічний університет, м. Харків), Ю. Песоцька [500] (Харківська гуманітарно-педагогічна академія), К. Астахова [11, 12] (Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»), В. Камінська [197-199] (Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк), О. Рокицька [571-573] (Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, м. Біла Церква), С. Іванисько [179], Л. Казанцева [193], Ю. Мосенкіс [346], Л. Самойленко [593-597] (Київський національний університет ім. Т. Шевченка), О. Свистун [602] (Уманський національний університет садівництва), А. Климчук [241] (Національний університет водного господарства і природокористування), М. Криловець [276], О. Морозов [344] (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), С. Андрух [661], А. Крон [277], Г. Тощев [661] (Ужгородський національний університет), Ж. Перцева [498] (Харківський національний медичний університет), І. Романько [575] (Льотна академія Національного авіаційного університету), С. Чернецька [704] (Університет Григорія Сковороди в Переяславі), І. Паур [494] (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана

Огієнка), О. Соломченко [623] (Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ім. В. І. Касіяна) та ін.

Останнім часом все більша увага приділяється дослідниками висвітленню співпраці ЗВО з державними і громадськими регіональними музеями задля науково-освітньої роботи зі студентською молоддю. На це звертають увагу дослідники Г. Барська [22], О. Бейдик [24], Г. Бондаренко [46], Н. Бояр [53], Г. Гаврилова [96], Л. Глухенька [109], У. Головчанська [112], А. Дмитренко [145], О. Орлова [109], Н. Горська [124], Л. Грабинська [125-127], Л. Гриб [127-129], І. Дрогобицький [150], П. Ткачівський [150], Л. Завада [164], Л. Заєва [166], А. Зозуля [173], М. Зубеляк [176], Н. Капустіна [201-203], Т. Каук [203], М. Кирилова [237], О. Костюк [268], Є. Косько [269], В. Коцан [271], Я. Кравчук [273], В. Кушнір [289], В. Машлай [322], Ю. Мисько [329], В. Надольська [412-416], А. Панченко [472], М. Паньків [473], І. Пасюк [493], В. Полєк [512], Л. Прибега [536], О. Романчук [574], Ф. Рябчикова [584-587], І. Сідельова [607], О. Топилко [654-657], Т. Белоусова [656, 657], О. Трощинська [663], І. Чмелик [706] та ін.

Таким чином, упродовж досліджуваного періоду українськими науковцями, методистами, музеєзнавцями всебічно проаналізовано сучасні стратегії і практики освітньо-виховної діяльності музеїв, актуальні проблеми музейної комунікації, досвід використання музейної педагогіки у змісті освіти та формуванні музейної культури студентів окремих ЗВО. Однак варто відзначити, що проблема комплексного висвітлення впливу музейної педагогіки на формування освітнього простору різнопрофільних ЗВО у межах усієї території України залишилася в основному поза увагою сучасних дослідників.

У контексті нашого дослідження важливе місце відводимо навчально-методичним посібникам, зокрема підручникам з основ музеєзнавства, музеології, музейної педагогіки. У процесі музейно-педагогічної діяльності ЗВО України широко використовуються підручники і посібники, видані науковцями університетів практично у всіх регіонах України. Відзначимо серед них таких авторів: В. Бабарицька [13], В. Банах [21], В. Великочий [70], О. Виноградова [79], І. Власюк [87], Л. Гайда [98], О. Гайдай [106], О. Гончарова [95], П. Горішевський

[117], І. Довжук [148], О. Караманов [450], І. Карсим [227], П. Кузенко [281], В. Лавренко [292], І. Личак [294], О. Любіцева [304], Г. Міщук [334], Ю. Нікольченко [432], І. Паур [495], І. Піддубний [509], Н. Пусепліна [564], М. Рутинський [582], О. Салата [590], Л. Синявська [606], С. Терський [651], І. Удовиченко [667], Л. Хрящевська [698], В. Шевченко [708], В. Якубовський [720], Л. Яновська [721] та ін.

У межах дослідження варто звернути увагу на методичний посібник «Музейна педагогіка – синтез досвіду» (2012), розроблений науково-дослідним відділом музейних програм і проєктів Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника в рамках музейного проєкту «Музей ХХІ століття та перспективи розвитку музейної справи» (автори – А. Горовий, О. Топилко, Т. Лучук, О. Завадська). У цьому виданні висвітлено досвід сучасного музею щодо організації таких форм і методів діяльності, які формують молоде покоління не об'єктом, на який спрямовані зусилля музейників, а повноцінним учасником музейно-педагогічного процесу. Звертаємо увагу на думку авторів посібника: «Специфіка музейної педагогіки полягає в тому, що вона провокує мотивацію пізнання минулого як засіб розуміння нинішніх історичних процесів» [376, с. 7]. Погоджуємося з твердженням науковців про те, що музейна педагогіка передбачає проєктування нових видів навчальної діяльності, відмінних від тих, що практикуються в закладі освіти, таких, що передбачають проблемність навчання, формування творчого мислення [376, с. 13]. Особлива увага у праці звертається на висвітлення досвіду застосування у музейній освіті ігрових технологій, модулів-семінарів, театральних постановок, діяльності музейних студій. У посібнику проаналізовано різноманітні експериментальні форми музейної роботи – музейні проєкти, творчі музейні студії, музейні вечорниці, музейні лекторії, музейні вікторини та ін. Наведено результати соціологічного дослідження на тему «Музей ХХІ століття очима майбутніх музейних працівників» [376, с. 48-52].

Слід відзначити і посібник «Музей: менеджмент і освітня діяльність» (2009), де міститься аналіз результатів реалізації українсько-нідерландського проєкту «МАТРА – музеї України» (2005-2009), який був спрямований на підтримку

українських музеїв та їхніх освітніх програм. Відомі українські та європейські музеологи Д. Білавич, Н. Капустіна, Г. Аартс, К. Плезір, К. Кобуєв, Д. Тіммер проаналізували місії сучасних музеїв, досвід управління музейними проєктами, виставкову діяльність, використання інформаційних технологій в музеях, стилі навчання і методику вивчення музейної аудиторії [364].

Інноваційні підходи до організації музейно-педагогічної діяльності у ЗВО висвітлено у навчально-методичному посібнику науковців О. Караманова, О. Сурмач, А. Шукалович «Музейна справа в освітньому процесі Педагогічного фахового коледжу», підготовленому на основі узагальнення досвіду музейно-освітньої роботи у ЛНУ ім. І. Франка [394].

У процесі дослідницької роботи нами використано окремі документи і матеріали ЗВО України з питань організації музейно-педагогічної діяльності, зокрема з електронного репозиторію освітніх закладів. Цінна інформація з означеної проблематики міститься, зокрема, у «Стратегії розвитку Каразінського університету на 2019-2025 рр.» [633], Положенні про науково-навчальну лабораторію «Музейна педагогіка» ЛНУ ім. І. Франка [525], Положенні про археологічний музей ЛНУ ім. І. Франка [513], Паспорті зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка [492], Положенні про мінералогічний музей ЛНУ ім. І. Франка [514], Положенні про музей рудних формацій ЛНУ ім. І. Франка [523], Положенні про музей історії ЛНУ ім. І. Франка [518], Положенні про Музейну раду ЧНУ ім. Ю. Федьковича [524], Положенні про музей історії ПНУ ім. В. Стефаника [519], Положенні про Раду музею історії ДНУ ім. О. Гончара [527], Положенні про музей історії ДНУ ім. О. Гончара [517], Положенні про музей Бориса Грінченка КСУ ім. Б. Грінченка [516], Положенні про музей археології ХНУ ім. В. Каразіна [515], Положенні про музей історії ХНУМГ ім. О. Бекетова [520] та ін. (Додаток Г). Не менш важливими у процесі аналізу нами музейної освіти студентської молоді стали навчальні програми та силабуси навчальних дисциплін з курсів музеології, музеєзнавства, музейної педагогіки у ЗВО України, методичні рекомендації університетських кафедр, освітні пропозиції музеїв університетів для учнів

загальноосвітніх шкіл та дошкільників, правила придбання та обліку колекцій окремих музеїв ЗВО [386-391].

Аналізуючи третю групу джерел підкреслимо, що значний інтерес викликають матеріали традиційних міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів, педагогічних читань. Серед них відзначимо перш за все конференції, які стали традиційними серед українських музеєзнавців, науковців, музейних педагогів: «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи» (організатори – Державний політехнічний музей при НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», Академія інженерних наук України, Асоціація працівників музеїв технічного профілю), «Музейна педагогіка в науковій освіті» (організатори – НАПН України, Національний центр «Мала академія наук України»), «Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи» (організатор – Києво-Печерський Національний історико-культурний заповідник) та ін. [365-375, 377, 379-385].

Вагомий внесок у розвиток теорії і практики музейної педагогіки було зроблено також під час проведення таких наукових заходів: «Проблеми і перспективи розвитку музеїв вищих навчальних закладів України» – круглий стіл (Київ, 2007); Всеукраїнська виставка «Музейно-педагогічна палітра України» (Київ, 2009); «Університетські музеї: європейський досвід та українська практика» – конференція (Київ, 2011); «Музейна педагогіка: український вимір» – круглий стіл (Київ, 2016); «Культурна спадщина: традиції та інновації» – конференція (Львів, 2019); «Музейна педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів» – міжнародна конференція (Львів, 2022); «Музейна педагогіка в умовах пандемії Covid-19» – всеукраїнський круглий стіл (Київ, 2021); «Музейна педагогіка в умовах воєнного стану» – міжнародний круглий стіл (Київ, 2022), «Музейна педагогіка в контексті сучасних інновацій в освіті» (Львів, 2024) та ін. [260, 321, 557, 558].

У процесі дослідження нами використано значний обсяг аналітичних матеріалів про освітньо-педагогічну та культурно-просвітницьку роботу зі студентською молоддю на базі державних, громадських, регіональних музеїв,

опублікованих у таких наукових виданнях цих установ: «Науковий вісник Національного музею історії України», «Наукові записки. Івано-Франківський краєзнавчий музей», «Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею», «Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею», «Науковий збірник Закарпатського музею народної архітектури та побуту», «Волинський музейний вісник», «Праці Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК», «Музейний вісник Запорізького обласного краєзнавчого музею», наукові збірники Дніпровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького «Музей і майбутнє», «Скарбниця рідного краю» та Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника «Могилянські читання», «Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності» тощо [91, 92, 171, 335-340, 350-352, 397, 419-424].

Цінні матеріали про діяльність українських музеїв знаходимо на сторінках всеукраїнських і регіональних часописів «Музеї України», «Образотворче мистецтво», «Українське мистецтво», «Галерея», «Карпати. Туризм. Відпочинок», «Краєзнавець Прикарпаття», «Галичина», «Музейний простір», «Terra Incognita», «Музеї та галереї», «Відлуння віків», «Пам'ятки України» та ін.

Зауважимо, що у 2015 році у Львові видано тематичний покажчик літератури з музейної педагогіки (упорядник Галина Панахид). Це перший бібліографічний покажчик за тематикою музейної педагогіки, виданий в Україні. Він охоплює період 1964-2014 рр. і свідчить про появу тенденції до систематизації нагромаджених теоретичних і практичних знань у сфері музейної педагогіки [392].

У 2015 р. у серії «Наукових записок» Івано-Франківського краєзнавчого музею видано довідник «Будівничі музеїв Прикарпаття», який використовується як навчальний посібник для студентів (упорядники М. Паньків та Я. Штирко), у якому зібрано біографічні матеріали про понад 40 музеєзнавців, музейних педагогів, організаторів музейної справи, що формували музейну культуру молоді Прикарпаття у XX столітті [54]. Важлива інформація міститься також у довідкових, енциклопедичних виданнях [14, 116, 132, 151, 159, 430, 612] та путівниках музеями ЗВО: «Музеї навчальних закладів Волинської області» (Луцьк, 2005) [349],

«Музейна справа на Харківщині: становлення та розвиток» (Харків, 2009) [395], «Музей освіти Прикарпаття» (1995, 2007) [95а, 665а] та ін.

Особливо важливого значення в сучасних умовах глобальних викликів, пандемії, воєнного стану для вивчення процесів музейно-педагогічної діяльності ЗВО набувають інтернет-ресурси та цифрові технології. У роботі нами використано матеріали про роботу музеїв ЗВО та музейну освіту студентів, розміщені на вебсайтах навчальних закладів та на їхніх сторінках у соціальних мережах Фейсбук, Інстаграм та ін. Зокрема, відзначимо, що сайт КНУ ім. Т. Шевченка презентує вісім музеїв, ЛНУ ім. І. Франка – шість музеїв, ОНУ ім. І. Мечнікова – чотири музеї, ЧНУ ім. Ю. Федьковича – чотири музеї, ТНПУ ім. В. Гнатюка – вісім музеїв, ХНУ ім. В. Каразіна – чотири музеї та дві галереї. При цьому в окремих університетах (ТНПУ ім. В. Гнатюка, ХНУ ім. В. Каразіна) музеї представлено не лише як окремі структурні одиниці, але як цілісний музейний комплекс.

Музейні сайти ЗВО України набувають все більш інтерактивного характеру. Тут розміщено віртуальні путівники та відеопанорами музейних залів, віртуальні екскурсії, електронні посібники і методичні рекомендації, освітні програми для школярів. Принагідно зауважимо, що на сайті ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти України» розміщено інформацію про 129 університетських музеїв усіх регіонів України [124а]. Корисну інформацію про педагогічну діяльність музеїв знаходимо на інтернет-порталах «Музейний простір України», «Центр розвитку музейної справи», «Український музей», «Музейний ресурсний центр», «Музейний кризовий центр», а також в електронних періодичних виданнях «Музейний простір», «Науковий вісник Національного музею історії України» та ін. [55, 141, 411].

Зупинимося на висвітленні четвертої групи джерел. У процесі написання дисертаційної роботи під час польових досліджень нами записано вісім інтерв'ю з відомими музеєзнавцями, музейними педагогами, науковцями України. Досвідом роботи поділилися під час інтерв'ю: Ткачівський Ярослав – науковець, письменник, директор музею історії КНУВС [191], Савчук Богдан – кандидат історичних наук, зберігач фондів музею історії КНУВС [189]; Галина Кутащук –

науковий співробітник музею «Гуцульщина» (с-ще Верховина) [184]; Богдан Тимків – професор, завідувач кафедри методики викладання образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, завідувач музейної аудиторії декоративно-прикладного мистецтва навчально-наукового Інституту мистецтв КНУВС [190], Олег Вівчаренко – доктор юридичних наук, професор, завідувач музею Юридичного інституту КНУВС [185], Андрій Королько – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії КНУВС (музей археології Прикарпаття, музей кафедри історії України і методики викладання історії [187]), Микола Гладюк – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хімії та методики її навчання ТНПУ ім. В. Гнатюка (музейний комплекс ТНПУ ім. В. Гнатюка) [186], Олійник Олег – доктор філософії, науковий співробітник Івано-Франківського краєзнавчого музею [188].

Матеріали польових досліджень допомогли глибше вивчити важливі аспекти музейно-педагогічної діяльності ЗВО, зокрема історію заснування окремих музеїв, їхню роль в освітньому процесі, методику дослідницької роботи зі студентами на базі музеїв, форми і результати співпраці з державними регіональними музеями. Зокрема, під час інтерв'ю з Я. Ткачівським та Б. Савчуком з'ясовано історію заснування та основні етапи розвитку музею історії КНУВС, його освітньо-виховну та просвітницьку діяльність у період незалежності. Інтерв'ю з А. Корольком допомогло вивчити систему роботи зі студентською аудиторією музеїв факультету історії, політології і міжнародних відносин КНУВС. Засновник музею Юридичного інституту КНУВС О. Вівчаренко розповів про особливості науково-педагогічної діяльності цього закладу, методику поповнення музейних фондів. Під час інтерв'ю з Б. Тимківим вивчався досвід роботи кафедри методики викладання образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Інституту мистецтв КНУВС з використання музейної педагогіки у процесі формування музейної культури та проведення музейної практики студентів. Інтерв'ю з Г. Кутащук та О. Олійником допомогли окреслити і проаналізувати перспективні напрями і форми співпраці між державними регіональними музеями та ЗВО Івано-Франківщини. Інтерв'ю з М. Гладюком дозволило вивчити досвід роботи з

формування музейної освіти студентів ТНПУ ім. В. Гнатюка, зокрема проведення музейних занять на базі геологічного музею.

Таким чином, джерельна база дослідження процесів розвитку музейної педагогіки у ЗВО України є досить об'ємною і різноманітною. Вона представлена як основоположними нормативно-правовими документами, так і узагальнюючими працями, монографіями, дисертаціями, окремими статтями і розвідками, навчально-методичними посібниками, довідково-енциклопедичною літературою. Важливими джерелами вивчення музейно-педагогічної діяльності у ЗВО стали матеріали науково-практичних конференцій, круглих столів, педагогічних читань, семінарів, наукові та громадсько-культурні часописи, періодична преса, інтернет-ресурси. Комплексний аналіз історіографії проблеми дає підстави стверджувати, що сформувалися такі основні напрями досліджень у сфері музейної педагогіки вищої школи: формування фахових, дослідницьких і загальнокультурних компетентностей студентів у музейному просторі; вивчення студентської музейної аудиторії; шляхи підвищення ефективності музейної комунікації та музейних занять у ЗВО; створення та апробація нових освітніх методик, програм, експозицій у процесі музейної освіти молоді; аналіз ролі музеїв та музейних комплексів ЗВО у формуванні ідентичності навчальних закладів, збереженні їхніх традицій та академічної спадщини, підвищенні популярності закладу освіти у регіоні та країні в цілому, промоції його унікальної історії.

Разом із тим слід констатувати, що на сьогодні бракує узагальнюючих наукових праць, у яких було б комплексно висвітлено всі аспекти становлення та розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження етапів розвитку музейної педагогіки у ЗВО у 90-х рр. XX – першій чверті XXI ст., що передбачає уточнення її теоретико-методологічних засад та практичних форм реалізації. Аналіз сучасного стану розробленості проблеми засвідчив доцільність звернення до базових категорій дослідження, характеристика яких буде подана у наступному параграфі.

1.2. Поняттєво-категоріальний апарат дослідження

У процесі нашого дослідження ставимо за мету з'ясувати суть окремих теоретико-методичних та методологічних засад розвитку музейної педагогіки в освітньому просторі ЗВО України. Поняття «освітній простір» виокремлює достатньо новий феномен у розвитку освітньої сфери та педагогічної науки. Загалом, проблема проектування освітнього простору ЗВО в сучасних умовах є досить актуальною, вона безпосередньо пов'язана з проблемою управління освітньою сферою.

Дослідниця Н. Касярум розглядає освітній простір як «сферу суспільної діяльності, де відбувається цілеспрямований соціокультурний вплив на людину, формування і розвиток особистості» [229, с. 108]. Вона виділяє такі характеристики освітнього простору: територіальна визначеність освітніх послуг, цілісність елементів освіти, системність, інформаційність, особистісно-розвивальна спрямованість, єдність вимог до змісту освіти на певному рівні, наявність просторових координат.

У свою чергу науковець І. Нечитайло вважає, що освітній простір будь-якого навчального закладу може бути визначеним як «соціальний простір, тобто простір соціальної взаємодії суб'єктів освітнього процесу, включених у складну систему соціальних відносин» [431, с.75]. На його думку, для освітнього простору ЗВО притаманним є переплетення багатьох «полів», зокрема інформаційного, культурного, навчального, виховного, управлінського та ін. Ядром освітнього простору ЗВО є навчальні дисципліни та освітні програми, без яких неможливо спроектувати, побудувати, організувати освітні простори [431, с.78].

Погоджуємося із твердженням дослідниці О.Цюняк про те, що «кожен заклад вищої освіти моделює свій освітній простір, що стає освітнім середовищем для формування конкурентоспроможного фахівця» [699, с. 143]. На переконання науковиці, освітній простір сучасного ЗВО динамічний, він постійно змінюється і розвивається, а його складовими є: інформаційний простір, що реалізується через змістове наповнення усіх видів діяльності; ідеї педагогіки партнерства; матеріальна

база, що забезпечує умови навчання. Науковиця підкреслює важливу роль музеїв, бібліотек, виставкових залів, сучасних цифрових технологій як необхідних атрибутів освітнього простору ЗВО у процесі якісної професійної підготовки студентів [699, с. 141].

У контексті нашого дослідження варто звернути увагу і на визначення поняття «освітньо-виховний простір», яке тісно пов'язане з дефініцією «освітній простір». Науковиця Г. Голубова розглядає освітньо-виховний простір ЗВО як «складне багатоаспектне утворення, що охоплює сукупність зовнішніх умов, у яких відбувається навчально-виховний процес, здійснюється освітня діяльність, забезпечуються активні виховні процеси та взаємовідносини» [114].

У свою чергу науковиця О. Хмельницька трактує освітньо-виховний простір ЗВО як соціально-педагогічну систему, що «ініціює розвиток і реалізацію творчого потенціалу суб'єктів виховання з урахуванням культурних, національних, регіональних традицій і потреб особистості. Основна мета такого простору – розбудити у студента і максимально розвинути закладений в ньому потенціал до саморозвитку» [695, с. 193].

Таким чином, узагальнюючи весь спектр розглянутих визначень, можна зробити висновок, що освітній простір ЗВО є складною і динамічною структурою, яка поєднує систему соціальних зв'язків та педагогічних факторів з метою формування і використання творчого потенціалу здобувачів вищої освіти, характеризується сформованою освітньою інфраструктурою, інтенсивністю освітньої інформації та певним обсягом освітніх послуг. На наше переконання, організація та проектування освітнього простору сучасного ЗВО має відбуватися одночасно із запровадженням нових педагогічних підходів, інноваційних форм і методів роботи, зокрема, з використанням музейно-освітнього середовища та можливостей музейної педагогіки.

Упродовж останніх десятиліть різноманітні аспекти розвитку музейної педагогіки та її понятійного апарату активно обговорювалися у наукових виданнях, були озвучені на численних конференціях та семінарах, методичних нарадах, стали предметом дискусій учасників круглих столів. З'явилося багато нових тематичних

публікацій у збірниках статей музейних установ, наукових вісниках ЗВО, вийшли друком тематичні збірники, матеріали конференцій, монографічні дослідження. Різні аспекти визначення і трактування понятійного апарату музейної педагогіки також висвітлено у дисертаційних дослідженнях, статтях у наукових журналах, навчальних посібниках і програмах, матеріалах музейно-педагогічних конференцій, читань.

У контексті нашого дослідження важливим є з'ясування сутності дефініцій, які є визначальними для розуміння музейно-педагогічного процесу в освітньому просторі ЗВО. Проведений нами аналіз цих понять у науково-педагогічній літературі дозволяє об'єднати їх у наступні блоки:

- визначення сутності музейної педагогіки як наукової галузі та освітньої технології;
- базові дефініції музейного процесу: «музей», «музєєзнавство», «музей закладу вищої освіти», «музейний комплекс закладу вищої освіти», «академічна спадщина»;
- теоретико-методологічний компонент музейно-педагогічного процесу: «музейно-освітнє середовище», «музейно-педагогічне середовище», «музейне середовище навчання», «музейний простір», «музейна освіта», «музейна культура», «музейно-педагогічна компетентність»;
- операційно-діяльнісний компонент музейно-педагогічного процесу («музейний педагог», «музейно-педагогічна діяльність», «музейна комунікація», «музейно-педагогічні інновації», «принципи, методи, форми і засоби музейної педагогіки»).

Найбільшу цінність мають розробки українських і зарубіжних науковців, які обґрунтували різні аспекти визначення поняття «музейна педагогіка». Підкреслюючи багатоаспектність терміну «музейна педагогіка», зазначимо, що у сучасній науковій літературі це поняття розглядається з двох позицій, а саме:

- як наукова галузь, один із напрямів гуманітарних наук, теоретичні розробки якого обґрунтовують процес комунікації різновікової аудиторії в музеї, досліджують методичні та інформаційно-дидактичні аспекти організації та

проведення освітньої діяльності музею (С. Гончаренко, О. Караманов, І. Удовиченко, В. Снагощенко, Н. Філіпчук, Т. Белофастова, Л. Гайда, Н. Отрох, А. Малек (A. Mallek), Р. Патер (R. Pater) та ін.) ;

- як сферу науково-практичної діяльності музею, освітню технологію, зорієнтовану на поширення культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища (О. Міхно, І. Карсим, Ю. Бойчук, Л. Кудлай, Л. Кушнір та ін.).

Нами підготовлено таблицю «Сучасні наукові підходи до визначення дефініції «музейна педагогіка» в українській педагогічній науці».

Таблиця 1.2

**Сучасні наукові підходи до визначення дефініції «музейна педагогіка»
в українській педагогічній науці**

№	Дослідник	Визначення дефініції
1	Гончаренко С. Джерело: [115, с. 296]	Галузь науки, яка вивчає історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, методи впливу музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музею з освітніми установами.
2	Караманов О. Джерело: [222, с. 265]	Інтеграційна дисципліна, що об'єднує різні галузі знань; наука, яка розкриває культурно-освітню функцію сучасних музеїв, організовує ефективне середовище навчання та комунікації.
3	Удовиченко І. Джерело: [667, с. 12]	Педагогічна дисципліна, яка вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, а також специфіку інтелектуального, етичного і естетичного розвитку особистості в процесі музейної комунікації.
4	Снагощенко В. Джерело: [618, с. 9]	Наукова дисципліна, що інтегрує знання з музеєзнавства, педагогіки, психології, вивчає історію освітньої діяльності музеїв, вплив музейних форм комунікації на аудиторію.
5	Філіпчук Н. Джерело: [685, с. 6]	Міждисциплінарна галузь наукового знання, субдисципліна педагогічної науки, що формується на основі інтегрованих знань з філософії, історії, психопедагогіки, музеєзнавства, культурології та спрямована на передачу соціально-культурного досвіду в умовах музейного середовища.
6	Белофастова Т. Джерело: [32, с. 20]	Нова галузь педагогічної науки, що має міждисциплінарний характер, перебуваючи на перехресті музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля.
7	Отрох Н. Джерело: [452, с. 173]	Інтеграція музею, музеєзнавства та педагогічної науки.
8	Карсим І. Джерело: [227, с. 10]	Галузь освітньої діяльності, яка знаходиться на стику музейної справи, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему.

9	Кушнір Л. Джерело: [291, с. 124]	Галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища.
10	Міхно О. Джерело: [332, с. 75]	Практична культурно-освітня діяльність музею, реалізація різних освітніх завдань, пов'язаних з обслуговуванням відвідувачів, наукові дослідження принципів комунікативної політики музеїв.

Розглянемо більш детально сучасні підходи до визначення дефініції «музейна педагогіка», зокрема, насамперед в енциклопедичних виданнях. «Український педагогічний енциклопедичний словник» (Гончаренко С., 2011) трактує музейну педагогіку як «галузь науки, яка вивчає історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, методи впливу музеїв на різні категорії відвідувачів, взаємодію музею з освітніми установами тощо. Основна мета музейної педагогіки – прилучення до музеїв підростаючого покоління, творчий розвиток особистості» [115, с. 296].

Інші українські наукові видання, аналізуючи суть поняття «музейна педагогіка», акцентують увагу переважно на її практичному, культурно-освітньому аспекті. Зокрема, «Енциклопедія освіти», видана під егідою Національної академії наук України (2021), вказує, що об'єктом музейної педагогіки ЗВО є освітні аспекти музейної комунікації, а предметом музейної педагогіки ЗВО – методи, форми і особливості педагогічного впливу музею на студентську аудиторію з метою ефективної взаємодії з культурною і науковою спадщиною [331]. Дослідник О. Міхно, автор статті про музейну педагогіку у вказаному виданні, виділяє у змісті музейної педагогіки декілька аспектів: «практична культурно-освітня діяльність музею, реалізація різних освітніх завдань, пов'язаних з обслуговуванням відвідувачів (виставкові проекти, інформаційне забезпечення, екскурсії, творчі майстерні та ін.); вдосконалення методології та методики реалізації освітньої функції музею щодо різних категорій відвідувачів; наукові дослідження принципів комунікативної політики музеїв» [332, с. 75].

На думку науковця О. Караманова, музейна педагогіка – це «інтеграційна дисципліна, що об'єднує різні галузі знань та слугує потужним чинником розвитку

особистості у системі взаємодії освіти та культури» [222, с. 47]. Науковець вказує на те, що особливість музейної педагогіки полягає у тому, що «вона оперує не лише теоретичними поняттями, а й використовує реальні предмети, які мають власну історію, містять елементи певного історичного художнього стилю» [222, с. 203]. Слушним вважаємо твердження О. Караманова про те, що музейна педагогіка – це наука, яка «розкриває культурно-освітню функцію сучасних музеїв, організовує ефективне середовище навчання та комунікації, актуалізує культурну спадщину людства» [222, с. 265].

За визначенням музеєзнавиці І. Удовиченко, музейна педагогіка – це педагогічна дисципліна, яка «вивчає шляхи становлення гуманістичного світогляду, що базується на духовних цінностях, а також специфіку інтелектуального, етичного і естетичного розвитку особистості в процесі музейної комунікації». Вона підкреслює, що головною місією музею як інституції, що існує для розвитку суспільства, має бути становлення системи цінностей, а «місією музейної педагогіки – вивчення шляхів розвитку особистості під час контакту з музейними експонатами – візуалізованими цінностями соціуму» [667, с. 12]. Дослідниця розробила «Детерміновану модель музейної педагогіки» (Додаток Ж.6).

Науковиця В. Снагощенко характеризує музейну педагогіку як наукову дисципліну, що «інтегрує знання з музеєзнавства, педагогіки, психології, яка вивчає історію освітньої діяльності музею, вплив музейних форм комунікації на аудиторію, використовує музейно-освітнє середовище з метою розробки і впровадження нових методик, музейно-педагогічних програм у практичну діяльність» [618, с. 9].

Дослідниця Н. Філіпчук трактує музейну педагогіку як міждисциплінарну галузь наукового знання, субдисципліну педагогічної науки, що «формується на основі інтегрованих знань з філософії, історії, психопедагогіки, музеєзнавства, культурології й спрямована на передачу суспільству соціально-культурного досвіду в умовах музейного середовища» [685, с. 6]. Погоджуємося із думкою науковиці про те, що на сучасному етапі необхідно активно впроваджувати

музейну педагогіку в навчально-виховний процес, щоб подолати негативну практику відірваності культурного середовища від освітніх закладів [681].

Учена Т. Белофастова характеризує музейну педагогіку як «нову галузь педагогічної науки, що має міждисциплінарний характер, перебуваючи «на перехресті» музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля» [32, с. 20].

На думку дослідниці Н. Отрох, музейна педагогіка – це «інтеграція музею, музеєзнавства та педагогічної науки. Її прерогативою є вивчення історії та особливостей культурно-освітньої діяльності музеїв, узагальнення та реалізація методів їх впливу на різні категорії відвідувачів, взаємодія з іншими педагогічними установами» [452, с. 173].

Твердження українських науковців співзвучні із висновками зарубіжних дослідників. Польська науковиця А. Малек (A. Mallek) відносить музейну педагогіку до одного з напрямів гуманітарних наук, зазначаючи при цьому, що у західних країнах вона набула статусу академічної дисципліни. Вона підкреслює, що у XXI столітті музейна освіта «перетворилася на один з найвпливовіших і найперспективніших видів культурної освіти» [727, с. 114]. Польська музеєзнавиця Р. Патер (R. Pater) трактує музейну педагогіку як одну з субдисциплін педагогіки, що виникла на рубежі XIX-XX століть. Вона вважає тотожними поняття «музейна педагогіка» та «педагогіка музейництва» [728, с. 159-160].

Разом з тим, окремі дослідники акцентують увагу перш за все на освітньо-практичному значенні музейної педагогіки. Дослідник І. Карсим розглядає музейну педагогіку як галузь освітньої діяльності, яка «знаходиться на стику музейної справи, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему» [227, с. 10]. На думку науковця Ю. Бойчука, сучасна музейна педагогіка спрямована в першу чергу на вирішення завдань активізації творчих здібностей особистості студента [195, с. 144]. Погоджуємося із думкою Л. Кудлай, що основою музейної педагогіки є «занурення особистості у спеціально організоване предметно-просторове музейне середовище, яке здійснюється через розгортання експозиційно-виставкової діяльності, де основна роль відводиться оригінальним предметам» [280, с. 116]. Дослідниця Л. Кушнір трактує музейну педагогіку як

галузь діяльності, що «здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища» [291, с. 124].

Вивчення сутності сучасних підходів до визначення поняття «музейна педагогіка» свідчить про те, що в українському науковому дискурсі немає однастайності щодо його трактування. Погоджуємося із думкою науковиці О. Невмержицької про те, що ця обставина «може вказувати на недостатнє наукове обґрунтування цієї галузі наукового знання, що лише недавно отримала інтенсивний розвиток в українському науковому полі... Безперечно, цей процес тривалий у часі і потребує глибшого переосмислення» [429, с. 384].

Таким чином, результати аналізу сучасних наукових досліджень дозволяють зробити авторський підсумок сутності музейної педагогіки, виходячи з таких ключових факторів, як її міждисциплінарний характер, соціальна місія, інтерактивність, акценти на формуванні особистісних цінностей та збереженні культурної спадщини народу. У вузькому значенні ми розуміємо під музейною педагогікою спеціальну галузь педагогічної науки, що вивчає особливості та закономірності освітньо-виховної діяльності музеїв, забезпечує методологічний підхід до реалізації освітньої функції музеїв. Її сутність полягає в розробці методів, прийомів та форм комунікації, спрямованих на ефективну передачу знань про музейні колекції, сприянні формування у відвідувачів шанобливого ставлення до культурної спадщини та її збереження. У широкому значенні ми розуміємо під музейною педагогікою освітню практику і технологію у сфері науково-практичної діяльності сучасного музею, яка перетворює музейний простір на динамічне середовище для розвитку особистості. Її сутність полягає в організації активної взаємодії між відвідувачем та музейними колекціями, формуванні наукового світогляду, стимулюванні самостійного мислення та соціальних навичок відвідувачів через традиційні та інтерактивні форми роботи.

Варто наголосити, що українська музейна педагогіка, перш за все, спрямована на реалізацію завдань національного виховання та гармонійного розвитку особистості. Теоретико-методологічною основою музейної педагогіки є

наукові знання, що сформувалися на основі зв'язків музеєзнавства, педагогіки, психології, філософії, історії, соціології, естетики, культурології, мистецтвознавства, краєзнавства, архівознавства та інших наук, відображених нами у структурно-логічній схемі «Наукові взаємозв'язки музейної педагогіки» (Додаток К.1).

Аналізуючи наступний блок понять, підкреслимо, що Закон України «Про музеї та музейну справу» (1995) визначає музей як «науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини» [547].

Не менш важливою є класифікація музеїв за профілем, яку пропонують автори Закону. Зазначимо, що профіль музею – це «спеціалізації його зібрань, експозицій та діяльності, обумовлені зв'язком із конкретною наукою, галузями, дисциплінами, видами мистецтва і культури [676, с. 11]. У цьому контексті документ визначає такі профілі музеїв: природничі, історичні, літературні, художні, мистецькі, науково-технічні, комплексні, галузеві. Серед природничих музеїв виділяються біологічні, антропологічні, геологічні, мінералогічні, ботанічні, зоологічні, палеонтологічні. До переліку історичних музеїв відносяться загальноісторичні, археологічні, етнографічні, військово-історичні, історико-побутові, історії релігії. До установ художнього профілю належать музеї декоративно-прикладного, образотворчого, народного, сучасного мистецтва [547].

Важливо також підкреслити, що музейні предмети, музейні колекції, музейні зібрання ЗВО, відповідно до українського законодавства, належать до Музейного фонду України, який є «національним багатством, невід'ємною складовою культурної спадщини України, що охороняється законом» [544].

За визначенням Міжнародної ради музеїв (ICOM), музей – це «некомерційна постійнодіюча організація на службі суспільства, яка збирає, зберігає, досліджує, інтерпретує та експонує матеріальну та нематеріальну спадщину» [629]. У Кодексі музейної етики ICOM підкреслюється, що музеї зобов'язані «набувати, зберігати та

популяризувати свої колекції як внесок до збереження природної, культурної і наукової спадщини. Їхні колекції є важливим громадським надбанням, вони мають особливий правовий статус і захищаються міжнародним правом» [252].

Сучасне суспільство розглядає музей як засіб, здатний зробити суттєвий вплив на розвиток системи освіти. У цьому контексті австрійський дослідник Ф. Вайдахер (F. Weidacher) підкреслює, що музеї стали результатом унікальних культурних досягнень людства, «вони мають специфічне завдання, яке жодна інша установа не може в них відібрати: вони були створені для того, аби допомогти всім зацікавленим краще зрозуміти себе та своє місце у цьому світі. Музеї мають додати нашим поглядам іншої перспективи і тим самим уможливити глибше розуміння себе та інших» [56, с. 16].

Слушним вважаємо твердження української дослідниці О. Салати про те, що музей – це «засіб розширення культурного і інформаційного горизонту, своєрідний інструмент, що оформляє в історичному контексті процеси спілкування і взаємодії носіїв різних культур і субкультур, представників різних соціальних, професійних, вікових, етнічних груп» [590, с. 64].

Науковиця С. Муравська характеризує університетський музей як соціокультурне явище, покликане транслювати культурний і духовний досвід колективу навчального закладу. Вона підкреслює, що перспективи розвитку музеїв вищої школи «тісно пов'язані зі зміною іміджу музеїв, розвитком музейної комунікації і з перетворенням музеїв у соціальний інститут, який створює і надає потрібну інформацію і масовий доступ до інтелектуальної, історико-культурної та природної спадщини» [406, с. 34]. Музейна колекція, на переконання вченої, пропонує таке розуміння культури, суспільства та біологічного різноманіття, яке не може бути досягнуте через архіви, тексти або статистичні дані [406, с. 34]. С. Муравська підкреслює, що музеї ЗВО, як і музеї загалом, поряд з бібліотеками та архівами, належать до інституцій, соціальною функцією яких є збереження пам'яті, в тому числі про наукові досягнення. Науковиця слушно підкреслює, що музеї ЗВО з-поміж інших завдань мають особливу місію – «виступати фізичною ілюстрацією розвитку наукової думки у середовищі конкретної вищої школи, яка у

науковій кар'єрі студентів та випускників слугуватиме моральним та ціннісним орієнтиром» [403, с. 237].

Польський дослідник, професор Я. Швенх (J. Swiech) зазначив, що університетські музеї повинні проявляти і здійснювати діяльність на кількох різних рівнях, які виходять за межі стандартної музейної діяльності. Найпопулярнішими з них є: «музей як один з найефективніших способів популяризації університету та підвищення його престижу в масовій свідомості; музей як форма ритуальної ідентифікації – формування персоналу та студентства; музей як розпорядник матеріальної та нематеріальної культурної спадщини університету; музей як форум для проведення пам'ятних заходів, зустрічей та дискусій про історію та майбутнє університетів» [731, с. 109].

Особливість місії музеїв ЗВО, на думку дослідниці О. Зайченко, полягає у «підтримці цікавості широкого загалу до освіти як основи успішної соціалізації, а також підтримці зацікавленості навчатись у конкретному навчальному закладі шляхом популяризації певної професіоналізації...» [167, с. 16]. Вона переконана, що міжнародна конкурентоздатність навчальних закладів на сучасному ринку освіти багато в чому залежить і від конкурентоздатності музеїв цих закладів. Саме музеї ЗВО здатні заохотити найперспективнішу молодь надавати перевагу вітчизняним навчальним закладам.

Дослідниця Ю. Конюшенко наголошує, що музеї ЗВО беруть на себе функції учасника освітнього процесу, допомагають виховувати свідому особистість і формувати науковий світогляд: «На прикладах діяльності відомих професорів, вчених, студентів, через історію розвитку закладу та життя колективу у молоді формується позитивне ставлення до історії, здобуваються практичні навички, прищеплюється бажання до самовдосконалення» [263, с. 23].

Погоджуємося із думкою дослідниці Л. Самойленко про те, що місія університетського музею «традиційно полягає у забезпеченні високого рівня освітньої і наукової діяльності вищого навчального закладу, у збереженні і дослідженні фактів з історії науки та освіти, формуванні наукового світогляду, популяризації традицій корпоративної культури інтелігенції» [594, с. 344].

Важливо відзначити, що в структурі ЗВО можуть створюватися як музеї, так і музейні комплекси. З огляду на це, Н. Пусепліна визначає музейний (музейно-педагогічний) комплекс як «спеціально організоване освітнє середовище, об'єднання відносно самостійних музеїв, кімнат-музеїв, музейних аудиторій, структурний підрозділ закладу освіти, функціонування якого підпорядковане загальній меті формування особистості майбутнього фахівця» [565, с. 265]. Дослідниця підкреслює, що функціонування такого комплексу забезпечує реалізацію науково-дослідницького і виховного потенціалу музею через інтеграцію традиційних та інноваційних форм і методів навчально-виховної роботи зі студентами, формування професійно спрямованої компетенції здобувачів вищої освіти, втілення принципу єдності аудиторної і позааудиторної взаємодії студентів і викладачів, сприяння наукової, культурологічної, виховної, середовищної функцій музейно-педагогічної діяльності.

Слід звернути увагу і на сучасне розуміння дефініції «академічна спадщина». В Європі прийнято вважати академічною спадщиною різні університетські колекції. Польський науковець Е. Вика (E. Wyka), розглядаючи важливість матеріальної спадщини вищих навчальних закладів, вказує, що до неї належать колекції архівів, бібліотек, астрономічних обсерваторій, ботанічних садів, лабораторне обладнання, тематичні колекції та колекції університетських музеїв. У цьому контексті він зазначив, що «основна роль університетських музеїв полягає у збереженні історії вищих навчальних закладів у широкому розумінні цього слова. Неможливо переоцінити роль музеїв у дослідженнях взаємозв'язку між наукою, мистецтвом і культурою, а також у дослідженнях розвитку міст, суспільств, освіти та у забезпеченні доступу до цих джерел» [726, с. 140].

Дослідниця Н. Писаревська наголошує, що академічна спадщина «втілює в себе 900-річний внесок університетів у розвиток науки та знань і є основним компонентом європейської ідентичності та культури» [505, с. 172]. Погоджуємося також із думкою музеєзнавиці Т. Єлісеєвої, що дослідження академічної спадщини «сприяє вихованню різнобічно розвинутих молодих науковців, які будують

майбутнє, спираючись на досвід минулих поколінь та додаючи до нього сучасні інновації» [161, с. 8].

Таким чином, ми вважаємо, що сучасний музей ЗВО є важливим соціокультурним явищем в освітньому просторі України, повноправним учасником освітнього процесу. Він розглядається нами як науково-дослідницький та культурно-освітній заклад, що забезпечує збереження, вивчення і популяризацію університетських колекцій, прилучення студентів до надбань національної наукової спадщини, засіб розширення наукового світогляду і культурного горизонту здобувачів вищої освіти, формування їхньої національної і громадянської ідентичності.

Розглянемо третій блок дефініцій, який містить теоретико-методологічний компонент музейно-педагогічного процесу. З цією метою нами підготовлено таблицю «Дефініції, які характеризують теоретико-методологічний компонент музейно-педагогічного процесу ЗВО» (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

**Дефініції, які характеризують теоретико-методологічний компонент
музейно-педагогічного процесу ЗВО**

№ п/п	Дефініція	Дослідник, джерело	Характеристика дефініції
1	Музейно-освітнє середовище ЗВО	Снагощенко В. [618, с. 9]	Спеціально створене середовище побутування музейних предметів (музейне приміщення, експозиції, фонди) та навколомузейний простір, де створені необхідні умови для максимального впливу музейних предметів для відвідувача.
2	Музейно-педагогічне середовище	Пусепліна Н. [565, с. 266]	Результат творчої спільної діяльності усіх об'єктів освітнього процесу ЗВО, базовим елементом якої є музей, що забезпечує організаційну взаємодію викладачів і студентів, спрямовану на формування музейно-педагогічної компетентності.
3	Музейне середовище навчання	Караманов О. [222, с. 82]	Частина соціокультурного середовища, матеріальних, духовних та суспільних умов діяльності людини, створених у просторі музею, а також відносини, які виникають під час музейно-педагогічної діяльності.

4	Музейний простір	Снагощенко В. [616]	Музей – це унікальний, насичений високою силою інформаційної та емоційної взаємодії простір, побудований на принципах діалогу розділених у часі і просторі культур, який має винятковий вплив на особистість через формування світогляду та духовності.
		Караманов О. [222, с. 81]	Спосіб реконструкції частини минулого через призму історії окремих предметів у музеї, відтворенні лінії подій, інтерпретації фактів, аналізі етапів життя і творчості конкретної особистості.
5	Музейна освіта	Червінська І. [701, с. 19]	Просвітницька діяльність у музеї, що активно сприяє процесу виховання особистості, де зручний і цікавий спосіб та форму взаємодії кожен обирає для себе окремо.
		Караманов О. [222, с. 78]	Безперервний та сталий розвиток життєвого досвіду людини на основі музейної комунікації.
		Вітрик І. [85, с. 8]	Дослідниця трактує музейну освіту у двох вимірах: з одного боку, як навчання майбутніх музейних фахівців основам своєї професії у спеціалізованих ЗВО, а з іншого – як освітні процеси безпосередньо у просторі музеїв.
6	Музейна культура	Хрящевська Л. [698, с. 159]	Розуміння особливостей музейної форми спілкування, вміння орієнтуватися в музеї, обираючи найцікавіше, корисне.
		Караманов О. [222, с. 78]	Сформованість у людини музейного ставлення до дійсності, яке виражається у повазі до історії та вмінні оцінювати в реальному житті предмети музейного значення.
7	Музейно-педагогічна компетентність	Павленко Ю. [456, с. 8-9]	Інтегративне особистісне утворення, сполучення теоретичних знань, практичних умінь, професійно значущих якостей та досвіду, що забезпечують готовність до здійснення музейно-педагогічної діяльності в освітньому закладі.

Із наведених інтерпретацій можна зробити висновок, що музейно-освітнє середовище як складова освітнього простору ЗВО та важливий чинник музейної освіти молоді забезпечує ситуацію діалогу, у якому музей виступає як

співрозмовник, відкритий для довіри та сприйняття екскурсантами. Завдяки комунікації з музейно-освітнім простором активізується саморозвиток особистості та культурна ідентифікація здобувачів вищої освіти.

Проаналізуємо четвертий блок дефініцій, до якого входять поняття операційно-діяльнісного компонента музейно-педагогічного процесу. Австрійський музеолог Ф. Вайдахер (F. Weidacher) сформував основні принципи, на які опирається сучасний музейно-педагогічний процес: принцип особистісної орієнтації, в основу якого покладено знання особистісних якостей відвідувача, його духовних потреб, ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності та поведінки; принцип врахування індивідуальних і вікових особливостей музейної аудиторії; принцип розвитку особистості через практичну діяльність, який має на увазі активну участь учнів і студентів в освітньому музейному процесі; принцип координації діяльності усіх учасників музейно-педагогічного процесу [56].

Важливим у процесі висвітлення досліджуваної проблеми є аналіз поглядів науковців на особливості поняття «музейно-педагогічна діяльність», під якою сучасні дослідники розуміють комплекс заходів і форм роботи у музейному просторі з аудиторією. Під педагогічною діяльністю музеїв О. Караманов розуміє «педагогічно осмислену взаємодію вчителя (викладача), учня (студента) та музейного працівника (музейного педагога) у просторі музею шляхом створення музейного середовища навчання різного рівня активності, що передбачає формування відповідних компетенцій, практичних навичок комунікації, досвіду творчої діяльності» [222, с. 38].

Слідом за О. Карамановим виокремлюємо 12 головних методів музейної педагогіки: інформаційний, продуктивний, репродуктивний, реконструкції, порівняльних аналогій, асоціативний, моделювання, дослідницький, порівняльного аналізу, випереджувального заохочення, «занурення» в історичну епоху, рольове «прожиття» історичних та культурних подій [450, с. 32]. На основі проведених занять з різними групами студентської та учнівської молоді дослідник виокремлює такі прийоми музейної педагогіки: прийом показу, прийом руху, прийом коментування, прийом реконструкції, прийом локалізації подій, прийом

порівняння, прийом цитування. З метою забезпечення завдань педагогічної діяльності у музейному просторі, вдосконалення проведення музейних занять з учнями і студентами науковець розробив теоретичну модель організації педагогічної діяльності сучасного музею [222, с. 311] (Додаток Ж.4).

В. Снагощенко розглядає поняття «засоби музейної педагогіки» як об'єкти матеріальної і духовної культури, що здійснюють вплив на емоційно-вольову сферу здобувачів освіти, полегшують опосередковане та безпосереднє пізнання дійсності та культурно-історичної спадщини і є обов'язковою складовою музейно-освітнього середовища. За змістом та особливістю використання засобів музейної педагогіки В. Снагощенко класифікує їх на джерелознавчі, наочно-предметні та аудіовізуальні [618, с. 9].

Дослідник П. Мороз виділяє такі форми музейно-педагогічної роботи: масові (екскурсії, вечори, вікторини, зустрічі з учасниками історичних подій та ін.); групові (заняття гуртків, секцій, клубів, товариств, видання журналів, путівників, розробка музейних екскурсійних маршрутів, створення відеофільмів); індивідуальні (робота з документальними матеріалами архівів, написання наукових робіт) [343, с. 153].

Ми вважаємо, що важливе значення для розуміння музейно-педагогічного процесу має з'ясування суті дефініції «музейна комунікація». Поняття «музейна комунікація» ввів у науковий обіг у 1968 р. канадський музеолог Д. Камерон (D. Cameron). На його думку, музейна комунікація – це процес спілкування відвідувача з музейними експонатами, колекціями. В основі цього спілкування лежить, з одного боку, вміння творців експозиції, музейних педагогів вибудовувати з допомогою експонатів особливі невербальні просторові «висловлювання», з іншого – здатність відвідувача розуміти «мову речей» [725].

Науковиця Н. Філіпчук підкреслює, що якість музейної комунікації залежить від її наукового обґрунтування, організації просвітницької діяльності на основі таких принципів музейної педагогіки, як взаємодія музею і закладу освіти, органічний зв'язок культури і освіти, урахування вікових та індивідуальних особливостей екскурсантів, їхніх інтересів, побажань і прагнень, особистісно-

орієнтованого підходу до роботи конкретного музею [685, с. 6]. Погоджуємося із думкою науковиці Ю. Ключко, яка, аналізуючи місію сучасного музею, розглядає концепцію музейної комунікації як одну з моделей освітнього процесу [242, с. 52]. Дослідниця О. Бондарець розглядає музей як «комунікативну систему», а музейну аудиторію як «учасника діалогу, що здійснюється в музейному середовищі» [49, с. 36].

Музеєзнавиця І. Удовиченко звертає увагу на те, що в процесі проведення музейних занять експонати, культурні пам'ятки набувають рис суб'єкта комунікації та з подачі музейного педагога починають «вступати в діалог з відвідувачем, певною мірою оживати» [669, с. 105]. Однак вона зауважує, що для набуття суб'єктності експонат має пройти декілька важливих етапів: ретельне вивчення пам'ятки науковцями; розробка концепцій експонування музейного предмета і складання його історії; підготовка до експонування як пам'ятки, так і музейного простору; активація історії артефакта музейними педагогами, екскурсоводами [669, с. 105].

І. Удовиченко розробила психолого-педагогічні засади музейної педагогіки, оскільки, на її думку, «розвиваючий характер музейної комунікації більш затребуваний у сучасному суспільстві, ніж інформативний» [667, с. 20]. Вона пояснює, що необхідною умовою педагогічної діяльності, зокрема під час організації заходів у музеї, є врахування вікових особливостей відвідувачів. Аналіз психолого-педагогічних засад музейної педагогіки дослідниця висвітлила у формі схематичної таблиці «Відвідувач і музейна педагогіка» (Додаток Ж.7).

У свою чергу дослідник О. Караманов вважає, що музейна комунікація – «різновид соціальної комунікації, пов'язаної з переданням значущої інформації за допомогою специфічних музейних форм і каналів» [222, с. 78]. З точки зору вченого, стратегії педагогічної діяльності музеїв можуть узгоджуватися з основними моделями музейної комунікації та стратегіями спілкування. У своїх міркуваннях він виокремлює такі базові стратегії педагогічної діяльності музеїв: інформаційна, сугестивна, експресивна, ритуальна, переконувальна [222, с. 154].

У межах дослідження важливо звернути увагу на сучасне трактування поняття «музейно-педагогічні інновації» у ЗВО. Науковець В. Банах стосовно окресленої проблеми робить спробу теоретично розмежувати музейні інновації та інтерактивність, показати роль інноваційних та інтерактивних методик і практик в експозиційній, науково-фондовій та освітній діяльності музеїв. З точки зору вченого поняття «музейні інновації» можна розглядати у широкому та вузькому контексті. У широкому розумінні такі інновації «становлять докорінне переосмислення традиційних музейних практик, місця та ролі музеїв у суспільстві та культурі, що сприяє подальшій еволюції музею як особливого історично-культурного феномену, дає йому змогу належно відповідати на виклики сучасності й залишатися актуальним насамперед для відвідувача, місцевої громади» [20, с. 1]. Поняття музейних інновацій у вузькому значенні В. Банах зводить до використання інтернет-ресурсів, мультимедійних та аудіовізуальних засобів у роботі музею, зокрема таких, як технології Beacon, CDWA, MIDAS, SPECTRUM, LIDO.

Дослідники В. Великочий, Н. Гасюк зауважують, що сьогодні відкриваються нові перспективи відродження традицій українського музейництва, зокрема й залучення різноманітного світового досвіду. З'явилися такі поняття, як «музей-середовище», «музей без стін», «віртуальний музей», «музей-особистість», «музей-пам'ять», «музей-спогад», «музей-ілюзія». Публічність, максимальна доступність, толерантність і відкритість музейних колекцій є тепер головною передумовою успішного функціонування таких закладів [70].

Ми погоджуємося із твердженням дослідниці Н. Панас про те, що в епоху цифрових технологій позитивним явищем є «спосіб перетворити музейний досвід з пасивного на інтерактивний, на щось справді привабливе та освітнє, навіть для молодшої аудиторії» [470, с. 63]. На думку науковиці Л. Казначеевої, у сьогоденнішніх умовах тотальної цифровізації та діджиталізації важливим є «активне використання у практиках музеїв новітніх технологій, зокрема віртуальної та доповненої реальності, які осучаснюють та пожвавлюють музейний простір багатовимірними проєкціями експонатів, пропонуючи відвідувачам абсолютно нові емоції» [194, с. 53].

Польська дослідниця Р. Патер (R. Pater) наголошує на необхідності розробки інтерактивних музейних експозицій відповідно до сучасних освітніх вимог, які враховували б особливості різновікових категорій відвідувачів. У праці «Музей у просторі відкритої освіти» вона звертає увагу на те, що використання сучасних мультимедійних засобів у музеї покликане доповнити зміст експозиції і пробудити інтерес у здобувачів освіти. Однак, їх надмірне і часто необґрунтоване використання може спричинити втрату сенсу музейної комунікації – живої взаємодії із музейними об'єктами, артефактами, творами мистецтва [729, с. 20].

Зупинимося на міркуваннях дослідників щодо поняття «музейний педагог» і з'ясуванні його ролі в освітньому процесі ЗВО. Нами підготовлено авторську розробку «Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО (за даними українських досліджень)» (рис 1.1).

Музейний педагог – це спеціаліст, який проводить освітню діяльність у музеї, організовує музейно-педагогічний процес і забезпечує безпосереднє спілкування відвідувача з музейними предметами (експонатами) відповідно до поставленого завдання

№	Дослідник	Характеристика якостей музейного педагога
1	Олексій Караманов Джерело: [222]	- комунікативність; - перцептивні педагогічні здібності; - динамізм особистості; - уміння оцінити ситуацію і прийняти рішення; - оптимістичне прогнозування; креативність.
2	Наталія Філіпчук Джерело: [686]	- необхідність безперервного самовдосконалення професійної майстерності педагога; - морально-етична вихованість; - внутрішня та зовнішня «охайність»; - «культурність»; - комунікативність; - інтерактивність; - перцептивні навички.
3	Людмила Хрящевська Джерело: [698]	- освоєння екскурсійного методу; - володіння основами педагогіки, психології, музеєзнавства; - культура мови; - гарна дикція; - виразність; - артистичність; - граматична правильність; - уміння змінювати темп, використовувати паузи; - уміло поєднувати слово з мімікою та жестами; - культура поведінки;

		- зовнішній вигляд екскурсовода.
4	Валентина Снагощенко Джерело: [618]	- оволодіння системою музейно-педагогічних знань; - розвиненість професійно-значущих якостей; - розвиненість музейно-педагогічних оцінних (діагностичних) умінь; - розвиток рефлексії в творчій діяльності.
5	Світлана Муравська Джерело: [406]	- базова вища освіта відповідно до профілю музею; - попередній досвід роботи в музеї; - володіння навиками науково-дослідної роботи в контексті профілю музею; - уміння послідовно працювати над введенням в науковий обіг музейних колекцій; - лідерські здібності; - здатність адаптуватися до культури й умов конкретного музею; - наполегливість і гнучкість; - знання основ музейного менеджменту та активне впровадження його ідей на практиці.

Узагальнення думок дослідників: головні вимоги та ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО:

- базова вища освіта;
- глибокі загальні та спеціальні знання;
- володіння навиками науково-дослідної роботи в контексті профілю музею;
- володіння основами психолого-педагогічного підходу до студентської аудиторії;
- креативність, творчий підхід;
- комунікативність;
- соціальні навички;
- стресостійкість;
- приємна зовнішність;
- патріотизм, національна свідомість;
- знання основ музейного менеджменту та активне впровадження його ідей на практиці.

Рис. 1.1. Авторська розробка «Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО (за даними українських досліджень)»

Підсумовуючи наведені вище концептуально-теоретичні позиції сучасних науковців, можемо констатувати, що під музейною педагогікою розуміється як педагогічна дисципліна (вузьке значення), так і освітня технологія, сфера науково-практичної діяльності музеїв (широке значення). Наукова дисципліна «музейна педагогіка» досліджує історію освітньої діяльності музеїв, забезпечує

методологічний підхід до реалізації освітньої функції музеїв, вивчає взаємодію музеїв з освітніми установами та специфіку формування наукового світогляду, системи цінностей і громадянської позиції здобувачів освіти в процесі музейної комунікації. Освітня технологія «музейна педагогіка» забезпечує передавання культурного досвіду через педагогічний процес в умовах музейного середовища. У дисертаційній роботі акцентовано увагу, перш за все, на ролі музейної педагогіки у закладах вищої освіти як сучасної освітньої технології, що забезпечує формування наукового світогляду, музейної культури здобувачів освіти, активної громадянської позиції студентської молоді, їхньої національної ідентичності.

1.3. Освітньо-виховна діяльність фундаторів українського музейництва

Базисом дослідження проблеми педагогічної діяльності музеїв ЗВО України у досліджуваній нами період слугуватиме аналіз історичних витоків вітчизняної музейної педагогіки та освітньо-виховної діяльності фундаторів українського музейництва.

Відзначимо, що музейна педагогіка як наукова концепція почала розвиватися і стала популярною завдяки працям німецьких вчених-педагогів та музеєзнавців другої половини XIX – початку XX ст. Г. Кершенштейнера, А. Ліхтварка, А. Рейхвайна, Г. Фройденталя, К. Якоб-Фрізена. Вони зробили вагомий внесок у розвиток теорії і практики музейної педагогіки та музейної освіти у період її становлення і розвитку. Зазначимо, що спочатку цей термін застосовувався для визначення напрямку діяльності музеїв, який зорієнтований на організацію співпраці з учнями і студентами. Згодом були сформульовані ідеї про освітньо-виховне значення музейних установ і запропоновано новий підхід до екскурсанта як до учасника музейного діалогу.

Директор Гамбурзької картинної галереї А. Ліхтварк (1852-1914) під час конференції «Музей як освітній і виховний заклад» у 1913 р. сформулював ідею про освітнє призначення музею і запропонував нестандартний підхід до відвідувачів музеїв як до учасників музейного діалогу. Слід підкреслити, що

вперше наукове обґрунтування терміну «музейна педагогіка» у його сучасному розумінні знаходимо у праці Г. Фройденталя «Музей – освіта – школа» (1931). Науковець розробив спеціальну методику роботи з учнями, яка поєднувала підготовку дітей до відвідування музею та використання отриманих нових знань на уроках. Згідно з поглядами Г. Фройденталя, важливу роль у музейно-педагогічному процесі належить шкільному вчителю.

Керівник відділу «Музей і школа» Берлінського музею етнографії А. Рейхвайн активно популяризував ідею створення спеціалізованих експозицій для дітей, створених за принципом музеїв-майстерень, де дитина могла самостійно творчо працювати. Фундаментом музейної педагогіки стала музейно-педагогічна концепція німецького педагога Г. Кершенштейнера, в якій основою музейної комунікації вважається музейна експозиція, створена за педагогічним принципом використання наочності та відповідно логіці базової науки, рівню сприйняття екскурсанта і меті навчання. Оформлення музейної педагогіки в особливу наукову дисципліну відбулося в Німеччині у 1970-х рр. Німецький музеєзнавець К. Шрейнер у 1982 р. визначив поняття музейної педагогіки як суспільно-наукової спеціальної дисципліни, що вивчає зміст і принципи, а також методи специфічного для музею процесу виховання і навчання [13; 134].

Науковець О. Наровлянський стверджує, що витoki вітчизняної музейної педагогіки беруть початок ще наприкінці XIX – на початку XX ст., «коли в практику роботи навчальних закладів на території сучасної України починають упроваджуватися екскурсії, а також з’являються перші музеї навчальних закладів» [417, с. 261]. Серед перших навчальних закладів на українських землях, де активно впроваджувалися музейні екскурсії в освітній процес, були Києво-Печерська гімназія, Київська колегія Павла Галагана, Перша Київська гімназія, Перша Харківська гімназія

Відзначимо, що становлення і розвиток української музейної педагогіки і музеєзнавства пов’язані з видатними постатями, які своєю науково-творчою і практичною діяльністю, активною громадянською позицією заклали основи просвітницької, науково-дослідницької та культурно-освітньої роботи музейних

установ. Видатні українські вчені, громадські діячі, педагоги Б. Грінченко, Г. Ващенко, Я. Головацький, М. Драгоманов, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, С. Русова, М. Грушевський, І. Франко, М. Шашкевич, А. Шептицький прагнули популяризувати екскурсійну практику для того, щоб діти і молодь могли відкривати для себе історичні, культурні, природні особливості рідного краю і України.

Дослідниця Л. Кудлай слушно зауважує, що музейні діячі XIX – початку XX ст. не були знайомі з основами музейної педагогіки, але «своїми дослідженнями, збирацькою діяльністю, участю в краєзнавчих, етнографічних і археологічних експедиціях та розвідках створили умови для виховання на цій славетній спадщині нового покоління музейних педагогів» [280, с. 115]. Вважаємо, що здобутий першими українськими музеями досвід розгортання виставкової діяльності, розробки лекторіїв і тематичних екскурсій, систематична робота з поповнення і наукової фіксації артефактів, які надходили в музейні осередки, стали основою для підготовки музейно-педагогічних фахівців сьогодення. У цьому контексті, на нашу думку, слід звернути увагу на музейну діяльність В. Дідушицького, В. Антоновича, В. Хвойки, Д. Щербаківського, М. Рудинського, М. Біляшівського, М. Сумцова та ін. Вони намагалися активно вводити до наукового обігу краєзнавчі, етнографічні, археологічні матеріали, якими поповнювалися музеї, широко популяризувати їх серед студентської молоді та викладачів (Додаток Б).

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує постать природознавця, колекціонера, етнографа, археолога, мецената Володимира Дідушицького (1825-1899). Відомий політичний діяч свого часу, член-кореспондент Академії наук у Кракові, прихильник польсько-українського порозуміння, він став засновником і власником у 1870 році Природничого музею у Львові – одного з найстаріших і найбагатших за науковими природничими фондами серед музеїв Європи. Основу музейних колекцій склали приватні природничі та етнографічні збірки В. Дідушицького. Таким чином, за його життя музейна експозиція складалася із семи розділів: зоологічного, мінералогічного, палеонтологічного, геологічного,

ботанічного, етнографічного та археологічного. Тогочасний дослідник Ф. Мартін у монографії «*Dermoplastica und Museologie*» порівнював Львівський музей В. Дідушицького за науковою цінністю фондів із Лондонським Національним музеєм Британського Королівського товариства. Фундатор музею з великою наполегливістю займався впорядкуванням та описом музейних зібрань, які постійно поповнювалися, його наукова діяльність вилилася у започатковану ним серію музейних видань «Відомості з музею ім. Дідушицьких у Львові» [93, 140].

Відомий український історик, етнограф, археолог, професор Київського університету Володимир Антонович (1834-1908) впродовж 30 років завідування Музеєм старожитностей університету Св. Володимира у м. Києві поповнив його понад 7,5 тис. експонатами, ґрунтовно їх вивчив, представив у музейних артефактах усі етнографічні українські землі. Це, безсумнівно, сприяло створенню нової концепції Музею старожитностей та музейної освіти в Київському університеті, головною метою якої він вважав зацікавлення відвідувачів експонатами, що представляють важливі досягнення культурної спадщини різних народів, сприяння широкій просвіті української громадськості [646].

Український фольклорист, етнограф, доктор філологічних наук Микола Сумцов (1854-1922) був призначений у 1884 р. завідувачем Музею витончених мистецтв і старожитностей Харківського університету, пізніше очолював Етнографічний музей Харківського історико-філологічного товариства. Згодом він був засновником і директором Музею Слобідської України ім. Г. С. Сковороди, став першим викладачем Харківського університету, який почав виголошувати академічні лекції українською мовою.

Український педагог, археолог Вікентій Хвойка (1850-1914), першовідкривач трипільської археологічної культури, став одним із засновників у 1899 р. Київського музею старожитностей та мистецтв (згодом – Київський художньо-промисловий і науковий музей, зараз – Національний музей історії України). Він був першим завідувачем його археологічного відділу, досвідченим екскурсоводом музею. В. Хвойка часто проводив екскурсії для викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Відгуки сучасників засвідчують, що він ставився до таких

екскурсій з великою відповідальністю і любов'ю, а багато колекціонерів, поважаючи за професіоналізм, просили В. Хвойку вивчити знайдені ними предмети старовини [280, с. 117].

Український етнограф, мистецтвознавець Микола Біляшівський (1867-1926) був першим директором Київського художньо-промислового і наукового музею (1902-1923) та відіграв значну роль у формуванні його колекцій. Він став одним із засновників Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтв, діяльність якого поширювалась на всі українські землі, був автором першого Закону Української Народної Республіки про охорони пам'яток історії, культури і мистецтв (1918).

Помітне місце у розвитку музейної справи в Україні займає діяльність з вивчення і збереження краєзнавчих пам'яток професора Полтавського інституту народної освіти, археолога, музеєзнавця Михайла Рудинського (1887-1958). Працюючи на посаді директора Полтавського краєзнавчого музею, ученим секретарем Українського наукового товариства дослідження й охорони пам'яток старовини та мистецтва на Полтавщині, а у післявоєнний період – ученим секретарем Інституту археології АН УРСР, він до кінця свого життя залишався прихильником музейної справи, висловлював цінні думки і поради для музейних працівників, доклав багато зусиль для упорядкування та видання посібників з краєзнавства.

Важлива роль у розвитку музейництва належить Данилу Щербаківському (1877-1927) – завідувачу історичного та етнографічного відділів Київського художньо-промислового і наукового музею, засновнику Київського етнографічного товариства та першому ученому секретарю Української Державної Академії Мистецтв. Він був найавторитетнішим знавцем українського мистецтва, фольклору, етнології, староукраїнської мови і літератури, театру, співу, музики, побуту. Дослідник зібрав для Київського музею близько 30 тис. експонатів, які були ним класифіковані і науково опрацьовані. Д. Щербаківський вважав збирацьку роботу важливою умовою збереження пам'яток та підкреслював, що вона повинна вестися науково за ретельно продуманим планом. Особливо дбайливо він закликав

музейників ставитися до знайдених артефактів як до носіїв важливої інформації та свідків історичних подій: «Речі мусять говорити самі за себе, перш за все треба уважно і уперто придивлятися до матеріалу, над яким ви працюєте. Треба вимагати, щоб він сам до вас нарешті озвався» [280, с. 117].

Науковець, педагог, театрознавець, професор Петро Рулін (1892-1940) був одним з організаторів Українського театального музею як самостійного науково-культурного центру (1923) і прикладу українського відродження науки, освіти, культури у 1920-х рр. У 1934 р. музей передали до системи народної освіти України. У даний час він відомий як Музей театального, музичного та кіномистецтва України. Займаючись організацією музейної справи, П. Рулін визначив такі основні її складові: науково-дослідна та видавнича робота; збиральницька робота; наукова обробка; експонування; просвітницька робота; бібліотечна робота. У його музейній концепції чільне місце відводиться науковій діяльності та просвітницькій роботі.

Значний інтерес для нашої роботи має вивчення музейної діяльності Михайла Грушевського (1866-1934) – завідувача кафедри історії України Львівського університету, багаторічного голови Наукового Товариства ім. Шевченка, академіка, громадського і політичного діяча. Дослідниця О. Сурмач, аналізуючи внесок видатного історика у розвиток українського музейництва, підкреслює, що «вершиною його музейницької творчості у Львові... було піклування про створення національного музею..., який мав бути наділений помітною суспільно-виховною та суспільно-дидактичною динамікою» [640, с. 246]. Як теоретик і практик музейної справи М. Грушевський висловлював музейно-педагогічні міркування, близькі до сучасного розуміння суті та змісту музейництва. На його думку, музейна експозиція «повинна мати не лише пізнавальне (популяризаційне) значення, але й відігравати важливу (інколи й домінуючу) роль в системі національного виховання, вироблення в суспільстві любові й поваги до пам'яток власної історії з метою піднесення і розвитку української національної культури» [640, с. 247]. М. Грушевський, як голова НТШ, доклав значних зусиль до формування колекцій Музею Наукового товариства імені Шевченка у Львові –

першого етнографічного музею в Галичині, заснованого в 1895 р. (зараз – Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України) [133].

Винятковою широтою наукових інтересів, які охоплювали питання музеєзнавства, мовознавства, етнографії, літературознавства, мистецтвознавства відзначався Іларіон Свенціцький (1876-1956) – професор Львівського університету, учений не лише вітчизняного, а й європейського рівня [182]. Перш за все слід наголосити на його великій заслугі в організації Національного музею у Львові, який науковець очолював з 1905 по 1952 р. Завдяки І. Свенціцькому в музеї були створені унікальні колекції образотворчого та прикладного мистецтва, ікон, стародавніх рукописів і стародруків. Під час Другої світової війни йому вдалося врятувати призначені для вивезення музейні колекції. У статті «Про музей та музейництво», окреслюючи майбутній «широкий шлях музеологічного життя» українського народу, І. Свенціцький наголошував: «Нові умовини культурно-національного життя України створять тривку основу розвитку українського музейництва, як тільки може наступити необхідна злука національного з міжнародним, як тлом поважних культурно-національних музеїв» [600, с. 19-20].

Варто звернути увагу і на погляди щодо музейно-культурної роботи видатного українського педагога, історика, мовознавця, громадського і церковного діяча, першого ректора Кам'янець-Подільського державного університету Івана Огієнка (1882-1972). У праці «Українська культура» (1918) він підкреслював, що впродовж віків українці «йшли під важким тягарем недолі, часто стомлені падали на тернистім шляху, проте ніколи не спинялися в своїй культурній роботі, а все прямували вперед та вперед» [438, с. 263]. Будучи переконаним у тому, що наш народ «виявляє себе окремим, своєрідним народом, народом з самостійною культурою» [438, с. 21], Іван Огієнко, як приклад, наводив оригінальні колекції Київського, Полтавського, Подільського та Катеринославського музеїв. Він наголошував на необхідності створення в незалежній державі різноманітних музейних закладів з метою виховання у молодого покоління національної гордості: «Коли буде в нас свій національний музей, де згуртується все, що має народ наш з

орнаменту та мистецтва, тоді всім ясно стане, що й тут український народ бере почесне місце серед інших по своїй творчості» [438, с. 12].

Для української музейної педагогіки, безперечно, цінними є думки відомого українського педагога, науковця, дійсного члена НТШ Григорія Ващенка (1878-1967) про виховання і навчання молоді, висловлені у його працях «Виховний ідеал», «Загальні методи навчання», «Виховання волі і характеру». Педагог підкреслював, що серед актуальних завдань освіти і виховання української молоді є формування пошани до кращих народних традицій: «Вірний шлях розвитку народу полягає в тому, що нові покоління, сприймаючи культурні здобутки попередніх поколінь і зберігаючи національні традиції, рухають свою культуру вперед, вносячи в неї нові надбання» [66, с. 176]. Г. Ващенко наголошував, що це можливе за умови розвитку творчих здібностей, логічного мислення, творчої уяви, тобто інтелектуального зростання особистості. Він підсумовував, що поставлені завдання можуть бути здійснені лише шляхом органічного поєднання морально-релігійного, національно-патріотичного, інтелектуального і фізичного видів виховання.

Не менш важливою була музейно-педагогічна діяльність Дмитра Яворницького (1855-1940) – видатного історика, етнографа, археолога, педагога, музеєзнавця та письменника. У 1902 – 1933 рр. він очолював Катеринославський обласний музей (зараз – Дніпровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького). Під його керівництвом тут було створено унікальну музейну колекцію старожитностей Запорозжя та Південної України – понад 75 тисяч одиниць зберігання. Серед них – запорізькі козацькі реліквії, церковні, етнографічні, нумізматичні предмети, живопис, вироби народно-прикладного мистецтва, документи, книги, фотоматеріали.

Д. Яворницький вважається один із фундаторів українського музейництва. Очолюваний ним музей був один з небагатьох музейних закладів України, що мав аспірантуру при науково-дослідній кафедрі українознавства Катеринославського університету, якою завідував Д. Яворницький. Доречно зазначити, що сам керівник музею був неперевершеним екскурсоводом, пропонуючи комплексні екскурсії для

студентської молоді із відвідуванням дніпрових порогів. Девізом педагогічної, зокрема й музейно-освітньої, діяльності Д. Яворницького можна вважати його слова : «Моїм правилом у житті було – працюй на користь свого народу і на пожиток краю, який тобі дорогий» [27, с. 46].

Важливим для нашого дослідження є також аналіз діяльності та наукової спадщини педагогів, музеєзнавців, керівників музейних установ, яких можна вважати основоположниками сучасної української музейної педагогіки. Серед них – Ф. Шміт, В. Сухомлинський, П. Луньов, Ю. Омельченко.

Фундатором української музейної педагогіки вважається Федір Шміт (1877-1937) – професор Харківського університету та Київського художнього інституту, музеєзнавець, теоретик мистецтва, член історико-філологічного товариства при Харківському університеті. У 1919 – 1920 рр. він завідував музейною секцією Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини, згодом став головою цього комітету. Науковець був одним з ініціаторів заснування та директором Лаврського музею культур та побуту, очолював також музей Софійського собору. У 1920 р. Ф. Шміт заснував у Харкові на базі першої художньої виставки Музей дитячої художньої творчості. Згідно з авторським баченням, ця музейна установа працювала і як освітній простір, і як центр з вивчення психології дитячої творчості, і як майстерня – місце творчої активності дитини [318, с. 9].

Видатний український педагог і науковець В. Сухомлинський (1918-1970) підкреслював важливу роль музеїв та екскурсій у вихованні підростаючого покоління. Він влучно зауважив, що «виховання середовищем, обстановкою, речами – одна із найтонших сфер педагогічного процесу» [644, с. 93]. Педагог переконував: «Людина не може жити без краси й величі, без гарячого тремтіння серця перед прекрасним і піднесеним» [643, с. 44.].

Вагомим внеском в розвиток української музейної педагогіки був інноваційний досвід діяльності педагога, музеєзнавця, мистецтвознавця, випускника історичного факультету Харківського університету Афанасія Луньова (1919-2004). У 1955 р. він заснував Пархомівський шкільний історико-художній

музей (Харківщина), який був одним з найкращих сільських музеїв України. У 1967 р. ця установа стала одним з перших народних музеїв художнього напрямку, що професійно діяв на громадських засадах. У 1986 р. музею була надано статус державного як відділу Харківського художнього музею.

Аналізуючи музейну діяльність А. Луньова, слід відзначити, що вона тісно пов'язана з його педагогічною роботою, пошуком методів виховання культурної, всебічно освіченої особистості, формування цивілізаційних цінностей шляхом вивчення історії, мистецтва та організації краєзнавчої роботи у навчальному закладі. Основи музейної педагогіки Луньова тісно пов'язані зі сформованою ним освітньою виховною системою, яка була успішно реалізована у процесі організації діяльності Пархомівського історико-художнього музею. Найактивнішими помічниками А. Луньова були його учні, яких він об'єднав спочатку в гурток «Юний історик», а згодом – в історико-мистецький клуб «Райдуга».

Підготовка молоді до музейної діяльності здійснювалася педагогом за декількома напрямками: вивчення історії світового та вітчизняного мистецтва; отримання спеціальних музейних знань; залучення до збирацької роботи; вивчення експонатів та підготовка їх до зберігання; навчання екскурсоводів. Дослідники музейно-педагогічної діяльності А. Луньова відзначають, що вона «формувалася поступово на різних етапах організації музейної діяльності, її спектр урізноманітнювався і наповнювався з процесом формування колекції та комунікативних зв'язків, які дозволяли йому розширювати можливості залучення і зацікавлення учнів різними видами діяльності [466, с. 140]. З 2010 р. в ХНУ ім. В. Каразіна проходять «Луньовські читання» – науково-практичний семінар, започаткований кафедрою історіографії, джерелознавства та археології, присвячений проблемам музеєзнавства та мистецтва.

У контексті нашого дослідження наголосимо на важливому значенні розроблених ще на зорі незалежності України концептуальних положень «Основи національного виховання», які підготували відомі вчені-педагоги Ю. Руденко, З. Сергійчук, В. Кузь (1993). У документі підкреслюється роль музеїв у патріотичному вихованні учнівської і студентської молоді, відзначається, що

«здобутки рідного народу, його видатних синів і дочок в різноманітних галузях життя і діяльності мають займати найвищий статус у змісті освіти і виховання» [451, с. 134.]. Немоżliво обійти увагою й висловлену авторами концепції таку закономірність виховання: «Чим глибше проникнення молоді в скарбницю матеріальної і духовної культури Батьківщини, вітчизняної історії і осмислення нею найвищих досягнень своєї нації, тим глибші патріотичні почуття, стійкіші громадянські пориви» [451, с. 134].

Сучасний прикарпатський музеєзнавець Ярослав Штиркало слушно підкреслює, що музеї стали винятково необхідними елементами духовного життя соціуму: «В контексті розвитку громадянського суспільства, всеохоплюючої глобалізації усіх напрямків діяльності людства та появою новітніх комунікаційних технологій, музеї стають центрами етнічної, культурологічної та мистецької самоідентифікації людської спільноти» [54, с. 122-123]. Я. Штиркало відзначає, що кожний історичний період вимагає від музейників відповідного підходу до музейної діяльності. Якщо у 1930-1950-х рр. перед музейними працівниками стояло завдання організації музеїв та їхньої популяризації серед населення, то в 1960-1990-х рр. – удосконалення методичної роботи, залучення до музейної діяльності навчальних закладів, підприємств і організацій, а наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. – розширення мережі музеїв, їхня українізація та наближення їх до загальносвітового рівня.

Серед українських дослідників музеології та музейної педагогіки одне з провідних місць належить професору Юрію Омельченку (1937-2017). Він першим в сучасній українській науці заклав підвалини теорії музеології та її структурних елементів. Творчий доробок вченого складає близько 200 праць – монографій, наукові статті, навчальні програми для ЗВО, методичні розробки з музеєзнавства, краєзнавства, пам'яткознавства. Науково-педагогічна діяльність Ю. Омельченка була пов'язана з кафедрою археології та музеєзнавства КНУ ім. Т. Шевченка, Києво-Печерським історико-культурним заповідником, сектором шкільних та педагогічних музеїв Науково-дослідного інституту педагогіки АН УРСР. Науковець досліджував маловідомі сторінки з історії музейництва України першої

половини XX ст., приділяв значну увагу проблемам збереження пам'ятних місць української історії. На початку 1990-х рр. Ю. Омельченко підтримав ініціативу НАН України зі створення в Києві Політехнічного музею на базі Київського політехнічного інституту та увійшов до складу його першої музейної ради.

Розвиваючи погляди відомих український музеєзнавців Ф. Шміта та А. Бакушинського Ю. Омельченко обґрунтував доцільність виокремлення в структурі музеології музейної педагогіки. Учений одним з перших у науці детально розглянув специфіку діяльності навчальних музеїв різного профілю і запропонував порівняльний аналіз музейних установ, які функціонують у країнах Європи та США. Особливої уваги заслуговує здійснений науковцем аналіз особливостей діяльності навчальних музеїв природничо-історичного спрямування у праці «Розвиток учбових музеїв» (1988). Автор розкрив методику науково-фондової, науково-дослідницької, освітньо-наукової роботи музеїв, виготовлення музейного обладнання, забезпечення умов зберігання музейних предметів та науково-допоміжного матеріалу. Особливу увагу він приділив естетичному вихованню дітей та молоді шляхом залучення їх у сферу музейництва [445]. Історія та теоретичні засади діяльності навчальних музеїв знайшли відображення в оглядових нарисах науковця до енциклопедичних видань «Енциклопедія освіти» (2008), «Історична наука. Термінологічний і понятійний довідник» (2002). Праці Ю. Омельченка в галузі музейної педагогіки дали поштовх для сучасних досліджень у цій сфері, які набули подальшого розвитку у доробку таких науковців, як Т. Белофастова, Л. Гайда, Н. Ганнусенко, О. Караманов, І. Карсим, І. Стельмах, І. Медведєва, С. Муравська, Л. Самойленко, Н. Філіпчук та ін.

Цінними для організації музейно-педагогічного процесу ЗВО стали напрацювання науковця Петра Кононенка (1931-2024) – одного з фундаторів сучасного українознавства. Обґрунтовуючи важливість принципу безперервності освіти та різноманітності її форм, П. Кононенко наголошував на необхідності «гармонійного і доцільного поєднання сучасних (інтегративних, індивідуальних, диференційованих) навчальних курсів, застосування найперспективніших вітчизняних та іноземних технологій; варіативності... національної освіти, її

адаптації до вимог кожної найближчої фази розвитку нового суспільства» [256, с. 134]. Основним завдання усіх типів ЗВО він вважав підготовку національної інтелігенції, спроможної професійно розвивати матеріальну і духовну культуру народу. П. Кононенко розробив програму навчальної дисципліни «Українознавство» для закладів вищої освіти, серед методів засвоєння якої важливого значення надавав українознавчим експедиціям студентської молоді, що передбачають відвідування музеїв [256, 257].

Для розвитку української музейної педагогіки важливе значення мають думки відомого педагога О. Вишневського (1931-2019) про потребу відродження історичної пам'яті та національної гідності, висловлені ним у працях «Теоретичні основи сучасної української педагогіки», «Український виховний ідеал і національний характер (витоки, деформації і сучасні виклики)», «Причинки до концепції реформ сучасної української освіти». Аналізуючи соціальне замовлення української педагогіки, він наголошував на необхідності відродження національного самоусвідомлення молоді, спрямування зусиль на те, щоб всі аспекти системи освіти і виховання носили національний характер, тобто відповідали «духові і стратегічним цілям української нації і держави, нашій виховній традиції і нашій ментальності; це повинна бути система, що відповідає потребам нації, держави і окремої людини» [80].

На важливу роль музейної педагогіки у процесі організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти звертали увагу відомі прикарпатські науковці М. Стельмахович (1934-1998), Б. Ступарик (1940-2002). Аналізуючи ще на зорі незалежності досвід впровадження українознавства в освітній процес, вони вказували на необхідність «оживити діяльність краєзнавчих музеїв..., вдихнути в них друге життя. Потрібно також створювати фольклорно-етнографічні музеї, вивчати топоніміку місцевості, історію вулиць, міст і сіл» [674, с. 77]. У праці «Українознавство в національній школі» педагоги наголошували на необхідності спрямування зусиль освітян на організацію «туристсько-краєзнавчої роботи, походів молоді з метою вивчення та осмислення історії України і регіонів від найдавніших до наших днів» [674, с. 66].

У дисертаційному дослідженні вважаємо доцільним розкрити більш детально становлення музейної педагогіки на Прикарпатті (Івано-Франківщина). Одним із перших популяризаторів музейної справи у краї став педагог, етнограф, мистецтвознавець Володимир Кобринський (1873-1958). Він розробив структуру, програму і статут Українського народного музею у Коломиї, який було засновано в 1926 р. (зараз – Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського). В. Кобринський впродовж 20 років очолював музей у непростий період польської, німецької та радянської окупації. Завдяки його ентузіазмові та вмінню переконувати було дано поштовх до розвитку музейництва на всіх західноукраїнських землях, зокрема у Самборі, Тернополі, Перемишлі, Рогатині, Бережанах, Сокалі, Сяноці та ін. Для забезпечення прав українських музеїв у Польщі та координації їхньої діяльності з ініціативи В. Кобринського в 1935 р. було створено Комітет український обласних музеїв, який він очолював до початку Другої світової війни. Неможливо обійти увагою думки В. Кобринського щодо ролі музеїв у формуванні національної ідентичності українців: «Музей – це правдиве дзеркало культури і мистецтва, це живий образ розвою та поривів і переживань народу, а головню поневоленої нації... Нація, що не шанує своїх пам'яток, що не зберігає своїх традицій, не має права називати себе народом. І тому, що культурніший народ, то більше і більше ставить і розбудовує свої музеї, в яких з повною пошаною згуртовує та переховує свої цінності та національні святощі» [348].

Помітний вплив на розвиток української музейно-педагогічної думки мала творчість мистецтвознавця, засновника музею Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва (далі – КІПДМ) Олексія Соломченка (1920-2002). Він понад півстоліття присвятив збиранню, дослідженню і популяризації народного мистецтва Гуцульщини, завдяки чому створений ним музей став справжньою скарбницею гуцульського мистецтва. Дослідник опублікував більше 1020 наукових праць, серед яких п'ять путівників «Народне мистецтво Гуцульщини» та путівник музеєм КІПДМ «Скарбниця гуцульського мистецтва» (1987). Винятково важливими науковим здобутком мистецтвознавця, над яким він працював декілька

декілька десятиліть, стала монографія «Писанки Українських Карпат» (2002). Продовжувачі музейної справи О. Соломченка підкреслювали, що він «надзвичайно бережливо і з ревністю ставився до заснованого ним музеєм, дбайливого збереження експонатів» [341, с. 3]. А сам педагог відзначав, що музей КПДМ став «важливим академічним підрозділом не тільки для поглиблення професійних знань студентів і викладачів інституту, а й організації науково-дослідної роботи, унікальною аудиторією популяризації мистецтва Гуцульщини...» [623, с. 507].

У другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. помітний внесок у розвиток музейного будівництва, музеєзнавства і музейної педагогіки на Івано-Франківщині зробили С. Адамович, М. Арсак, О. Зварчук, Я. Ткачук, В. Грабовецький, П. Арсенич, М. Вуянко, П. Сіреджук, Б. Гаврилів, М. Паньків, Ю. Угорчак, М. Косило, О. Феданко, М. Якібчук, М. Саєвич, Р. Скворій, М. Клапчук, В. Харченко, С. Гаврилюк, М. Фіголь, Р. Кумлик, Я. Клюба та ін. [19]. У підрозділі 3.2. нашого дисертаційного дослідження більш детально висвітлено музейно-педагогічну діяльність науковців Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Таким чином, українські науковці, освітяни, музеєзнавці високо оцінювали роль музейної освіти та музейної педагогіки у процесі формування особистості дітей та молоді, підкреслювали винятково важливу місію музеїв в духовному житті суспільства, становленні громадянського суспільства, утвердженні національної ідентичності. Упродовж ХІХ – ХХІ століть відбулась поступова педагогізація музейного простору України, в основі якої перебував процес взаємодоповнення і взаємозбагачення педагогіки змістом музейної культури. Велика когорта українських музеєзнавців, вчених-педагогів, культурно-освітніх діячів своїми дослідженнями в галузі музейної освіти молоді, пошуково-збиральницькою практикою, популяризацією краєзнавчо-етнографічного руху, розгортанням виставкової діяльності, розробкою лекторіїв і тематичних екскурсій заклали основу сучасних теоретичних і практичних підходів до розвитку музейної педагогіки у системі вищої освіти.

Висновки до першого розділу

Сучасна європейська система вищої освіти характеризується появою інноваційних підходів, зокрема у сфері музейної педагогіки, яка стала важливим інструментом розширення освітнього простору університетів, академій, інститутів, коледжів. Музеї ЗВО України активно стають центрами як формальної, так і неформальної освіти молоді, виконуючи функцію освіти студентів через вивчення культурних цінностей. Використання потенціалу музейної педагогіки в освітньому процесі ЗВО цікавить сьогодні значну кількість науковців, освітян, методистів, консультантів центрів професійного розвитку, працівників музеїв, представників громадських об'єднань. Це свідчить про актуальність даної проблеми та необхідність її подальшого вивчення і популяризації, організаційної підтримки на державному рівні. В умовах Війни за Незалежність України історична пам'ять, яку формують музеї, є надзвичайно важливим компонентом національної свідомості молоді.

Джерельна база досліджуваної проблеми представлена важливими українськими та міжнародними нормативно-правовими документами, що забезпечили динамічний розвиток музеїв, музейної педагогіки та музейної освіти студентської молоді, узагальнюючими працями, монографіями і дисертаційними дослідженнями в галузі музейно-педагогічної діяльності ЗВО, навчально-довідковою та енциклопедичною літературою. Цінна інформація міститься в окремих статтях і розвідках сучасних українських науковців із загальних проблем музеєзнавства, становлення і розвитку музейної педагогіки, актуальних проблем музейної комунікації, інноваційних технологій та нестандартних форм роботи в музейній педагогіці, міжнародної наукової співпраці у сфері музейної педагогіки. Дослідники аналізують накопичений перспективний досвід музейно-педагогічної практики у ЗВО, що свідчить про усвідомлення необхідності пошуку і розробки нових підходів до музейної освіти молодого покоління.

Важливими джерелами вивчення освітньо-культурної діяльності музеїв стали матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, педагогічних читань, наукові та громадсько-культурні часописи, періодична преса, інтернет-ресурси, наукові вісники національних, державних, регіональних музеїв, матеріали польових досліджень. Разом з тим, слід зауважити, що узагальнюючих наукових праць, які охоплювали б усі аспекти розвитку музейної освіти та формування музейної культури студентської молоді у період незалежності України в даний час недостатньо.

Визначальними для розуміння сутності та динаміки музейно-педагогічного процесу в освітньому просторі ЗВО стали дефініції «музей», «музейний комплекс», «музеезнавство», «академічна спадщина», «музейно-освітнє середовище», «музейний простір», «музейна освіта», «музейна культура», «музейно-педагогічна компетентність», «музейно-педагогічна діяльність», «музейна комунікація», «музейно-педагогічні інновації», «музейний педагог» та ін. Українськими і зарубіжними науковцями обґрунтовано різні аспекти визначення поняття «музейна педагогіка» як одного з напрямів гуманітарних наук та сфери освітньо-виховної діяльності музейних установ.

Аналіз досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок про те, що сучасна науково-теоретична база української музейної педагогіки знаходиться на стадії формування. Процес становлення музейної педагогіки як наукової дисципліни відбувається інтенсивно, однак він ще не завершений та потребує подальшої розробки основних теоретичних питань. Практичною потребою залишається науково-методологічне пізнання закономірностей розвитку музейної педагогіки, інтердисциплінарних зв'язків, формування наукового апарату.

Становлення і розвиток української музейної освіти, музеезнавства, музеології тісно пов'язані з видатними педагогами, науковцями, музеезнавцями XIX – XX ст., які своєю діяльністю, активною громадянською позицією заклали основи сучасної наукової, освітньо-виховної, просвітницької роботи музейних установ. Слід підкреслити, що здобутий першими українськими музеями досвід розгортання виставкової діяльності, розробки лекторіїв і тематичних екскурсій,

систематична робота з поповнення і наукової обробки нових артефактів стали основою для підготовки музейно-педагогічних фахівців сьогодення. Фундатори української педагогічної науки прагнули популяризувати музейну екскурсійну практику для того, щоб діти і молодь могли відкривати для себе історичні, культурні, природні особливості рідного краю і своєї країни, формувати науковий світогляд, активну громадянську позицію.

РОЗДІЛ 2. МУЗЕЙНІ УСТАНОВИ ЯК ОСВІТНІЙ РЕСУРС РОЗВИТКУ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (90-ТІ РР. ХХ СТ. – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХІ СТ.)

2.1. Нормативно-методичне забезпечення діяльності музейних установ у закладах вищої освіти

Розглянемо науковий та освітньо-виховний потенціал музеїв і музейних комплексів у закладах вищої освіти різних регіонів України шляхом аналізу нормативно-методичного забезпечення їхньої діяльності, характеристики традиційних та інноваційних підходів до музейної роботи.

Перш за все з'ясуємо кількісний склад і профільну структуру музеїв ЗВО України у період незалежності. Підкреслюючи значення цих установ, дослідниця О. Комова наголошує, що «музейні заклади системи вищої освіти представляють собою окремий сегмент культурного простору України. За своєю природою такі збірки – цілком відмінне явище, порівняно із аналогами інших форм підпорядкування» [254, с. 34]. У резолюціях наукових конференцій неодноразово піднімалося питання про необхідність на законодавчому рівні виділити їх із загальної когорти музеїв, які перебувають у структурі Міністерства освіти і науки України та інших міністерств. Це полегшило б, на нашу думку, облік і реєстрацію таких установ та отримання інформації про загальну кількість музеїв ЗВО.

Значна кількість сучасних музеїв ЗВО України започаткували свою діяльність ще у радянський період. Після 1991 року перед ними постали складні завдання інтеграції в український культурний простір, відмови від ідеологічної пропаганди, класового підходу та тенденційного висвітлення фактів і подій історичного минулого. Ефективну навчальну роль змогли виконувати лише музеї природничого профілю, однак їхня кількість складала близько третини усіх діючих на той час музеїв.

Упродовж 1990-х років, в умовах економічної кризи та складної фінансової ситуації, економії бюджетних коштів музейні установи у системі вищої освіти

відкривалися повільно, спостерігалася низька динаміка розгортання музейної діяльності у ЗВО. За даними О. Комової, упродовж останнього десятиріччя минулого століття в нашій країні при ЗВО було створено близько 15 історичних, етнографічних і мистецтвознавчих музеїв [254]. За даними Л. Гайди, на 2007 рік в Україні було зареєстровано 66 музеїв при вищих навчальних закладах, з них найбільше у Вінницькій області (15), Житомирській області (10), Тернопільській області (10) [105, с. 9]. У документах МОНМС України, зокрема наказі від 17.03.2011 року №239 «Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління МОНМС України» зазначено, що в Україні взято на облік 100 музеїв у вищих навчальних закладах (Додаток В.3). Проте реальна кількість музеїв ЗВО уже в той час була значно більшою. Це підтверджують дані, опубліковані у довідковому виданні НАПН України «Енциклопедія освіти» (2021), де вказується, що станом на 2011 рік у ЗВО України діяло 495 музеїв (Додаток Ж.5).

Слід зазначити, що завдяки інформаційній підтримці музейної спільноти на вебсайті громадської організації «Спілка ректорів України» створено рубрику «Музеї ЗВО», де станом на 2024 р. розміщено матеріали про понад 130 університетських музеїв (дата заснування музею, його адреса, вебсайт, відповідальна особа (музейний педагог), характеристика експозиції, фотогалерея). Вони представляють 98 закладів вищої освіти з усіх регіонів України, зокрема із Харківської області (14 музеїв), міста Києва (14 музеїв), Львівської області (8 музеїв), Одеської області (8 музеїв), Дніпропетровської області (7 музеїв), Сумської області (5 музеїв), Черкаської області (5 музеїв) та ін. [349б].

Інформація вебсайту ГО «Спілка ректорів України» дала змогу нам переконатися у розмаїтті сучасних музейних установ ЗВО. Переважна більшість з них – це музеї історії розвитку навчальних закладів, при яких вони створені (71). Також на вебсайті представлені музеї інших профілів, зокрема природничо-наукові (14), мистецько-етнографічні (10), археологічні (8), медичні (7), технічні (5), меморіальні (5), юридичні (4), економічні (2). Крім того, у багатьох ЗВО функціонують оригінальні і самобутні музейні установи, відвідування яких

викликає особливий інтерес у студентської молоді. Серед них – музей миру (МЕГУ ім. Степана Дем'янчука, м. Рівне), музей спортивної слави та музей дитячої творчості (ТНПУ ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль), музей грошей (ВТЕІ ДТЕУ, м. Вінниця), музей культури, освіти та еволюції туризму (ЛДУФК ім. І. Боберського, м. Львів), музей рідкісної книги (ПНПУ ім. К. Ушинського, м. Одеса), музей судової медицини (ОНМУ, м. Одеса), музей історії фармації (НФУ, м. Харків), музейний комплекс Льотної академії (НАУ, м. Кропивницький), музей-архів дипломних робіт (КДАДПМД ім. М. Бойчука, м. Київ), музей моделей транспорту (ВНТУ, м. Вінниця) та ін. [349б].

На основі наведеної інформації нами розроблено і запропоновано до використання в освітньому процесі «Класифікатор музеїв ЗВО України» як приклад різноманіття профілів сучасних музейних установ в системі вищої освіти України. Дана авторська розробка переконує у тому, що профільна палітра музейних установ ЗВО України доволі широка, у ній представлені перш за все музеї історії навчальних закладів, а також природознавчі, археологічні, етнографічні, педагогічні, художні, літературні, техніко-економічні музеї (Додаток К.2).

Розглянемо формування нормативно-правової бази діяльності музеїв ЗВО України, яка визначає мету, завдання, функції музейних установ, їх місце і роль у системі вищої освіти України. Після проголошення державної незалежності перед музеями ЗВО постали складні завдання інтеграції в культурний простір молодій держави, оскільки у радянський період вони часто використовувались як елементи ідеологічної пропаганди, зміст їхньої діяльності «базувався на заідеологізованих партійних документах, рішеннях з'їздів, пленумів, постанов ЦК КПРС та теоретичних засадах музеєзнавчих і педагогічних наук...» [105а, с. 25]. Розпочався процес перепрофілювання існуючих музеїв, їхньої реекспозиції, оновлення, висвітлення маловідомих сторінок історії, які раніше були забороненими. У той же час створено багато нових історичних, технічних, мистецтвознавчих, етнографічних, природничих музеїв ЗВО. Цьому сприяла нова законодавча база

щодо діяльності як державних, так і громадських музеїв, до яких відноситься переважна більшість музейних установ у закладах освіти.

Відповідно до українського законодавства музейні установи ЗВО повинні відповідати, перш за все, вимогам Закону України «Про музеї та музейну справу» (1995), який регулює суспільні відносини у сфері музейництва, визначає правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та поширюється на всі види музеїв і заповідників. Закон окреслює особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання і використання Музейного фонду України, який є «національним багатством, невід'ємною складовою культурної спадщини України, що охороняється законом» [547].

У розділі «Управління і самоврядування музеїв, гарантії прав і законних інтересів їх працівників» зазначається, що музеї мають право «створювати органи самоврядування і вчені, наглядові, методичні, музейно-педагогічні, художні, реставраційні та інші ради, залучаючи до їх діяльності фахівців різного профілю» [547]. Основними напрямками діяльності музеїв, відповідно до цього Закону, є науково-дослідна, культурно-освітня діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, видавнича, виставкова, фондова, реставраційна, пам'яткоохоронна робота.

На виконання Закону України «Про музеї та музейну справу» та з метою підвищення ефективності роботи навчальних музеїв як важливих осередків освіти та виховання учнівської і студентської молоді МО України у 1997 р. затвердило «Положення про музей при закладі освіти системи Міністерства освіти України». Підкреслимо, що цей документ став першим нормативним актом молоді Української держави, який унормовував питання діяльності музеїв ЗВО і ЗЗСО. У ньому відзначалося, що такі музеї є складовою системи навчально-виховної роботи і створюються з метою «залучення учнівської та студентської молоді до вивчення і збереження історико-культурної спадщини українського народу, формування освіченої розвиненої особистості та сприяння вихованню у неї патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу» [522].

Основні завдання навчальних музеїв, визначені Положенням, заклали, на нашу думку, основоположні підходи і принципи музейно-педагогічної діяльності в закладах освіти, які є актуальними і сьогодні. Серед них:

- залучення здобувачів освіти до пошуково-краєзнавчої, науково-дослідницької, природоохоронної, художньо-естетичної роботи;
- формування в молодого покоління соціально-громадського досвіду на прикладах багатовікового історичного минулого нашої держави;
- поглиблення і розширення загальноосвітньої і професійної підготовки учнів і студентів засобами позанавчальної роботи;
- надання допомоги педагогічним і науково-педагогічним колективам освітніх закладів в упровадженні активних форм роботи зі здобувачами освіти;
- залучення молоді до формування, умілого збереження та раціонального використання предметів Музейного фонду України;
- вивчення, охорона і популяризація пам'яток культури, історії і природи рідного краю;
- здійснення культурно-освітньої роботи серед учнів, студентів та інших верств населення [522].

Положення конкретизувало форми діяльності музеїв при закладах освіти: дослідницька робота відповідно до профілю музею; регулярне поповнення фондів музею шляхом проведення походів, екскурсій, експедицій, а також іншими шляхами комплектування, які не суперечать законодавству; проведення обліку музейних предметів та забезпечення їхнього збереження; формування і поповнення стаціонарних виставок і експозицій; організація міських, районних, обласних, всеукраїнських заходів.

У документі зазначалося, що музей створюється на принципах актуальності, зацікавленості, доцільності за ініціативою керівника освітнього закладу або педагогічного, учнівського чи студентського колективів. Створення музею має бути, як правило, кінцевим результатом систематичної, цілеспрямованої, творчої пошуково-дослідницької, експозиційної, фондової роботи. Зауважимо, що фонди

музею поділяються на основні (оригінальні пам'ятки культури, історії, природи) і допоміжні (муляжі, копії, діаграми, схеми тощо).

Вищим керівним органом музею ЗВО є рада музею, яка обирається на зборах студентського активу та складається із студентів і науково-педагогічних працівників. Положення визначило повноваження ради, серед яких для організації музейно-педагогічної діяльності важливими, на нашу думку, можна вважати такі: організація підготовки громадських екскурсиводів, лекторів, навчання музейного активу; встановлення ділових зв'язків з пошуковими клубами, загонами, гуртками та іншими творчими об'єднаннями; заслуховування звітів про пошукову, наукову, дослідницьку роботу [522] (Додаток В.1).

Однак, неможливо обійти увагою і висновки частини дослідників про те, що «Положення про музей при закладів освіти системи Міністерства освіти України» 1997 року негативно позначилося на діяльності музеїв ЗВО, оскільки «закріпило їхній громадський статус і урівняло завдання шкільних музеїв та музеїв вищих навчальних закладів» [405, с. 159]. Лише у 2014 р. згаданий нормативний документ втратив чинність у зв'язку із затвердженням МОН України нового «Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти України» [545]. Разом з тим зауважимо, що для закладів вищої освіти профільним міністерством не було запропоновано альтернативної заміни попередньому Положенню.

Певний стимул до розвитку музеїв ЗВО мало також прийняття Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України» (2000), підготовлений з метою «підвищення ролі музеїв у духовному відродженні народу України, забезпечення збереження історико-культурної спадщини, створення сприятливих умов для задоволення культурних потреб громадян України» [548a]. Документ передбачав розробку Державної програми розвитку музейної справи в Україні, стимулювання спонсорської, інвестиційної та благодійної діяльності в музейній галузі, реставрацію пам'яток історії та культури, створення сучасних автоматизованих інформаційних систем, видання реєстрів,

каталогів пам'яток музейного фонду України. Усі міністерства зобов'язані передбачити виділення коштів для «забезпечення діяльності підпорядкованих їм музейних закладів, оновлення обладнання, технічних музейних засобів та поповнення музейних колекцій» [548a].

У 2004 р. на допомогу музейним педагогам ЗВО було розроблено «Інструктивно-методичний лист щодо організації музейної роботи в вищих навчальних закладах», у якому підкреслювалося: «Виховання студентів музейними засобами повинно пронизувати всі сфери їх діяльності: навчальну, наукову, дозвілля, та активізувати їх творчу активність шляхом залучення до пошукової та краєзнавчої роботи. Організація виховної роботи в музеях ВНЗ повинна будуватися з урахуванням інтересів студентів, їх вікових, індивідуальних особливостей та професійної спеціалізації» [151a, с. 28].

Важливу роль відіграв також Указ Президента України «Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти» (2009), який відзначав, що її метою є сприяння становленню і розвитку молоді, виховання у молодих громадян поваги до національних історичних і культурних цінностей. У плані заходів з організації та проведення акції на 2009-2015 рр. було передбачено:

- відвідування учнівською і студентською молоддю екскурсійних, туристичних маршрутів місцями, пов'язаними з історією та культурою українського народу, походів шляхами військової слави;
- залучення учнівської і студентської молоді до «виконання дослідних та відповідних охоронних робіт на територіях історико-культурних, етнографічних, природних заповідників, парків, музеїв, меморіальних комплексів тощо» [555] (Додаток В.2).

Слід зауважити, що у зв'язку із прийняттям ряду нових освітніх законів та затвердження Кабінетом Міністрів України «Положення про Музейний фонд України» (2000) було видано наказ МОН України «Про внесення змін до положень щодо музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління МОН України» (2006). В оновленому Положенні зафіксовано певні зміни щодо того,

якими нормативно-правовими актами повинен керуватися навчальний музей. Однак музейно-педагогічні принципи і підходи, форми і методи освітньо-виховної роботи музеїв не зазнали суттєвих змін. Слід також зазначити, що вищезгаданим наказом МОН України з 2007 року запроваджувалися регулярні огляди музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління МОН України. У 2014 р. відповідно до наказу МОН України затверджено «Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» [545].

Закон України «Про вищу освіту» (2014) серед основних завдань ЗВО виокремлює «збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства..., створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів» [537]. На наше переконання, саме музеї та музейні комплекси системи вищої освіти володіють широким спектром науково-освітніх та виховних перспектив для студентської аудиторії, їхній потенціал став важливим інструментом формування, розвитку і соціалізації сучасної молоді.

Варто наголосити, що важливе значення мало прийняття нормативних документів щодо діяльності галузевих музеїв ЗВО, які знаходяться у підпорядкуванні інших міністерств, крім МОН України. Зокрема, у 2013 р. наказом МВС України №532 затверджено «Положення про музей органів внутрішніх справ та вищих навчальних закладів МВС України». У документі зазначається, що ці музеї здійснюють «збереження, вивчення та використання музейних експонатів, пам'яток і матеріалів, які розкривають історію органів внутрішніх справ, форми і методи їх роботи в боротьбі зі злочинністю та захист прав і свобод громадян, висвітлюють особливості правоохоронної діяльності» [521]. У Положенні підкреслюється, що науково-освітня робота повинна здійснюватися на основі музейних експозицій і виставок з урахуванням диференційованого підходу до аудиторії шляхом організації заходів освітнього, виховного і культурного змісту, а також узагальнення та популяризація досвіду музейної роботи. Серед основних

форм науково-освітньої роботи музеїв ЗВО системи МВС України Положення виокремлює такі: екскурсії, лекції, доповіді, бесіди з тематики музею; історичні читання, теоретичні конференції; музейні клуби та гуртки, дні відкритих дверей; пересувні виставки; тематичні заходи, присвячені пам'ятним датам в історії органів внутрішніх справ, державним святам, вечори вшанування та зустрічі з ветеранами; усні журнали, музейні уроки, теле- і радіорепортажі про музеї [543] (Додаток В.5).

Діяльність військово-історичних музеїв та музеїв бойових традицій у вищих військових навчальних закладах регулюється «Положенням про організацію діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у Збройних Силах України» (2018) та «Інструкцією з організації діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у Збройних Силах України» (2019), затверджених Міністерством оборони України. У цих документах зазначається, що діяльність військових музеїв ґрунтується на основі музеєзнавства та історичної науки, дослідженні пам'яток військової історії та культури і є складовою виховної та військово-історичної роботи у Збройних Силах України. Військові музеї виконують науково-дослідну, культурно-освітню, інформаційно-довідкову функції, а також функції збереження музейного фонду і документування. Такі музеї співпрацюють з архівами, бібліотеками, військово-науковими товариствами, клубами військових частин, будинками офіцерів, ветеранськими організаціями.

Вищеназвані нормативні документи визначають такі основні форми культурно-освітньої роботи військових музеїв: тематичні, оглядові і навчальні екскурсії, лекції, доповіді, бесіди; музейні гуртки і клуби, музейні свята, дні відкритих дверей; теоретичні конференції; дні зброї, бойового прапора, військової слави; тематичні вечори, зустрічі з ветеранами, уроки мужності, інші заходи, присвячені військово-історичним подіям і датам; показ документальних фільмів, пересувні виставки та ін. [526] (Додаток В.6).

У 2014 р. затверджено «Типове положення про музей цивільного захисту територіального органу, підрозділу центрального підпорядкування, навчального закладу, науково-дослідної установи Державної служби України з надзвичайних ситуацій» [652].

Важливим документом, який сприяв оновленню роботи музеїв освітніх закладів, став лист МОН України «Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» (2018). У ньому наголошувалося, що музеї навчальних закладів, музейна педагогіка як важливі виховні засоби «повинні нести правдиві знання про історичне минуле нашого народу, його боротьбу за волю та державну незалежність» [553] (Додаток В.4).

У контексті дослідження хочемо підкреслити важливе значення міжнародних документів для формування організаційно-педагогічних засад діяльності музеїв ЗВО України. Зокрема, у Кодексі музейної етики Міжнародної ради музеїв (ICOM), розробленому в 2004 р., зібрано етичні стандарти функціонування музеїв та загальноприйняті принципи діяльності музейної спільноти. Документ наголошує, що музеї забезпечують можливість «для поціновування, розуміння та управління природною і культурною спадщиною..., мають важливий обов'язок розвивати свою просвітницьку роль і розширювати свою аудиторію за рахунок місцевих громад або груп поселення, для яких вони працюють» [252].

Варто звернути увагу і на діяльність Міжнародного комітету університетських музеїв і колекцій (UMAC), що функціонує при ICOM. Він є аналітичним центром, який об'єднує фахівців у галузі музеїв ЗВО та музейно-педагогічної роботи зі студентською молоддю. Комітет ставить за мету спрямувати зусилля на з'ясування обсягів академічної спадщини, її типологію, сучасний стан збереження, правові, фінансові, кадрові та інші проблеми. Використовуючи у цій справі досвід колег з інших країн, можна, на думку дослідниці Л. Казанцевої, «завдяки вдало вибраній тактиці поступово змінити відношення громадськості до університетських музеїв, зробити їх суспільно відкритими і значущими, врятувавши таким чином від зникнення або забуття» [192, с. 36].

У процесі дослідження нормативно-правових засад діяльності музейних закладів ЗВО слід наголосити також на визначальній ролі таких документів, як положення про музеї, інструкції щодо їхньої діяльності, плани роботи музеїв, накази, стратегії і концепції розвитку тих ЗВО, при яких функціонують музеї. У

цьому контексті дослідниця С. Муравська зауважує, що наприкінці ХХ ст. низка музеїв у країнах Європи переписали свої положення з огляду на трансформації у суспільстві: «Якщо раніше на чільному місці стояло колекціонування та зберігання, то тепер першочергово виокремилася освітня функція, у тому числі передача певного досвіду аудиторії» [406, с. 24].

Питання вдосконалення організаційно-педагогічних засад та основних напрямів роботи музейних установ ЗВО були в центрі уваги учасників міжнародної науково-практичної конференції «Університетські музеї: європейський досвід та українська практика» (м. Київ, 2011 р.), яка була ініційована МОНМС України та Українським комітетом Міжнародної Ради Музеїв (ICOM України). Програма секційних засідань передбачала обговорення таких актуальних проблем: «Історія та сучасний стан університетських музеїв і колекцій», «Роль і місце музею у науковому і освітньому просторі вищого навчального закладу», «Університетський музей: збереження історії освіти та культурно-просвітницька діяльність», «Особливості експозиційної та фондової роботи в музеї вищого навчального закладу». У матеріалах конференції наголошується, що впродовж століть музеї ЗВО «відігравали важливу роль в освіті й вихованні студентської молоді, а також позитивно впливали на оточуюче суспільне середовище. Вони довели свою спроможність бути не тільки хранителями найкращих традицій національної освіти, але й активними учасниками сьогодення, оперативно відповідати на запити часу» [678, с. 37].

Розробці організаційно-педагогічних засад діяльності навчальних музеїв у системі вищої освіти упродовж останнього часу сприяло проведення щорічних міжнародних науково-практичних конференцій «Музейна педагогіка в науковій освіті» (2019-2025), які стали традиційними. Вони проводяться під егідою МОН України, МКСК (МКІП) України, НАПН України, Національного центру «Мала академія наук України», НАМ України, УДУ імені М. Драгоманова. Матеріали конференцій містять широкий тематичний спектр функціонування музейних закладів ЗВО, зокрема й музейно-педагогічного спрямування [377, 379-385] (Додаток Ж.9).

Організаційно-методичні засади діяльності університетських музеїв розглядаються та узагальнюються під час проведення науково-освітніх музеєзнавчих заходів у багатьох ЗВО України: «Луньовські читання» (ХНУ ім. В. Каразіна), «Бекетовські читання», «Бекетовські дні», «Пилипенківські читання» (ХНУМГ), «Грабовецькі читання», «Педагогічні читання на пошану Богдана Ступарика» (КНУВС), «Яворницькі наукові читання» (ДНУ ім. О. Гончара), «Одеські етнографічні читання» (ОНУ ім. І. Мечникова) та ін. [301].

Аналіз нормативних та організаційно-методичних засад діяльності музейних установ ЗВО України дав змогу нам виокремити фактори, що визначають ефективність їхнього функціонування. До них відносимо:

- врегульованість нормативно-правової бази діяльності музеїв у системі вищої освіти України;
- розробку концептуальних засад і методології музейно-педагогічної діяльності зі здобувачами вищої освіти;
- сформованість концептуальної моделі музейно-педагогічної діяльності конкретного музею, розуміння місця музею у структурі закладу освіти, його місії, мети, завдань і функцій в освітньому процесі ЗВО;
- збагачення сучасної науково-методичної і дидактичної бази музейних установ у системі вищої освіти;
- врахування музейними педагогами профілю навчального закладу та професійних якостей, які потрібно сформувати у майбутніх фахівців;
- розвиток музейної комунікації зі студентською молоддю шляхом поєднання традиційних та інноваційних форм роботи, спрямованих на розвиток творчої активності відвідувачів музею;
- упровадження нових програм та інноваційних проєктів, сучасних практик вітчизняного і зарубіжного досвіду музейно-педагогічної діяльності;
- вивчення і врахування вікових, психологічних і соціально-педагогічних особливостей розвитку здобувачів освіти конкретного ЗВО, організація ефективної взаємодії з ними музейних фахівців;

- урізноманітнення форм позааудиторної роботи на базі навчальних музеїв, заохочення створення та діяльності музейних гуртків, клубів, секцій, студій, проведення музейних свят, фестивалів, квестів, вечорів, майстер-класів, конкурсів, творчих зустрічей, доброчинних акцій, волонтерських проєктів та ін.;

- наявність достатньої матеріально-технічної бази, сучасних засобів для проведення науково-дослідницької діяльності, забезпечення цифровими технологіями, засобами електронної комунікації;

- ефективну організацію промоційної діяльності музейних закладів ЗВО, створення привабливого іміджу музею в середовищі свого навчального закладу, інших закладів освіти та громадськості регіону;

- налагодження взаємовигідних зв'язків із музейними установами такого ж профілю в інших ЗВО, державними, комунальними, відомчими регіональними музеями та зарубіжними музеями;

- компетентнісний підхід до розробки і використання критеріїв оцінювання стану організації музейно-педагогічної діяльності музеїв і музейних комплексів ЗВО.

Дослідження сучасної нормативно-методичної бази освітньої та науково-дослідницької діяльності музеїв, дозволяє сформулювати такі завдання музейної педагогіки у системі вищої освіти: активізація процесів формування особистості, її наукового світогляду, творчих здібностей і життєвої позиції; створення умов для активізації відвідувачів музеїв, вдосконалення їх контактів з музейними предметами; організація навчально-наукової роботи, інших музейно-педагогічних заходів, керівництво ними; вивчення інтересів відвідувачів та особливостей сприйняття ними музейної інформації; підвищення кваліфікації музейних працівників та педагогів, які залучаються до роботи в музеях; підготовка майбутніх фахівців музейної справи у ЗВО; встановлення тісних контактів з іншими культурно-освітніми установами регіону, країни; організація міжнародної співпраці з музейними установами інших країн.

Разом з тим слід звернути увагу і на певні проблеми та негативні фактори, що позначилися на роботі музейних закладів ЗВО України у досліджуваний період.

Насамперед відзначимо незавершеність процесу нормативно-правового забезпечення їхнього функціонування, відсутність загальнодержавного положення про музей ЗВО системи МОН України, концепції і стратегії розвитку таких музеїв на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Наслідком цього стала невизначеність правового статусу навчальних музеїв системи МОН України, відсутність матеріального заохочення музейних педагогів, і, як наслідок, недостатня кількість кваліфікованого персоналу в окремих ЗВО, компетентних керівників музейних установ.

У складних економічних умовах, в яких перебувала наша країна наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст, спостерігалася відсутність достатнього фінансування для розширення матеріально-технічної бази музейних установ ЗВО, організації пошуково-дослідницьких експедицій з метою поповнення музейних колекцій, підтримки в належному стані великих за обсягом музейних збірок. Уповільнює розвиток музейної справи відсутність у багатьох ЗВО сучасної науково-обґрунтованої концепції музейної політики, низький рівень внутрішньої інтеграції музейних закладів, коли створені музеї не об'єднані в єдиний музейний комплекс і, таким чином, недостатньо взаємодіють між собою з метою консолідації впливу на формування музейної культури і професійних якостей здобувачів освіти.

Ще одним фактором певного зменшення відвідуваності навчальних музеїв став бурхливий розвиток цифрових технологій. Адже під час лекційних і практичних занять активно використовуються мультимедійні презентації, відеоматеріали, віртуальні тури музеями, пам'ятками історії і культури, що може призвести до втрати актуальності традиційних музейних експонатів. Негативно впливає на функціонування окремих музеїв ЗВО: оптимізація навчальних планів, скорочення годин на вивчення освітніх дисциплін, для викладання яких залучалися музейні колекції; відмова від викладання аналогічних дисциплін; реорганізація факультетів або їхнє закриття; реорганізація або ліквідації ЗВО.

На нашу думку, негативним фактором може бути недостатньо активна промоція музейної установи, низький рівень музейної реклами, популяризації діяльності музею серед колективу свого навчального закладу, студентської молоді

міста і області, громадськості, мешканців регіону, закладів дошкільної, середньої і професійно-технічної освіти.

Неможливо обійти увагою і об'єктивні чинники, які гальмують розвиток музейної справи у ЗВО останніми роками. В умовах викликів глобального масштабу (пандемія коронавірусу, повномасштабна російсько-українська війна) музейні заклади змушені були різко обмежити екскурсійне обслуговування відвідувачів та наукову і навчальну діяльність. Частина музеїв ЗВО, що розташовані у зоні бойових дій на прифронтових територіях, зазнали значних руйнувань або були евакуйовані у безпечні місця.

Узагальнення перспективного досвіду музейно-педагогічної діяльності у системі вищої освіти України, аналіз нормативно-правової бази та організаційно-методичних засад музейно-освітньої роботи у ЗВО дало змогу нам підготувати логіко-функціональну модель «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України» (Рис. 2.1.)

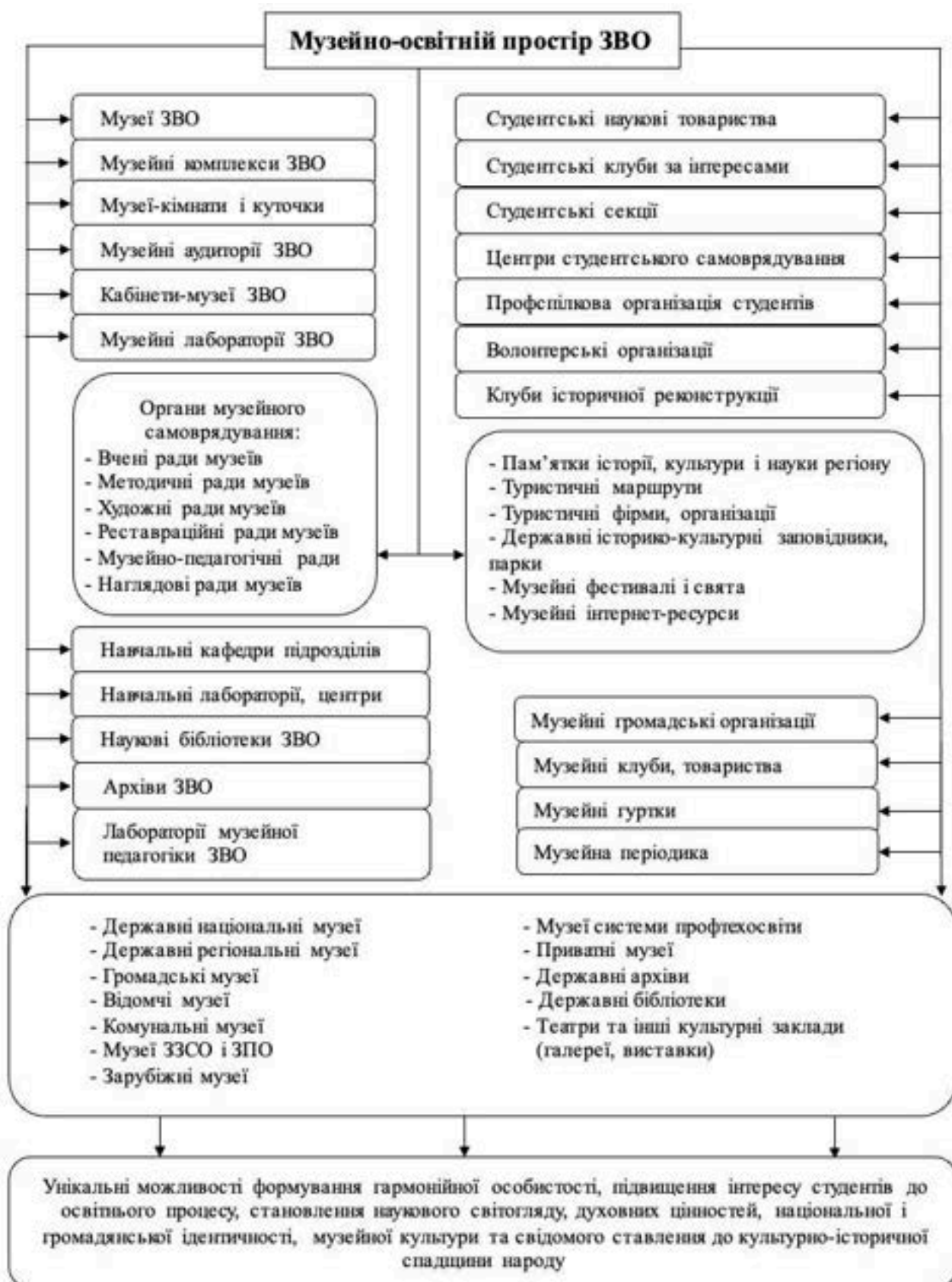

Рис. 2.1. Логіко-функціональна модель «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України»

У процесі дисертаційного дослідження нами розроблено періодизацію та виділено 5 етапів формування музейно-освітнього простору та розвитку музейної педагогіки ЗВО України у період незалежності: адаптаційний (1991-1996 рр.); практично-орієнтований (1997-2006 рр.); науково-освітній (2007-2013 рр.); інноваційно-комунікативний (2014-2021 рр.); громадсько-політичний (2022-2025 рр.).

В основу періодизації покладено критерії: історико-педагогічний (окреслення суспільно-історичних умов розвитку вищої освіти України у період незалежності); політичний (осмислення громадсько-політичних, соціальних, культурно-освітніх детермінант розвитку музеєзнавства та музейної педагогіки, ролі воєнного стану, зростання громадянської, волонтерської та меморіальної ролі музейної педагогіки); правовий (формування нормативно-правової і методичної бази розвитку музейних закладів у вищій школі); освітньо-науковий (кількісні та якісні зміни у наукових дослідженнях, впровадження музейної педагогіки в освітній процес, у навчальні плани і програми, використання цифрових технологій та кризових форм комунікації).

Перший етап – адаптаційний (1991-1996 рр.) охоплював період від проголошення незалежності України до прийняття Закону України «Про музеї та музейну справу» (1995) та нової Конституції України (1996). На цьому етапі почалося реформування освітньої та виховної роботи в музеях ЗВО, перепрофілювання існуючих музеїв, їхня реекспозиція та оновлення відповідно до вимог Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття) (1993) та інших нормативних документів. Характерним стало висвітлення у музейних експозиціях маловідомих сторінок історії, так званих «білих плям», які раніше були забороненими. Однак в умовах соціально-економічної кризи першої половини 1990-их років динаміка створення нових музеїв ЗВО була дуже низькою. Педагогічна діяльність музеїв мала здебільшого формальний характер та опиралися переважно на попередній радянський досвід. Серйозні наукові дослідження з проблем музейної педагогіки у вищій школі були відсутні.

Другий етап – практично-орієнтований (1997-2006 рр.) характеризувався прийняттям та реалізацією у системі вищої освіти таких нормативних документів, як «Положення про музей при закладі вищої освіти системи Міністерства освіти України» (1997) та «Про внесення змін до положень щодо музеїв при навчальних закладах, що перебувають у сфері управління МОН України» (2006). Важливе значення для розгортання музейної справи ЗВО мали також Закон України «Про охорону культурної спадщини» (2000), Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України» (2000), Положення про Музейний фонд України (2000), Національна доктрина розвитку освіти (2002) та ін. У цей період починається активна інтеграція музеїв в освітній простір ЗВО, створюється багато нових історичних, етнографічних, мистецьких, технічних, меморіальних музеїв, спостерігаються системні зрушення в організації та проведенні музейно-педагогічної діяльності у ЗВО України. З'являються наукові праці, які акцентують увагу на освітньо-виховному значенні музеїв ЗВО, ефективних формах музейної комунікації зі студентською молоддю, психолого-педагогічні дослідження ефективності музейних програм для молоді та перші дисертаційні дослідження.

Третій етап – науково-освітній (2007-2013 рр.) відзначився важливими позитивними змінами у сфері педагогічної діяльності музеїв ЗВО, які стали ініціаторами та учасниками багатьох українських і регіональних музейних проєктів і програм, інших тематичних заходів. Така діяльність забезпечила усвідомлення сучасної освітньо-педагогічної місії музею та оволодіння новітніми методиками музейної роботи у ЗВО, що сприяло реалізації Концепції національного виховання студентської молоді (2009). На цьому етапі спостерігався активний розвиток наукових досліджень в галузі музейної педагогіки як окремого напрямку гуманітарних наук та освітньої технології, зорієнтованої на активну участь студентської молоді у створенні нових музейних експозицій та музейних виставок. Характерним було започаткування музейних інтернет-порталів, вебсайтів та вебсторінок музеїв ЗВО, які пропагували роботу музейних закладів, висвітлювали організаційно-методичні та правові аспекти музейної діяльності. Збільшується

кількість дисертаційних досліджень, відкриваються магістерські програми та спеціалізації з музейної справи та пам'яткознавства.

Четвертий етап – інноваційно-комунікаційний (2014-2021 рр.), який охопив період від перемоги Революції гідності до початку повномасштабної російсько-української війни, позначився активізацією національно-патріотичного виховання студентської молоді та зростанням ролі музейної освіти у процесі становлення громадянського суспільства. Важливу роль у формуванні національної ідентичності студентів засобами музейної педагогіки мало прийняття Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), низки законодавчих актів про засудження політики тоталітарних режимів в Україні, заборону пропаганди їхньої символіки та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті. Значна робота проведена музейними установами ЗВО у процесі реалізації завдань, що містилися у таких документах МОН України, як Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2019), «Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» (2018) та ін. Для даного періоду характерна масовість музейно-освітніх заходів у системі вищої освіти, проведення різноманітних науково-практичних музейних конференцій, круглих столів, семінарів, тренінгів. Актуальним напрямом музейної діяльності у ЗВО стала цифровізація музейного фонду, широке застосування інтерактивності та розробка віртуального музейного простору у процесі освітньо-виховної роботи із здобувачами вищої освіти, особливо у період пандемії коронавірусу (2020-2021 рр.). Науковцями та музейними фахівцями проводилося вивчення зарубіжного досвіду музейної комунікації в системі вищої освіти, реалізовано програми музейного співробітництва. На основі сучасних концепцій і підходів до організації освітньо-виховної діяльності музейних закладів започатковано створення багатьох нових музеїв ЗВО. З метою популяризації наукової освіти молоді, залучення її до використання науково-технічних досягнень у практичній професійній діяльності у багатьох регіонах України відкрито музеї науки як новий тип музейного закладу для учнівської і студентської молоді. Музейна педагогіка як

навчальна дисципліна вводиться до освітніх програм фахової підготовки бакалаврів і магістрів у багатьох ЗВО.

П'ятий етап – громадсько-політичний (2022-2025 рр.) відзначається зміною умов музейно-освітньої діяльності ЗВО в умовах повномасштабної російсько-української війни. Характерним стало згорання музейної діяльності у ЗВО на окупованих українських територіях, релокація окремих навчальних музеїв до безпечних регіонів, активізація віртуальних музейних занять і проєктів для студентів. Значних зусиль докладають музейні фахівці, науковці та здобувачі вищої освіти для відновлення музейних експозицій після руйнування музеїв ЗВО російськими загарбниками. Музейні педагоги пріоритетну увагу зосереджують на реалізації в освітньому процесі вимог Законів України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025), оновленої Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022).

Таким чином, розвиток музейної справи у системі вищої освіти упродовж досліджуваного періоду тісно пов'язаний із розбудовою державності у незалежній Україні. Про це свідчить ухвалення низки законів та підзаконних актів, які визначили організаційно-методичні принципи розвитку музейної діяльності у ЗВО України. Разом з тим, вважаємо, що формування нормативно-правової бази діяльності навчальних музеїв потребує подальшого вдосконалення на основі врахування як науково-теоретичних досягнень психолого-педагогічних та музеєзнавчих наук, так і потреб сучасного освітньо-виховного простору України.

2.2. Освітньо-виховний потенціал музеїв закладів вищої освіти як чинник розвитку музейної педагогіки

У процесі дисертаційного дослідження нами вивчено і проаналізовано освітньо-виховну діяльність музейних установ та досвід музейно-педагогічної роботи у 51 закладі вищої освіти III-IV рівнів акредитації усіх регіонів України.

Серед них – 16 класичних університетів, 9 – педагогічних, 7 – технічних, 4 – медичних, 5 – мистецьких, 2 – аграрних, 1 – теологічний, 3 – військових та правоохоронних ЗВО, 4 – обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Систематизація досліджуваних закладів вищої освіти України

№ п/п	Тип ЗВО	Перелік закладів вищої освіти
1	Класичні	КНУ ім. Т. Шевченка, ЛНУ ім. І. Франка, ХНУ ім. В. Каразіна, ДНУ ім. О. Гончара, ЧНУ ім. Ю. Федьковича, ОНУ ім. І. Мечникова, ВНУ ім. Лесі України, КНУВС, СДУ, КНУ, НУОА, НУКМА, НДУ ім. М. Гоголя, КСУ ім. Б. Грінченка, УжНУ, ЖДУ ім. І. Франка
2	Педагогічні	ТНПУ ім. В. Гнатюка, УДУ ім. М. Драгоманова, ПНПУ ім. В. Короленка, ХНПУ ім. Г. Сковороди, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, ГНПУ ім. О. Довженка, ДДПУ ім. І. Франка, ІДГУ, ПНПУ ім. К. Ушинського
3	Технічні	ВНТУ, ДДМА, ІФНТУНГ, НЛУУ, НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», ХНУМГ ім. О. Бекетова, НУ «Львівська політехніка»
4	Медичні	ІФНМУ, ОНМУ, ПДМУ, ТНМУ ім. І. Горбачевського
5	Мистецькі	ЗУІ ім. Ф. Ракоці, КДАДПМД ім. М. Бойчука, КПДМ ЛНАМ, ХДАК
6	Аграрні	ЛНАУ, УНУС
7	Військові та правоохоронні	ЛА НАУ, НАВС, НАСВ ім. П. Сагайдачного

8	Обл. інститути післядипломної пед. освіти	КОППО, ВІППО, КОПОПК, ЧОПОПП
9	Теологічний	УКУ

У процесі наукового дослідження нашу увагу привернула діяльність 91 навчального музею вищенаведених ЗВО. Серед них – 9 музеїв історії ЗВО, 17 мистецько-етнографічних музеїв, 23 природничих музеїв (геологічні, мінералогічні, палеонтологічні, астрономічні, ботанічні, зоологічні, анатомічні), 7 археологічних музеїв, 8 науково-технічних музеїв, 7 педагогічних музеїв, 12 меморіальних музеїв, 3 літературні та лінгвістичні музеї та 5 музеїв юридичного, військового і спортивного профілю.

Розглянемо освітньо-виховний і науковий потенціал музеїв ЗВО різних регіонів України через призму використання музейних колекцій як навчальної бази для підвищення якості вищої освіти, інтеграції музейного фонду з науково-дослідницькою діяльністю, вдосконалення роботи навчальних музеїв з метою формування у студентів фахових, громадянських і загальнокультурних компетентностей.

Зупинимося предметно на характеристиці місця і ролі в освітньому процесі навчальних музеїв Київського національного університету ім. Т. Шевченка. У структурі КНУ ім. Т. Шевченка функціонує вісім музеїв: музей історії університету, геологічний музей, зоологічний музей, археологічний музей, музей історії Ботанічного саду імені академіка О. В. Фоміна, міжфакультетський лінгвістичний науково-навчальний музей, астрономічний музей, квартира-музей академіка А. Б. Северного і музей астрономії Кримської астрофізичної обсерваторії.

Важливим науково-дослідницьким і навчальним підрозділом КНУ ім. Т. Шевченка став музей історії університету. Він був заснований у 1966 р., офіційно відкритий у 1978 р., за вагомі здобутки в культурно-освітній сфері отримав почесне звання «Народний музей». Заклад включений до переліку музеїв, де зберігаються музейні колекції і музейні предмети, що належать до державної

частини Музейного фонду України. Експозиція музею, що складається з семи тематичних розділів, розташована у приміщенні колишньої католицької церкви університету. Її експонати відображають історію заснування і розвитку університету від 1834 р. до сьогодення. Зусиллями музейних педагогів створено віртуальну версію оглядової екскурсії музеєм, завдяки якій студенти мають змогу on-line відвідувати зали музею у зручний для себе час [355].

Для студентів природничих спеціальностей важливе значення у процесі засвоєння фахових дисциплін мають екскурсії і навчальні заняття, що проводяться на базі геологічного музею. Зараз установа є одним з найбільших геологічних музеїв України, до якого входять відділи: історії Землі та палеонтології; загальної геології та геологічних процесів; геології і корисних копалин; мінералогії і петрографії. Сучасні фонди музею поділяються на навчальні, наукові та обмінні, вони нараховують 50 тисяч екземплярів. Основними напрямками науково-педагогічної діяльності музею є проведення науково-практичних, просвітницьких, професійних заходів серед студентів, аспірантів, викладачів. Музей проводить активну роботу серед учнів ЗЗСО та студентів професійних закладів освіти, яка спрямована на професійну орієнтацію молоді та формування уяви про геологічну будову Землі, значення корисних копалин для розвитку господарства, методи дослідження геологічних процесів. Крім того, музейні фахівці надають консультації з діагностики мінералогічних і палеонтологічних об'єктів, здійснюють експертну оцінку коштовного каміння [347a].

Унікальним науково-навчальним підрозділом КНУ ім. Т. Шевченка є зоологічний музей – один з найстаріших природничих музеїв України. У ньому зародилися відомі наукові школи із порівняльної анатомії, ембріології, систематики, генетики, з його діяльністю пов'язані дослідження відомих зоологів В. Артоболевського, О. Корнеєва, Л. Смогоржевського, О. Кістяківського та ін. Музейні експонати систематично використовуються у процесі викладання біологічних дисциплін не лише КНУ ім. Т. Шевченка, але й інших ЗВО Києва. Студенти та учні мають змогу вивчати колекції музею, серед яких 5500 видів тварин, які мешкають у всіх частинах нашої планети. Музей проводить активну

наукову і просвітницьку діяльність. За останні роки його фахівці опублікували понад 60 наукових праць, описали 45 видів і підвидів ссавців, метеликів, жуків. Музейні фахівці долучилися до видання п'яти фундаментальних каталогів фондів колекцій, низки унікальних монографій із дослідження фауни різних регіонів світу, ілюстрованих визначників тварин України, Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища в нашій країні [174].

Студенти фізичного і географічного факультетів КНУ ім. Т. Шевченка у процесі навчання мають змогу відвідувати астрономічний музей, відкритий у 1990 році. Він зберігає, вивчає та популяризує історію розвитку астрономічних знань та астрономічної освіти в Україні. Фахівцями музею розроблено інтерактивні екскурсії, під час яких можна долучитися до астрономічних спостережень на працюючих телескопах обсерваторії. Музей співпрацює з багатьма астрономічними музеями світу, входить до Української Асоціації технічних музеїв та Європейської асоціації збереження академічної спадщини Universeum.

Студенти-філологи КНУ ім. Т. Шевченка засвоюють практичні навички мовознавчих дисциплін під час навчальних занять у Міжфакультетському лінгвістичному науково-навчальному музеї. Він був створений у 1992 році на основі колекції фонозаписів мовами світу, започаткованої у 1950-х роках науковцями А. Білецьким і Т. Міщенко та розширеної згодом доцентом К. Тищенком. Установа стала першим у світі Лінгвістичним навчальним музеєм, про що було проінформовано 165 університетів світу. Наукова, освітня та просвітницька діяльність музею проводиться на базі його експозиції, яка складається з трьох розділів: 1) Система лінгвістичних знань. Мови світу. Історія мов; 2) Галерея озвучених текстів мовами світу. Рідкісні мови Європи; 3) Хронологічні маркери української мови. Музейні педагоги організували численні тематичні виставки, декілька науково-практичних конференцій, проводять екскурсії для українських і зарубіжних відвідувачів [347a].

Важливим науковим підрозділом КНУ ім. Т. Шевченка став археологічний музей, заснований рішенням вченої ради історичного факультету і відкритий у 1987 р. Він створений на базі колекцій, які щорічно надходять до його фондів у

результаті науково-пошукових експедицій та археологічних досліджень викладачів, аспірантів і студентів кафедри археології та музеєзнавства. Наукові фонди музею нараховують понад 30 тисяч одиниць зберігання, експозиція складається із 12 блоків – художньо оформлених вітрин, присвячених певним археологічним періодам. Навчальні колекції музею використовуються під час лекцій та практикумів як наочне обладнання занять. Під час екскурсій для учнів та студентів музейні педагоги популяризують національну культурну спадщину, виховують повагу та бережливе ставлення до археологічних пам'яток, формують історичну свідомість молоді [347a] (Додаток Е.4).

Розглянемо діяльність музеїв одного з найдавніших українських університетів – Львівського національного університету імені Івана Франка. Музейно-освітня робота тут проводиться на базі музею історії університету, мінералогічного, палеонтологічного, археологічного, зоологічного музеїв, музею рудних формацій та музею комп'ютерних технологій.

Музей історії університету було відкрито у 1962 р., поштовхом до цього стало відзначення 300-річного ювілею навчального закладу. На початку 1990-х років розпочалася ґрунтовна реорганізація установи, оскільки гострою проблемою був брав експонатів, які правдиво, без ідеологічних перекручень, цікаво і повчально відображали б історію університету. Ця важлива робота впродовж двох десятиліть проводилася під керівництвом музейних педагогів, завідувачів музею, серед яких – В. Качмар, О. Павлишин, Ю. Гудима та ін. Оновлену експозицію музею історії закладу було відкрито до 350-річчя ЛНУ ім. Івана Франка у 2011 р.

Звернемось до Положення про музей історії ЛНУ ім. І. Франка, у якому зафіксовано основні напрямки роботи, порядок формування музейних зібрань та організації фондів, структуру музею. У документів підкреслюється, що музей створений з метою «вивчення, збереження і використання матеріальних цінностей, що свідчать про розвиток науки, освіти і традицій академічної громади Львівського університету» [518]. Положення відзначає, що музей надає можливість науковцям використовувати його матеріали у навчальному процесі та

дослідницькій роботі, допомагає у написанні наукових робіт здобувачам освіти усіх факультетів університету, а також студентам інших ЗВО Львова та області.

У документі звертається увага і на освітньо-виховну роботу з учнями шкіл та інших навчальних закладів Львівщини, для яких музейні педагоги проводять оглядові і тематичні екскурсії, уроки-екскурсії, надають навчальні консультації з проблем історії Львівського університету. Відповідно до Положення музей історії університету систематично працює з науковими установами України та зарубіжжя, з ученими, які вивчають історію науки, бере участь у науково-практичних конференціях, видає наукову і науково-популярну продукцію.

Зауважимо, що до складу музейної ради, яка затверджується ректором університету, входять представники ректорату і факультетів, а також музейні працівники – завідувач музею та зберігач музейних фондів. Зокрема, на завідувача музею покладено функцію координації графіка проведення практичних занять зі студентами різних спеціальностей у приміщенні музею. Важливо, що музей координує свою діяльність з навчальними програмами історичного факультету.

Слід підкреслити, що багато матеріалів музею було використано у процесі створення «Енциклопедії Львівського університету», перший том якої вийшов друком у 2011 р. Завдяки цьому проєкту авторський колектив створив унікальну інформаційну базу, до якої увійшло понад 5,5 тисяч біографій та світлин учених. Цей матеріал можна буде оглядати в музеї з використанням сучасних комп'ютерних технологій. Досить змістовним, на нашу думку, є вебсайт музею, який розповідає про історію ЛНУ імені І. Франка, основні напрями роботи музею, зміст його семи головних експозицій, фонди музейної установи, публікації про музеї, новини музейного життя, пропонує змістовну відеогалерею та ін [356] (Додаток Г.5).

Мінералогічний музей імені академіка Євгена Лазаренка був заснований у 1852 р. професором природничої історії Г. Лобажевським. Його науковою окрасою є унікальні зразки мінералів, зокрема тематична вітрина «Метеорити і тектити світу», відкрита у 1999 році. Музей став навчальною базою для студентів геологічного, географічного і хімічного факультетів, особливо тих, які

спеціалізуються на кафедрі мінералогії, петрографії і геохімії. Установа надає експозиційний та фондний матеріал викладачам для використання в освітньому процесі, забезпечує проведення на базі музею лекційних і лабораторних занять з окремих тем курсів «Мінералогія», «Кристалографія», «Онтогенія», «Гемологія», «Загальна геологія», «Геологія України» та ін. Експозиція і музейні фонди використовуються у процесі науково-дослідницької роботи викладачів, аспірантів, студентів, учителів, учнів Малої академії наук України. Слід зауважити, що поповнення музейних колекцій проводиться шляхом збору мінералогічних об'єктів під час навчальних та виробничих студентських практик [348a] (Додаток Г.7).

Палеонтологічний музей ЛНУ імені І. Франка збирає, колекціонує, зберігає, вивчає і експонує рослинні і тваринні рештки, що свідчать про життя на планеті Земля мільйони і мільярди років тому. Тематичні виставки використовуються в освітньому процесі геологічного, географічного, біологічного факультетів, Природничого коледжу ЛНУ імені І. Франка, інших закладів освіти Львівщини. Структура й тематика музею узгоджується з навчальними програмами університетських курсів «Палеонтологія», «Історична геологія», «Еволюція біосфери», «Стратиграфія», «Біостратиграфія», «Палеографія», «Палеоекологія», «Методи палеонтологічних досліджень», «Седиментологія», «Геологія вугільних родовищ», «Геологія каустобіолітів», «Геотуризм» та ін. [348a].

Музей рудних формацій був створений у 1984 р. на кафедрі геології корисних копалин, однак офіційно зареєстрований у статусі громадського музею університету в 2007 р. Засновником та ідеологом музею став завідувач кафедри Євген Лазько, який в основу експозиції поклав власну колекцію зразків гірських порід і руд з різних родовищ України та близького і далекого зарубіжжя. Зазначимо, що музей за профілем є природничим та має наукове, навчальне і загальноосвітнє значення. Тут зберігають колекції, необхідні для вивчення студентами курсів «Геологія родовищ корисних копалин», «Ендогенні рудні формації», «Металогенія», «Економічна геологія», «Корисні копалини України й світу». Навчальні заняття дають змогу екскурсантам ознайомитися з основними геолого-генетичними і рудно-формаційними типами зруденіння, мінеральними

асоціаціями руд і генотипними родовищами металевих і неметалевих корисних копалин [348a] (Додаток Г.8).

Археологічний музей є одним з найдавніших профільних установ у системі вищої освіти України. Відповідно до «Положення про археологічний музей ЛНУ ім. І. Франка», заклад «бере участь у науково-дослідній та навчально-виховній роботі згідно річних та перспективних планів роботи Університету, історичного факультету та музею» [513]. Слід підкреслити, що напрями і форми роботи музею досить різноманітні. Його фахівці проводять обстеження та дослідження пам'яток археології краю, популяризують досягнення археологічної науки, сприяють викладачам історичного факультету використовувати фондівий та експозиційний матеріал в науково-дослідній роботі та освітньому процесі. На базі музею проводяться практичні заняття зі студентами з окремих тем курсу «Археологія», спеціальних і нормативних курсів археологічних дисциплін. Зауважимо, що такі заняття проводяться як музейними фахівцями, так і викладачами кафедр історичного факультету. Музейні педагоги проводять освітньо-виховну роботу з учнями ЗЗСО, коледжів, інших освітніх закладів шляхом проведення тематичних і оглядових екскурсій, уроків-екскурсій, консультацій з проблем археології, історії, краєзнавства. Крім того, музей залучається до організації щорічних археологічних експедицій зі здобувачами освіти, співпрацює з науковими установами, у тому числі в рамках міжнародного наукового співробітництва (Додаток Г.6).

Про активну діяльність зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка дає уявлення паспорт цього наукового об'єкта, який містить інформацію про наукові фонди та музейну експозицію (затверджений у 2006 р. ректором університету). Установа внесена до Державного реєстру наукових об'єктів України, що становлять національне надбання (2004 р.). Вона належить до числа найдавніших університетських музеїв Європи, оскільки була заснована ще у 1784 р. як Кабінет натуральної історії [141].

Підкреслимо, що експозиція та окремі експонати зоологічного музею використовуються у процесі проведення малих практикумів із зоології

безхребетних та хребетних тварин, великого практикуму із зоології, багатьох навчальних спецкурсів, зокрема «Орнітологія», «Етологія», «Теріологія», «Зоогеографія», «Екологія» для студентів 1-5 курсів. На основі музейних колекцій школярі Львівщини мають змогу підготуватися до біологічних та екологічних олімпіад, у залах музею щорічно проводиться навчальна практика Львівського коледжу декоративного та прикладного мистецтва ім. І. Труша. Музейні матеріали використовують науковцями при написанні докторських дисертацій, фахівці музею беруть участь в експертних дослідженнях природо-заповідного фонду Західної України.

Вважаємо надзвичайно важливими висновки про унікальність зоологічних музеїв, наведені у «Паспорті зоологічного музею» ЛНУ ім. І. Франка: «Музейні зоологічні фонди мають виняткове значення для науки і практично не підлягають відтворенню у разі їх втрати або руйнування. Вони є дуже важливими джерелами дослідження проблем змін навколишнього природного середовища... Велика кількість рідкісних видів стає повчальною у плані показу жорстокого поводження людей і дає вагомий привід до пропаганди охорони природи. Лише у таких місцях, як зоологічні та природничі музеї, людина може усвідомити повноту своїх вчинків і відповідальності за все живе» [492].

Зауважимо, що актуальну інформацію про науково-дослідну, навчально-виховну, дидактичну та просвітницько-екскурсійну діяльність музеїв ЛНУ ім. І. Франка студенти можуть отримати під час перегляду розділу «Музеї» вебсайту цього ЗВО, а також ознайомившись із публікаціями та довідково-інформаційними матеріалами, виданими популяризаторами музейної справи Львівщини [303] (Додаток Е.3).

Зупинимося на характеристиці музейно-виставкового комплексу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Він складається з музею історії університету, музею астрономії, музею археології й етнографії Слобідської України, музею природи, художньої галереї імені Генріха Семирадського, Центру сучасного мистецтва «Єрмілов-Центр», навчального інтерактивного центру «Ландау-Центр» та виставкових площ Центральної наукової

бібліотеки. Відзначимо, що у «Стратегії розвитку Каразінського університету на 2010-2025 рр.» передбачено реалізувати програму розвитку музеїв цього освітнього закладу під назвою «Модернізація музейного комплексу», метою якої є «створення розгалуженого університетського музейного комплексу для організації різноманітної роботи, яка відповідає принципам музейної педагогіки XXI ст.»: реалізація крос-дисциплінарних проєктів, використання інноваційних методів, активна участь у популяризації науки, перетворення музеїв у майданчики для комунікації з професійним співтовариством та широкими колами зацікавленої громадськості [633].

Музей історії університету був заснований у 1971 р., у його фондах сьогодні зберігається майже 19 тисяч експонатів, а також понад 20 тисяч фотонегативів, що висвітлюють історію ХНУ ім. В. Каразіна. Особливу увагу відвідувачів привертають унікальні експонати – дипломи і значки перших викладачів та випускників закладу, особисті речі видатних вчених, колекція старовинних навчальних приладів, перші журнали, газети і підручники, видані в університетській друкарні в XIX ст. та ін.

Музей став візитною карткою Каразінського університету. До війни його щороку відвідувало понад 4 тисячі студентів, учнів, учасників наукових заходів, харків'ян та гостей міста. Щорічно музейні педагоги пропонують для огляду 5-7 тимчасових виставок з історії університету, присвячених відомим ученим, університетським колекціям, академічному життю. Слід зауважити, що музей став майданчиком для презентації наукових і популярних видань з історії університету, організатором усноісторичних проєктів та творчих перформансів серед студентської молоді і учнів міста. В умовах воєнного стану музей працює дистанційно. З цією метою музейні педагоги розробили та розмістили на вебсайті закладу відеоекскурсії музеєм на теми: «Народження університету», «Навчальна та наукова діяльність університету в XIX – на початку XX ст.», «Університет, культура, суспільство (XIX – початок XX ст.): Каразінський у вирі подій», «Харківський університет у буремні часи. 1920-1940-і роки», «Університет в другій половині XX ст.», «Університетське сьогодення» [359a].

Відомим навчальним та науково-просвітницьким центром України є Державний музей природи ХНУ ім. В. Каразіна. Він бере участь у підготовці висококваліфікованих спеціалістів у галузі природничих наук, забезпечує проведення навчальних занять зі здобувачами освіти, проводить освітньо-виховну роботу, надає консультації ученим і науковим співробітникам, організовує тимчасові виставки з мінералогії, палеонтології, природоохоронної тематики. Експонати демонструються у 23-х залах музею у вигляді систематичних колекцій, біогруп та яскравих діорам. Серед них – найбільша в Україні колекція приматів (210 одиниць збереження), скелети кита і мамонта, діорами «Далекосхідні ластиногі» та «Пташиний базар» та ін.

У довоєнний період музей природи щорічно відвідувало близько 40 тисяч екскурсантів. Тематика екскурсій, на наш погляд, досить різноманітна. Музейними педагогами розроблено 16 тематичних екскурсій, наприклад, «Різноманіття тваринного світу», «Походження людини», «Селекція тварин та рослин», «Вісники всесвіту – метеорити», «Мінерали», «Камінь в історії людини», «Геологічна історія формування території Харківської області» та ін. Музей підтримує партнерські зв'язки з багатьма науковими закладами та музейними установами країн світу [361].

Студенти гуманітарних дисциплін ХНУ ім. В. Каразіна мають змогу працювати в музеї археології й етнографії Слобідської України, колекція якого нараховує 231 тисячу експонатів. Вона представлена предметами бронзового віку, скіфського періоду, античного часу, салтівської і черняхівської археологічних культур та ін. Історичні артефакти поповнювали музей завдяки археологічним дослідженням таких учених Харківського університету, як К. Гриневич, Б. Шрамко, В. Міхеев, О. Дяченко, В. Латишева, Ю. Буйнов, С. Береснев, А. Криганов. Значний внесок у розбудову музею та організацію освітньої діяльності на його базі зробили завідувачі установи В. Кадєєв, Б. Зайцев, В. Андрієнко, А. Дегтяр, В. Скирда [353] (Додаток Г.9).

Унікальним науковим музеєм ХНУ ім. В. Каразіна став, на нашу думку, навчальний «Ландау Центр», який був створений у 2014 р. за ініціативи

університетської спільноти та Асоціації випускників, викладачів і друзів університету. Метою його діяльності проголошено стимулювання у молоді інтересу до наукових досліджень, створення центру інтелектуального дозвілля для студентів, школярів, жителів міста. Зусиллями викладачів і студентів при «Ландау Центрі» відкрито сектори, присвячені таким наукам, як математика, оптика, анатомія, фізика.

До музейних установ ХНУ ім. В. Каразіна можна віднести і «Єрмілов Центр», відкритий у 2012 році як поліфункціональний і міжкультурний майданчик та комунікативна платформа для митців. Експозиція музею презентує такі мистецькі напрями, як скульптура, живопис, дизайн, література, фотографія, музика, кіно, хореографія, театр та ін. На базі «Єрмілов Центру» студентська молодь має змогу долучитися до творчих зустрічей, конференцій, кінопоказів, театральних вистав, концертів, фестивалів, перформансів та ін.

Інноваційною складовою музейного комплексу ХНУ ім. В. Каразіна став виставковий майданчик – художня галерея імені Генріха Семирадського, відкрита у 2015 році. Вона займається організацією і проведенням художніх виставок, популяризацією всеукраїнських і міжнародних культурно-мистецьких проєктів. Студентська молодь має можливість оглянути тут картини відомих художників і молодих авторів, кращі зразки декоративно-ужиткового мистецтва, гончарні вироби, вишиванки, музичні інструменти народів світу, фотороботи та ін.

Значний досвід музейної роботи нагромаджено також у Дніпровському національному університету імені Олеся Гончара. Заслуговує на увагу аналіз діяльності музею історії університету, який був створений у 1968 р. Він веде свій початок від навчального історичного музею, заснованого доцентом Я. Рубіним. Фонди музею нараховують близько 8,5 тисяч одиниць збереження. Експозиція знайомить відвідувачів з історією розвитку ДНУ ім. О. Гончара від заснування у 1918 р. до сьогодення. Музейні колекції є складовою Національного музейного фонду України [353а].

У контексті нашого дослідження важливо звернути увагу на нормативні документи, які регулюють діяльність цієї установи: «Положення про музей історії

ДНУ ім. О. Гончара» (2017) та «Положення про Раду музею історії ДНУ ім. О. Гончара» (2017). Зокрема, підкреслюється, що музей історії університету створений з метою «залучення учнівської та студентської молоді до вивчення, збереження, використання та популяризації музейних колекцій з науковою та освітньою метою...» [517]. Серед його завдань: залучення студентської молоді до науково-дослідницької, краєзнавчої, пошукової, художньо-естетичної роботи; надання допомоги викладачам ДНУ ім. О. Гончара у впровадженні позааудиторних форм роботи із здобувачами освіти; формування у студентів громадянської позиції на прикладах історичного минулого рідного краю та України; залучення студентської молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України та ін.

У документах відзначається, що робота музею проводиться на основі принципу самоврядування. Його вищим керівним органом є Рада музею, яка складається із представників усіх факультетів цього ЗВО. Члени ради, відповідно до розподілу обов'язків, очолюють сектори пошукової, експозиційної, наукової, фондової та просвітницької роботи установи. Серед основних завдань Ради музею наголосимо на таких: концептуальне формування змісту, форм і методів роботи музею, основних напрямів його розвитку; проведення наукових експертиз у процесі оновлення музейної експозиції; організаційне сприяння залученню науковців, викладачів, аспірантів, студентів, ветеранів до пошуково-дослідницької, збиральницької, краєзнавчої, експозиційної та популяризаторської діяльності; узагальнення досвіду роботи музею; встановлення та підтримка освітньо-наукових зв'язків музею з Дніпровським історичним музеєм імені Д. І. Яворницького, Дніпровським художнім музеєм, Державним архівом Дніпровської області, іншими архівними та музейними установами України і зарубіжжя. Музейно-педагогічний аспект діяльності Ради музею історії ДНУ ім. О. Гончара ми вбачаємо також у можливості для її учасників «організовувати підготовку громадських екскурсоводів, лекторів, а також навчання активу; встановлювати зв'язки з пошуковими загонами, гуртками, клубами та іншими творчими об'єднаннями;

аналізувати досвід навчально-виховної роботи в музеї, впроваджувати її нові форми і методи» [527] (Додатки Г.2; Г.3; Е.5).

Привертає увагу і досвід роботи унікальної музейної аудиторії «Літературне Придніпров'я», відкритої в ДНУ ім. О. Гончара у 2008 році, а також іменних аудиторій Олеся Гончара та Павла Загребельного. У музейній експозиції поіменно представлені сімдесят п'ять письменників, учасників Дніпропетровської організації Національної спілки письменників України. Викликає зацікавлення відвідувачів «Літературна карта Придніпров'я», на якій позначені рідні містечка понад сорока письменників області. Музейні педагоги організовують зустрічі студентів з письменниками-земляками, літературні читання та інші культурні заходи. Загальний кругозір здобувачів освіти збагачується під час знайомства з примірниками літературно-мистецьких часописів «Січеслав», «Степова Еллада», альманаху «Пороги», газетними матеріалами і світлинами із фондів аудиторії-музею, що засвідчують багате літературне життя Придніпровського краю.

Музейні заклади ДНУ ім. О. Гончара доповнює зоологічний музей – один із найстаріших музеїв міста. Ідея його створення належить видатному педагогу, краєзнавцю, етнографу – академіку Д. Яворницькому, який у 1924 р. офіційно передав відділ природи очолюваного ним обласного музею у підпорядкування університету. Сьогодні у трьох залах музею представлено 5 відділів: остеологічний, систематичний, екологічний, безхребетних тварин і промислових тварин. Зоологічний музей виконує систематичну роботу з формування і збереження колекцій, забезпечує їхнє наукове вивчення серед студентів, аспірантів, фахівців. Музейні педагоги забезпечують доступність для огляду експозицій широкому колу відвідувачів, проводять різноманітні екскурсії і заняття як для студентів природничих спеціальностей, так і для школярів і дошкільнят, допомагаючи зрозуміти молоді цінність природи для урбанізованого суспільства, сформувані екологічну культуру особистості. Зокрема користуються популярністю такі тематичні екскурсії: «Походження людини», «Організм та середовище», «Еволюція тваринного світу», «Багатство тваринного світу», «Хутрові звірі та їх екологічне

значення», «Використання промислових тварин у харчовій промисловості», «По сторінках Червоних книг», «Біоніка та її майбутнє» та ін. [173a].

Слід підкреслити і важливу роль навчальної архівно-музейно-археологічної лабораторії кафедри історії України ДНУ ім. О. Гончара, створеної в структурі історичного факультету у 2019 році. Її колекції забезпечують наочність лекційних та практичних занять, вони використовуються в процесі написання курсових, бакалаврських і магістерських робіт здобувачів освіти, подання конкурсних робіт, підготовки студентів до археологічної практики. Експонати кабінету археології відносять до цінної джерельної бази сучасних наукових досліджень. Лише аспірантами і співробітниками ДНУ ім. О. Гончара на їх підставі було захищено 10 кандидатських і 3 докторські дисертації. Не менш важливу роль відіграє лабораторія у популяризації історичних знань та національно-патріотичному вихованні студентської молоді на прикладах героїчного минулого українського народу [410].

Розглянемо діяльність музейних установ Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Тут функціонують музей рідкісної книги, петрографо-мінералогічний, зоологічний, палеонтологічний музеї та підземний палеонтологічний заповідник «Одеські катакомби».

Музей рідкісної книги Наукової бібліотеки ОНУ ім. І. Мечникова був відкритий у 1979 р., його колекцію складають цінні і рідкісні видання, що були відібрані із загального бібліотечного фонду. Разом з іменними колекціями Наукової бібліотеки фонд цього музею нараховує сьогодні близько 100 тисяч видань [362]. Слід підкреслити, що експонати музею презентують 600-річну історію книгодрукування у Східній і Західній Європі. Для відвідувачів музею оформлено постійні експозиції, зокрема «Рідкісні українські видання», «З історії книгодрукування», «Перлини книгозбірні роду Воронцових». Студенти та викладачі мають змогу ознайомитися також з тимчасовими тематичними виставками, які пропонують співробітники музею рідкісної книги [362].

Важливе освітньо-наукове значення має діяльність петрографо-мінералогічного музею ОНУ ім. І. Мечникова. Його історія почалася з музейних

колекцій Ришельєвського ліцею, на базі якого в 1865 р. був відкритий університет в Одесі. Слід підкреслити, що у музеї представлені результати досліджень, що проводяться в рамках нового наукового напрямку – археологічної геології. Він використовує геологічні методи, зокрема петрографічні та мінералогічні, для реконструкції шляхів і напрямів поширення знярядь праці та матеріалів у Північному Причорномор'ї. Таким чином, у музеї сформовано колекції артефактів черняхівської і сабатинівської археологічних культур, виявлених на території Одеської області. Важливо, що тематика і зміст музейних експозицій адаптовано до навчальних програм курсів «Мінералогія», «Кристалографія», «Петрографія», «Загальна геологія», «Літологія». Музейні педагоги проводять тематичні екскурсії для учнів ЗЗСО, студентів коледжів, інших ЗВО Одеси та Одеської області [349а].

Для студентів природничих спеціальностей ОНУ ім. І. Мечникова важливе значення має вивчення колекцій зоологічного музею. Сьогодні експозиційна площа музею складає 1 тис. кв. метрів, де розміщені 7,5 тис. експонатів, розташованих за систематичним принципом. Всього фонди музею нараховують 56 тис. одиниць зберігання. На базі музею проводяться практичні заняття зі студентами геолого-географічного та біологічного факультетів ОНУ ім. І. Мечникова та інших ЗВО Одеси. Щорічно музейні педагоги проводять близько 400 ознайомлювальних екскурсій зі школярами [175]. Музейні колекції забезпечують виконання курсових і дипломних робіт здобувачів освіти, проведення наукових досліджень з використанням експонатів.

Одним з найстаріших музеїв України є палеонтологічний музей ОНУ ім. І. Мечникова. Як самостійна одиниця він функціонує з 1973 року, коли видатний палеонтолог і зоолог В. Ковалевський подарував університету велику авторську колекцію викопних останків прісноводних моллюсків. Фонди музею нараховують понад 60 тисяч експонатів. Окрім цього, наукова бібліотека установи нараховує 10 тисяч найменувань, основну частину з яких складають твори засновників палеонтології та геології. Варто зауважити, що особливу увагу студентів та школярів привертає музейна діорама «Розвиток життя на Землі». 15 секцій діорами послідовно висвітлюють головні етапи розвитку нашої планети та

життя на ній. Кожен період проілюстрований характерними формами викопних організмів, а також палеогеографічними схемами становища моря та суші [349a].

Розширює загальний кругозір та науковий світогляд здобувачів освіти відвідування підземного палеонтологічного заповідника «Одеські катакомби», який створений у 1968 р. на базі геологічної пам'ятки природи загальнодержавного значення, і є складовою частиною палеонтологічного музею ОНУ ім. І. Мечникова. Тут розгорнута експозиція «Фауна Одеських катакомб», де відвідувачі можуть оглянути кладовище вимерлих хребетних ссавців пліоценової епохи (3,7 млн. років тому). Викликають інтерес і пам'ятки гірничої справи – каменоломні XIX століття, шахтний ствол, що зберігся, та єдиний справжній підземний табір партизанів періоду Другої світової війни (Додаток Е.6).

Варто висвітлити досвід музейно-педагогічної діяльності у Волинському національному університету імені Лесі Українки. Тут функціонують музейні заклади: народний музей Лесі Українки, музей археології, музей етнографії Волині та Полісся, геологічний музей [255].

Народний музей Лесі Українки функціонує уже понад чотири десятиліття. Він був створений завдяки науково-пошуковій роботі викладачів О. Бурчак, Т. Борисюк, Г. Мудрик, М. Боженка, А. Омельковця, О. Марковської, Н. Сташенко та ін. Основою музейного фонду стали матеріали і документи, що розкривали волинські витoki таланту поетеси. Сучасна експозиція музею була відкрита у 2004 р. після його оновлення через зростання інтересу студентської молоді до життєвого і творчого шляху Лесі Українки та родини Косачів. Завдяки пошуково-дослідницькій і науковій роботі музейних працівників фонди установи щороку поповнюються новими монографіями, розвідками, статтями, популярними виданнями про Лесю Українку. На базі музею проводяться цікаві зустрічі студентів з дослідниками життя і творчості геніальної поетеси, які збагачують літературний кругозір молоді. У 1996 р. започатковано щорічні наукові читання та літературні семінари, міжвузівські та міжнародні конференції з проблем літературознавства. Слід відзначити, що невід'ємною складовою роботи музею Лесі Українки стали також мистецькі свята і художні виставки, присвячені письменниці, родині

Косачів, відомим представникам української культури минулого і сучасності [352a].

Розглянемо досвід музейно-педагогічної діяльності музею археології ВНУ імені Лесі Українки. Він був відкритий у 1977 році з ініціативи доцента історичного факультету М. Кучинка, який багато наступних років очолював музей. Основу експозиції музею становить 21 тематичний розділ. Кожен розділ експозиції оснащений кольоровими тематичними ілюстраціями, які допомагають учням і студентам повніше і яскравіше уявити життя наших предків. Поруч із постійною експозицією функціонує і тимчасова, яка демонструє знахідки археологів під час експедицій поточного року. Вона викликає жвавий інтерес у студентів, що брали безпосередню участь у археологічних розкопках, а також у першокурсників, які починають вивчати методику археологічних досліджень та лише мріють про романтику пошуків. Слід наголосити на тому, що музей археології проводить помітну науково-дослідну роботу. Зокрема, на базі музейних фондів студенти історичного факультету захистили низку курсових, дипломних і магістерських робіт. На основі артефактів музею написано ряд статей, посібників, книг викладачами кафедри історії України та археології.

Невід'ємною складовою роботи музею є його культурно-просвітницька діяльність. Для відвідувачів установи розроблено тематичні екскурсії «Археологічні пам'ятки Волині», «Відомі археологи Волині», «Історія археологічних відкриттів на Волині», «Нумізматичні колекції музею», «Історія створення та функціонування Музею археології». Багато років при музеї працює археологічний гурток. Гуртківці вивчають відомі і маловідомі пам'ятки археології Волині, проводять пошуки нових пам'яток, оволодівають навичками опрацювання археологічних артефактів, навчаються проводити екскурсії залами музею. Зауважимо також, що музей археології ВНУ ім. Лесі Українки щороку проводить День відчинених дверей для абітурієнтів історичного факультету та їхніх батьків [352a].

Унікальний досвід музейно-педагогічної роботи має музей етнографії Волині та Полісся. Експозиція музею складається з п'яти основних розділів: «Одяг Волині

та Західного Полісся», «Ткацтво Волині та Західного Полісся», «Плетені вироби з лози та соломки», «Знаряддя праці та господарське начиння», «Гончарські осередки Волині та Західного Полісся». У складі музею створено також етнографічну лабораторію. Науковиця Волинського університету А. Дмитренко у публікації на сторінках «Волинського музейного вісника» (2021) відзначає ініціативність та підприємливість у формуванні, дослідженні та популяризації музейної колекції впродовж 2008-2014 рр. До цього процесу долучилися студенти Інституту соціальних наук, факультету міжнародних відносин та історичного факультету, де викладалися навчальні курси «Етнографія України» та «Етнографія». Особливо активними та відповідальними були студенти спеціальності «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури» – упродовж зазначеного періоду «практично кожен студент-музейник передав музеєві предмети традиційної культури, що побутували в їхніх населених пунктах чи селах, де жили їхні родичі» [144, с. 18].

У структурі географічного факультету ВНУ імені Лесі Українки функціонує геологічний музей. Над формуванням оригінальної колекції гірських порід, мінералів та палеонтологічних решток вимерлих організмів працювали науковці університету Ф. Зузук, В. Демчук, Г. Бельський та ін. Активну роль у зборі експонатів брали студенти географічного факультету під час проведення геологічних практик на території нашої країни, а також в Середній Азії, на Кавказі, Уралі, Забайкаллі, Далекому Сході, Кольському півострові. Музей став важливою складовою навчально-виховної роботи. Демонстрація природних геологічних експонатів Волині, України, а також різноманітних регіонів Європи, Азії, Африки, Чорного і Червоного морів, Індійського океану допомагає поглибленому вивченню навчальних курсів «Геологія», «Геоморфологія», «Екологія» студентами географічного, хімічного, біологічного факультетів. Музейна установа також розрахована для проведення занять із слухачами МАН України та гурткової роботи з учнями старших класів ЗЗСО [352a] (Додаток Е.7).

У контексті нашого дослідження важливо розкрити досвід діяльності музейного комплексу Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка, що складається із восьми музеїв, які одночасно є навчально-методичними кабінетами. Нами вивчено і проаналізовано перспективний досвід роботи музейних педагогів університету Л. Царик, М. Галай, Л. Шевчик, М. Герца, П. Дем'янчука, П. Ладики, О. Писарчук, С. Павх, В. Кіцака, О. Петровського [398].

Музей освіти і педагогіки створений у 1980 р, його експозиція складається із 20 розділів, які відображають історію освіти на Тернопільщині від XVII століття до наших днів. Широко висвітлено науково-педагогічну та освітньо-виховну діяльність усіх факультетів, зв'язки ТНПУ ім. В. Гнатюка із світовими науковими центрами. Окреме місце відведене документам та іншим матеріалам і речовим експонатам на допомогу студентам, учням, педагогам ЗДО і ЗЗСО, методистам, фахівцям і консультантам центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

У 1991 р. на базі філологічного факультету було відкрито меморіальний музей відомого українського науковця, етнографа, педагога Володимира Гнатюка. Тут зберігаються документи, які висвітлюють шість науково-етнографічних експедицій дослідника у 1895-1903 рр. етнічними українськими землями. У музеї представлено багатий фольклорний автентичний матеріал, зібраний і записаний студентами у рідному селі В. Гнатюка Велеснів на Тернопільщині та інших регіонах країни.

В освітньому процесі природничих факультетів ефективно використовуються експонати зоологічного та геологічного музеїв. Основним завданням зоологічного музею, якому присвоєно звання «Зразковий», є збереження натуральних природничих об'єктів фауни у вигляді препаратів, опудал, колекцій з подальшим їх використанням у науковій та навчальній роботі з актуальних проблем еколого-біологічного напрямку. Фонди музею нараховують близько двох тисяч експонатів, з них 1000 екземплярів хребетних тварин. У процесі навчання використовуються «Каталоги фауни безхребетних і хребетних», опубліковані за фондами зоологічного музею.

Унікальною навчальною базою для вивчення геології, палеогеографії, хімії, загальної географії, краєзнавства у ТНПУ ім. В. Гнатюка є геологічний музей. Він був створений на основі зразків гірських порід, мінералів та скам'янілих решток організмів, зібраних науковцями і студентами впродовж чотирьох десятиліть. Тут виставлено для огляду понад тисячу артефактів та встановлено 14 картин-портретів відомих вчених-геологів і географів. Музейна експозиція складається із шести відділів: «Історія геологічного розвитку Землі», «Гірські породи», «Мінералогія», «Корисні копалини», «Виробні та дорогоцінні камені», «Палеонтологія». У музеї організовуються оглядові і тематичні екскурсії для учнів і вчителів міста і області, слухачів курсів і семінарів підвищення кваліфікації педагогів, гостей університету [186].

Таким чином, упродовж досліджуваного періоду в музейних установах ЗВО активно впроваджувалися сучасні методи музейної педагогіки щодо більшого зацікавлення науковими досягненнями здобувачів освіти. Про це свідчить також активна діяльність окремих різнопрофільних музеїв у закладах вищої освіти. Коротко зупинимось на їхній характеристиці.

На сучасному етапі, в епоху глобальних викликів для українського суспільства, зумовлених повномасштабною російською агресією, особливий інтерес викликає робота військово-історичних та військово-технічних музеїв ЗВО України. Серед них відзначимо музей історії Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного – одного з провідних навчальних закладів у системі військової освіти. Музей функціонує з 2010 року і висвітлює історичний розвиток військової освіти в Галичині та історію академії, яка була створена у Львові відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України у 1992 р.

Музейна експозиція розташована у семи залах: «Зал історії Школи кадетів піхоти та Корпусу кадетів (1899-1939)»; «Зал історії Львівського вищого військово-політичного училища (1939-1991)»; «Зал історії Українського війська (VIII-XX століття)»; «Зал історії Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (період незалежності України)»; «Зал галереї зброї та військової уніформи»; «Зал випускників Академії»; «Зал міжнародного співробітництва

Академії». Відвідування музею сприяє формуванню в курсантів, шкільної і студентської молоді рис патріотизму і національної гордості, усвідомлення необхідності захищати незалежність рідної країни, шанувати Збройні Сили України та берегти пам'ять про полеглих воїнів-героїв – учасників АТО та повномасштабної російсько-української війни. Адже експонати музею – фотографії, зброя, військова уніформа, предмети спорядження, нагороди, символіка, документи – переконливо розповідають про більше ніж тисячолітню історію українських військових формувань та героїчну військову історію українського народу [349б] (Додаток Е.9).

Варто також висвітлити діяльність музейного комплексу Льотної академії Національного авіаційного університету в м. Кропивницькому. До його складу входять: музей авіації, Сквер Івана Кожедуба, Алея авіаторів, Сквер Аеронавігації, музейна експозиція історичного краєзнавства та Клуб українсько-норвезького партнерства.

Зазначимо, що першим ще у 1971 р. був відкритий музей авіації, який зберігає і демонструє експонати про історію навчального закладу та про розвиток світової і української авіації. Крім моделей багатьох літаків, світлин, нагород та подарунків, тут знаходиться цікавий інтерактивний музейний об'єкт – кабіна літака АН-24, де кожен екскурсант може спробувати себе на робочому місці членів льотного екіпажу. Слід підкреслити, що музей авіації є найбільш відвідуваним музеєм ЗВО у м. Кропивницькому. Розвиваючи музейні традиції, у 2010 р. в ЛА НАУ було закладено Алею авіаторів. Зусиллями викладачів, курсантів і волонтерів створено майданчики-локації під відкритим небом, де розташовані реальні повітряні судна і моделі, креативні композиції і стенди, фонтан у вигляді літака, матеріали про відомих авіаторів [360] (Додаток Е.8).

Серед музеїв ЗВО, підпорядкованих Міністерству внутрішніх справ України, слід виділити музей МВС України Національної академії внутрішніх справ (Київ). Ця наукова та культурно-освітня установа була відкрита у 2004 р., її музейні експонати та експозиції широко використовуються в освітньому процесі академії. Матеріали музею висвітлюють історію правоохоронної справи від періоду Росі-

України до сьогодення. У його фондах зібрано понад 20 тисяч експонатів, які розміщені у дванадцяти експозиційних залах. Тут експонуються колекції вогнепальної та холодної зброї, вилученої у злочинців, підроблених документів і грошей, матеріали резонансних кримінальних справ. Оформлено окремий зал, присвячений участі підрозділів МВС України в АТО / ООС та повномасштабній російсько-українській війні. Наголосимо, що тематичні експозиції та відділи музею використовуються в освітньому процесі під час підготовки слухачів і курсантів НАВС, інших закладів освіти МВС, студентів ЗВО правничого профілю. Музейні фахівці проводять екскурсії для учнів ЗЗСО м. Києва, представників громадських організацій, ветеранів-правоохоронців, міжнародних делегацій та ін. [360a].

Яскравим прикладом успішної освітньо-виховної та наукової роботи музеїв техніко-економічного профілю може слугувати діяльність Державного політехнічного музею НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», відкритого у 1998 році (Додаток В.7). Він став найбільшим серед музеїв ЗВО України за фондовою колекцією, яка у 2022 році нараховувала 22 тисячі одиниць збереження [139]. Варто підкреслити, що у досліджуваній період музей перетворився на один із провідних дослідницьких центрів, що пов'язаний з популяризацією історії науки і техніки, місця і ролі України у світовому науково-технічному прогресі. Одним з ключових напрямків професійної діяльності музею є освітньо-виховна і науково-дослідна робота. Діяльність музею тісно пов'язана з освітнім процесом університету. Абітурієнти та першокурсники обов'язково відвідують і знайомляться з музейною експозицією, тут проводяться оглядові і тематичні екскурсії, лекції, інші заходи. Музейні фахівці спільно зі студентами займаються вивченням колекцій, їхньою популяризацією в Україні і за кордоном, дослідженням історії української науки і техніки із врахуванням світового контексту.

На базі музею з 2001 року проводяться наукові читання «Видатні конструктори України», результатом яких стало видання восьми томів матеріалів про наукову і технічну еліту нашої країни. У процесі знайомства з ними студенти засвоюють цілісну історичну картину науково-технічного поступу України, що сприяє самоідентифікації молодого покоління. Державний політехнічний музей –

один з організаторів щорічних всеукраїнських наукових конференцій «Український технічних музей: історія, досвід, перспективи» та «Актуальні питання історії техніки», в яких беруть участь музейні фахівці, музейні педагоги та історики розвитку техніки з різних регіонів України. З 2002 року музей видав 25 періодичних збірників наукових праць «Дослідження з історії техніки», де були опубліковані результати наукових досліджень з методології вивчення техніки, викладання історії техніки у ЗВО, історії підприємств і галузей, вивчення науково-технічних шкіл, технічних досягнень минулого, доробку видатних інженерів та ін.

В умовах глобальних викликів сучасності, активного використання цифрових технологій Державний політехнічний музей упродовж останніх років зосередився на проведенні інтерактивних науково-освітніх заходів для студентів та створенні міської локації для активно-пізнавального дозвілля молоді. З цією метою музейними педагогами реалізовано науково-просвітницькі проєкти «Всесвіт, простір, час», «Машина часу і простору», залучено студентську молодь до Міжнародних фестивалів «Old Car Lend», фестивалів стімпанку «Kyiv Stem Con». У 2016 та 2018 роках музей спільно з Науковим товариством студентів і аспірантів КПІ ім. Ігоря Сікорського брав участь у проведенні однієї з найбільш відомих та авторитетних у світі Міждисциплінарної конференції «TED». У 2013 р. музей став співорганізатором вперше проведеного в Україні Міжнародного науково-практичного семінару «Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентація», де обговорювалися питання прискорення цифровізації музеїв, Установ Пам'яті та цифрової євроінтеграції.

Про популярність музею свідчить зростання кількості його відвідувачів. Якщо у 2005 році їх було близько 3 тисяч, то у 2021 році – майже 35 тисяч осіб, серед яких традиційно більшість складає шкільна та студентська молодь (62%) [193]. Зауважимо, що рішенням Вченої ради КПІ ім. Ігоря Сікорського у 2020 році Державному політехнічному музею присвоєно ім'я Президента НАН України Бориса Патона (1918-2020), а музейну експозицію доповнено матеріалами про життєвий і науковий шлях академіка.

Серед меморіальних музеїв ЗВО України, які мають ґрунтовний виховний потенціал, відзначимо музей Бориса Грінченка (КСУ ім. Б. Грінченка), музей Степана Бандери та музей професора Євгена Храпливого (ЛНУП), музей Миколи Гоголя (НДУ ім. М. Гоголя), музей композитора Василя Верховинця та музей педагога Григорія Ващенко (ПНПУ ім. В. Короленка), музей Патріарха Йосипа Сліпого (УКУ), музей доктора медичних наук Леоніда Ковальчука (ТНМУ ім. І. Я. Горбачевського), музей Бруно Шульца (ДДПУ ім. І. Франка), віртуальний музей Олександра Захаренка (Черкаський ОПОПП) та ін.

Узагальнення перспективного досвіду діяльності музеїв ЗВО дало змогу зробити висновки про основні тенденції розвитку музейної справи у системі вищої освіти незалежної України упродовж кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. На думку дослідниці С. Муравської «відсутність диктату зверху щодо утворення музеїв та їх використання як елементу ідеологічної пропаганди, позитивним чином вплинуло на різноманіття та кількість українських музеїв вищої школи» [405, с. 159]. Погоджуємося з висновками науковиці, що у досліджуваний період до головних тенденцій розвитку музейного простору ЗВО можна віднести такі: активне формування музеїв історії ЗВО; значне зростання числа галузевих музеїв; поступове формування оригінальних гуманітарних музеїв з різноманітним наповненням експозиції; відкриття меморіальних музеїв; створення в окремих випадках комплексних музеїв; активне оформлення художніх галерей та розгортання декоративних колекцій; сповільнення темпів створення природничих музеїв [405, с. 159-160].

Таким чином, сучасні музеї ЗВО виходять за межі звичної експозиційної діяльності та пропонують відвідувачам більш активні, зокрема інтерактивні, форми сприйняття і відтворення інформації. Посилення взаємодії музеїв і студентської аудиторії зумовлює потребу осмислення музейної реальності, місця екскурсанта у цій реальності в контексті сучасної суспільно-політичної і соціокультурної ситуації, аналіз актуальних музейних практик у ЗВО відповідно до сучасних теорій і концепцій музеології. Змістовна та функціональна спрямованість цих музеїв

свідчить про високий потенціал реалізації музейної педагогіки в ЗВО як напряму, що:

- забезпечує емоційно-ціннісне залучення студентів до історико-культурної спадщини;
- формує інтерпретативне мислення через зіставлення музейних артефактів з контекстом епохи;
- сприяє вихованню патріотизму, громадянської відповідальності, національної ідентичності;
- створює умови для практико-орієнтованої професійної підготовки;
- стимулює самостійне мислення, аналітичні та дослідницькі навички через роботу з музейними фондами.

Отже, університетські музеї в Україні є не лише культурними та науковими осередками, а й активними інструментами реалізації цілей музейної педагогіки в системі вищої освіти. Їх потенціал полягає у здатності забезпечити багатовимірну інтеграцію студентської молоді в процеси пізнання, саморозвитку та ціннісного орієнтування в сучасному світі.

2.3. Основні напрями, методи і форми інтеграції музейної діяльності в освітній процес закладів вищої освіти

Упродовж досліджуваного періоду увага до освітньо-наукової та культурно-просвітницької діяльності музеїв ЗВО стала одним із пріоритетних напрямів музейної педагогіки і музеєзнавства. Музейні заклади активно стають центрами як формальної, так і неформальної освіти студентської молоді, виконують функцію освіти студентів через вивчення культурних цінностей.

Важливими для нашого дослідження стали напрацювання музеєзнавців щодо характеристики основних напрямів діяльності музеїв ЗВО на сучасному етапі. Науковець О. Міхно до провідних напрямів діяльності музеїв при закладах освіти відносить пошуково-дослідницький, експозиційний, освітній, інформаційний, проєктний [159, с. 603]. Дослідниця В. Снагощенко вказує на те, що в

університетському музеї основна увага приділяється таким напрямом роботи, як науково-педагогічний та освітній [619]. Науковець О. Караманов акцентує увагу на таких напрямках педагогічної діяльності сучасних музеїв, як науково-дослідницький, проєктний, освітній, туристично-рекреаційний, арттерапевтичний [206, 222]. Науковиця С. Муравська виокремлює фондово-експозиційну, дослідницьку, навчально-освітню, просвітницьку, виставкову, виховну, громадсько-культурну роботу музеїв ЗВО [406]. Н. Карапузова, Ю. Павленко, аналізуючи систему використання музеїв ЗВО педагогічного профілю, виокремлюють такі напрями їхньої діяльності: навчальна робота, наукова робота, виховна робота, робота зі спецпідготовки до використання музеїв у школі, музейна робота [225].

Зважаючи на викладені дослідниками міркування, вважаємо, що усі напрями діяльності музейних закладів ЗВО можна поділити на два блоки: науково-педагогічні та музеєзнавчі. До першого блоку нами віднесено такі напрями: науково-дослідницький, освітній, виховний, просвітницький. До другого блоку відносимо такі напрями: науково-фондовий, науково-експозиційний, реставраційний, пам'яткоохоронний, комплектування музейних зібрань. Ми вважаємо, що ключове значення для розуміння проблеми музейно-педагогічної діяльності у ЗВО має характеристика напрямів музейної роботи, віднесених нами до першого блоку, а саме «Науково-педагогічні напрями». На основі вивчення досвіду роботи багатьох навчальних музеїв нами з'ясовано організаційно-методичні та дидактичні форми діяльності, що притаманні кожному напрямку. Зупинимось на їхньому висвітленні.

Науково-дослідницький напрям передбачає: підготовку і видання музейними фахівцями наукових статей, монографій, каталогів, визначників, енциклопедій; проведення наукових заходів (конференцій, презентацій, семінарів, круглих столів); наукове вивчення музейного фонду; співпрацю і наукові зв'язки з музеями та архівами України і світу.

Освітній напрям роботи музейних педагогів полягає перш за все у проведенні навчальних занять для студентів, індивідуальних у групових музейних

консультацій, організація музейної практики, розробку та реалізацію творчих навчальних програм і проєктів, проведення олімпіад, конкурсів, вікторин.

Виховний напрям передбачає формування системи заходів у музейному середовищі з метою національно-патріотичного, громадянського, морального, духовного, естетичного, екологічного, правового, професійно-психологічного виховання студентської молоді. Вважаємо, що реалізація даного напрямку може поєднувати традиційні та інноваційні форми, методи і прийоми музейних занять. Серед них – екскурсії, зустрічі з відомими особистостями, музейні свята, музейні фестивалі, пізнавальні майстер-класи, відеофільми, квести та ін.

Просвітницький напрям музейної діяльності у ЗВО орієнтується на задоволення культурних потреб викладачів, студентів, учнів, туристів, гостей закладу шляхом організації науково-просвітницьких заходів, проведення музейних виставок, створення презентаційних продуктів. До даного напрямку музейної діяльності відносимо також профорієнтаційну роботу з учнями загальноосвітніх і професійних навчальних закладів, студентами коледжів.

Розглянемо особливості та перспективний досвід науково-дослідницької діяльності музейних установ ЗВО. Слід підкреслити, що саме в результаті дослідницької активності та наукових пошуків викладацького складу найдавніших університетів і академій утворилася більшість європейських та українських навчальних музеїв і колекцій. У цьому контексті дослідниця Л. Самойленко відзначає важливість встановлення тісних зв'язків університетських музеїв з конкретними галузями знання: «... В університетах музеї перетворилися на храми науки, а наука міцно увійшла в царину музейної діяльності, впливаючи як на організаційну структуру музеїв, так і на принципи експонування» [594, с. 57].

С. Муравська звертає увагу на суттєві відмінності між науковими дослідженнями у музеях і дослідженнями самих музеїв та їхніх функцій, де «об'єктом вивчення виступають зовсім інші елементи, що принциповим чином впливає на кінцевий результат» [406, с. 139]. Таким чином, можемо зробити висновок про те, що науково-дослідна діяльність музеїв ЗВО складається із профільних та музеєзнавчих пошуків. Фахові наукові дослідження проводяться

музейними співробітниками у рамках профільних для музею наук. Музеєзнавчі ж дослідження полягають у розробці наукової концепції музею, розвідок в галузі охорони і зберігання фондів, пошуковому проєктуванні виставок і експозицій, аналізі музейної комунікації, вивченні історії, досвіду та історіографії музейної справи.

Вагомий науково-дослідницький потенціал мають музейні заклади багатьох українських університетів, діяльність яких висвітлено нами у підрозділі 2.2 дисертаційної роботи. Особливо звертаємо увагу на дослідницьку місію природничих музеїв ЗВО, яку вони реалізують у співпраці з науково-викладацьким складом профільних кафедр. Важливе значення має присвоєння музейній колекції статусу наукового об'єкта, що становить «Національне надбання». У досліджуваний період до «Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання» віднесено музейні об'єкти ЗВО України, що «забезпечують розвиток природничих досліджень і збереження біорізноманіття». Серед них – Наукові фонди та музейна експозиція зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка (2004), Гербарій ЛНУ ім. І. Франка (2002); Зоологічні колекції ЧНУ ім. Ю. Федьковича (2004), Гербарій ЧНУ ім. Ю. Федьковича (2004); Мінералогічна колекція геологічного музею ІФНТУНГ (2007); Гербарій ХНУ ім. В. Каразіна (2008), Гербарій ОНУ ім. І. Мечникова (2004), Колекція каменю науково-дослідного геолого-мінералогічного музею КНУ (2004) [141].

Крім того, до вказаного Реєстру віднесено окремі музейні об'єкти, які «визначають соціокультурний розвиток людства і зберігають його духовні цінності»: археолого-етнографічні колекції ЛНУ ім. Т. Шевченка (2004), колекцію та архів протоколів автопсій музею хвороб людини ЛНМУ ім. Д. Галицького (2006), колекцію стародруків Педагогічного музею України (2001) [141].

Одним із найбільш використовуваних з науково-дослідницькою метою серед університетських музеїв та колекцій є Гербарій ЛНУ ім. І. Франка. Він нараховує понад 270 тисяч одиниць зберігання і належить до тридцяти найстаріших гербаріїв світу. Колекція містить зразки флори всіх континентів Землі, багато з яких служать еталоном для міжнародної номенклатури видів рослин, не маючи аналогів у світі.

Тому Гербарій ЛНУ ім. І. Франка став цінним джерелом інформації для проведення таксономічних, флористичних та природоохоронних наукових досліджень як в Україні, так і в Європі. Щорічно з його колекціями працюють 25-40 спеціалістів із українських та закордонних наукових установ та природоохоронних організацій [406, с. 144-145].

Значний дослідницький потенціал має геологічний музей Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Його науковий супровід здійснює профільна кафедра геології та розвідки нафтових і газових родовищ. У музеї, історія якого нараховує більше як 140 років, зібрано понад 10 тисяч експонатів з мінералогії, петрографії, корисних копалин України та Івано-Франківської області, історичної геології, палеонтології. У 2007 р. постановою Кабінету Міністрів України мінералогічна колекція музею внесена до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Багато зразків музейної колекції є унікальними і викликають наукову зацікавленість фахівців, які займаються дослідницькою роботою. Останнім часом у всіх відділах експозиції ведеться робота зі складання систематичних каталогів експонатів на електронних носіях. Окремі заняття на базі музею проводяться з учасниками студентського наукового гуртка «Перші кроки в науці», де здобувачі отримують інформацію про важливе значення музейного фонду для наукових досліджень [107].

Варто висвітлити і досвід наукової діяльності музею Бориса Грінченка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, який став важливою складовою системи науково-освітньої роботи зі студентами. Його функціонування координує науково-дослідна лабораторія грінченкознавства. У процесі наукових пошуків установа співпрацює з архівами України, навчальними закладами, історичними та літературними музеями, науковцями-грінченкознавцями. Дослідницька робота музейних фахівців прослідковується у систематичному поповненні фондів шляхом організації пошукових експедицій; роботі з архівами, бібліотеками; створенні і поповненні цифрової грінченкознавчої бази; активній участі у всеукраїнських та міжнародних науково-дослідницьких формах роботи зі здобувачами освіти – проведенні наукових заходів із проблем грінченкознавства,

таких як конференції, семінари, круглі столи, презентації, грінченківські читання, підготовка студентів-екскурсоводів та ін. Таким чином, музей здійснює науково-методичну підтримку наукових пошуків і досліджень докторантів, аспірантів, студентів, що займаються проблемами грінченкознавства. Діяльність закладу, безумовно, сприяє вивченню, збереженню і використанню науково-педагогічної, літературної і громадсько-культурної спадщини Бориса Грінченка (Додатки Г.10; Г.11).

Розглянемо особливості другого напрямку – освітньої діяльності музеїв ЗВО у досліджуваній період. Поділяємо думку С. Муравської про те, що використання колекцій у процесі навчання здобувачів вищої освіти – «традиційно результат наполегливості та особистих контактів між співробітниками музею, кафедрами і факультетами університетів» [406, с.157]. Зауважимо, що доступ до експозиційного фонду, як правило, мають музейні педагоги та викладачі профільних дисциплін, які проводять практичні заняття. Графік використання колекцій та робоче навантаження музейного закладу залежить від навчальних планів профільних кафедр ЗВО. Варто відзначити, що в багатьох музеях фонди систематизовано відповідно до напрямів роботи установи і поділено на наукові, навчальні та експозиційні (використовуються під час оглядових і тематичних екскурсій як для студентів, так і для інших категорій відвідувачів).

Дослідники чітко окреслюють два напрямки навчальної роботи зі студентською аудиторією у діяльності музеїв ЗВО: 1) традиційний, який пов'язаний із засвоєнням профільних навчальних дисциплін у формі різноманітних музейних занять; 2) музейна практика, яка допомагає майбутнім фахівцям здобути практичні уміння і навички обраної професії.

Аналіз перспективного досвіду музейно-педагогічної діяльності у ЗВО свідчить, що значним навчальним потенціалом володіють музеї та музейні лабораторії і центри природничого, медичного, технічного, археологічного, художнього (мистецького) профілів. Наприклад, зоологічні музеї використовуються у процесі засвоєння студентами усіх базових зоологічних дисциплін, оскільки тут представлена фауна, знайомство з якою можливе лише в

зоопарках або яка вважається зниклою із дикої природи. Багато видів тварин занесені до Червоних книг та списків, що також ускладнює їхнє вивчення. У цьому контексті дослідник І. Шидловський підкреслює, що таких можливостей для вивчення фахових теоретичних та прикладних дисциплін, якими забезпечений зоологічний музей, не надає здобувачам освіти жоден інших заклад чи установа нашої країни [711]. Часто ресурси природничих музеїв використовуються як навчальна база не тільки студентами конкретного університету, але й інших ЗВО міста і регіону. Так, фонди зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка залучаються для викладання профільних навчальних дисциплін у ЛНАУ, НЛУУ, ЛНУВМ та БТ ім. С. Гжицького.

Аналіз діяльності природничого музею ЧНУ ім. Ю. Федьковича дав можливість простежити його роль в навчальній та науково-дослідній роботі університету. Музей є структурним підрозділом Навчально-наукового інституту біології, хімії та біоресурсів, він відноситься до найстаріших університетських музеїв України та складається із двох відділів – зоологічного та геолого-географічного. Зоологічні колекції музею поділяються на наукові фонди та експозиційні фонди. Їхня особливість полягає в тому, що переважна частина зібрань має регіональний характер і досить повно представляє біорізноманіття тваринного світу Буковини та сусідніх регіонів. Матеріали зоологічного відділу систематично використовуються в освітньому процесі ЧНУ ім. Ю. Федьковича, зокрема, під час вивчення здобувачами освіти нормативних курсів «Біологія», «Зоологія», «Ентомологія», «Теоретичні аспекти розвитку біоти», «Паразитологія», «Історичний розвиток біологічних систем» та спеціальних курсів «Біогеографія», «Гідробіологія», «Факторна екологія», «Екологія тварин» та ін.

На базі колекцій геологічного відділу музею проводяться навчальні заняття під час вивчення здобувачами освіти нормативних курсів «Палеографія», «Геологія з основами геоморфології», «Інженерна геологія», «Геологія загальна та історична». Практичні заняття в музеї супроводжуються вивченням натуральних зразків мінералів і порід. Згодом отримані студентами музейні знання використовуються ними у польових умовах під час геолого-морфологічної

практики. Цінне практичне значення для майбутньої професійної діяльності має отримання студентами в процесі знайомства з музейними експозиціями базових знань та просторового уявлення про залягання і розміщення корисних копалин на території Чернівецької області та України. Слід підкреслити, що природничий музей ЧНУ ім. Ю. Федьковича є важливою базою для проходження навчальних (геологічних, еколого-природничих, зоологічних) та виробничих польових практик студентів Навчально-наукового інституту біології, хімії і біоресурсів, факультету архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва, географічного факультету (Додаток Г.4).

Розкриваючи роль музеїв ЗВО у забезпеченні викладання вибіркових дисциплін та формуванні індивідуальної освітньої траєкторії у здобувачів вищої освіти, варто розглянути навчальну діяльність науково-дослідного геолого-мінералогічного музею Криворізького національного університету (КНУ). Оскільки в КНУ проводиться підготовка бакалаврів, магістрів і докторів філософії за спеціальністю 103 Науки про Землю, в оновленій у 2021 р. ОП «Геологія» для здобувачів I рівня вищої освіти, до переліку вибіркових дисциплін розроблено і внесено «Геомологічне колекціонування». Мета викладання цієї навчальної дисципліни полягає у «формуванні в здобувачів уявлень про організацію і функціонування музеїв з геомологічними експозиціями як важливих соціокультурних інституцій» [689, с. 82]. Серед основних завдань дисципліни визначено: ознайомлення з історією становлення відомих музеїв світу; вивчення вітчизняного і міжнародного досвіду надбання та систематизації геомологічних музейних фондів; формування і популяризація знань про оптимальні способи і шляхи використання музейних зразків. Загальний обсяг вивчення дисципліни складає 90 годин, з них 32 години аудиторних занять (по 16 годин лекцій та лабораторних занять) і 58 годин самостійної роботи. Тематичний план дисципліни розраховано на 1 заліковий модуль, який складається із двох змістових: «Історія музейної справи» та «Сучасна організація музейних геомологічних фондів».

На базі музею студенти кафедри геології і прикладної мінералогії КНУ мають змогу виконувати лабораторні роботи курсу, серед них: «Укладання схеми

розташування найвідоміших музеїв світу з гемологічними колекціями», «Укладання схеми поширення музеїв України з гемологічними колекціями», «Укладання принципової схеми виставкової зали з гемологічною колекцією», «Укладання роздаткового презентаційного матеріалу до екскурсії музеєм з геологічною колекцією», «Виготовлення рекламного буклету науково-дослідного геолого-мінералогічного музею Криворізького національного університету» та ін. Важливим елементом самостійної роботи студентів стали індивідуальні завдання, які пропонують підготувати і захистити есе на теми: «Національний музей природничої історії (США)», «Геологічний музей імені Ч. Лепворта (Великобританія)», «Музей природничої історії (Німеччина)», «Мінералогічні музеї у закладах вищої освіти України» та ін.

Важливою ділянкою роботи музеїв ЗВО у досліджуваний період стала організація на їхній базі навчальної практики студентів з метою апробації професійних навичок. Ефективна система такої роботи сформувалася у ВНУ ім. Лесі Українки (музей етнографії Волині та Полісся), ДДМА (музей історії Донбаської державної машинобудівної академії), ІФНТУНГ (геологічний музей), НУОА (музей історії Острозької академії), НЛУУ (музей деревини), КНУВС (музей декоративно-прикладного мистецтва), ЗУІ ім. Ф. Ракоці (музей текстилю ім. Каталіни Полоні), УжНУ (археологічний музей) та ін.

Прикладом успішної організації навчально-екскурсійної практики здобувачів вищої освіти у системі функціонування університетського музею став музей історії Острозької академії. У його структурі представлено сім експозицій, у т.ч. колекцію стародруків та підземну виставкову галерею. Зауважимо, що музей був створений у 2007 р. на базі Центру вивчення спадщини Острозької академії. Він став важливим навчально-науковим підрозділом університету та забезпечує збереження і популяризацію більше 1,5 тис. експонатів. У 2014 р. закладу присвоєно звання «Народний».

Оскільки музей Острозької академії традиційно відвідує багато туристів, до обслуговування екскурсій залучаються студенти старших курсів. Музейні педагоги відзначають, що у процесі засвоєння навичок музейної комунікації екскурсоводи-

практиканти мають можливість покращити власну техніку мовлення, здобути цінний досвід спілкування, сформувати впевненість у собі та стати свідомими патріотами свого університету. У залежності від кількості проведених екскурсій студенти-практиканти отримують також певну фінансову винагороду. Слід підкреслити, що після закінчення навчання в Острозькій академії екскурсоводи отримують посвідчення волонтера музейного закладу із вказівкою характеру практичної діяльності. Досвід роботи музею показав, що для багатьох студентів музейна практика та волонтерська діяльність у музеї дозволила в майбутньому визначитися із застосування отриманого диплома у професійній кар'єрі [402].

Розглянемо педагогічні вимоги до проведення музейних навчальних занять зі студентською аудиторією. Насамперед підкреслимо, що вдало продумана і чітко організована діяльність музею закладу освіти збагачує і доповнює педагогічний процес у ЗВО, є важливим джерелом основної і додаткової інформації під час вивчення програмного матеріалу студентами. Тому варто зупинитися на основних педагогічних вимогах до проведення музейних навчальних занять зі студентською аудиторією.

На наше переконання, проведення занять у музеї вимагає особливої підготовки як профільного викладача і студентів, так і музейного педагога (екскурсовода). Перш за все музейне заняття повинне мати конкретну навчальну і розвивальну мету та чітке завдання. Саме чітко сформульовані мета і завдання визначають спрямованість навчальної екскурсії, здійснюють провідний вплив на її зміст. Слід звернути увагу також на важливість домузейної підготовки у процесі навчання, під час якої студенти отримують ознайомчу інформацію про музей та мету його відвідування.

Важливим етапом побудови заняття є вибір теми, вивчення рекомендованої літератури, складання бібліографії, робота над змістом музейного заняття, розробка маршруту навчальної екскурсії. Для викладача рекомендовано ретельно продумати тип музейного заняття залежно від теми і мети відвідування музею та вибору експонатів, що визначатимуть основний навчальний та інформаційний зміст. З цією метою бажано відвідати музейний заклад напередодні екскурсії,

визначити об'єкти демонстрації або серйозних обговорень і дискусій, обрати місця зупинки, тобто опрацювати весь маршрут майбутньої екскурсії-заняття. Таким чином, буде узгоджено тематику, план і форму проведення музейного заняття з освітніми можливостями музею, тематикою його експозиції, наявними технічними можливостями.

Серед важливих педагогічних вимог до проведення музейних навчальних занять у ЗВО – врахування рівня набутих студентами знань та врахування вікових і психологічних особливостей студентської аудиторії. У цьому контексті дослідниця І. Удовиченко зазначає, що головний акцент у роботі музейного педагога має бути зосереджений на розвитку такого психічного процесу, як мислення. Формування цілісного (холістичного) мислення музейними засобами, на думку І. Удовиченко, забезпечує «цілісний погляд на проблему, розуміння широкого, а іноді глобального контексту, вміння узагальнювати ідеї» [667, с. 24]. Практика свідчить, що знання і врахування музейним педагогом вікових та психологічних особливостей відвідувачів підтримує розвивальний характер знайомства здобувачів освіти з експозицією музею.

Методичні прийоми проведення музейного заняття повинні відповідати сучасним вимогам до освітнього процесу вищої школи. На думку науковиці О. Гайдай, ефективність навчальної екскурсії залежить від декількох факторів: «привабливості об'єктів, якості підготовки, інтенсифікації попереднього етапу, професіоналізму екскурсовода і техніки її проведення» [106, с. 59]. Методика організації такої екскурсії передбачає, як вказує О. Гайдай, виконання низки вимог відносно техніки її проведення. Серед них – вимоги до організації контексту з групою екскурсантів; вимоги до розстановки навчальної групи відвідувачів; вимоги щодо дотримання під час заняття екскурсійного часу.

Підкреслимо, що навчальне музейне заняття є синтезом демонстрації оригінальних експонатів з розповіддю музейного педагога, викладача про їхню роль в історико-культурних процесах. Дослідники виділяють декілька методичних прийомів екскурсійного показу: а) прийом попереднього показу; б) прийом зорового аналізу; в) прийом зорової реконструкції; г) прийом зорового порівняння;

г) прийом локалізації подій; д) прийом заповнення; е) прийом перенесення уваги; є) прийом панорамного показу [106, с. 61].

Основним елементом навчальної екскурсії, який невіддільний від показу, є розповідь музейного педагога та профільного викладача. Серед прийомів такої розповіді можна виділити екскурсійну довідку, опис експонатів, характеристику музейних об'єктів, пояснення суті історичних подій чи інших явищ, персоніфікацію (уявне створення образу конкретного історичного діяча, науковця, письменника і т.п.) та ін. Варіативність форм сучасної музейної педагогіки, на думку дослідників, поживає музейну комунікацію студентів, підтримує інтерес до відвідування музеїв і музейних занять у здобувачів вищої освіти.

І. Удовиченко пропонує використовувати у процесі музейної комунікації зі здобувачами освіти різноманітні форми роботи, зокрема лекції та семінари. Лекція корисна як форма проведення музейного заняття завдяки надзвичайній інформаційній насиченості. Форми лекційної роботи, розроблені в межах професійної педагогіки, на думку науковиці, можуть бути використані і музейною педагогікою. Серед них – лекція-бесіда, лекція із застосуванням зворотного зв'язку, лекція-дискусія, лекція з елементами «мозкового штурму», лекція з оглядом конкретної ситуації, лекція-консультація, лекція у формі прес-конференції та ін. У процесі музейної освіти можна ефективно використовувати і семінари як одну з форм музейної педагогіки. Якщо студенти під час домuzeйної роботи підготують окремі повідомлення відповідно до тематики експозиційного матеріалу, з опорою на здобуті раніше знання, і, таким чином, «група отримає додаткове ціннісне забарвлення у контакті із носіями цінностей – відповідними експонатами» [667, с. 32].

До навчальних музейних занять відносять такі ефективні форми музейної комунікації, як конференції, круглі столи, виставки, майстер-класи, інтерактивні екскурсії, науково-пізнавальні ігри, музейні фільми. Варто відзначити і практику використання в процесі музейної освіти ЗВО занять-консультацій, лабораторних занять, музейних конкурсів, вечорів, флешмобів, творчих зустрічей, музейних читань, розробку авторських і віртуальних екскурсій. Узагальнення досвіду

навчальної та виховної роботи музеїв ЗВО дало змогу нам підготувати авторську розробку «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО» (Рис. 2.2.).

Масові форми	Групові форми
❖ Навчальні екскурсії (тематичні, оглядові, інтерактивні, авторські, віртуальні,	❖ Заняття музейних гуртків, клубів, секцій, студій
❖ Лабораторні заняття, семінари, практикуми	❖ Видання путівників, буклетів, журналів, газет, посібників
❖ Музейні вечори (історичні, літературні, військово-патріотичні та ін.)	❖ Розробка екскурсійних маршрутів
❖ Акція «Ніч у музеї»	❖ Створення музейних відеофільмів
❖ Музейні свята, фестивалі	❖ Флешмоби «Селфі в музеї»
❖ Музейні проєкти, експедиції	❖ Групові проєкти
❖ Конференції, круглі столи, семінари	❖ Групові консультації
❖ Конкурси, олімпіади, вікторини	❖ Розробка музейно-педагогічних програм
❖ Творчі зустрічі, зустрічі з відомими випускниками ЗВО, науковцями, громадськими діячами	❖ Майстер-класи
❖ Дні відкритих дверей	❖ Волонтерські проєкти
❖ Музейна практика	
❖ Музейні читання (художні, літературні читання)	
❖ Добродійні акції	
❖ Виставкова діяльність	
	Індивідуальні форми
	❖ Робота в музейному архіві (з документами)
	❖ Робота в музейному фонді (з експонатами)
	❖ Написання наукових робіт (курсіві, дипломні, дисертації)
	❖ Індивідуальні консультації
	❖ Індивідуальні освітні маршрути
	❖ Музейне інтерв'ю

Рис. 2.2. Авторська розробка «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО»

Слід наголосити, що підсумком музейного заняття обов'язково має бути творча післямузейна робота студентів, яка може включати створення моделей, малюнків, схем, таблиць, діаграм, презентацій, документальних відеофільмів, написання відгуків, статей, творів, залучення до дослідницької проєктної або міні-

проектної роботи. Рекомендовані завдання для самостійної роботи після відвідування музею доцільно продумувати і пропонувати екскурсантам напередодні проведення музейного заняття. Бажано, щоб вони охоплювали, на нашу думку, широкий спектр музеєзнавчих і наукових проблем, серед яких виділимо такі:

- з'ясувати історію і мету створення музею та діяльність його фундаторів;
- назвати найбільш цікаві та помітні експонати музею;
- проаналізувати шляхи поповнення музейного фонду, загальну кількість експонатів музею (зокрема, основного та допоміжного фондів);
- визначити методичні прийоми і засоби ведення екскурсії;
- з'ясувати інноваційні підходи і технології в музейній діяльності;
- проаналізувати, як в експозиції музею пов'язані історія і сучасність;
- прорецензувати прослухану екскурсію;
- скласти власний текст навчальної екскурсії музеєм;
- визначити, наскільки музейний матеріал поглибив власні знання здобувача освіти з теми, що вивчається;
- скласти звіт про відвідування музею;
- зробити висновки про значення відвіданого музею для формування наукового світогляду та професійного становлення студентської молоді.

Поділяємо твердження дослідниці Ф. Рябчикової, яка виокремлює засадничі принципи розробки музейних заходів, зокрема у сфері культурно-освітньої роботи зі студентською молоддю: 1) місія – чітке усвідомлення головного призначення музею; 2) «музейність» – в основі культурно-освітньої роботи музею мають лежати музейні предмети, а сама ця робота має бути спрямована на їх актуалізацію та популяризацію; 3) змістовність – музейні заходи повинні проводитись на основі об'єктивних даних, наукових знань, обізнаності у конкретній темі; 4) адресність – особливу увагу слід приділити психолого-педагогічним особливостям музейної аудиторії, зокрема студентської молоді; 5) пріоритет наочності – основою музейної комунікації є музейна експозиція; 6) інтерактивність – передбачає активну участь відвідувачів у процесі музейної комунікації, переважання діалогічного мовлення,

інтерактивних форм роботи; 7) систематичність – для досягнення відповідного виховного результату музеям слід працювати над забезпеченням регулярного впливу на молодь, тому в його арсеналі, окрім разових, мають бути циклові та комплексні (програмні) заходи, протяжні у часі; 8) командна робота – успішне виконання місії музею можливе за умови згуртування всього музейного колективу, допомоги та участі у розробці музейних заходів працівників з усіх структурних підрозділів музею [585, с. 75-76].

Сучасні дослідники вказують, що музейні заняття можна проводити у межах різних навчальних курсів з метою: глибшого розкриття конкретної навчальної теми; вивчення проблемних питань, що неоднозначно оцінюються; занурення до особливої музейної атмосфери із застосуванням інтерактивних методів навчання.

Підсумовуючи педагогічні вимоги до навчальної роботи студентів у музейних закладах, можемо зробити висновки про те, що музейні навчальні заняття обов'язково мають базуватися на засадах музейної педагогіки, при цьому особливий акцент потрібно робити на розвитку особистості здобувачів освіти, формування у них наукового світогляду, громадянської позиції, національної свідомості, становлення системи цінностей молодого покоління.

Висвітливо особливості реалізації виховного напрямку роботи музейних установ ЗВО. Дослідники відзначають, що під час виховання у студентів поваги та любові до своєї *alma mater* перш за все залучаються ресурси музеїв історії навчальних закладів. Таким чином до виховної роботи «підключається досвід поколінь, історія науки, культурні традиції минулого» [406, с. 178]. Серед музейних експонатів у даному контексті використовуються: історичні матеріали про ЗВО; презентації біографій його відомих випускників; інформація про винаходи, розробки, інновації, упроваджені науковцями ЗВО, їхні дипломи і відзнаки. У багатьох музеях історії ЗВО використовується практика запрошення студентів-першокурсників відвідати музейну експозицію і познайомитися з історією обраного навчального закладу. На нашу думку, такий підхід дозволяє впливати на соціально-психологічну адаптацію здобувачів вищої освіти, усвідомлення ними свого місця і ролі в університетській громаді, виховання поваги до культурних

традицій минулого, формування етичних норм і переконань, високих моральних якостей українського студента.

Різноманітні форми виховної роботи використовуються музейними педагогами Полтавського державного медичного університету (ПДМУ). Зазначимо, що в його структурі функціонує чотири музеї: народний музей історії університету, анатомічний музей, музей кафедри патологічної анатомії, музей раритетної книги. Концепція наповнення музейного фонду народною музеєм історії ПДМУ, відкритого у 1987 р., пов'язана перш за все з формуванням нових персональних експозицій відомих науковців, медиків, сімейних династій лікарів Полтавщини. Знайомство з такими експозиціями сприяє вихованню студентів на морально-етичних цінностях українського суспільства, формуванню професійних компетентностей та гордості за свою майбутню професію, власної громадянської позиції. Серед цікавих форм виховної роботи слід виділити День музейного селфі, День відкритих дверей у ПДМУ, посвята в першокурсники, зустрічі випускників закладу, спілкування з ветеранами війни та праці. У музеї ведеться Книга пам'яті, зберігаються фотоальбоми випускників різних років, професійні реліквії колишніх здобувачів освіти, що становить колективну пам'ять, яка відтворює наукове і громадське життя університету [417а].

Розглянемо систему виховної роботи, досвід формування історичної пам'яті та громадянської позиції молоді на прикладі діяльності музею історії Уманського національного університету садівництва. Під час екскурсій до музею студенти дізнаються про відомих учених, викладачів, які відіграли провідну роль у науково-освітній діяльності закладу. Знайомство студентів з життям та науковими досягненнями вчених, а також відомих випускників університету, сприяє формуванню гордості за свій навчальний заклад, бажання наслідувати науковий і творчий шлях відомих особистостей. Під час екскурсій музейні педагоги доводять здобувачам освіти на конкретних прикладах, що «все залежить лише від їх ставлення до навчання, наполегливості, відповідальності, активної життєвої позиції та мети, яку вони перед собою поставлять, бути керівником господарства чи науковцем, а можливо продовжити навчання та стати викладачем» [602, с. 228].

По-особливо проходить у музеї історії університету відзначення Дня Героїв Небесної Сотні. Випускник університету Віталій Васільцов, відомий ландшафтний дизайнер – Герой Небесної Сотні, який у складі загону Самооборони охороняв підступи до Майдану і був розстріляний снайпером 19 лютого 2014 р. Під час тематичних заходів, присвячених Герою, студенти вшановують пам'ять жертв Революції Гідності, зустрічаються з воїнами ЗСУ, переглядають документальний відеофільм про останні хвилини життя В. Васільцова, які випадково потрапили в камеру журналіста. Такі виховні заходи викликають у молоді відчуття єдності, згуртованості, любові до України та готовності її захищати від ворогів, усвідомлення національних цінностей українського народу.

Слід відзначити і досвід навчально-виховної роботи анатомічного музею Івано-Франківського національного медичного університету, де студенти мають змогу практично вивчати анатомію людини. Він відкритий у 2015 р. та нараховує понад 1000 експонатів, які займають чотири зали та підвальне приміщення. На базі музею створено навчально-практичний центр для лікарів Івано-Франківська «Анатомія людини». Стіни залів музею прикрашають репродукції художніх робіт, шедеврів образотворчого мистецтва, тематика яких тісно пов'язана з анатомією людини. На думку засновників музею, наявність у ньому репродукцій картин відомих художників дасть змогу студентам зрозуміти красу та унікальність людського тіла, що має вплинути на їхнє позитивне ставлення до пацієнтів. Крім того, цим забезпечується морально-естетичне виховання майбутніх лікарів. Вважаємо, що анатомічний музей ІФНМУ винятковий тим, що в ньому не просто зібрали унікальні препарати людського тіла, а й поєднали анатомію з мистецтвом.

Заслужовує уваги досвід організації та функціонування музею Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Цей ЗВО має давні мистецькі й освітні традиції, посідає помітне місце серед вищих художніх навчальних закладів України, виховує студентів на засадах гуцульського та українського національного мистецтва, адаптуючи традиції до вимог сучасних мистецьких процесів. Музей КІПДМ, заснований видатним педагогом О. Соломченком, став своєрідним науково-пізнавальним та

виховним центром, у якому зберігається мистецька спадщина кількох поколінь відомих майстрів народної творчості Гуцульщини, кращі дипломні роботи студентів з часу заснування навчального закладу. Викладачі фахової підготовки обов'язково планують академічні години для занять студентів у музеї. Співробітники музею проводять бесіди, лекції, консультації для студентів і викладачів з питань народного мистецтва, аналізують творчість окремих майстрів на конкретних роботах, які знаходяться в експозиції. Музей є важливим академічним підрозділом не тільки для поглиблення професійних знань студентів і викладачів інституту, а й організації науково-дослідної роботи та популяризації мистецтва Гуцульщини через періодичні видання, наукові публікації. Зараз у музеї наховується понад 3,5 тис. експонатів, його матеріали послужили для створення понад 40 документальних кінофільмів вітчизняних та зарубіжних кіностудій [267a].

Важливим напрямом музейно-педагогічної діяльності у ЗВО є просвітницька робота. У досліджуваній нами період музеї та музейні комплекси ЗВО звертали увагу перш за все на вирішення таких просвітницьких завдань:

- підвищення привабливості та іміджу свого ЗВО серед наукової спільноти та громадськості, міста, регіону;
- залучення студентів до громадського та культурно-мистецького життя навчального закладу, рідного краю;
- створення в ЗВО творчого науково-освітнього та художньо-естетичного середовища, що спонукає до саморозвитку;
- пропаганда наукових знань серед молоді відповідно до профілю ЗВО;
- вивчення, збереження і популяризація матеріальної і нематеріальної спадщини рідного краю;
- популяризація діяльності видатних постатей регіону, науковців, письменників, політиків, педагогів, зокрема, випускників ЗВО;
- пропаганда наукових основ природоохоронної діяльності, поширення знань про природничі об'єкти рідного краю, України, світу;
- організація виставкової діяльності з актуальних музесознавчих проблем;

- оцифрування музейного фонду та висвітлення діяльності музею на сторінках періодичних видань та у соціальних мережах;
- профорієнтаційна робота серед учнів ЗЗСО, студентів коледжів та професійно-технічних закладів освіти як потенційних абітурієнтів ЗВО;
- організація волонтерського руху зі збереження та охорони музейного фонду в умовах Війни за Незалежність України.

Різноманітні аспекти просвітницької діяльності багатьох музеїв ЗВО України висвітлено нами у підрозділі 2.2. дисертаційної роботи. Крім того, звернемо увагу також на інформаційно-просвітницьку діяльність зоологічного музею УжНУ, який входить у трійку найбільших українських музеїв цього профілю. Заклад володіє унікальними зоологічними колекціями, зокрема в експозиційних залах демонструється 5 тисяч експонатів, що збиралися впродовж семи десятиліть.

Завдяки унікальним зразкам представників регіональної і світової фауни музей має можливість пропонувати наукові і виховні екскурсії, лекційні заняття для учнівської і студентської молоді, місцевих мешканців, чисельних туристів з різних регіонів країни. Активна екологічно-просвітницька робота проводиться з працівниками лісового господарства Закарпаття, єгерського складу національних природних парків і заповідників, студентами небіологічних спеціальностей, відвідувачами різних вікових категорій. З цією метою музейні фахівці організовують виїзні заняття для знайомства з тваринами «Червоної книги України», видають довідники з методики проведення екологічних спостережень у природі та методичні посібники, які знайомлять екскурсантів з музейними експозиціями відповідно до фаху. Розроблено цікавий роздатковий матеріал, буклети для туристів та гостей музею. Співробітники музею беруть участь у природоохоронних заходах, всеукраїнських та міжнародних конференціях, круглих столах, фахових школах і читаннях, зокрема, щорічних «Ужгородських ентомологічних читання», Міжнародній Теріологічній школі-семінарі та ін. Таким чином, зоологічний музей УжНУ демонструє «поступову реорганізацію і переоцінку старих ідей, поглядів та прямує у руслі сучасного контексту концепції сталого розвитку» [277, с. 124].

Особливим напрямом діяльності музеїв ЗВО у досліджуваний період стала просвітницька робота зі шкільною молоддю. Висвітливо перспективний досвід співпраці із ЗЗСО музейно-виставкових закладів ХНУ ім. В. Каразіна. Фахівці університетського музею природи розробили програму інтерактивних занять-екскурсій для учнів, що проходять у формі дидактичної гри з вибором певних об'єктів з метою всесторонньої демонстрації мінералів і тварин. У музеї створено методику спілкування з дітьми із вадами зору.

У музеї історії університету працюють два учнівські гуртки – «Майстерність історика» та «Історики-дослідники». Перший гурток відвідують школярі 7-10 класів, які опановують роботу з історичними джерелами та вивчають історичну хронологію, геральдику, генеалогію та інші спеціальні дисципліни. До гуртка «Історики-дослідники» залучено старшокласників, які беруть участь у діяльності МАН України та працюють над дослідницькими проектами. З 2015 року відкрито заняття дитячого археологічного гуртка на базі виставкового залу музею археології. Його було організовано в межах діяльності Малого Каразінського університету.

Активна робота зі школярами проводиться у ХНУ ім. В. Каразіна і на базі навчального центру інтелектуального дозвілля «Ландау-центр», мета якого – стимулювати у молоді відродження інтересу до науки. Він став першим приуніверситетським центром інтелектуального дозвілля в нашій країні. Парк наукових експонатів тут охоплює понад сотню інтерактивних приладів, що представляють різні галузі науки: оптику, механіку, фізику, геометрію, біологію, високі енергії та ін. Серед них найвідоміші експонати: «Суперкалейдоскоп», «Котушка Тесли», «Потоки Бернуллі», «Кімната Еймса», «Електромагнітна гармата», «Стояча хвиля» та ін. За перших п'ять років роботи (2014-2019 рр.) «Ландау-Центр» відвідало більше 500 тисяч екскурсантів з різних регіонів України, проведено понад 200 просвітницьких заходів різноманітної тематики [378, с. 24].

Наведемо приклади профорієнтаційної роботи зі шкільною молоддю музейних педагогів Державного політехнічного музею при КПІ ім. І. Сікорського. Упродовж багатьох років музей виступає основною платформою

загальноуніверситетського дійства «День відкритих дверей КПІ ім. Ігоря Сікорського». Найбільш популярними екскурсіями для юних відвідувачів стали такі, що розширюють науково-технічний кругозір: «З історії техніки», «Космічний всезнайко», «Еволюція стрілецької зброї» та ін. У межах договору університету з Національним центром «МАН України» та ГО «Інтелект України» в музеї прочитано лекції-дискусії для учнів з філології, медицини, математики. У стінах музею вперше в нашій країні започатковано інтелектуальний родинний конкурс «Наукова родина», що проходить у формі гри. У ньому беруть участь сімейні команди з різних регіонів України [139].

Активно проводиться просвітницька робота музейними педагогами природничого музею ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Фонди музею використовуються для проведення тематичних занять з учнями загальноосвітніх і професійних закладів м. Чернівці, учасниками МАН України, гуртківцями міського та обласного центрів еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді. У 2016 р. в музеї спільно з Чернівецьким обласним центром туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді було проведено VII зліт юних туристів-краєзнавців Чернівецької області. Музейними педагогами розроблено різноманітні тематичні екскурсії для шкільної молоді, залежно від потреб навчальної дисципліни та закладу освіти. Серед них: «Сторінками Червоної книги», «Фауна Буковини», «У світі птахів», «Корисні копалини для будівництва», «Руди металів», «Дорогоцінні метали», «Мінерали у медицині».

Погоджуємося із думкою дослідниці М. Васишин про те, що музейні уроки для учнів, на відміну від шкільних, мають супроводжуватися «елементами емоційного і фізичного розвантаження»: пошуковими питаннями і завданнями, іграми, майстер-класами, театралізованими моментами та ін. Аналізуючи використання інтерактивних методів під час музейних уроків науковиця підкреслює, що така практика «сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів, їх життєвих компетенцій, а уміле поєднання традиційних та інтерактивних прийомів навчальної діяльності забезпечує високу ефективність

музейних уроків, бажання дітей пізнавати нову цікаву інформацію та належний рівень навчальних досягнень школярів» [63, с. 82].

Прикладом органічного поєднання усіх напрямів науково-педагогічної діяльності музейного закладу став досвід роботи музею історії Донбаської державної машинобудівної академії у м. Краматорську. У ньому одним із перших в Україні застосовано інноваційний підхід до розробки концептуальної моделі музейно-педагогічної діяльності у вищому технічному навчальному закладі. В основу розробленої ще у першому десятилітті ХХІ ст. моделі були покладені «психолого-педагогічні особливості розвитку особистості студента, гуманістичні принципи єдності розвитку, виховання і навчання, принципи навчання вищої школи, виховання, методологія роботи музею зі студентською і учнівською молоддю з урахуванням специфіки вузу технічного профілю» [325, с. 130].

Слід підкреслити, що музейними педагогами була розроблена і успішно реалізована музейно-педагогічна програма «Музей для студентської молоді». Вона складається із восьми розділів, зміст яких відповідає напрямкам діяльності музею: «Музейна дидактика», «Музейне виховання», «Музейне дослідження», «Музейне фондокомплектування», «Музейне просвітництво», «Музей і розвиток творчості», «Музей і культурне дозвілля», «Музей і профорієнтація». Як підкреслює науковиця, завідувача музеєм історії ДДМА І. Медведєва, усі розділи програми наповнені теоретично-методичним і тематичним матеріалом, який окреслює сутність роботи у визначеному напрямі. Під час планування діяльності за кожним із розділів «основний акцент робився на визначеному програмою напрямку, але практична реалізація проходила у тісному зв'язку з іншими напрямками музейно-педагогічної діяльності [325, с. 130]. Зауважимо, що організація роботи щодо реалізації проєкту відбувалася за активної участі студентів усіх курсів, викладачів, інших працівників академії, школярів міста Краматорськ – майбутніх абітурієнтів, а також залучення спеціалістів.

Таким чином, у досліджуваний період окреслилися нові підходи у музейній роботі з відвідувачами-студентами, які з пасивних отримувачів інформації перетворюються на рівноправних співрозмовників, співучасників музейного

процесу. Нова концепція освітньої діяльності розглядає музеї як комунікаційну систему, завдання якої полягають не лише в передаванні інформації про процеси чи явища, але й у зверненні до внутрішнього світу екскурсанта, впливу на його чуттєво-емоційну сферу, розвитку діалогічного спілкування музейних педагогів зі студентською аудиторією.

Висновки до другого розділу

Після проголошення державної незалежності перед музеями закладів вищої освіти постали складні завдання інтеграції в сучасний український освітньо-культурний простір. Розпочався процес перепрофілювання існуючих музеїв, їхньої реекспозиції та оновлення. У той же час створено багато нових історичних, технічних, мистецьких, етнографічних, природничих музейних закладів. Напрацьовано достатню нормативно-правову базу діяльності музеїв ЗВО, яка визначає мету, завдання, функції музейних установ, їх місце і роль у системі вищої освіти України. Відповідно до орієнтирів та рекомендацій МОН України та інших міністерств музейно-педагогічна діяльність у ЗВО має сприяти реалізації таких завдань національного виховання, як формування національної свідомості і гідності, підготовка свідомої інтелігенції України, сприяння розвитку індивідуальних здібностей студентів, плекання поваги до свого навчального закладу, дотримання і розвиток демократичних та академічних традицій ЗВО.

В умовах сучасних глобальних викликів та Війни за Незалежність України визначено засадничі принципи формування музейних експозицій у закладах освіти. Серед них: висвітлення у ретроспективі боротьби українського народу за об'єднання своїх земель та звільнення їх від загарбників і колонізації; приведення у відповідність до трактувань світової та української історичної науки термінів, що використовуються в музейних експозиціях; перевірка та аналіз історичної достовірності окремих дат, посилай, тверджень, висновків та оцінок фактів і подій, які висвітлюються в музейних експозиціях; налагодження співпраці музеїв з місцевими організаціями НСКУ, осередками Українського географічного

товариства, державними та комунальними регіональними музеями, архівними установами; зосередження уваги на сучасних подіях в житті країни; громадянському подвигу учасників Революції гідності, вшанування пам'яті Небесної Сотні, патріотизму воїнів ЗСУ у боротьбі за незалежність Батьківщини.

Особливого значення набуває кооперація і співробітництво університетських музеїв України з метою реалізації наукових і педагогічних проєктів, що ґрунтуються на принципах партнерства та вільного поширення інформації. Слід звернути увагу і на об'єктивні чинники, що гальмують розвиток музейної справи у ЗВО останніми роками. В умовах викликів глобального масштабу (пандемія коронавірусу, російсько-українська війна) музейні заклади змушені були різко обмежити екскурсійне обслуговування студентів та навчально-наукову діяльність. Частина музеїв ЗВО, що розташовані у зоні бойових дій та на прифронтових територіях зазнали значних руйнувань або були релоковані у безпечні місця.

Перспективний досвід музейно-педагогічної діяльності у ЗВО різних регіонів України узагальнено нами через призму використання їхніх музейних колекцій як навчальної бази для підвищення якості вищої освіти, інтеграції музейного фонду з науково-дослідницькою діяльністю, вдосконалення роботи музеїв з метою формування у студентів фахових, громадянських і загальнокультурних компетентностей. З цією метою проаналізовано місце і роль музеїв та музейних комплексів у структурі таких університетів, як КНУ ім. Т. Шевченка, ХНУ ім. В. Каразіна, ЛНУ ім. І. Франка, ДНУ ім. О. Гончара, ОНУ ім. І. Мечникова, ВНУ ім. Лесі Українки, ТНПУ ім. В. Гнатюка, НТУ «КПІ імені І. Сікорського», ЧНУ ім. Ю. Федьковича, КІПДМ, НАВС, ЛА НАУ, НАСВ ім. Гетьмана П. Сагайдачного, ІФНТУНГ, КСУ ім. Б. Грінченка, КНУ, ДДМА, НУОА, УНУС, УжНУ, ПДМУ та ін.

Упродовж досліджуваного періоду сформувалися нові підходи у музейній роботі зі студентами, які з пасивних отримувачів інформації перетворюються на рівноправних співрозмовників, співучасників музейного процесу. Нова концепція освітньої діяльності розглядає музеї як комунікаційну систему, завдання якої полягають не лише в передаванні інформації про процеси чи явища, але й у

зверненні до внутрішнього світу екскурсанта, впливу на його чуттєво-емоційну сферу, розвитку діалогічного спілкування музейних педагогів зі студентською аудиторією.

У цьому контексті нами виділено такі напрями науково-педагогічної діяльності музеїв ЗВО, як науково-дослідницький, освітній, виховний, просвітницький. На основі вивчення досвіду роботи низки навчальних музеїв з'ясовано організаційно-методичні форми роботи, що притаманні кожному напрямку. Розкрито основні педагогічні вимоги до проведення музейних навчальних занять зі студентською аудиторією. Узагальнено форми і методичні прийоми музейно-педагогічної діяльності сучасного закладу вищої освіти.

Варіативність масових, групових та індивідуальних форм сучасної музейної педагогіки поживляє музейну комунікацію студентів, підтримує інтерес до відвідування музеїв і музейних занять у здобувачів вищої освіти. Вдало продумана і чітко організована діяльність музею закладу освіти збагачує і доповнює педагогічний процес у ЗВО, є важливим джерелом основної і додаткової інформації під час вивчення програмного матеріалу студентами. Музейні навчальні заняття обов'язково мають базуватися на засадах музейної педагогіки, при цьому особливий акцент потрібно робити на розвитку особистості здобувачів освіти, формування у них наукового світогляду, громадянської позиції, національної свідомості, становлення системи цінностей молодого покоління.

РОЗДІЛ 3. МОДЕРНІЗАЦІЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

3.1. Сучасні освітні підходи до впровадження музейної педагогіки у закладах вищої освіти України

У процесі формування сучасного музейно-освітнього простору ЗВО та музейно-педагогічної компетентності студентів в умовах орієнтації на креативну парадигму ми окреслили такі актуальні напрями, як:

1. Упровадження музейно-педагогічних програм та спеціалізованих навчальних курсів в освітній процес ЗВО.
2. Експериментально-дослідницька діяльність із вивчення ролі музейної педагогіки у процесі формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти.
3. Створення музейно-виставкових просторів і музейно-культурних центрів, які акцентують увагу на досягненнях різних галузей знань, окремих наук і видів мистецтва.
4. Використання музейно-педагогічного досвіду у закладах вищої освіти, які забезпечують підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників.
5. Використання сучасних цифрових технологій у музейній освіті, оцифрування музейних колекцій та створення віртуальних експозицій і турів.
6. Розробка і реалізація спільних музейно-педагогічних проєктів з національними, державними, комунальними, приватними музеями України та свого регіону.
7. Розробка нових музейних проєктів з метою пошуку шляхів дієздатності музейних закладів ЗВО в умовах Війни за Незалежність України.

Розглянемо перший напрям – упровадження музейно-педагогічних програм та спеціалізованих навчальних курсів в освітній процес ЗВО. Варто відмітити, що проблеми актуалізації змісту і форм музейно-педагогічної діяльності у ЗВО поєднуються зі створенням методичних і дидактичних систем, що спрямовані на

зростання соціокультурної активності музейно-освітнього середовища, забезпечення його привабливості для студентської молоді. У даному контексті важливого значення набуває вивчення здобувачами вищої освіти навчальної дисципліни «Музейна педагогіка». Упродовж останнього десятиріччя перспективний досвід у цій сфері продемонстрували такі ЗВО: НУ «Львівська політехніка», ХДАК, ГНПУ ім. О. Довженка, ПНПУ ім. В. Короленка, ІДГУ, ПНПУ ім. К. Ушинського, НУЧК ім. Т. Шевченка, ЛНУ ім. І. Франка, УДУ ім. М. Драгоманова, КНУ ім. Т. Шевченка та ін. [386-391] (Додаток Д).

Висвітливо досвід упровадження в освітній процес НУ «Львівська політехніка» навчальної дисципліни «Музейна педагогіка». Вона вивчається студентами спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» Інституту гуманітарних та соціальних наук. Робоча програма цієї дисципліни (автори – П. Вербицька, С. Муравська, 2021) визначає її завданнями «сприяти створенню умов для оволодіння майбутніми спеціалістами системними психолого-педагогічними знаннями, методами і прийомами музейної педагогічної діяльності, а також формувати вміння використовувати їх у своїй професійній діяльності» [78, с. 2]. Зазначимо, що обсяг курсу «Музейна педагогіка» складає 3 кредити ЄКТС (90 годин), з яких відведено на лекції 18 годин (9 лекцій) та практичні заняття 18 годин (9 занять). Серед програмних результатів засвоєння дисципліни – уміння застосовувати засоби і прийоми дослідження музейних предметів у процесі музейно-педагогічної діяльності, уміння використовувати різні методи і форми педагогічної діяльності в музейному середовищі з різними категоріями відвідувачів та ін.

З метою урізноманітнення форм роботи зі студентами під час практичних занять автори програми розробили серію творчих завдань: проаналізувати анотації до статей у наукових музейних журналах; здійснити аналіз освітніх програм на вебсайті Педагогічного музею України; проаналізувати визначені сторінки докторських дисертацій з музейної тематики; підготувати освітню музейну програму, яка може виступати практичною частиною магістерської роботи здобувача освіти та ін. Таким чином, переконуємося, що вивчення курсу сприяє

збагаченню музейної освіти студентів НУ «Львівська політехніка», формуванню їхньої музейної культури, вдосконаленню взаємозв'язків між ЗВО, ЗЗСО та музеями [407].

Варто висвітлити досвід формування професійної усталеності майбутніх музейних педагогів – студентів ОР бакалавр зі спеціальності 027 Музеєзнавство, пам'яткознавство у Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського. Підготовка таких фахівців у цьому ЗВО здійснювалася на історико-філософському відділенні соціально-гуманітарного факультету. Навчальний курс «Музейна педагогіка» додавався до вивчення блоку базових дисциплін студентами другого та третього курсів (10 кредитів ЄКТС, 3 змістових модулі).

Процес підготовки передбачав залучення здобувачів освіти у різноманітні види діяльності з метою розвитку як професійних (музеєзнавчих) умінь, так і педагогічних здібностей, творчого потенціалу і дослідницьких навичок. Таким чином, було визначено чотири етапи підготовки музейних педагогів у межах курсу «Музейна педагогіка». Першим етапом (підготовчим) стала розробка тематики курсу, науково-теоретичної бази та освітніх компетентностей студентів. Зокрема, під час вивчення теми «Освітня специфіка музеїв Одещини» передбачалося формування таких ознак професійної усталеності, як «знання і вміння музейного працівника та педагога, наявність потреби в самоосвіті, володіння технологією добору матеріалу (професійно-педагогічний компонент)» [722, с. 99]. Вивчення теми «Аналіз музейної аудиторії та відбір для неї специфічних методів, програм, експозицій» супроводжувалося формуванням ознак комунікативної компетентності – «вміння спілкуватися з екскурсантами різного віку, щирість, інтелектуальність, інтелігентність спілкування» [722, с. 99].

Другий етап підготовки майбутніх музейних педагогів – це педагогічний процес, який включав теоретичну і практичну підготовку студентів. Під час лекційних занять здобувачі освіти вивчали курс «Музейна педагогіка», а на семінарських заняттях практикувалися нетрадиційні форми і методи активізації навчально-пізнавальної діяльності. Студенти готували презентації, розробляли

навчальні екскурсії для учнів різного віку і проводили їх в аудиторних умовах, пропонували власні інтерактивні засоби для проведення музейних занять, організовували практично створення експонатів музею та ін. На таких заняттях «відбувалося формування ознак емоційного компоненту (вміння не показувати емоційну напругу, володіти голосом, мімікою, жестами) та ознак індивідуального компонента (творче самопочуття музейного педагога, емоційна чуйність до творів мистецтва)» [722, с. 99].

Третій етап передбачав проведення комплексної практики (педагогічної і музейної) як на базі шкільного музею, так і на базі класичного. Під час практики студенти мали можливість апробувати в музейному середовищі отримані у ЗВО теоретичні знання і практичні уміння музейного працівника та педагога. На четвертому етапі здобувачі освіти залучалися до науково-дослідної діяльності музейно-педагогічного спрямування: написання есе, рефератів; участь у засіданнях круглих столів спільно з майбутніми вчителями історії з проблем апробації сучасних методів, засобів і форм навчання в музеї. Таким чином, на кожному з названих етапів послідовно досягалося формування професійної компетентності та усталеності майбутніх музейних педагогів – фахівців у галузі музеєзнавства та пам'яткознавства [722].

Особливо важливим, на нашу думку, є формування музейно-педагогічної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей – майбутніх вихователів ЗДО, вчителів ЗЗСО, педагогічних працівників ЗПО. На основі аналізу сучасних наукових досліджень можна стверджувати, що музейно-педагогічна компетентність передбачає формування у здобувачів вищої освіти таких компонентів: загальної педагогічної компетентності, тобто систематичних педагогічних знань та умінь; музейної культури, тобто підготовленості до сприймання інформації в музеї, здатності оцінювати музейні предмети та експозицію в цілому; музейно-педагогічних знань та музейної ерудиції як обізнаності в сфері музеєзнавства; знання методики музейно-педагогічної діяльності вихователя і вчителя, особливостей сприймання дітьми музейної інформації; музейно-педагогічних умінь, перш за все планування музейних заходів

у процесі освітньої діяльності, визначення їхньої мети, змісту і форм проведення, методів реалізації відповідно до завдань освітнього процесу; засвоєння методики створення музеїв, мінімузеїв, музейних кімнат і керівництва їхньої діяльністю; уміння раціонально використовувати освітньо-культурний потенціал музеїв у роботі з дошкільниками та школярами; формування потреби аналізу власної музейно-педагогічної діяльності і за необхідності її корегування [135].

Розкриємо особливості проведення занять із «Музейної педагогіки» в процесі професійної підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. Слід зазначити, що в умовах російської агресії, з березня 2022 р., викладання цієї та інших навчальних дисциплін було адаптоване до умов військового стану і проводилося в режимі віддаленого доступу. Метою вивчення курсу визначено: знайомство здобувачів освіти з музейною педагогікою як наукою; усвідомлення важливості впливу музейного середовища на гармонійний розвиток учнів; формування у майбутніх учителів здатності застосовувати методи і засоби музейної педагогіки у професійній діяльності; засвоєння методики музейно-педагогічної діяльності, використання музейно-екскурсійних можливостей рідного краю.

У розробленій кафедрою початкової освіти освітній програмі головний очікуваний результат вивчення дисципліни був визначений таким чином: «Екстраполювати потенціал музейної педагогіки в умовах початкової освіти та самоосвіти задля розвитку світоглядної культури учасників освітнього процесу, їх ціннісних орієнтацій, формування національно свідомої позиції» [453, с. 399]. Головною платформою для організації навчальної роботи стала система MOODLE, а також сервіси Zoom і Viber. В умовах онлайн-навчання характер завдань для студентів мав певні особливості, вони стали більш комплексними та інтегрованими, підсилилося їхнє практичне спрямування та дослідницько-творчий складник. Було також розширено методичний блок до завдань, що сприяло більшій доступності та деталізації змісту матеріалу. Серед завдань, які студенти виконували до заліку, слід звернути увагу на такі: а) підготувати повідомлення про

один із відомих музеїв світу (наприклад, Лувр, Версаль, Помпеї, Акрополь, Дрезденська картинна галерея, Педагогічний музей України), яке можна використати для підготовки музейних уроків або позакласних заходів із молодшими школярами; б) написати твір-мініатюру на тему «Дитина-колекціонер», використовуючи за основу власний досвід дитинства або досвід колекціонування іншої людини; в) написати відгук про відвідування одного з музейних закладів рідного села чи міста (реальної або віртуальної подорожі). Якщо ж студент під час екскурсії до музею залишив коментар на вебсайті музею або записав свої враження у книгу відгуків, то можна додати скрін/фото як виконане завдання. Зауважимо також, що для того, щоб отримати додаткові бали з дисципліни або замінити одне із запропонованих залікових завдань, студентам було рекомендовано зареєструватися на онлайн-курс від освітньої платформи EdEra «Знай свою Україну», успішно його засвоїти і завантажити свій сертифікат як підтвердження виконання даного завдання [453].

Кафедрою початкової освіти розроблено «Організаційно-функціональну модель підготовки вчителя до виховної роботи засобами музейно-педагогічної діяльності» та елективний курс «Музейно-педагогічна діяльність як комплекс засобів підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах» (автор – Н. Пусепліна). Таким чином, у ПНПУ ім. В. Короленка реалізовано програму вдосконалення музейної освіти студентської молоді та формування готовності майбутніх учителів початкової школи до використання методів і засобів музейної педагогіки у професійній діяльності.

У Національному університеті «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка кафедрою педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін розроблено навчальну програму вибіркової дисципліни «Музейна педагогіка» для бакалаврів 4 року навчання (VII семестр) спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) (2021 р.). Предметом вивчення курсу є «культурно-освітні аспекти музейної комунікації, закономірності, форми, методи, прийоми педагогічної взаємодії в умовах музейного середовища» [387]. Програма дисципліни

складається з трьох змістових модулів: «Загальнотеоретичні основи музейної педагогіки», «Музейно-педагогічний процес як система», «Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору» (Додаток Д.5).

У Львівському національному університеті ім. І. Франка кафедрою загальної педагогіки та педагогіки вищої школи розроблено навчальну програму дисципліни «Музейна педагогіка», що викладається у межах ОПП другого (магістерського) рівня вищої освіти для студентів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (2020 р.). Тривалість курсу – 120 годин, у т.ч. 32 години аудиторних (16 лекцій та 16 практичних занять) і 88 годин самостійної роботи. Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з таких дисциплін: «Педагогіка», «Загальна психологія», «Філософія освіти», «Методика організації науково-педагогічних досліджень», «Культурологія», методики викладання фахових дисциплін. Серед очікуваних результатів вивчення дисципліни «Музейна педагогіка»: знання «форм і методів організації музейного середовища навчання у ЗЗСО та ЗВО, способів комунікації у просторі музею і проектування музейних виставок, особливостей нових музейно-педагогічних технологій»; вміння «застосовувати елементи музейної педагогіки у межах своїх навчальних курсів, організовувати ефективну роботу з відвідувачами музейних закладів, демонструвати проекти, побудовані на основі власного сприймання, аналізу та інтерпретації необхідного навчального контенту, здійснювати мотивацію діяльності студентів та популяризацію результатів їх роботи на засадах педагогіки партнерства, аналізувати і пояснювати особливості застосування різних способів комунікації у просторі музею...» [389] (Додаток Д.3).

В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті кафедрою дошкільної та початкової освіти розроблено робочу навчальну програму вибіркової навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» для студентів-магістрів усіх спеціальностей та усіх освітніх програм галузі знань 01 Освіта/Педагогіка (2023 р.). Курс передбачає 4 кредити ЄКТС (120 годин), з яких 14 – лекційних, 18 – семінарських, 88 – самостійної роботи студентів. Серед завдань самостійної роботи – підготовка і захист рефератів з презентаціями про один із відомих музеїв України та один із відомих музеїв світу. Музейний заклад студент може обрати із

запропонованого переліку в силабусі (19 музеїв України та 14 музеїв світу), або обрати інший музей, якого немає у переліку [391] (Додаток Д.4).

У Глухівському національному педагогічному університеті ім. О. Довженка робота з формування музейно-педагогічної компетентності як вагомого складника професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти реалізується за такими напрямками: навчальна робота, наукова робота, виховна робота, практична робота, підсумкова робота. Перший напрям роботи проходить у формі лекції, яку проводять спільно викладач кафедри дошкільної педагогіки і психології та методист дошкільного закладу. Під час заняття студенти знайомляться з предметами, завданнями, етапами становлення музейної педагогіки, значенням її вивчення у процесі формування професійної компетентності майбутніх вихователів. Методист акцентує увагу на особливостях упровадження музейної педагогіки в освітній процес ЗДО, пояснює етапи створення мінімузеїв у ЗДО, важливість роботи з батьками та обміну досвідом з колегами щодо використання музейної педагогіки.

Навчальна робота передбачає також використання у процесі викладання фахових дисциплін відео- і фотоматеріалів про діяльність мінімузеїв ЗДО, фрагментів інноваційних форм роботи з вихователями (ділові ігри, семінари-тренінги, майстер-класи) як засобів наочності з проблем музейної педагогіки. Науковий напрям роботи з майбутніми вихователями передбачає: виконання науково-дослідницьких проєктів і завдань на матеріалах музеїв ЗДО; підбір матеріалу з основ музеєзнавства для курсових і бакалаврських робіт, рефератів, статей; участь здобувачів освіти у студентських гуртках, клубах, науково-практичних конференціях. Виховний напрям роботи реалізується через організацію заходів виховного змісту в музейному середовищі з метою національно-патріотичного, духовного, естетичного, екологічного виховання студентів, їхньої професійно-психологічної підготовки.

Практичний напрям роботи починається під час практики студентів у дошкільних закладах. Тут майбутні вихователі надають допомогу у створенні або поповненні експозицій мінімузеїв, розробці дидактичного і методичного супроводу

для роботи в них, формування музейної культури вихованців та їхніх батьків, навчаються аналізувати використання музеїв в освітньому процесі ЗДО. Завершальним етапом формування музейно-педагогічної компетентності здобувачів вищої освіти можна вважати підсумкову конференцію з навчальної практики. У процесі підготовки заходу та його проведення викладачі та методисти аналізують якість виконання студентами поставлених завдань з музейної педагогіки, оцінюють рівень сформованості музейно-педагогічної компетентності та вміння застосувати її у практичній діяльності з вихованцями.

Поділяємо думку науковиці ГНПУ ім. О. Довженка І. Данильченко про те, що реалізація наведених напрямів формування музейно-педагогічної компетентності студентів-дошкільників уможливорюється за дотримання декількох педагогічних умов: тісної співпраці із закладами дошкільної освіти; реалізації міжпредметних зв'язків; комплексного забезпечення змісту усіх видів музейної освіти, особливо практичної роботи студентів над поповненням експозиції або створенням міні-музеїв ЗДО; дотриманням принципів системності, послідовності та інтеграції у процесі формування музейно-педагогічної компетентності та музейної культури [135, с. 107].

Таким чином, завдяки впровадженню в освітній простір ЗВО музейно-педагогічних програм та спеціалізованих навчальних курсів студенти мають змогу засвоїти достатньо широкий спектр проблем сучасної музейної педагогіки, взяти безпосередню участь у музейній діяльності, вивченні музейної аудиторії, розробці і реалізації сучасних науково-пізнавальних музейних програм і проєктів.

Проаналізуємо другий напрям – експериментально-дослідницька діяльність із вивчення ролі музейної педагогіки у процесі формування професійної компетентності здобувачів вищої освіти. Варто наголосити, що упродовж досліджуваного періоду проведено ґрунтовні дослідження (теоретичні та експериментальні) ролі музейної педагогіки як засобу формування загальнокультурної компетентності здобувачів педагогічної освіти в окремих ЗВО України.

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського під керівництвом науковиць О. Волошиної та Н. Дмитренко проводилося експериментальне дослідження факторів, що впливають на підготовку фахівців, спроможних реалізувати педагогічні завдання в умовах музейного середовища закладу освіти (2022). Орієнтиром проведення дослідження стала запропонована авторами «Програма розвитку загальнокультурної компетентності майбутніх учителів засобами музейної педагогіки» [94, с. 116-117]. У процесі експерименту розроблено «Показники розвитку загальнокультурної компетентності у майбутніх учителів засобами музейної педагогіки» [94, с. 118-119], які мають трикомпонентну структуру: когнітивні, ціннісно-орієнтаційні та операційно-діяльнісні. Описано та апробовано етапи підготовки музейної експозиції здобувачами освіти – організаційний, дослідний, експозиційний, експертний. Зокрема, студенти були залучені до створення та збагачення музейних експозицій «Історія розвитку освіти на Вінниччині», «Педагогічна карта Вінниччини», «Педагогічна екскурсія Вінницею», «Педагогічна спадщина М.І. Пирогова», «Історія дитячої іграшки» та ін. З цією метою проводилося вивчення історико-педагогічної літератури, архівних матеріалів, консультування з викладачами, систематизація матеріалу, створення відеофільмів, мнемокарт, оформлення фотографій і плакатів, підготовка екскурсій з елементами театралізації. Використаний у процесі дослідження метод суб'єктивного шкалювання дозволив на основі емпіричних даних визначити позитивний вплив експериментальної технології на розвиток загальнокультурної компетентності студентів ВДПУ ім. М. Коцюбинського, що брали участь в експерименті (Додаток Ж.2).

У Житомирському державному університеті імені Івана Франка проводилося дослідження, спрямоване на розкриття ціннісного потенціалу музеїв Житомирщини та вивчення ролі музейної педагогіки у краєзнавчій підготовці майбутніх учителів географії (О. Антонова, Р. Власенко, В. Костюк, В. Корінний, Н. Дячук, 2023) [8]. Проаналізовано результативність навчальних і тематичних екскурсій студентів до музею коштовного і декоративного каміння (с. Хорошів) та

історико-краєзнавчого музею М. М. Миклухо-Маклая (м. Малин). Зроблено висновки про те, що музейна педагогіка «орієнтує на здобуття нових знань, формує пізнавальні інтереси майбутніх педагогів, створює можливості для подальшої організації позакласної навчальної та виховної роботи» [8, с. 386].

У системі експериментально-дослідницької діяльності української музейної освіти варто акцентувати увагу також на діяльності науково-навчальної лабораторії музейної педагогіки, що створена при кафедрі загальної та соціальної педагогіки ЛНУ ім. І. Франка у 2015 році (зараз – кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи). Керівник лабораторії – доктор педагогічних наук, професор Олексій Караманов. Відповідно до Положення про «Лабораторію музейної педагогіки», вона була організована з метою «координації зусиль науковців, музейних працівників, методистів, учителів та усіх зацікавлених осіб у справі розвитку методики організації та проведення сучасних просвітницьких, навчальних та рекреаційних занять з різновіковою аудиторією у просторі музею та навколомузейному просторі міста Львова» [525]. Основними напрямками роботи лабораторії є науково-дослідницький, науково-методичний, координаційний, навчально-консультативний, інформаційний. Особливу увагу колектив лабораторії зосереджує на розвитку музейної дидактики (у контексті академічної та неформальної освіти) через адаптацію у музейному просторі «інноваційних педагогічних технологій, музейно-педагогічних програм, відповідних форм, методів і прийомів навчання з учнівською та студентською молоддю» [525]. Аналіз десятирічного досвіду діяльності лабораторії переконує, що вона забезпечує ефективну міждисциплінарну комунікацію, сприяє реалізації потреби викладачів і студентів ЛНУ ім. І. Франка до творчої інтерпретації навчального матеріалу з природничих та гуманітарних дисциплін засобами музейної педагогіки.

Розглянемо конкретні досягнення лабораторії музейної педагогіки у контексті нашого дослідження. Проведення наукових досліджень у сфері музейної дидактики дало змогу розробити та апробувати цикл музейно-педагогічних занять у форматі семінарів, воркшопів, практичних занять, уроків з різновіковою учнівською та студентською аудиторією у музеях м. Львова. Співробітники

лабораторії взяли активну участь у міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях, семінарах, круглих столах з проблем педагогічної діяльності музеїв. Важливе значення мало залучення лабораторії до різноманітних проєктних заходів музеїв ЛНУ ім. І. Франка та музеїв м. Львова (Львівський історичний музей, Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Возницького, Дім Франка, Музей народної архітектури та побуту ім. К. Шептицького та ін.). Надано допомогу у розробці концепції освітньої діяльності Археологічного музею ЛНУ ім. І. Франка. Видано монографічне дослідження «Педагогічна діяльність музеїв в сучасному освітньому просторі України» (автор – О. Караманов, 2020 р.).

Лабораторія вивчає й узагальнює український і зарубіжний досвід музейної педагогіки, створює експериментальні майданчики, розробляє і апробує нові авторські програми і навчальні посібники у галузі музейної педагогіки, виконує рецензування наукових праць та методичних посібників, надає методичну допомогу освітнім закладам з питань музейної комунікації. Нагромаджено досвід навчально-методичної роботи зі студентами Педагогічного коледжу ЛНУ ім. І. Франка у межах вивчення навчальних дисциплін «Музейна педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Музейний туризм», «Основи пам'яткознавства», «Прикладна музеологія» (спеціальність «Музеєзнавство, пам'яткознавство»). Проводяться наукові консультації для студентів, що виконують магістерські роботи на кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи. На базі ЗЗСО №50 м. Львова реалізовано інноваційну музейну технологію «Педагогічний марафон» (Додатки Е.1; Е.2).

У Полтавському національному педагогічному університеті ім. В. Короленка проведено експериментально-дослідницьку роботу з вивчення діяльності музеїв педагогічного профілю щодо професійної підготовки майбутніх учителів та формування їхньої музейної культури. Наукові дослідження, проведені Н. Карапузовою та Ю. Павленко на основі анкетування, бесід і вибіркового інтерв'ю у студентському і викладацькому середовищі, дозволяють визначити такі основні напрями використання музеїв ЗВО в освітньому процесі педагогічного університету:

- використання музейних колекцій як змістово-структурної складової методичного та наукового забезпечення навчального процесу (лекційні, лабораторні, практичні, семінарські заняття; планові вступні та тематичні екскурсії; залучення музейного компонента до всіх видів студентської практики);
- залучення здобувачів освіти до пошукової роботи (робота наукових груп у музейних фондах; листування з очевидцями важливих подій, літературне оформлення спогадів; популяризація досвіду відомих випускників закладу; підготовка наукових робіт із подальшими виступами студентів на конференціях);
- організація студентської школи екскурсів та музеєзнавців, допомога в дизайнерському оформленні музейних кімнат і залів, їхньому оновленні; пошук нових експонатів для музеїв;
- використання музею історії ЗВО як ефективного засобу виховної роботи (вивчення здобувачами освіти історії розвитку свого ЗВО під час практичних занять з навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки» та ін.; знайомство з «університетським життєвим середовищем»; формування почуття поваги до університету, факультету, кафедри і відчуття важливості власного майбутнього професійного призначення; проведення зустрічей студентів з відомими вченими-педагогами, діячами культури, випускниками закладу тощо);
- використання музейних колекцій у процесі викладання спецкурсів, факультативів, у діяльності творчих і наукових гуртків, колективів студентської художньої самодіяльності та ін. [225, с. 8-9].

Висвітливо третій напрям – створення музейно-виставкових просторів і музейно-культурних центрів, які акцентують увагу на досягненнях різних галузей знань, окремих наук і видів мистецтва. Зазначимо, що невід’ємним компонентом музейної діяльності у ЗВО є виставкова робота, тобто представлення студентам, викладачам, гостям навчального закладу унікальних музейних збірок поза межами основної музейної експозиції. Часто такі збірки є результатом наукових досліджень музейних фахівців, науковців профільних кафедр або підсумком експериментальних студентських проєктів. Крім того, виставка може бути організована у співпраці з іншими музеями, приватними колекціонерами,

учасниками пленерів, майстер-класів тощо. До проведення музейних виставок (галерей) можуть долучатися інші підрозділи ЗВО – відділи виховної роботи, бібліотеки, культурні центри, органи студентського самоврядування, науково-дослідні лабораторії, відділи зв'язків із громадськістю та ін. Музейно-виставкова діяльність створює можливості для студентської молоді знайомитися з досягненнями сучасної науки і культури, презентувати свої ідеї, проводити майстер-класи, засвоїти методику організації виставок і галерей, основи арт-менеджменту, музейного маркетингу.

Серед ЗВО України однією з перших у 1992 р. створила художню галерею мистецтв Києво-Могилянська академія. Її мистецька колекція формувалася з моменту відродження закладу і налічує сьогодні понад 400 творів живопису, скульптури, графіки, творів декоративно-прикладного мистецтва, фотодокументи та ін. Галерея мистецтв імені Олени Замостян стала частиною Культурно-мистецького центру академії, членом Асоціації артгалерей України. Ведеться робота із створення онлайн-каталогів мистецької колекції цього ЗВО. У 2006-2014 рр. спільно з Києво-Могилянським театральним центром проводився щорічний мистецький проєкт «Підсумки сезону. Сценографія», під час якого відбувались презентації кращих робіт театральних художників Києва.

Підземна мистецька галерея НУ «Острозька академія» була започаткована у 2009 р. і стала невід'ємною частиною активного мистецького життя університету. У довоєнний період на базі галереї практично щомісяця проходили виставки, де презентувалися мистецькі твори, виконані у різних техніках: графіка, живопис, скульптура, акварель, художній текстиль, художнє скло, історичні реконструкції побуту та одягу та ін. У процесі організації виставок було налагоджено співпрацю з обласними спілками художників України, українськими музеями і галереями, окремими колекціонерами і митцями. Музейні педагоги докладають зусилля для проведення зустрічей студентів з відомими художниками, організації відкритих лекцій, вечорів поезії тощо. У 2024 р. фахівці музею історії НУОА завдяки Українському культурному фонду реалізували грантовий проєкт «Культура у

сховищі: відновлення діяльності підземної мистецької галереї Національного університету Острозька академія».

Цінний досвід музейно-галерейної справи та виставкової діяльності акумульовано у досліджуваний період також в ХНУ ім. В. Каразіна (художня галерея імені Генріха Семирадського та Центр сучасного мистецтва «Єрмілов-Центр»), ВНТУ (культурно-мистецький і просвітницький центр), КДАДПМД ім. М. Бойчука (музей-архів дипломних робіт випускників), НАОМА (методичний фонд академічних творів), ЧДУ ім. П. Могили (галерея мистецтв), СДУ (галерея мистецтв «Академічна»), ХНУМГ ім. О. Бекетова (художня галерея сучасного образотворчого мистецтва Слобожанщини, виставковий зал «Вернісаж», виставка «Поезія в бронзі», краєзнавча виставка «Давній Харків») та ін. Таким чином, музеї та музейні комплекси ЗВО спільно з культурно-мистецькими центрами навчальних закладів мають потенційні можливості і ресурси для організації систематичної науково-пізнавальної виставкової роботи, активізації музейного освітнього простору та залучення до нього університетської громади.

Розглянемо четвертий напрям – використання музейно-педагогічного досвіду у закладах вищої освіти, які забезпечують підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників. У цьому контексті зазначимо, що у досліджуваний період активно впроваджувалися елементи музейної педагогіки у роботу ОППО України у процесі підвищення професійної кваліфікації педагогів. Перспективний досвід у цій сфері нагромадили Волинський ІППО, Київський ОПОПК, Кіровоградський ОППО ім. В. Сухомлинського, Черкаський ОПОПП та ін.

У Волинському ІППО в 2018-2020 рр. проведено опитування майже всіх категорій слухачів курсів підвищення кваліфікації співробітниками науково-дослідної лабораторії освітніх інновацій цього ЗВО. Воно стосувалося вивчення впливу соціокультурного простору регіону на розвиток загальнокультурної компетентності педагогічної громадськості. Результати дослідження засвідчили, що респонденти позитивно відгукнулися про такі форми роботи, як тематичні та оглядові екскурсії містом Луцьк (58%), екскурсії вихідного дня (30%), зустрічі з видатними людьми краю (54%), презентації віртуальних екскурсій, подорожей

культурно-освітнього характеру (28%), проведення мистецьких майстер-класів (76%). Близько 2/3 опитаних педагогів вказали, що використовують потенціал музеїв в організації освітнього процесу [197, с. 27].

Важливим елементом музейної педагогіки є діяльність музею освіти Волині, який відноситься до структурних підрозділів ВІППО. На базі музею з використанням музейних колекцій проводяться навчально-методичні заходи для слухачів курсів підвищення кваліфікації, зустрічі з відомими людьми, лекції-презентації, огляд тематичних виставок. Створено віртуальний екскурсійний тур музеєм. Педагоги мають можливість використовувати матеріали музейних колекцій для написання науково-дослідницьких робіт, дисертаційних досліджень, розширення власного професійного досвіду і світогляду.

Науково-педагогічними працівниками ВІППО розроблено: програму спецкурсу «Основи музейної діяльності в закладах загальної середньої освіти» та навчально-методичні матеріали до неї; методичні рекомендації з питань використання музейної педагогіки в освітньому процесі «Історико-краєзнавчі екскурсії як засіб розвитку загальнокультурної компетенції педагогів», «Шляхи розвитку загальнокультурної компетенції педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти», «Історико-культурна спадщина міста Луцька як джерело виховання учнів: інформативні матеріали для роботи вчителя», «Використання віртуальних екскурсій у професійній діяльності педагога».

Музей історії освіти Київщини, створений при КОППОК, є науково-методичним центром для науковців, методистів, вчителів-практиків, які використовують музейну педагогіку в освітньому процесі. Музейна експозиція, науково-методичні дослідження музейних педагогів використовуються під час проведення екскурсійних та лекційних занять з історії України, української мови та літератури, педагогіки, історії педагогіки та ін. На базі музею проводяться семінари, круглі столи, конференції, педагогічні читання, заняття з київщинознавства, літературні тематичні вечори для слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Музейні педагоги спільно з методистами інституту залучають освітян Київщини до музейно-педагогічних проєктів: «Заслужені вчителі України», «Педагогічні династії Київщини», «Історія однієї педагогічної родини», «Музей і школа» та ін. Важливу роль в освітньо-науковому просторі музею відіграють масові заходи, присвячені пам'ятним датам в історії українського народу, що проводяться для студентів та учителів Київщини: музейні уроки «Я громадянин України – європейської країни», «Визначні українці в світі – гордість нашої держави»; тематичне заняття «Україна – країна Гідності та Свободи»; музейне свято «Козацька держава – наша гордість і слава»; урок-реквієм пам'яті жертв голодомору 1932-1933 рр. «Пам'ять голоду, пам'ять серця»; історичну годину пам'яті «Крути: подвиг і трагедія»; семінар «Музейна педагогіка: від традицій співпраці до використання нових педагогічних технологій»; круглий стіл «Музейна педагогіка як засіб національно-патріотичного виховання учнівської молоді»; творча зустріч поетів Київщини «Я сію зерно золоті надії, правди і любові»; педагогічні читання «Упровадження ідей В. О. Сухомлинського в педагогічну практику музею історії освіти Київщини» [572, с. 85].

Науковцями Кіровоградського ОІППО була розроблена програма науково-методичного забезпечення діяльності музейних установ при закладах освіти, що передбачала активну співпрацю з державними і відомчими музеями регіону. У 2007 р. проведено обласну науково-методичну історико-краєзнавчу конференцію «Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність». Видано навчально-методичний посібник «Музей у навчальному закладі». Відкрито музей історії освіти Кіровоградщини, який був представлений на Всеукраїнському музейному фестивалі у 2011 році [358, 676]. Науковцями Черкаського ОІПОПП створено віртуальний меморіальний музей видатного українського педагога Олександра Антоновича Захаренка [82а]. Таким чином, у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників багатьох регіонів України активно впроваджуються актуальні форми і методи музейно-педагогічної діяльності.

Проаналізуємо п'ятий напрям – використання сучасних цифрових технологій у музейній освіті, оцифрування музейних колекцій та створення віртуальних

експозицій і турів. Варто наголосити, що інтерактивність та креативність сучасного музейного простору дедалі більше перетворює відвідувача музею із пасивного споглядача в активного набувача знань, співучасника процесу пізнання. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології стали якісним інструментом зближення відвідувачів з музейним середовищем, особливо у умовах дистанційного навчання, зумовленого пандемією коронавірусу та запровадженням воєнного стану [399]. У цьому контексті важливими сферами інформаційно-комунікаційної діяльності музейних закладів у системі вищої освіти, на нашу думку, були такі:

- цифровізація науково-освітньої роботи музеїв та музейних колекцій;
- створення музейних вебсайтів та інтернет-сторінок музеїв у соціальних мережах;
- створення віртуальних музеїв та віртуальних галерей;
- проведення на базі музеїв різноманітних онлайн-занять, освітніх програм;
- напрацювання сучасних моделей онлайн-освіти;
- активна взаємодія із студентською онлайн-аудиторією, зокрема розробка віртуальних музейних турів, авторських онлайн-екскурсій, онлайн-блогів, віртуальних виставок та ін.;
- збільшення комунікативного потенціалу музеїв шляхом проведення онлайн-конференцій, онлайн-зустрічей, майстер-класів, курсів, проєктів та ін.

Наведемо приклади напрацювання сучасних моделей музейної онлайн-освіти у ЗВО України у досліджуваний період.

Активно вирішують цю проблему у Харківському національному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди на базі музейного комплексу, створеного у 2022 р. як структурний підрозділ університету. До нього увійшли віртуальний музей історії ХНПУ ім. Г. Сковороди, ботанічний, зоологічний музеї, музей анатомії, музей етнодизайну, музей іграшки, музей історії науки та музей Букваря.

Віртуальний музей історії університету пропонує студентам переглянути такі експозиції: «Сторінки історії», «Григорій Сковорода: життєпис», «Історія підготовки вчительських кадрів на Харківщині у XIX – 1 третині XX ст.».

Студентами фізико-математичного факультету створено віртуальну екскурсію музеєм історії науки, що був відкритий у 2021 р. та відеоролик на платформі YouTube «Museum FMF». Для онлайн-відвідувачів музею підготовлено відеокаталог музейної колекції. Педагоги і студенти факультету дошкільної освіти створили відеогалерею музею іграшки та дидактичний відеоролик на платформі YouTube «Музей іграшки». Фахівці музею Букваря розробили віртуальне заняття, яке презентували у відеосюжеті «Музей Букваря» на платформі YouTube.

З метою вшанування пам'яті полеглих під час російсько-української війни захисників України у ХНПУ ім. Г. Сковороди створено віртуальний «Меморіал Пам'яті загиблих героїв Сковородинівського університету». В умовах повномасштабної війни музейний комплекс університету започаткував новий проєкт «Наукові та природничі музеї світу online». Він пропонує віртуальні тури дослідникам, науковцям, студентам, які під час війни продовжують дослідження різних галузей науки, але позбавлені можливості відвідувати музеї світу.

Прогресивна цифрова навчальна платформа для здобувачів освіти була створена у музейному комплексі Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, де вдало поєднуються освітній та виховний напрями музейної діяльності. В умовах пандемії коронавірусу комплекс зумів вийти на цифровий простір музейно-педагогічної діяльності. Перш за все було створено офіційному сторінку музею у соціальній мережі Facebook. Її постійним контентом стали старовинні світлини, унікальні документи, вікторини, акції, інтерактивні флешмоби, відеосюжети та онлайн-ігри з метою популяризації історичної спадщини університету. Підписники вебсторінки мали змогу стежити за актуальними новинами з музею, елементами експозицій та виставок. В оновленому у 2020 р. музеї О. Бекетова мультимедійні технології дають змогу переглядати презентації, відеосюжети про життя науковця, інтерактивні карти, сімейні світлини та інші матеріали [161] (Додаток Г.12).

Прикладом інноваційної діяльності музеїв ЗВО у сфері цифровізації став музей історії НУ «Острозька академія». Упродовж 2023 р. тут реалізовано проєкт «Цифровізація мистецьких колекцій музею історії Національного університету

«Острозька академія», що переміг у програмі «Діджиталізація» від Українського культурного фонду. Оскільки з початком повномасштабної війни найбільш цінні університетські колекції були переміщені у сховище, постала потреба відтворити мистецькі артефакти у цифрових копіях. Тому фахівцями було створено онлайн-галерею, у якій представлено цифрові копії 108 творів мистецтва, об'єднаних у три віртуальні авторські колекції: живописні роботи мистецтвознавця Володимира Овсійчука (1924-2016), колекція скульптур Петра Капшученка (1915-2006) і колекція скульптур Міртали Пилипенко (1929-2017). Створення цифрових колекцій та підготовка музейними фахівцями детальних каталогів оцифрованих творів мистецтва дали змогу їх вивчати і використовувати в навчальному процесі, забезпечили вільний доступ до мистецьких творів не лише студентів НУ «Острозька академія», а й громадськості. Завдяки віртуальним колекціям, розміщеним на вебсайті музею історії НаУОА, можна популяризувати українську культуру і за межами нашої країни [357].

Важливо зазначити, що на вебплатформі «Музейний портал», створеній для популяризації музейної справи, науки і культури України та світу, розміщено 25 віртуальних турів музеями ЗВО нашої країни. Серед них представлено такі заклади вищої освіти: КНУ ім. Т. Шевченка (музей історії університету, археологічний музей, геологічний музей); НУБіП (музей історії університету, музей історії факультету агробіосистем, музей ґрунтознавства і геології, музей анатомії, музей лісових звірів та птахів); КПІ ім. І. Сікорського (Державний політехнічний музей); НУФВСУ (музей історії університету); НАУ (Державний музей авіації, музей історії університету); НМУ ім. О. Богомольця (музей кафедри анатомії людини); КНЛУ (музей історії університету); КНЕУ ім. В. Гетьмана (музей історії університету); КСУ ім. Б. Грінченка (музей Бориса Грінченка); НУХТ (музей історії університету); КДАДПМД ім. М. Бойчука (музей-архів дипломних робіт); НаУКМА (музей Івана-Валентина Задорожного); ЛНУ ім. І. Франка (музей рудних формацій, зоологічний музей); НФУ (музей історії університету); ХФТІ (виставка-музей наукових досягнень); ХНУРЕ (музей історії університету); ВНТУ (музей історії університету) [81].

Таким чином, музейні педагоги ЗВО за допомогою цифрових технологій прагнуть модернізувати музеї та музейні експозиції з метою зацікавити студентську молодь частіше відвідувати музеї.

Висвітливо шостий напрям – розробка і реалізація спільних музейно-педагогічних проєктів з національними, державними, комунальними, приватними музеями України та свого регіону. З цією метою розглянемо перспективний досвід організації різних форм освітньо-виховної і культурно-просвітницької діяльності таких музеїв зі студентською молоддю нашої країни.

Закарпатський музей народної архітектури та побуту – один із перших в Україні музеїв під відкритим небом (скансен) – тісно співпрацює з кафедрою археології, етнології та культурології Ужгородського національного університету. Основними формами такої співпраці є тематичні лекції-екскурсії, лекції-презентації музейних видань, тематичні відеолекції, майстер-класи, квести, допомога у самостійній роботі студентів, використання музею як бази навчальної практики студентів. Музейні педагоги у взаємодії з викладачами ЗВО доносять до молоді знання про культуру, історію, природу Закарпатського краю.

Багато років наукові співробітники музею спільно з викладачами та студентами-істориками проводять комплексні наукові експедиції різними районами Закарпаття, зокрема на Мукачівщині, Виноградівщини, Рахівщині, Тячівщині та ін. За результатами щорічних експедицій з 2016 року видається науковий збірник «Етніка Карпат», концепцію якого розробили науковці УжНУ В. Коцан та П. Леньо. Мета видання – популяризація зібраної інформації у формі наукових статей та вибраних студентських інтерв'ю, характеристика матеріальних артефактів, якими поповнилися музейні збірки лабораторії етнології, фольклористики і краєзнавства УжНУ та музею народної архітектури і побуту. Варто підкреслити, що «Етніка Карпат» стала «друкованим майданчиком, де студенти отримують можливість опублікувати результати досліджень своїх перших пошуків в етнографічному полі» [293, с. 188].

Провідними формами музейної комунікації у Педагогічному музеї України (м. Київ) є тематичні та оглядові екскурсії експозицією та тимчасовими

виставками, інноваційні навчальні проєкти, новаторські програми для дітей та молоді, музейні заняття, лекції, круглі столи, тематичні зустрічі, акції та ін. Зі студентами педагогічних ЗВО на базі музею проводяться музейні заняття, на яких здобувачі вищої освіти наочно закріплюють курс з історії педагогіки. Спільно з кафедрою педагогіки та психології КСУ ім. Б. Грінченка проводяться історико-педагогічні студії, в яких активну участь беруть як студенти, так і науковці музею та викладачі університету. Засідання студій проходять в експозиційній залі музею, що сприяє ефективній музейній комунікації. Музейні пам'ятки, які розташовані у залі і є предметом обговорення, підсилюють інтелектуальне сприйняття матеріалу учасниками студій та емоційний вплив від прослуханих повідомлень і доповідей з тієї чи іншої теми [45].

На сайті Педагогічного музею України діє проєкт «Електронний ресурс «Музейна педагогіка», який є платформою для комунікації музейників, педагогів, науковців та широкої громадськості. Тут вперше в Україні зібрано, систематизовано і висвітлено в єдиному інтернет-ресурсі різноманітні види наукових джерел з музейної педагогіки та матеріали перспективного досвіду практичної діяльності музейників і педагогів. Користувачі сайту мають можливість ознайомитися з організаційно-методичними, науковими та змістовими лініями функціонування музеїв різних профілів та надати власні матеріали з досвіду роботи [393]. У 2016 р. на базі Педагогічного музею України проведено засідання круглого столу з проблеми «Музейна педагогіка: український вимір» в межах програми «Музейна педагогіка в Україні».

Рівненський обласний краєзнавчий музей (РОКМ) використовує нестандартні і креативні методи роботи з молоддю, інформаційні та мультимедійні технології, елементи інтерактивності. Фахівці закладу прагнуть довести, що музей – «це цікавий простір для навчання, обміну ідеями, експериментування і творчості» [718, с. 167]. Ними розроблено і апробовано «Освітні програми» для дітей шкільного віку та для студентів. Слід відзначити перспективний досвід плідної співпраці музею зі студентами ЗВО міста Рівне та студентами НУ «Острозька академія». Вона відбувалася у таких формах: тематичні освітні екскурсії та заняття,

навчальна практика в музеї, участь у музейних презентаціях, краєзнавчих заходах. Варто зазначити, що для студентської молоді у 2016 р. в РОКМ було проведено 159 заходів, якими охоплено 2610 здобувачів освіти, у 2017 р. проведено 123 заходи, якими охоплено 1904 студенти [718, с. 167].

Упродовж 2010-2019 рр. музейні педагоги РОКМ пропонували для студентської молоді різнопланові тематичні екскурсії природознавчої та історичної тематики. Серед них – «Природні багатства Рівненської області», «Птахи і ссавці Рівненщини», «Водойми. Мешканці водойм», «Корисні копалини нашого краю», «Екологічна характеристика Рівненської області», «Старе Рівне», «Битва під Берестечком», «УПА (Українська Повстанська Армія)», «Музейний арсенал (виставка зброї)», «Творці історії» та ін. Крім того, були апробовані екскурсії літературної, етнографічної і мистецької тематики: «Волинські шляхи Т. Г. Шевченка», «Волинський іконопис XIII – XVII ст.», «Волинський портрет», «Палац Любомирських у Рівному», «Основні заняття і ремесла жителів Рівненщини», «Волинська писанка» та ін. [230]. Культурно-освітня діяльність РОКМ спрямована не лише на одноразове спілкування зі студентською аудиторією, але й на систематичну і довготривалу взаємодію. З цією метою практикуються такі форми роботи, як «День студента в музеї», музейні свята, музейні проєкти, музейні марафони, музейні виставки, конференції, читання, семінари, круглі столи, презентації друкованих видань, майстер-класи та ін.

Особливу увагу звертаємо на розробку унікальної системи виїзних студентських практик науковцями кафедри нової і новітньої історії ОНУ ім. І. Мечникова. Головною метою таких практик визначено не лише знайомство молоді з експозиціями окремих музеїв, але й долучення до «живої історії». З 2006 року для студентів історичного факультету така практика проводилась із виїздом до міста Київ, де здобувачі освіти мали можливість отримати достатньо широку уяву про світ музеїв, розширити загальногуманітарний кругозір, ознайомитися з основами музейної справи.

Групи практикантів упродовж двох тижнів перебування в столиці України відвідували близько 20 музеїв, музейних комплексів, історико-архітектурних

заповідників і їхніх філій. Після проведення екскурсій студенти разом з викладачами проводили аналіз тематики і принципів побудови музейних експозицій, роботи екскурсоводів, правил комплектування музейних фондів, інноваційних методів музейної справи. Закінчивши практику, студенти здавали звітність у формі щоденника спостережень та підсумкового звіту. Зміст звітної документації та бесіди зі студентами-істориками дозволяли викладачам кафедри нової і новітньої історії зробити висновок про те, що в цілому музейна практика дає здобувачам освіти базові уявлення про музеї, музейну педагогіку і збагачує їхній культурний кругозір [707].

Таким чином, взаємодія ЗВО з музейними установами регіону та країни сприяє поглибленню освітньо-культурологічного простору для формування музейної культури студентської молоді.

Проаналізуємо сьомий напрям – розробка нових музейних проєктів з метою пошуку шляхів дієздатності музейних закладів ЗВО в умовах російсько-української війни. Варто наголосити на важливості збереження музейних колекцій та академічної спадщини для майбутніх поколінь студентів під час повномасштабного російського вторгнення. Адже за даними МКСК України станом на вересень 2025 р. через російську агресію в Україні зруйновано та пошкоджено 1599 пам'яток культурної спадщини та 2415 об'єктів культурної інфраструктури, серед них 133 музеїв та галерей [581].

Аналіз діяльності університетських музеїв в умовах війни доводить, що музеї ЗВО не були готові до повномасштабного воєнного вторгнення, оскільки був відсутній механізм цілеспрямованого забезпечення коштів для захисту таких музеїв і колекцій. Упродовж 2022-2025 рр. були зруйновані або пошкоджені корпуси та музеї багатьох університетів Маріуполя, Харкова, Миколаєва, Чернігова, Сум, Херсона та ін. Однак, науковці та музейні педагоги зуміли у складних умовах розпочати роботи з відновлення діяльності багатьох музеїв, виставок, галерей.

Значних зусиль докладають співробітники музею історії ХНУ ім. В. Каразіна для відновлення роботи установи. З початком російської агресії у 2022 р.

співробітники музею змушені були виїхати, а будівля університету, в якій розташовувався музей, зазнала часткових руйнувань. Хоча експозиція музею майже не постраждала, частина експонатів, переважно документи, зазнали шкоди. Тому перед адміністрацією університету постало завдання забезпечити зберігання експонатів у спеціальних умовах та організувати їх відновлення. Важливо, що музейні педагоги в умовах війни започаткували нові мультимедійні проєкти – інтерактивні виставки на теми «Небесні каразінці» і «Визначні місця пам'яті ХНУ ім. В. Каразіна», які розміщені на сторінці університету у Фейсбуці та на вебсайті ЗВО. Перший проєкт розповідає про вихованців університету, які загинули у боротьбі проти російської агресії. Наступний – про відомі місця пам'яті університету, його приміщення, корпуси, що були зруйновані внаслідок російських обстрілів – будівлі фізико-технічного, економічного факультетів, Інституту державного управління, бази практики в Ізюмському та Чугуївському районах.

Слід підкреслити і науковий подвиг фахівців музею археології й етнографії Слобідської України ХНУ ім. В. Каразіна, який завжди вражав відвідувачів багатством експозиції та сучасним оформленням. Незважаючи на те, що приміщення музею розташовані нижче першого поверху в головній будівлі університету, тобто у відносній безпеці, його фонди також зазнали шкоди від обстрілів міста. Адже був затоплений підвал університетської будівлі, внаслідок чого постраждали музейні фонди, що там зберігалися. Інше фондове сховище музею, яке розташоване у будинку Музею природи, також зазнало значних ушкоджень. Не постраждала лише частина археологічної колекції, що була розміщена у виставковій залі.

За допомогою волонтерів упродовж півроку тривала робота з порятунку затоплених артефактів. Міжнародні партнери допомогли придбати матеріали для ремонту музейних приміщень та сканери, які дозволяли почати повне оцифрування експонатів, у тому числі документів, кіноплівок, фондів. В умовах війни довелося зняти з експозиції справжні археологічні знахідки, а замість них виставити муляжі й макети. Завдяки зусиллям фахівців музей археології й етнографії Слобідської України відновив освітньо-культурну діяльність, проводяться екскурсії для

студентів і школярів Харкова, працює археологічний гурток для дітей шкільного віку. Музейними педагогами підготовлено нову виставку, присвячену археології Харківщини. Науковці музею працюють у різних міжнародних проєктах, у тому числі з чеськими, естонськими, італійськими колегами на базі колекцій археологічного музею. Під керівництвом директорки музею І. Шрамко розроблено багато планів, ідей, проєктів щодо вдосконалення експозиції музею, однак їх реалізація буде здійснюватися у повоєнний період [691].

У Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія» в 2022 р. на базі музейного комплексу почалася реалізація науково-дослідного проєкту, присвяченого збору, аналізу та зберіганню свідчень очевидців, присвячених зміні освітніх практик у період війни. Респондентами стали викладачі, учителі, студенти, школярі і батьки, які поділилися своїми враженнями і сприйняттям навчального процесу перших місяців війни. Музейні педагоги розпочали роботу над систематизацією та описом усіх матеріалів дослідження, які в перспективі будуть використані у наукових публікаціях викладачів, аспірантів, студентів та під час розробки нової концепції музейної експозиції. Науковці К. Астахова та Н. Коваленко підкреслюють, що музею вдалося зібрати «унікальний пласт індивідуальних вражень учасників освітнього процесу, через які буде поступово усталюватися колективна пам'ять» [12, с. 283].

Ще одним науковим проєктом музею історії ХГУ «НУА» став збір колекції авторських фотографій, присвячених життю Харкова та університету у період воєнного часу. Він отримав назву «Харків та НУА після 24.02.22». Мета цього музейного проєкту – зібрати і систематизувати якомога більше фотоматеріалів, що документують «не тільки жахливе обличчя війни у вигляді руйнувань, а всі аспекти життя міста та освітньої інституції» [12, с. 284]. Матеріали колекції, яка нараховує сотні світлин, зроблених викладачами, студентами, школярами будуть використані у процесі оновлення експозиції та зафіксовані у «Літописі», що ведеться та зберігається в музеї, а також стануть предметом наукових досліджень.

Внаслідок російського вторгнення і масштабних руйнувань був повністю знищений весь фонд музею історії та археології Маріупольського державного

університету. Однак після релокації закладу до Києва в 2022 р. академічна спільнота прийняла рішення про відновлення його діяльності та створення віртуальної музейної платформи. Вона буде висвітлювати історію МДУ, зберігатиме пам'ять про 267 членів академічної спільноти – викладачів, студентів, співробітників і випускників університету, які загинули або зникли безвісти внаслідок російської агресії [359].

У 2024 р. науковці Херсонського державного університету (ХДУ) організували евакуацію колекцій зоологічного та археологічного музеїв через масштабні руйнування головного корпусу ХДУ. Унікальні колекції потребують захисту і збереження, тому їх переміщено до м. Івано-Франківська, де на базі Карпатського національного університету ім. В. Стефаника відновив свою роботу ХДУ [428] (Додаток И.11).

Таким чином, на сучасному етапі формування освітнього простору ЗВО в умовах орієнтації на креативну парадигму музейна педагогіка стала технологією, що забезпечує підвищення інтересу здобувачів освіти до навчального процесу, урізноманітнення форм і методів проведення занять, формування музейної культури молоді. У досліджуваний період набули актуальності питання взаємодії різнопрофільних музеїв зі студентською молоддю, упровадження музейно-педагогічних програм та інтегрованих курсів в освітній процес ЗВО, створення музейно-виставкових просторів, використання сучасних цифрових технологій в музейно-педагогічній діяльності. Навіть під час повномасштабного вторгнення музеї ЗВО України започатковують нові проєкти, а музейні фахівці, педагоги спільно з науково-педагогічними та студентськими колективами докладають максимум зусиль для збереження та поповнення академічної та культурно-історичної спадщини нації.

3.2. Розвиток музейно-педагогічної діяльності у Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника

Музейна педагогіка широко використовується в освітньому процесі Карпатського національного університету імені В. Стефаника. Тут функціонує декілька науково-пізнавальних музеїв, створених зусиллями викладачів і студентів, серед яких – музей історії університету (раніше – музей освіти Прикарпаття), музей декоративно-прикладного мистецтва, зоологічний музей, музей навчально-наукового Юридичного інституту, музей кафедри історії України, музей археології Прикарпаття, музей «Історія визвольних змагань українців» Коломийського навчально-наукового інституту, музейна кімната «Видатні педагоги Прикарпаття», музейно-виставний простір «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни» (Додаток И).

Музей освіти Прикарпаття був відкритий у 1980 році до 40-річчя заснування Івано-Франківського педагогічного інституту. Він був одним із перших музеїв такого профілю в Україні. Значну роботу щодо організації музею та налагодження його діяльності здійснили викладачі-науковці історичного факультету: Б. Гаврилів, Ю. Угорчак, Я. Мельничук, І. Цепенда. Експозиція музею складається з декількох розділів, що розкривають історію шкільництва й освіти Прикарпаття на різних етапах історичного розвитку. У фондах музею зберігається сотні документів, фотографій, книг та інших пам'яток історії розвитку освіти на Прикарпатті. На експозиційній площі розміщено понад 1000 експонатів, а всього у фондах музею – понад 3 тисячі експонатів, значна частина яких є оригінальними, а деякі – унікальними [95a].

Експозиція музею має великі можливості для національно-патріотичного, морального та громадянського виховання студентської молоді, що особливо актуально у період сучасної російсько-української війни. Так, у розділі «Школа і освіта під час Першої світової війни і міжвоєнного періоду» представлено матеріали про педагогів, студентів та учнів старших класів, які воювали у складі легіону Українських Січових Стрільців, а пізніше – Української Галицької Армії.

Серед них – відомі прикарпатці Ю. Шкрумеляк, О. Бабій, М. Галушинський, Н. Гірняк, Г. Коссака, А. Лотоцький, О. Турянський. На стендах демонструються фотографії сільських і міських шкіл, учнів та вчителів того періоду, курсів «Рідної Школи», шкільна документація, підручники 1920-1930-х рр., шкільне приладдя, періодичні видання міжвоєнного періоду.

Розділ «Школа і освіта на Івано-Франківщині радянського періоду (1939-1991 рр.)» розповідає про боротьбу радянських і партійних органів з так званим українським буржуазним націоналізмом серед місцевого населення, зокрема, інтелігенції. Підсумком цієї страшної боротьби на Західній Україні стало знищення впродовж 1939 року 35 тисяч її представників, серед них значної кількості вчителів [95а, с. 9]. На стендах демонструються фотографії репресованих вже у післявоєнні роки письменників-педагогів О. Дучимінської, І. Федорака, вчителів К. Надольської, М. Захарко, М. Бриндзей в таборах Мордовії, Іркутської області, а також документи, речі, виготовлені ними у таборах.

Експозиція розділу «Школа і освіта у незалежній Україні» розповідає про становлення національної школи на Прикарпатті, систему освіти сьогодення, мережу шкільних закладів області, позашкільну роботу. Демонструються методичні матеріали, видані на допомогу вчителям обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, обласна педагогічна преса, список лауреатів премії імені Марійки Підгірянки. Представлено експонати про діяльність обласних станцій юних натуралістів, техніків, туристів, будинків дитячої творчості, музичних, художніх, спортивних шкіл, дитячих таборів відпочинку і санаторіїв. Розповідається про освітню діяльність професійно-технічних, середніх спеціальних, вищих закладів освіти Івано-Франківщини у період незалежності.

Пізнавальне значення має знайомство молоді з розділом «Історія Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника». Навчальний заклад розпочав роботу у березні 1940 р. як Станіславський вчительський інститут. 26 серпня 1992 р. Указом Президента України на базі Івано-Франківського державного педагогічного інституту утворено Прикарпатський університет імені В. Стефаника, якому у 2004 р. присвоєно статус національного.

У 2025 р. на базі ПНУ ім. В. Стефаника утворено Карпатський національний університет імені Василя Стефаника. Сьогодні КНУВС – провідний заклад вищої освіти Івано-Франківської області, поліфункціональний навчальний комплекс. Він об'єднує розгалужену мережу структурних підрозділів: 12 факультетів, 4 навчально-наукових інститути, коледж, 10 наукових лабораторій, 23 навчально-наукових центрів. На 78 кафедрах університету працює 815 викладачів, серед них 174 доктори наук, професори. За усіма напрямками і спеціальностями тут здобувають освіти 17,2 тис. студентів [191a].

Слід підкреслити, що на базі музею освіти Прикарпаття проводяться навчальні екскурсії для студентів та школярів, тематичні та ювілейні виставки, зустрічі з відомими педагогами рідного краю. Музей надає методичну допомогу у створенні громадських і шкільних музеїв, консультує викладачів університету, студентів, вчителів та учнів з питань розвитку освіти на Прикарпатті, проводить широку пошукову, науково-дослідницьку та просвітницьку діяльність. На його базі ведуть наукову роботу викладачі, студенти Прикарпаття та інших областей України, проводяться наукові конференції і семінари, заняття студентів університету з історичного краєзнавства та музеєзнавства. Молоде покоління завдяки знайомству з музейними артефактами має можливість краще зрозуміти історичний шлях національної освіти, її значення у розбудові Української держави [189, 191, 354] (Додаток II.1).

У 2023 р. музей освіти Прикарпаття був реорганізований у музей історії Прикарпатського (Карпатського) національного університету ім. В. Стефаника. Відповідно до Положення про новий музей, його основними завданнями є:

- «сприяння вдосконаленню навчально-виховного процесу та професійної підготовки студентської молоді засобами позааудиторної роботи, розвитку її творчих інтересів до пошукової, краєзнавчої та науково-дослідницької діяльності, формуванню у підростаючого покоління розуміння нерозривного взаємозв'язку минулого, сучасного й майбутнього України, ролі та значення університетської освіти;

- допомога педагогічному колективу Університету у впровадженні нових, нетрадиційних форм роботи за інтересами;
- участь у формуванні, збереженні та раціональному використанні Музейного фонду України;
- проведення культурно-освітньої роботи серед студентської молоді та інших верств населення з метою популяризації Університету як одного з найпрестижніших закладів вищої освіти України» [519].

Документ визначив також основні напрями діяльності музею:

- «використання фондів Музею в освітній, виховній і науковій діяльності Університету з метою розширення і поглиблення професійної підготовки майбутніх фахівців культурно-просвітницькими засобами; надання допомоги науково-педагогічному колективу Університету у впровадженні активних форм роботи зі студентами;
- комплектування, облік, наукова систематизація, збереження, популяризація музейних колекцій, інших об'єктів матеріальної і духовної культури, які документують історію розвитку Університету та мають історичну, наукову та меморіальну цінність;
- систематичне створення експозиції та виставок, поповнення музейних фондів;
- популяризація пам'яток історії Університету, проведення культурно-освітньої роботи серед студентської молоді, інших верств населення м. Івано-Франківська та Прикарпаття, формування в молоді соціально-громадського досвіду на прикладах історичного минулого Університету та України;
- здійснення профорієнтаційної роботи для залучення абітурієнтів до вступу на навчання в Університеті» [519] (Додаток Г.1).

Музей навчально-наукового Юридичного інституту був відкритий у 2017 р. з ініціативи його першого декана, доктора юридичних наук, професора кафедри трудового, екологічного та аграрного права Олега Вівчаренка. У фондах закладу зібрано близько однієї тисячі експонатів, серед яких – документи, світлини, література, альманахи кафедр та інші матеріали [185].

Стенди та вітрини музею відображають головні етапи становлення Юридичного інституту, розповідають про наукові школи В. Луця, В. Васильєвої, П. Фріса, Н. Кобецької, а також про освітньо-наукові проєкти, наукові видання, діяльність Юридичної клініки, яка надає безкоштовну правову допомогу соціально вразливим жителям Прикарпаття. Викликає зацікавлення розділ експозиції про відомих випускників структурного підрозділу та діяльність Асоціації випускників Юридичного інституту. На базі музею проводяться години академнаставника, профорієнтаційні заходи з учнями, зустрічі з іноземними делегаціями, зустрічі з випускниками, лекції з історії становлення і розвитку Юридичного інституту та ін. Упродовж своєї діяльності музей «став осередком освіти, професійного та патріотичного виховання, сприяє формуванню нової генерації правників, забезпеченню духовної єдності поколінь» [363] (Додаток И.3).

Варто висвітлити і такий інноваційний досвід музейно-освітньої роботи у КНУВС, як відкриття у 2024 р. музейно-виставкового простору в рамках проєкту «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни». Ідея його створення виникла у команди студентів факультету історії, політології і міжнародних відносин, які взяли участь у «Школі грантового менеджменту для студентів». Після групового навчання команда отримала можливість подати заявку на грант в розмірі 10 тисяч гривень. Успішний захист музейного проєкту увінчався перемогою, отримані кошти допомогли реалізувати творчий задум молоді.

Музейно-виставковий простір «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни» став своєрідним символом незламності та вдячності і пошани до захисників країни. Адже 17 колишніх студентів-істориків віддали своє життя, захищаючи Україну від російської агресії. На стендах розміщені їхні фотографії, в експозиції – особисті предмети і речі полеглих захисників. Розроблений проєкт має на меті проведення інформаційно-просвітницьких заходів про хід російсько-української війни та інші актуальні теми, лекції, зустрічі з воїнами Збройних Сил України, ветеранами, збір коштів для потреб фронту [82] (Додаток И.4).

Музейна педагогіка стала пріоритетною сферою діяльності відомого вченого-історика, академіка, доктора історичних наук Володимира Грабовецького (1928-

2015). Він був ініціатором відкриття у 1995 р. історико-меморіального музею Олекси Довбуша, експозиція якого побудована на матеріалах з приватної колекції цього вченого. Студенти, що відвідують з навчальною метою музей, мають змогу ознайомитися з письмовими документами, картами, схемами, які ілюструють становище Галицького краю у XVIII ст. Помітне місце в експозиції посідають різні види зброї, одяг, оригінальні речі опришків, а також твори художників, скульпторів, композиторів, письменників про народного месника Олексу Довбуша (1700-1745). У 1997 р. музейний заклад отримав статус державного і зараз є одним із найпопулярніших музеїв Івано-Франківська [279] (Додаток И.5).

Музей кафедри історії України і методики викладання історії був створений з ініціативи В. Грабовецького у 2000 р. Тут експонуються видання викладачів кафедри та її випускників: монографії, брошури, науково-популярні видання викладачів, навчально-методичні розробки та посібники, історико-краєзнавчі праці випускників (більше 300 видань). Крім того, зберігаються примірники фахових видань факультету – «Вісника Прикарпатського університету. Серія «Історія» (з 1998 р.), всеукраїнського наукового і культурно-просвітнього краєзнавчого часопису «Галичина» (з 1997 р.) та наукового журналу з проблем карпатознавства «Карпати: людина, етнос, цивілізація» (з 2007 р.) [183].

Науковці КНУВС надають кваліфіковану методичну допомогу територіальним громадам, закладам освіти і культури у процесі створення нових музеїв. Доктор історичних наук, професор Сергій Адамович входив до оргкомітету зі створення у 2020 р. Музею депортації українців у XX ст. в с. Брошнів-Осада (Калуський район). Науковець наголошує на унікальності такого закладу, оскільки «на сьогодні в Україні не існує музею, що комплексно відтворював би страхіття депортацій, яких зазнали українці в 40-50-х рр. XX ст.» [561]. Музей депортації українців, висвітлюючи трагічні події історичного минулого, став важливою складовою у справі виховання патріотизму студентської молоді Прикарпаття, його експозиції «розповідають про українців, які в жахливих умовах депортаційних процесів виявляли найкращі людські якості, не зраджували своїх переконань і залишалися вірними своїй нації, Церкві та Україні» [561].

Упродовж досліджуваного періоду перспективний досвід музейно-педагогічної діяльності нагромаджено на факультеті історії, політології і міжнародних відносин, факультеті туризму, факультеті природничих наук, факультеті філології, педагогічному факультеті, навчально-науковому юридичному інституті, навчально-науковому інституті мистецтв та ін. У цьому контексті варто відзначити роботу колективів кафедр, факультетів та інститутів, спеціалізованого кабінету «Історико-культурна спадщина Карпатського регіону України», навчально-виробничих лабораторій «Історія туризму та дозвілля Галичини», «Активних видів дозвілля», «Технології екскурсійної та анімаційної діяльності», «Управління та регіональних особливостей соціокультурною діяльністю».

Проблеми музеєзнавства, музейної комунікації, використання потенціалу музеїв в освітньому процесі досліджуються такими науковими підрозділами КНУВС, як Навчально-науковий інститут українознавства, Навчально-науковий центр досліджень українського національно-визвольного руху імені професора Олександра Карпенка, Науково-дослідний інститут історії, етнології і археології Карпат, Творча навчально-наукова лабораторія «Гірська школа Українських Карпат». Питання вдосконалення музейної освіти студентської молоді розглядалися під час проведення традиційних краєзнавчих конференцій – «Грабовецьких читань», «Педагогічних читань на пошану Богдана Ступарика», а також на сторінках періодичних наукових видань університету – «Галичина», «Карпати: людина, етнос, цивілізація», «Карпатський край», «Гірська школа Український Карпат», «Освітні обрії», «Етнос і культура», «Освітній простір України», «Українознавчі студії», «Вісник Прикарпатського університету».

Налагоджено тісну співпрацю з регіональними музеями, зокрема такими як: Івано-Франківський краєзнавчий музей, Музей мистецтв Прикарпаття, обласний музей визвольної боротьби ім. Степана Бандери, музей Олекси Довбуша, Літературний музей Прикарпаття, музей Небесної Сотні, музей науки «Нова Енергія», Національний музей народного мистецтва Гуцульщини і Покуття, Меморіальний комплекс «Дем'янів Лаз», музей історії Давнього Галича,

Русівський літературно-меморіальний музей Василя Стефаника, музей «Гуцульщина» у с-щі Верховина, музей історії міста Коломиї та ін. [184, 188] (Додаток И).

Науковці університету у досліджуваний період доклали зусиль для дидактичного забезпечення вивчення основ музейної та музейно-педагогічної діяльності здобувачами освіти. З цією метою підготовлено і видано навчальні і методичні посібники, рекомендації, путівники. Серед них: «Народний музей освіти Прикарпаття» (Б. Гаврилів, Ю. Угорчак, І. Цепенда, 1995) [95а], «Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв» (В. Великочий, Н. Гасюк, 2005) [70], «Музей освіти Прикарпаття» (Ю. Угорчак, Б. Гаврилів, 2007) [665а], «Туризм і краєзнавство в школі» (Т. Маланюк, 2009) [306а], «Пам'ятка для збору етнографічних матеріалів» (О. Дрогобицька, М. Паньків, 2014) [149а], «Музейна практика» (О. Дрогобицька, 2019) [149], «Музейно-галерейна справа та виставкова діяльність» (П. Кузенко, 2021) [281] та ін. (Додаток И.12).

У межах музейно-освітньої діяльності колектив Інституту туризму університету з 2003 р. налагодив співпрацю з новоствореним Регіональним туристично-інформаційним центром (РТІЦ) м. Івано-Франківська. У 2004 р. Інститут туризму спільно з РТІЦ та Радою з туризму Карпатського регіону за підтримки Агентства США з Міжнародного Розвитку (USAID) брав участь у реалізації проекту «Розширення бізнес-можливостей розвитку музейної справи» [70].

Практично-діяльнісна спрямованість музейної освіти у КНУВС забезпечувалася у досліджуваний період організацією музейної практики для студентів спеціальностей «Історія», «Філософія», «Туризм», «Середня освіта (Мистецтво. Образотворче мистецтво)». Зокрема, у 2014 р. 62 студенти II курсу Інституту історії, політології і міжнародних відносин проходили музейно-архівну практику на базі Івано-Франківського краєзнавчого музею та Державного архіву Івано-Франківської області. Під час практики студенти ознайомилися «з основними принципами роботи краєзнавчого музею, організацією музейної справи

в Україні, функціональною структурою краєзнавчого музею, науковою організацією виявлення, комплектування, обробки, зберігання, публікації та інших форм використання музейних експонатів» [170]. Після завершення практики студенти оформили та представили необхідну документацію: звіт, щоденник, тематико-експозиційний план, текст екскурсії музеєм, реферат.

У 2019 – 2020 н.р. студенти I курсу філософського факультету під керівництвом викладачів кафедри філософії, соціології і релігієзнавства проходили музейну навчально-ознайомчу практику тривалістю 2 тижні (всього – 90 год., з них 60 год. – аудиторних, 30 год. – самостійна робота). Базою проведення практики стали Івано-Франківський краєзнавчий музей, музей мистецтв Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), музей родинних професій (м. Івано-Франківськ). Відповідно до навчального плану практики проведено навчально-ознайомчу екскурсію «Відділи і експозиції краєзнавчого музею», бесіди-консультації з участю провідних спеціалістів краєзнавчого музею і музею мистецтв «Особливості роботи екскурсовода, наукового працівника музею», «Робота над створенням виставки», «Музейна справа і активізація відвідувачів», «Музейна справа і реклама», «Музейна справа і мистецько-культурні заходи». У приватному музеї родинних професій проведено екскурсію «Створення і діяльність музею родинних професій» та бесіду «Особливості організації і експозиції приватних колекцій. Музейні експозиції» [604].

Варто відзначити, що значне зацікавлення у студентів університету викликали музейні виставки, що експонувалися в Івано-Франківському краєзнавчому музеї, зокрема: «Історія української еміграції в Америці» (1996 р.); «Карпатський Хребет», «Перший Український Парламент», «З історії станіславівської преси та книгодрукування» (1997 р.); «Галичу – 1100», «До 80-річчя ЗУНРу», «Наше місто (малярство, графіка, фото)» (1998 р.); «Світ писанок», «Епоха Данила Галицького», «Станіславів – столиця ЗУНР», «Фотохроніка Помаранчевої революції» (2003-2005 рр.); «Побут міста Станіслава кінця XIX – початку XX ст.», «Мої Карпати. Гори і люди», «Героїчні сторінки літопису УПА»,

«Народний одяг Прикарпаття», «Дні Європи в Україні», «Нескорені – до 100-річчя Романа Шухевича», «Галицька ікона» (2006-2008 рр.) та ін. [425-427].

Відзначимо, що реалізація перспективних завдань з поглиблення музейної освіти та музейної культури студентської молоді, обґрунтування місця та ролі музейної педагогіки в процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти вимагає визначення критеріїв та показників готовності студентів до вивчення духовної і матеріальної культурної спадщини народу засобами музейної діяльності. Тому проблема забезпечення сприятливих педагогічних умов, що сприяють інтеграції музейної спадщини в освітню практику ЗВО, зумовила проведення нами в 2023-2024 навчальному році експериментального дослідження, яке стало основою розробки «Методики вивчення ролі музейної педагогіки у формуванні особистості сучасного студента».

Мета дослідження – з'ясувати роль музейної освіти і музейної культури у формуванні особистості сучасного студента; вивчити вплив освітнього середовища музеїв на соціально-педагогічну адаптацію здобувачів вищої освіти та фахову підготовку майбутніх спеціалістів; визначити рівень обізнаності студентів КНУВС щодо можливостей використання потенціалу музейних закладів Івано-Франківська у процесі самовиховання та самовдосконалення; вдосконалити методику ознайомлення студентів з різними аспектами музейної спадщини і музейної діяльності під час вивчення дисциплін загального і професійного циклів; дослідити значення музеїв, музейних комплексів, меморіалів для духовного життя українського суспільства в епоху глобальних викликів та, зокрема, повномасштабної російської агресії; розробити основні напрями розвитку музейної педагогіки в системі вищої освіти України на сучасному етапі.

Для вирішення завдань експериментального дослідження нами використано метод анкетування, яким було охоплено 162 студенти освітніх рівнів «бакалавр» і «магістр», що навчалися на факультеті філології, педагогічному факультеті та факультеті історії, політології і міжнародних відносин університету. Запропонована анкета на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента» містила 16 запитань, серед яких були прямі закриті питання та

запитання, що стимулювали до висловлювання власних пропозицій, зауважень, думок щодо музейної комунікації та музейного досвіду молоді (Додаток К.3).

Запропоновані питання анкетного опитування мали на меті з'ясувати, чи мали студенти досвід відвідування музеїв або участі у музейних гуртках у шкільному віці, з якого віку варто, на думку респондентів, залучати дітей до відвідування музейних закладів та формувати музейну культуру підростаючого покоління (питання 2-6). Анкета допомогла з'ясувати, музеї якого профілю і виду найбільше цікавлять сучасну студентську молодь (питання №7) та які відомі музеї міста Івано-Франківська здобувачі освіти хотіли б відвідати в першу чергу (питання №8).

Важливим стало з'ясування проблем ефективності навчальних і виховних занять у музеях, впливу музейно-педагогічних занять і проєктів на формування ключових компетентностей і рис характеру студентів (питання 9-11). Наступний блок запитань дав змогу глибше дізнатися, якими якостями (рисами) повинен володіти сучасний музейний педагог та які музейні проєкти і програми приваблюють сучасну молодь (питання 12-15). Важливе значення для з'ясування інтересів здобувачів освіти та вдосконалення освітнього процесу ЗВО мало запитання про те, які навчальні курси, пов'язані з музеєзнавством та музейною педагогікою, студенти КНУВС хотіли б вивчати в університеті. У процесі анкетування нами з'ясовано також мотиваційні чинники музейної комунікації сучасної студентської молоді, самооцінку сформованості музейної культури та обізнаності в галузі музеєзнавства і музейної педагогіки у бакалаврів і магістрів (питання 3, 13, 16).

Розглянемо кількісні результати анкетування на тему «Роль музейної освіти у формування особистості сучасного студента». Перш за все зазначимо, що серед учасників анкетування було 28,4% магістрів та 71,6% бакалаврів. Відповіді на запитання про те, з якого віку варто залучати дітей до відвідування музеїв та формувати музейну культуру особистості засвідчило, що найбільше студентів – 46,9% (76 осіб) вказують молодший шкільний вік; 32,1% (52 особи) – середній шкільний вік; 19,8% (32 особи) – дошкільний вік; 1,2% (2 особи) – старший

шкільний вік. Щодо частоти відвідування респондентами музейних закладів відповіді виглядають таким чином: 59,3% (96 осіб) – декілька разів на рік, 30,9% (59 осіб) – один раз на декілька років, 3,7% (6 осіб) – щомісяця, 6,1 % (10 осіб) – взагалі не відвідують музеї. Із наведених даних можна зробити висновок, що переважна більшість опитаних студентів – 63% (102 особи) відвідують музеї систематично або в міру своїх можливостей.

У ході експериментального дослідження важливо було з'ясувати, у якому віці респонденти вперше відвідали музейний заклад. 55 % опитаних зазначили, що вони вперше побували у музеї під час навчання у початкових класах школи – у віці 8-10 років. Опитування дало змогу з'ясувати також, чи був у них впродовж навчання у школі досвід відвідування шкільних музеїв або музейної діяльності, зокрема, у формі занять у краєзнавчих, етнографічних, музейних гуртках. На відповідне запитання анкети ствердно відповіли 74,1% (120 осіб) опитаних, дали негативну відповідь. – 17,3% (28 осіб). Відповіді на запитання № 6-8 дали змогу з'ясувати музейні інтереси та переваги студентської молоді та рівень привабливості музейних закладів Івано-Франківська та Прикарпаття для здобувачів освіти. Перш за все відзначимо, що переважній більшості опитаних (86,4% – 140 осіб) уже доводилося відвідувати музеї Івано-Франківської області у період навчання в школі чи університеті.

Викликали інтерес відповіді учасників анкетування на запитання про їхні музейні переваги. Так, 43,2% (70 осіб) найбільше цікавляться музеями історичного профілю, 11,1% (18 осіб) – музеями мистецького профілю, 9,9% (16 осіб) археологічними музеями, 7,4% (12 осіб) – краєзнавчими музеями. Меншу зацікавленість продемонстрували студенти до музейних закладів таких профілів і видів: 3,7% (6 осіб) – музеї під відкритим небом, 3,7% (6 осіб) – меморіальні музеї, 3,7% (6 осіб) – музеї-заповідники, 2,5% (4 особи) – технічні музеї, 2,5% (4 особи) – наукові музеї, 2,5% (4 особи) – медичні музеї, 2,5% (4 особи) – комплексні музеї, 1,2% (2 особи) – природничі музеї, 1,2% (2 особи) – літературні музеї, 1,2% (2 особи) – етнографічні музеї (Рис. 3.1).

Рис. 3.1. Відповіді респондентів на запитання №7 «Музеї якого профілю і виду Вас найбільше цікавлять (Ви б хотіли відвідати)?»

Серед музейних установ обласного центру Прикарпаття найбільшою популярністю у студентської молоді користуються такі:

- Івано-Франківський краєзнавчий музей (48,1% – 78 осіб);
- Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша (37% – 60 осіб);
- Музей визвольної боротьби імені Степана Бандери (33,3% – 54 особи);
- Цифровий музей «Місто і зброя» (32,1% – 52 особи);
- Музей Небесної Сотні (30,9% – 50 осіб);
- Меморіальний комплекс «Дем'янів Лаз» (29,6% – 48 осіб);
- Музей історії КНУВС (22,2% – 36 осіб);
- Мистецькі галереї і виставки (19,8% – 32 особи);
- Літературний музей Прикарпаття (18,5% – 30 осіб);
- Музей мистецтв Прикарпаття (18,5% – 30 осіб);
- Музей науки «Нова енергія» (17,3% – 28 осіб);
- Музей родинних професій (9,9% – 16 осіб).

Особливий інтерес для нашого дослідження становить думка респондентів про те, які компетентності і цінності студентів мають формувати музейно-педагогічні заняття і проєкти на сучасному етапі.

Серед найбільш значущих учасники опитування відзначили такі:

- повага і бережливе ставлення до культурної спадщини народу (67,9% – 110 осіб);

- активна громадянська позиція (61,7% – 100 осіб);
- національна свідомість, гідність, патріотизм (61,7% – 100 осіб);
- зацікавлення дослідницькою діяльністю (46,9% – 76 осіб);
- підвищення загальнокультурного рівня (45,7% – 74 особи);
- креативне мислення (44,4% – 72 особи).

У ході дослідження важливо було з'ясувати також, чим має приваблювати студентів музейне заняття. На відповідне запитання анкети отримано такі відповіді:

- можливість отримання нової інформації (32,1% – 52 особи);
- знайомство з музейними артефактами (12,3% – 20 осіб);
- неформальність спілкування, демократичність (9,9% – 16 осіб);
- творчий характер (9,9% – 16 осіб);
- інтерактивні форми проведення (8,6% – 14 осіб);
- емоційна привабливість (8,6% – 14 осіб);
- нові форми комунікації (7,4% – 12 осіб);
- результативність (4,9% – 8 осіб);
- професіоналізм музейного педагога (екскурсовода) – (3,7% – 6 осіб);
- осмислення засвоєного матеріалу (2,5% – 4 особи).

Таким чином, у процесі планування музейних занять важливо забезпечити повноцінне отримання здобувачами освіти нової пізнавальної інформації. Досвід уже відвіданих музейних занять дозволив студентам оцінити їхню ефективність і привабливість за 10-бальною шкалою: 65,4% (106 осіб) опитаних респондентів оцінили їх у межах 8-10 балів.

Для викладачів, науковців, керівників музейної практики ЗВО варто врахувати і відповіді учасників опитування на запитання, пов'язані із вибором студентами можливості брати участь у музейних практиках, програмах та зацікавленістю навчальними курсами, пов'язаними з музеєзнавством і музейною педагогікою. Серед музейних проєктів і програм для студентської молоді найбільшу перевагу респонденти віддали таким: краєзнавчі проєкти (25,9% – 42 особи); організація музейних виставок, фестивалів (12,3% – 20 осіб); наукові проєкти (9,9% – 16 осіб); волонтерські проєкти (9,9% – 16 осіб), літературні проєкти (8,6% – 14 осіб), програми співпраці з університетськими музеями зарубіжних країн (7,4% – 12 осіб), педагогічні проєкти (7,4% – 12 осіб), цифрові програми, зокрема цифровізація музейних експонатів (4,9% – 8 осіб). Однак, слід зауважити, що 9,9% респондентів (16 осіб) вказали, що така діяльність їх не цікавить (Рис. 3.3).

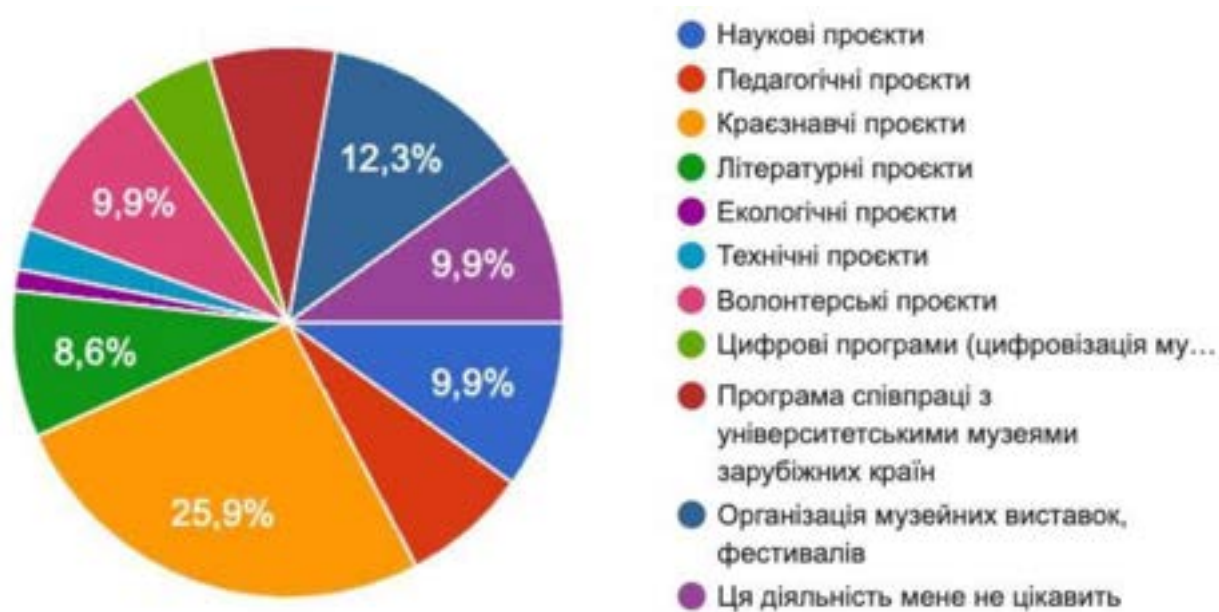

Рис. 3.3. Відповіді респондентів на запитання №14 «У яких музейних проєктах і програмах для студентської молоді Ви хотіли б взяти участь?»

Для повноцінного функціонування музейної освіти у ЗВО важливе значення має навчально-методичне та ресурсне забезпечення цієї роботи, оптимальний вибір навчальних курсів (обов'язкових та елективних) з музеєзнавчої та музейно-педагогічної тематики. Учасники опитування пропонують з цією метою вводити до навчальних планів такі курси: «Інноваційні технології в сучасному музеї» (21% –

34 особи), «Музейна комунікація» (13,6% – 22 особи), «Основи музеєзнавства» (12,3% – 20 осіб), «Музейна педагогіка в громадянській освіті» (12,3% – 20 осіб), «Основи екскурсознавства» (11,1% – 18 осіб), «Музейні програми і проекти» (8,6% – 14 осіб), «Музейна справа у закладі загальної середньої освіти» (8,6% – 14 осіб), «Зарубіжний досвід музейної педагогіки» (4,9% – 8 осіб), «Музейний менеджмент і маркетинг» (3,7% – 6 осіб), «Основи музейної педагогіки» (3,7% – 6 осіб) (Рис. 3.4).

Рис. 3.4. Відповіді респондентів на запитання №15 «Які навчальні курси, пов'язані з музеєзнавством і музейною педагогікою, Ви хотіли б вивчати в університеті?»

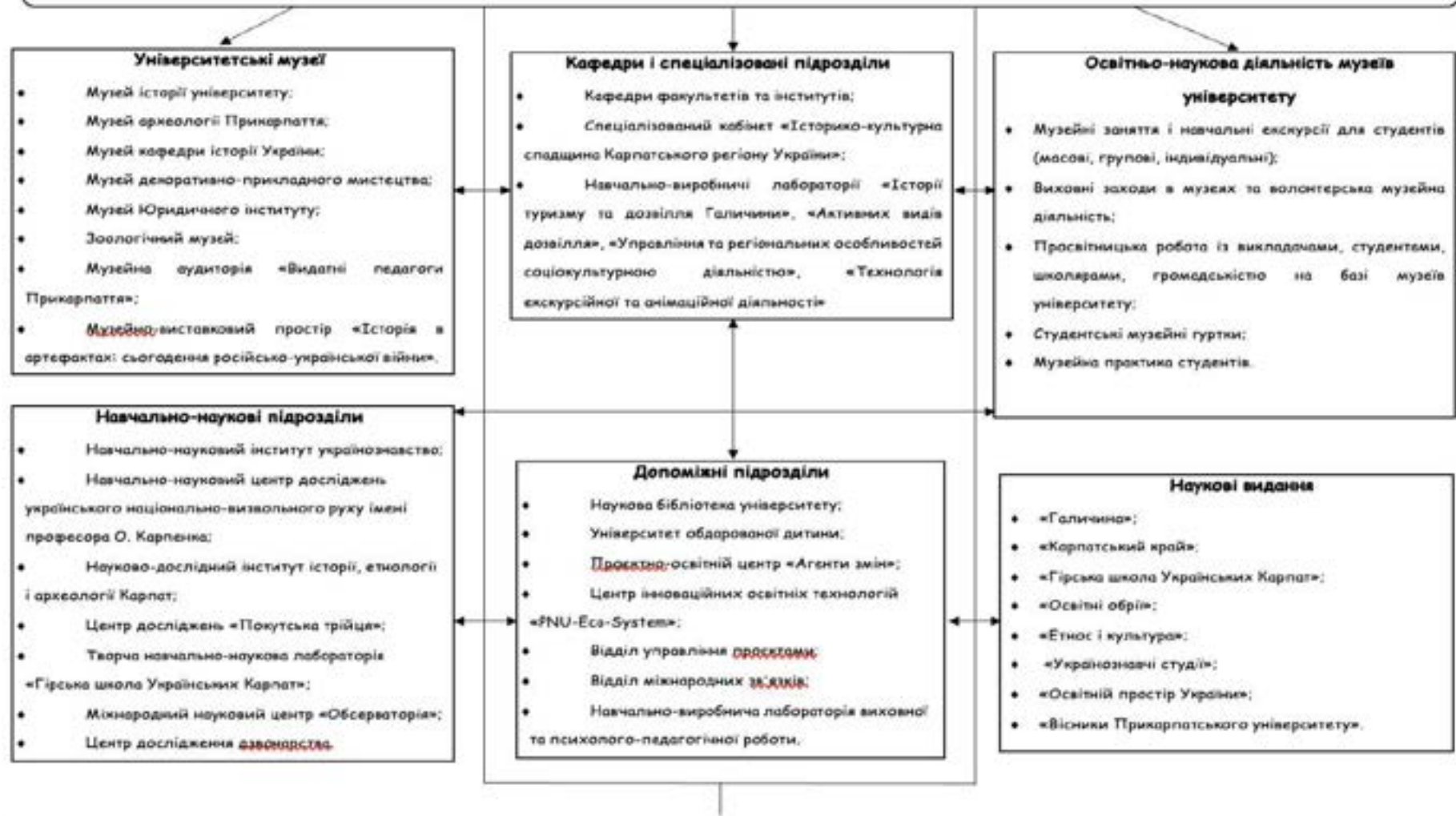
У процесі експериментального дослідження важливо було також з'ясувати думку здобувачів освіти щодо оцінки власного рівня сформованості музейної культури та обізнаності в галузі музеєзнавства. У цьому контексті нами отримано такі відповіді: 9,9% (16 осіб) учасників опитування засвідчили високий рівень, 74,1% (120 осіб) – середній рівень і 16% (26 осіб) – низький рівень власної музейної культури і грамотності.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження свідчить про те, що проблема впливу освітнього середовища музеїв на фахову підготовку здобувачів вищої освіти, формування музейної культури сучасної студентської молоді є

актуальною і багатоплановою. Анкетування допомогло з'ясувати структурні компоненти готовності бакалаврів і магістрів КНУВС до засвоєння музейної інформації, особливості соціально-психологічної адаптації та соціалізації молодого покоління за допомогою засобів музейної педагогіки на різних етапах навчання. Відповіді респондентів продемонстрували їхні музейні переваги та визначили коло музейних закладів м. Івано-Франківська, які користуються популярністю студентів в умовах сучасних глобальних викликів. Дослідження переконало нас у тому, що музейна діяльність та музейна освіта у ЗВО повинна мати системний характер та комплексний підхід. Він передбачає врахування сучасних вимог до музейних педагогів, викладачів, науковців, кураторів студентських груп у процесі засвоєння та оволодіння музейними знаннями студентською молоддю, формування позитивного ставлення до них. Важливо, на нашу думку, забезпечити усвідомлений підхід майбутніх фахівців до практичних музейних умінь і навичок як ціннісний вимір готовності студентів застосовувати набуті у ЗВО музейні знання у власній професійній діяльності.

У процесі дослідження нами розроблено логіко-функціональну модель «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (1991-2025 рр.)», яка ілюструє напрями, форми і потенційні можливості музейної освіти для студентів університету (рис. 3.5). Модель передбачає комплексну інтеграцію музейних ресурсів в освітній процес для формування ключових компетентностей здобувачів освіти усіх факультетів, навчально-наукових інститутів та коледжу КНУВС. Вона опирається на принципи культуроцентризму, міждисциплінарності, активного залучення студентів, зв'язку теорії з практикою. Змістово-організаційний аспект моделі передбачає використання як традиційних, так і сучасних цифрових методів музейної роботи з молоддю. Практико-діяльнісний аспект моделі передбачає активну взаємодію науковців, викладачів, студентів, аспірантів, музейних фахівців як ключових учасників музейно-освітнього процесу. Модель забезпечує системний підхід до використання потенціалу музеїв як важливого освітнього середовища КНУВС, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти впродовж життя.

Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

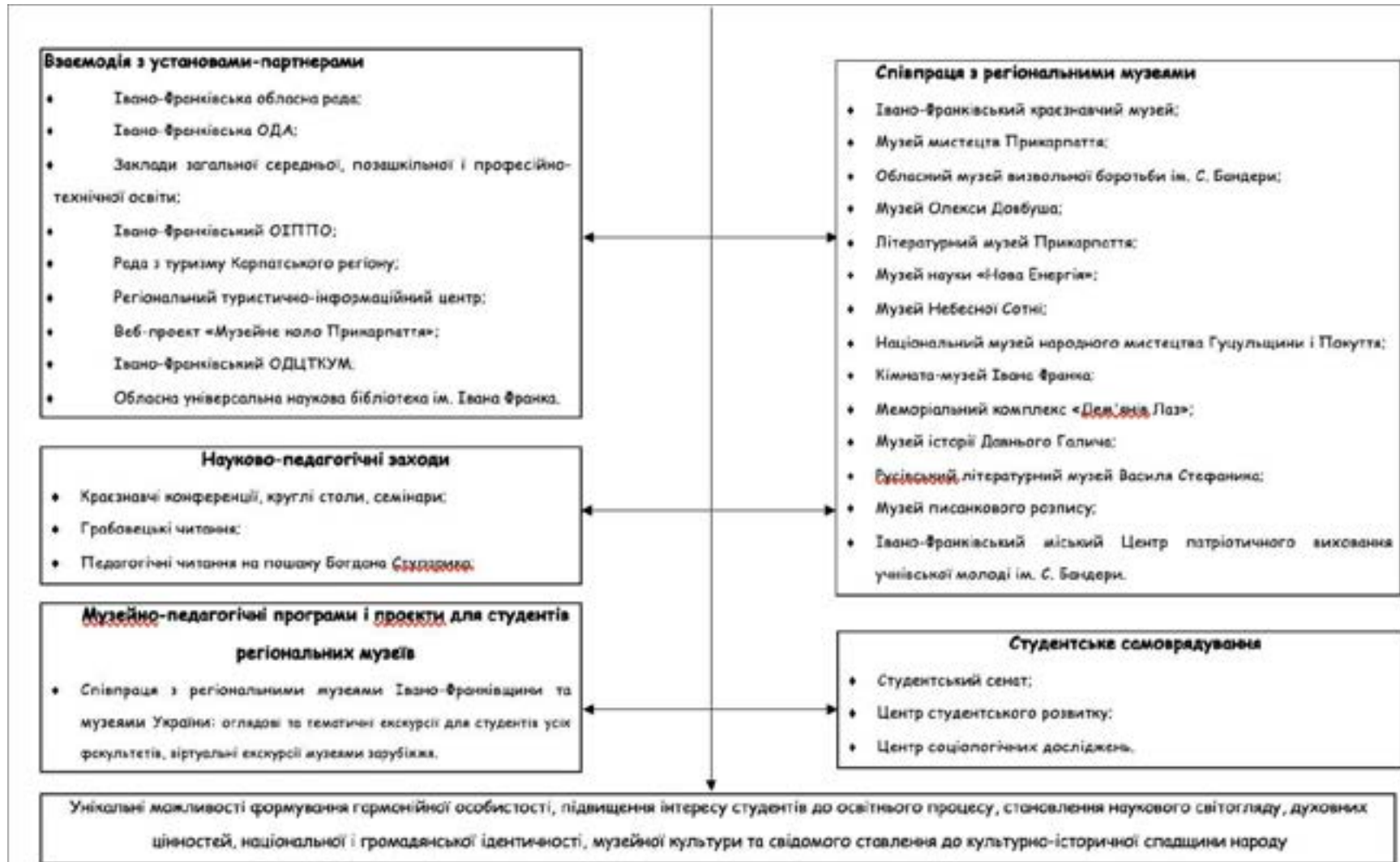

Рис. 3.5. Логіко-функціональна модель «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (1991-2025 рр.)»

Таким чином, упродовж досліджуваного періоду музейна педагогіка стала важливим чинником формування освітнього простору КНУВС. Про це свідчить посилення уваги до навчальної та культурно-освітньої діяльності музеїв університету, які стали центрами як формальної, так і неформальної освіти молоді, виконують функцію освіти студентів через вивчення наукової спадщини та культурних цінностей. Науковці КНУВС працюють над розробкою навчально-методичного забезпечення музейної освіти студентів, аналізують накопичений досвід музейно-педагогічної діяльності у ЗВО, що свідчить про усвідомлення необхідності пошуку нових підходів до формування музейних компетентностей здобувачів вищої освіти. Музейно-педагогічне середовище КНУВС стало результатом творчої спільної діяльності усіх суб'єктів освітнього процесу університету.

3.3. Перспективи розвитку музейної педагогіки у закладах вищої освіти України

Розглянемо перспективні напрями формування музейно-освітнього простору та музейної педагогіки у закладах вищої освіти України. Слід зазначити, що на сучасному етапі модернізації національної системи вищої освіти України доцільно творчо використовувати як теоретичні здобутки, так і практичний доробок науковців, освітян, музейних фахівців ЗВО досліджуваного періоду у царині формування музейно-освітнього простору і розвитку музейної педагогіки як важливого фактора професійної підготовки здобувачів вищої освіти. З цією метою у дисертаційній роботі нами запропоновано комплекс ідей, пропозицій, інноваційних розробок і проєктів для реалізації у закладах вищої освіти.

У рамках дослідження ми сформуливали та висвітлили такі перспективні напрями розбудови музейного середовища і використання музейної педагогіки в освітньому просторі ЗВО: 1) науково-дослідницький; 2) організаційно-педагогічний; 3) експериментально-дидактичний; 4) інформаційно-

комунікаційний; 5) просвітницько-виховний; 6) міжнародно-інтеграційний. Розкриємо наше бачення кожного із названих напрямів.

1. Науково-дослідницький напрям – передбачає комплексні наукові дослідження особливостей і тенденцій музейно-педагогічного процесу в системі вищої освіти України та інших країн.

Насамперед вважаємо, що науковцям, педагогам варто зосередити увагу на підготовці теоретико-методологічних, узагальнюючих праць з музейно-педагогічної діяльності у ЗВО. Потребують наукового супроводу інноваційні музейно-педагогічні проекти у системі вищої освіти, зокрема створення музеїв науки, науково-навчальних лабораторій і центрів музеєзнавства, апробацій STEM-освіти засобами музейної педагогіки, цифровізації музейних колекцій ЗВО. У сучасних умовах важливим є дослідження впливу освітнього середовища музею на соціально-психологічну адаптацію студентів, обґрунтування ролі навчальних музеїв як невід’ємної складової освітнього простору ЗВО, вагомого чинника етнокультурної підготовки майбутніх фахівців.

Необхідно проаналізувати роль музейної педагогіки у подоланні освітніх та навчальних втрат в умовах війни та як засобу соціальної реабілітації молоді в умовах сучасних глобальних викликів, вплив військового стану на освітньо-наукову роботу музеїв, етично-педагогічні аспекти збереження пам’яток культури і музейних колекцій ЗВО в умовах воєнних дій. В умовах воєнного стану перспективним напрямом наукових досліджень стало обґрунтування ролі музейної арттерапії як методу психологічної роботи зі студентською молоддю. Музейний простір виступає місцем реалізації комунікативних практик для здобувачів освіти з метою психосоціального відновлення особистості, зниження тривожності, підвищення рівня самооцінки та стресостійкості, можливостей творчого самовираження. Музейні заклади можуть стати сучасними центрами арттерапії та реабілітації, оскільки вони мають значні ресурси для проведення арттерапевтичних занять із учнями та студентами з окупованих територій, внутрішньо переміщеною молоддю, військовими, ветеранами.

Потребують подальшої розробки, на нашу думку, проблеми формування сучасної освітньої системи на основі творчої співпраці ЗВО з державними, громадськими, відомчими музеями, методичні аспекти використання музейної педагогіки в практиці підготовки майбутніх педагогічних працівників, музейних фахівців, організаторів культурно-масової роботи. У період Війни за Незалежність України набуває актуальності обґрунтування ролі навчальних музеїв як важливого чинника ціннісних орієнтацій молоді, національно-патріотичного виховання здобувачів освіти, формування їхньої національної і громадянської ідентичності, готовності до захисту країни від ворогів (на прикладі героїчних сторінок українського визвольного руху – історії українського козацтва, УСС, УГА, ОУН, УПА, героїв Небесної Сотні, АТО, кіборгів, захисників і захисниць Києва, Маріуполя, Вугледара, Бахмута, Херсона, Покровська від російських окупантів).

У контексті науково-дослідницької роботи варто підготувати і видати «Каталог музейних установ у закладах вищої освіти України», довідкове видання «Музейні педагоги України», колективні монографії «Формування музейно-освітнього простору у системі вищої школи України», «Розвиток музейної педагогіки у закладах вищої освіти України», «Український і світовий досвід діяльності навчальних музеїв у системі вищої освіти» та ін. Таким чином, в сучасних умовах важливим завданням науковців і педагогів-практиків є узагальнення і популяризація досягнень музейної педагогіки в системі вищої освіти, визначення перспектив та напрямів її розбудови, вироблення практичних механізмів інтеграції до освітнього процесу музеїв ЗВО.

Важливо також, на наше переконання, активно залучати до даного напрямку роботи і студентську молодь. Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти в музейному середовищі забезпечує реалізацію таких формуючих принципів української вищої освіти, як єдність наукового і освітнього процесів, підтримка наукових і науково-педагогічних шкіл, здатних забезпечити випереджаючий рівень освіти і наукових досліджень, розвиток науково-технічної творчості молоді. Формуючи плани роботи музейних установ ЗВО, завідувачі музеїв, музейні ради, профільні кафедри мають звертати особливу увагу на організацію наукової і

дослідницької роботи студентів, аспірантів на базі музейних колекцій. Важливо при цьому враховувати систематичність і наступність даного напрямку роботи, який можемо окреслити в такій послідовності: формування інтересу здобувачів освіти до предмета дослідження; постановка проблемного питання, завдань і мети музейного дослідження; попередня робота з музейним фондом, тематичними колекціями, науковими джерелами (речовими, писемними, зображувальними, усними, етнографічними, цифровими); теоретична і практична розробка досліджуваної проблеми з опорою на пізнавально-навчальний досвід здобувача освіти; формування висновків, пропозицій, рекомендацій. Погоджуємося з думкою дослідниці Ю. Павленко про те, що використання дослідницьких технологій у навчальних музеях, залучення молоді до елементів наукової творчості, створення ситуації успіху та демонстрація досягнень студентів «забезпечує диференційований підхід до задоволення їхніх особистісно значущих інтересів та розкриття індивідуальних можливостей» [459, с. 57].

Аналіз перспективного досвіду діяльності музеїв та музейних комплексів ЗВО, здійснений у нашій роботі, дає змогу стверджувати, що в сучасних умовах на перший план виходить завдання перетворити навчальні музеї у креативні дослідницькі майданчики та лабораторії. Вони дозволять студентам бути не лише споживачами інформації, але й творцями нових знань. Модернізація музейної взаємодії з відвідувачами, на наше переконання, стане засобом, що сприятиме створенню нової якості розуміння експозиції, формуванню більшої зацікавленості музеєм. Тому набуває актуальності розробка концепції, стратегії, власного бачення кожним музеєм ЗВО процесу впровадження новітніх практик і технологій музейної діяльності. Активізації музейно-педагогічної діяльності зі студентською молоддю сприятимуть різноманітні науково-методичні заходи, що проводяться на базі музеїв, зокрема «День факультету», «Тиждень кафедри», конференції, семінари, вебінари, зустрічі, презентації, круглі столи. З метою залучення обдарованої студентської молоді до науково-дослідної роботи важливо розвивати практику створення при музеях ЗВО інтелектуальних клубів, товариств, наукових гуртків, секцій.

Важливим є обґрунтування місії сучасного музею як культурного хабу, що об'єднує своїх відвідувачів навколо національних цінностей, забезпечує комунікацію зі студентською молоддю в новому вимірі – моральної, психологічної, інтелектуальної підтримки, відстоює і транслює український наратив на противагу російській пропаганді та імперським амбіціям російських агресорів, формує системний підхід до викриття ідеології рашизму на науковому та культурно-освітньому рівні.

2. Організаційно-педагогічний напрям – передбачає практичні заходи щодо модернізації музеїв та вдосконалення музейно-педагогічної діяльності у ЗВО, реалізацію актуальних інноваційних музейних проєктів, оновлення діючих і створення нових музейних експозицій, що відповідають вимогам сучасності.

Важливо звернути увагу в першу чергу на проблему модернізації музеїв ЗВО та удосконалення науково-методичного забезпечення їхньої діяльності. Оскільки експозиції окремих частин таких музеїв застаріли, музейним фахівцям варто запропонувати програму модернізації, оновлення цих закладів відповідно до вимог сьогодення і технічних новацій, враховуючи досвід провідних університетських музеїв та залучаючи до цього процесу науковців, методистів, студентів-волонтерів.

Дуже важливо всебічно підтримувати динамічний і пізнавальний процес накопичення експонатів у діючих музеях та систематично доповнювати музейні колекції, які ілюструють дослідницько-науковий, освітній, виховний і просвітницький процес у ЗВО. З метою створення нових і поповнення існуючих музейних колекцій ЗВО необхідно систематично проводити детальний аналіз та узагальнення польових етнографічних, краєзнавчих, природничих матеріалів, зібраних студентами і викладачами. При цьому слід враховувати і фіксувати географію надходження експонатів, давати вичерпну характеристику їхніх основних типологічних рис, складати і видавати музейні каталоги з метою проведення ефективної культурно-освітньої та просвітницької роботи.

Виправданим було б і створення Науково-методичних рад при науково-дослідних частинах ЗВО, які змогли б координувати роботу музейних установ, якщо їх не об'єднано в єдині музейні комплекси. Такі центри зможуть займатися

організацією, вивченням, аналізом роботи усіх музейних закладів свого ЗВО, надавати консультації щодо дотримання законодавства в сфері музейної діяльності та охорони культурної спадщини. Крім того, вони допоможуть керівникам музеїв та музейним педагогам оптимально планувати освітньо-виховну роботу зі студентами різних факультетів, підтримувати зв'язки з галузевими кафедрами, налагоджувати контакти з іншими освітніми установами та вирішувати інші проблеми.

У даному контексті вважаємо слушними пропозиції учасників Міжнародного круглого столу «Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни» (Київ, 2023 р.) щодо реалізації таких перспективних музейних науково-освітніх проєктів у ЗВО в умовах війни як:

- необхідність створення музеїв бойової слави, які будуть збирати та експонувати артефакти Війни за Незалежність України, висвітлювати участь викладачів і студентів ЗВО у захисті країни в лавах Збройних Сил України та волонтерській діяльності, героїчні сторінки сучасної історії свого краю;

- необхідність створення музеїв безпеки у ЗВО, де будуть експонуватися матеріали та інформація про різні типи загроз, що виникають під час війни, а також способи їх уникнення та особливості захисту від них. У такому закладі можна організовувати музейну виставку про історію воєн, демонструвати для студентів зразки озброєння, захисного спорядження, засобів комунікації та медицини, які потрібно використовувати під час військових дій;

- оформлення нових експозицій та виставок в історико-краєзнавчих музеях ЗВО, присвячених історії російсько-української війни та героїчній боротьбі педагогів та студентів регіону проти російської агресії. Такі експозиції та виставки мають на меті допомогти молоді краще усвідомити важливість національної безпеки та історичних подій, пов'язаних із обороною країни;

- реалізація музейних проєктів, присвячених захисту довкілля та природи в умовах війни. При цьому важливо донести до відвідувачів інформацію про екологічні наслідки війни, згубний вплив військових дій на природні ресурси, засоби захисту людей і природи від небезпечних обставин;

- організація тренінгів та семінарів для музейних фахівців, які дадуть змогу підвищити рівень культури безпеки в діяльності з експонатами та відвідувачами, засвоїти алгоритм роботи музею в небезпечних умовах війни, особливості навчальної та виховної діяльності під час військового стану;

- проведення заходів та акцій з привертання уваги місцевої громади до проблем музейної культури та безпеки в умовах війни, які можуть бути націлені на збір коштів для реалізації нових музейних проєктів [382].

Ми вважаємо, що серед основних перспективних напрямів роботи діючих музеїв ЗВО – продовження музейно-педагогічних проєктів, які вже реалізуються, та пошук нових прогресивних ідей, що стануть основою майбутніх проєктів. Важливою є реалізація різнопланових проєктів, що розробляються творчо-інтелектуальними колективами вчених рад музеїв, методичних рад музеїв, художніх рад музеїв, наглядових рад, музейно-педагогічних рад, музейних лабораторій, музейних клубів тощо. Серед них можемо рекомендувати:

- створення проблемних груп «Актуальні питання становлення і розвитку ЗВО», «Історія музейної справи на території рідного краю», «Музезнавчі дослідження в університеті», «Українська педагогічна думка про музейну педагогіку», «Історичні витоки української музейної педагогіки», «Міжнародний досвід музейної педагогіки», «Інноваційні програми музезнавства», «Музейно-освітній простір України», «Формування музейної культури студентської молоді» та ін.;

- консолідацію матеріалів щодо написання, поповнення та оновлення «Літопису видатних випускників університету», збірників «Ветерани освітянської ниви університету», «Книга пам'яті педагогів університету», «Викладачі та студенти університету – захисники України», «Герої не вмирають»;

- відзначення урочистих і пам'ятних дат української історії, забезпечуючи активну співпрацю всіх учасників освітнього процесу (Додаток К.4).

Наше розуміння особливостей і перспектив музейно-педагогічної діяльності у ЗВО співпадає з думкою науковців Н. Карапузової та Ю. Павленко, які підкреслюють, що «ефективність музейно-педагогічного впливу буде набагато

вищою за умови цілеспрямованого залучення студентів до активної діяльності в музейному середовищі, що є керованим процесом» [225, с. 10]. З огляду на це важливого значення набуває співробітництво студентської молоді з музейними установами тих ЗВО, де проходить навчання. Серед основних напрямів такої діяльності на нашу думку, можна виокремити: дослідницьку та науково-фондову роботу; виставково-експозиційну роботу; організацію комунікації з музейною аудиторією; участь у створенні нових музеїв.

Дослідницька та науково-фондова робота передбачає залучення студентів до комплектування основних і допоміжних музейних фондів, пошукових експедицій, оформлення зібраних музейних предметів, їхню класифікацію і систематизацію, забезпечення умов зберігання експонатів, ведення музейної документації, підготовку наукових і науково-пізнавальних видань (каталогів, визначників, путівників, статей, монографій), допомога у проведенні науково-практичних заходів.

Виставково-експозиційна робота передбачає участь здобувачів освіти у розробці концепції, тематичної структури та тематичного плану музейних виставок і експозицій, їхньому художньому проєктуванні, монтажі та технічному конструюванні, промоції і популяризації шляхом підготовки запрошень, афіш, а також анонсів і промороликів у соціальних мережах.

Організація комунікації з музейною аудиторією передбачає насамперед використання засобів музейної соціології з метою вивчення запитів студентської аудиторії, організацію роботи гуртків та клубів екскурсоводів, надання музейних консультацій, розробку сценаріїв музейних заходів, вивчення досвіду музейної комунікації в музеях ЗВО України і світу.

Участь у створенні нових музеїв, музейних кімнат чи музейних куточків у своєму ЗВО передбачає залучення студентів до визначення основної ідеї такої установи, її мети, завдань і профілю, планування усіх етапів роботи, вивчення основ музеології, профільної дисципліни музейного закладу, перспективного досвіду роботи споріднених музеїв ЗВО. Таким чином, активна діяльність здобувачів вищої освіти у музейному середовищі забезпечить оволодіння ними

практичних навичок і професійних компетентностей, адже студенти «здійснюватимуть прогностичні й моделювальні, проєктувальні й конструктивні, організаторські, комунікативні й рефлексивні дії» [225, с. 16].

3. Експериментально-дидактичний напрям – передбачає залучення науковців, викладачів, музейних фахівців, методистів, аспірантів до розробки нового та оновлення вже існуючого навчально-методичного забезпечення музейно-педагогічної діяльності у ЗВО.

З метою забезпечення зростання ролі музеїв в освітньо-культурному просторі ЗВО, подальшого розгортання музейно-педагогічної діяльності зі студентською аудиторією необхідно, на нашу думку, покращити експериментальні дослідження серед науковців, викладачів, аспірантів, активізувати підготовку і випуск музейними закладами довідкової, науково-популярної, навчально-методичної літератури, періодичних видань, путівників, каталогів та ін. У цьому контексті варто систематично проводити аналітичні дослідження та виносити на розгляд вчених і науково-методичних рад ЗВО різноманітні проблемні питання музейної освіти студентської молоді. Нами розроблено тематику таких проблемних питань (Додаток К.5).

Пожвавленню музейної освіти студентської молоді сприятиме створення при кафедрах, центрах, лабораторіях проблемних (творчих) груп «Музей і освіта», які будуть вивчати, узагальнювати, розробляти, рекомендувати до впровадження такі напрацювання:

- методика вивчення ролі музейної освіти і музейної культури у формуванні особистості сучасного студента;
- обґрунтування освітнього потенціалу музеїв свого регіону;
- розвиток пізнавальних процесів і наукового світогляду здобувачів вищої освіти у процесі музейної комунікації;
- реалізація виховного потенціалу українських музеїв у період глобальних викликів сучасності;
- музейно-педагогічні програми як науково-методична основа продуктивної взаємодії музейних установ і системи вищої освіти;

- психолого-педагогічна специфіка музейної комунікації зі студентською молоддю;
- методичні і дидактичні принципи музейно-екскурсійної діяльності у ЗВО;
- моделювання системи взаємодії музеїв ЗВО із закладами загальної середньої і професійної освіти;
- інклюзивні підходи до організації музейно-педагогічної діяльності у ЗВО.

У процесі формування музейно-освітнього середовища ЗВО важливе місце відводиться також організації семінарів, тренінгів, майстер-класів та навчальних курсів з музейно-педагогічної тематики для науково-педагогічного персоналу, аспірантів, магістрантів, слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників при закладах вищої освіти.

З метою удосконалення музейної освіти та широкого обміну досвідом музейно-педагогічної діяльності необхідно продумати можливість формування єдиної всеукраїнської бази музейно-освітніх та музейно-педагогічних програм, силабусів, проєктів, навчально-методичних та дидактичних матеріалів щодо освіти засобами музейної педагогіки за окремими категоріями здобувачів освіти (бакалаври, магістри, доктори філософії).

Серед перспективних напрямів розвитку музейної освіти і формування музейної культури студентської молоді у ЗВО особливе місце посідає вивчення музеєзнавчих і музейно-педагогічних навчальних курсів. У цьому контексті нами розроблено і запропоновано для вивчення елективний курс «Музейна педагогіка». Він адресований здобувачам освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика (протокол №01 від 28 серпня 2023 р.). Обсяг курсу складає 3 кредити ЄКТС (90 год.), з них 12 год. – лекції, 18 год. – семінарські і практичні заняття, 60 год. – самостійна робота.

Метою вивчення елективного курсу визначено ознайомлення здобувачів освіти з основними положеннями музейної педагогіки, формами та методами музейно-педагогічної діяльності, формування музейної культури та музейно-

педагогічної компетентності здобувачів освіти. Завдання дисципліни сформульовано наступним чином:

- засвоєння сучасних наукових підходів до проблеми використання освітнього середовища музеїв у навчальному процесі ЗВО;
- ознайомлення з предметом і завданнями музейної педагогіки як наукової дисципліни, предметом дослідження якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею;
- ознайомлення аспірантів з історією формування музейних установ як соціокультурного інституту, класифікацією музеїв та їхніми функціями;
- оволодіння методами, формами і прийомами музейної педагогіки, формування вміння використовувати їх в освітньому процесі;
- підвищення рівня музейної культури та музейно-педагогічної компетентності здобувачів освіти.

Предметом вивчення запропонованого нами курсу «Музейна педагогіка» є особливості використання музейної педагогіки у процесі навчання і виховання здобувачів освіти, основні етапи формування музейної культури дітей і молоді, структурні компоненти музейно-педагогічного процесу, основи музейно-педагогічного моделювання, використання міжнародного досвіду музейної педагогіки у практиці роботи ЗВО України.

Тематика навчальної дисципліни передбачає, зокрема, вивчення і обговорення таких проблемних питань: «Музей як соціокультурний інститут в контексті глобальних викликів сучасності»; «Історичні моделі культурно-освітньої діяльності музеїв»; «Психолого-педагогічні основи та аксіологічні засади музейної педагогіки»; «Аналіз стратегій і моделей музейної комунікації»; «Інтерактивні форми музейної педагогіки»; «Музейно-педагогічні проекти і програми»; «Європейський досвід реформування музейної сфери»; «Міжнародний досвід музейної педагогіки у практиці роботи ЗВО України»; «Соціально-педагогічні проекти «Педагогіка позитиву в музейному просторі», «Музейна педагогіка в неформальній освіті», «Алгоритм підготовки музейного заняття», «Використання педагогічного потенціалу музеїв Івано-Франківщини в освітньому процесі»,

«Проблеми підготовки музейного педагога в системі вищої освіти», «Музейна програма «Музей як інституція пам'яті» та ін.

Навчальна програма передбачає також формування навичок організації освітньо-виховної діяльності із здобувачами освіти в музейному просторі, засвоєння основ музейно-педагогічного моделювання, аналіз стратегій і моделей музейної комунікації. З цією метою заплановані навчальні екскурсії до провідних музеїв м. Івано-Франківська – музею мистецтв Прикарпаття, обласного музею визвольної боротьби ім. С. Бандери, обласного краєзнавчого музею, музею історії КНУВС, а також онлайн-екскурсія Педагогічним музеєм України (м. Київ).

У результаті вивчення елективного курсу здобувачі освіти повинні набути такі знання: комплекс ключових понять музейної педагогіки; історія, етапи становлення та перспективи розвитку музейної педагогіки; типологія, функції та напрями діяльності музеїв; психолого-педагогічні засади музейної комунікації; основні форми, методи і прийоми музейно-педагогічної діяльності у закладах освіти. Серед важливих набутих умінь у процесі засвоєння курсу слід виділити такі: аналіз педагогічної діяльності музейних закладів різних профілів і видів; використання отриманих знань для реалізації різних музейних програм і проєктів у професійній діяльності; розробка і впровадження музейних екскурсій, музейних занять у закладах освіти; підготовка методичних рекомендацій і пропозицій з метою удосконалення культурно-освітньої діяльності музеїв та ін.

4. Інформаційно-комунікаційний напрям – передбачає широке впровадження можливостей цифрових технологій, інтернет-ресурсів, мобільних додатків, соціальних мереж у практику музейної діяльності, активну промоцію музейних колекцій ЗВО та збірок інших музеїв України серед науковців, студентської молоді, місцевої громади.

Важливо вдосконалити систему промоції музейних колекцій ЗВО, тобто їх реклами, популяризації не лише серед науковців, викладачів, студентів, але й серед здобувачів освіти інших навчальних закладів, зокрема учнів ЗЗСО, жителів місцевої громади та на всеукраїнському рівні. З цією метою музейним фахівцям варто активно працювати над розробкою рекламно-інформаційних матеріалів,

наукових і популярних видань про музеї, буклетів, путівників тощо. Необхідно вдосконалювати вебсайти навчальних музеїв, регулярно оновлюючи інформацію про діяльність цих установ. Вважаємо важливим створення на вебсайтах музеїв окремих сторінок для шкільної молоді, де буде запропонована тематика екскурсій, лекцій, різноманітних пізнавальних акцій, музейних свят та ін. В умовах сучасного цифрового суспільства потрібно нарощувати активність музейних закладів у соціальних мережах, онлайн-платформах, популяризуючи віртуальні екскурсії, тури, подорожі музеями, виставковими залами, пам'ятними місцями закладу освіти. За прикладом окремих країн, вважаємо необхідним видати «Каталог університетських музеїв України».

Важливою умовою забезпечення інноваційної діяльності музейних установ ЗВО є використання сучасних цифрових технологій, які «розширюють можливості зберігання, аналізу і демонстрації історико-культурних пам'яток, створення баз даних галузі, а також застосування експертних систем та інших систем штучного інтелекту, що зумовило виникнення феномена «віртуального музею» [715]. У цьому контексті варто розробити план оцифрування музейних колекцій ЗВО, довгострокового збереження цифрового контенту та забезпечити його популяризацію в інтернет-просторі. В умовах військового стану важливо прискорити цифровізацію музейних фондів ЗВО, адже військові дії призвели до втрати частини музейних колекцій навчальних музеїв прифронтової зони. На базі музейних фондів ЗВО потрібно, на нашу думку, активно створювати віртуальні експозиції, що використовуватимуться в освітньому процесі та різноманітних освітньо-культурних заходах і дослідницькій діяльності.

Особливої актуальності набуває реалізація у ЗВО проєктів «Доступний музей», які забезпечують організацію інклюзивної роботи в музеї для студентів з особливими освітніми потребами. Одним із ефективних шляхів залучення студентів до відвідування музеїв, збільшення музейної аудиторії вважаємо розробку і поширення у ЗВО музейно-освітніх Web-додатків «Мої улюблені музеї», «Мій музейний простір», «Музеї рідного краю» та ін., створення регіональної науково-освітньої цифрової платформи «Музеї у нашому житті». Вважаємо, що в

умовах креативного освітнього середовища необхідно забезпечити можливість реалізації авторських музейних проєктів і програм, заохочення студентської молоді, аспірантів, молодих науковців до розробки стартапів, мобільних додатків, інших цифрових ресурсів у сфері музейно-педагогічної діяльності, інноваційних технологій розвитку навчальних музеїв та популяризації їхніх колекцій. До цієї діяльності варто залучати також фахівців державних і громадських музеїв, менеджерів освіти, фахівців з науково-освітньої спільноти, місцевого самоврядування та бізнесу.

Результативному збагаченню музейної освіти та формуванню музейної культури студентської молоді сприятиме, на нашу думку, розробка у кожному освітньому закладі інтерактивного музейно-педагогічного проєкту «Заклад вищої освіти – музей: працюємо разом!» Основні цілі такого проєкту можна визначити таким чином:

- популяризація діяльності музеїв, музейних комплексів, музейних виставок, створених у конкретному ЗВО;
- інтеграція навчальних дисциплін, курсів за вибором, тематики науково-дослідної роботи студентів у музейно-освітнє середовище свого ЗВО;
- координація навчальних програм для здобувачів вищої освіти і тем музейних експозицій і виставок;
- пошук нових методів і форм навчання на основі співпраці з державними, громадськими, приватними музеями свого міста, регіону;
- визначення і реалізація нових ролей для музейних фахівців (музейний педагог, керівник освітніх проєктів, організатор вільного часу);
- забезпечення соціально-психологічної адаптації студентів ЗВО до нових умов, реалізація потреби здобувачів освіти в самоактуалізації особистості, становленні її суб'єктивності завдяки взаємодії з музейним освітнім простором та залученню до музейної комунікації;
- реалізація ідей громадянської освіти і національно-патріотичного виховання студентської молоді, формування її національної і громадянської ідентичності.

З метою ефективної реалізації проєкту «Заклад вищої освіти – музей: працюємо разом!» нами запропоновано концепцію і розроблено Інтерактивний студентський путівник «Музейний простір Прикарпаття», який може слугувати «дорожньою картою» для студентської молоді, що навчається у ЗВО Івано-Франківської області (свідоцтво ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про реєстрацію авторського права на твір №138343 від 28.07.2025 р.) (Додаток К.7). Його мета – впровадження інноваційних музейно-педагогічних підходів до інтеграції науки, вищої освіти, сучасних технологій, бізнесу та місцевої громади Прикарпаття для вирішення актуальних завдань щодо формування креативного музейного простору у закладах вищої освіти Івано-Франківщини.

Використання Інтерактивного путівника допоможе студентам зорієнтуватися у широкій профільній палітрі музеїв Прикарпаття, розширить їхній культурний, науковий та інформаційний горизонт, сприятиме професійному становленню, засвоєнню національних цінностей і традицій. Варто також наголосити на тому, що знайомство з музейним простором краю, його екскурсійним і комунікативним потенціалом допоможе у соціально-психологічній адаптації студентів, особливо першокурсників, до нових для них умов отримання освіти. Краєзнавчий зміст освіти, що містить освітнє середовище музеїв Івано-Франківщини, сприятиме студентам включатися в різноманітні види соціальної діяльності, у т.ч. професійної.

Підкреслимо, що Прикарпаття – унікальний історико-географічний та етнокультурний регіон України. Івано-Франківська область – це єдиний регіон нашої країни, де збереглися чітко виражені етнографічні групи населення краю, що проживають на території Гуцульщини, Бойківщини, Покуття та Опілля. Кожна з цих груп зберегла автентичні звичаї, традиції, обряди, самобутній побут, матеріальну і духовну культуру.

Інтерактивний путівник «Музейний простір Прикарпаття» пропонує студентам відвідати музейні заклади області різних профілів і видів:

А) Історико-краєзнавчі музеї: Івано-Франківський краєзнавчий музей, краєзнавчий музей Калущини, музей історії Давнього Галича, музей історії Надвірнянщини, краєзнавчий музей «Бойківщина» (м. Долина), краєзнавчий музей «Бойківщина» (с. Рожнятів), музей історії міста Тисмениця ім. Степана Гаврилюка, регіональний історико-краєзнавчий музей «Гуцульщина» (с. Верховина), музей історії міста Коломия, Рогатинський історико-краєзнавчий музей «Опілля», краєзнавчий музей селища Делятин, музей караїмської історії та культури (м. Галич).

Б) Музеї національно-визвольного руху та військові музеї: обласний музей визвольної боротьби ім. С. Бандери, музей Небесної Сотні, музей меморіалу «Дем'янів Лаз», цифровий музей «Місто і зброя» (м. Івано-Франківськ), музей визвольних змагань ім. В. Андрусика (м. Снятин), музей визвольної боротьби ім. С. Бандери (м. Косів), музей визвольних змагань Покутського краю (с. Заболотів), музей депортації українців (с. Брошнів-Осада).

В) Мистецтвознавчі музеї: Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського (м. Коломия), музей мистецтв Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), музей «Писанка» (м. Коломия), музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини (м. Косів), музей Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва (м. Косів), музей-пам'ятка дерев'яної архітектури і живопису XV-XIX ст. – церква св. Духа (м. Рогатин), музей кінофільму «Тіні забутих предків» Сергія Параджанова (с. Верховина), музей кінофільму «Олекса Довбуш» (с. Верховина).

Г) Етнографічні музеї: музей етнографії та екології Карпатського краю (м. Яремче), музей народної архітектури та побуту Прикарпаття (с. Крилос), музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів Романа Кумлика (с. Верховина), етнографічний музей старожитностей Гуцульщини (с. Криворівня), музей «Хата-Гражда» гуцульської господарки (с. Криворівня), музей ліжникартства (с. Верховина), музей вівчарства (с. Космач).

Д) Технічні, природничі та медичні музеї: музей науки «Нова енергія» (м. Івано-Франківськ), геологічний музей ІФНТУНГ, музей історії розвитку

медицини Прикарпаття ІФНМУ, анатомічний музей ІФНМУ, Парк історії Землі (с. Підгір'я), музей флори і фауни Карпат (с. Княздвір), музей «Природа Землі Галицької» (м. Галич), музей електрифікації Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), музей нафтопромислів Галичини (с. Пнів), музей бурого ведмеда (с. Манява).

Е) Педагогічні та літературні музеї: Літературний музей Прикарпаття (м. Івано-Франківськ), музей-бібліотека Михайла Бажанського (м. Снятин), музей коломийської книги та музей української мови Коломийського педагогічного коледжу, музей історії КНУВС.

Нами рекомендовано перспективні напрями та тематику студентських наукових досліджень, що можуть проводитися на базі колекцій музеїв Івано-Франківської області (Додаток К.6).

5. Просвітницько-виховний напрям – передбачає реалізацію системи заходів у музейному просторі ЗВО, що сприяють вихованню студентської молоді на загальнолюдських і національно-державницьких цінностях, формуванню національної і громадянської ідентичності, націоцентричного світогляду особистості.

У системі музейно-педагогічної роботи ЗВО в умовах російської агресії центральне місце має відводитись реалізації положень Законів України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022), «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» (2023), «Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу» (2025). На думку музеєзнавиці Н. Писаревської, завдання музейних педагогів ЗВО на сучасному етапі досить складні, адже «саме нині ми закладаємо нові і виявляємо беззаперечні рухомі культурні цінності для теперішнього і майбутнього. Мета – ідентифікація молоді як українців у нових реаліях на шляху до дійсно незалежної держави» [505а, с. 326].

Погоджуємося із твердженням науковиці Р. Маньковської про те, що гуманітарна складова в сучасній системі освіти має стати визначальною, тому «освітня та музейна засобами музейної педагогіки в умовах воєнного стану

гуртують молодь довкола історико-культурних ідеалів нашого минулого, плекають інтелектуальне майбутнє незалежної України» [312а, с. 185]. У цьому контексті перспективними формами освітньо-виховної роботи зі студентами на базі музейних установ ЗВО можуть бути: інтерактивні музейні заняття, патріотичні години, віртуальні екскурсії історичними місцями, відеопрезентації, перформанси, музейні свята, пізнавальні майстер-класи і квести, освітньо-культурологічні проекти, музейні марафони, зустрічі з відомими особистостями, онлайн-лекторії, клуби історичної реконструкції та ін.

Важливо також залучати до просвітницько-виховної роботи зі здобувачами вищої освіти потенціал національних, державних, комунальних, громадських музеїв України та рідного краю. Упродовж періоду навчання у ЗВО слід організувати знайомство молоді (очно або заочно) із музейними колекціями провідних музейних установ країни: Національний музей історії України (м. Київ); Національний заповідник «Києво-Печерська лавра» (м. Київ); Національний заповідник «Софія Київська» (м. Київ); Національний художній музей України (м. Київ); Національний музей історії України у Другій світовій війні (м. Київ); Національний науково-природничий музей (м. Київ); Національний музей літератури України (м. Київ); Національний музей народної архітектури та побуту України (м. Київ); Національний музей Тараса Шевченка (м. Київ); Національний музей декоративного мистецтва України (м. Київ); Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал» (м. Київ); Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (м. Київ); Музей історії міста Києва (м. Київ); Педагогічний музей України (м. Київ); Музей видатних діячів української культури (м. Київ); обласні краєзнавчі та мистецькі музеї України та ін.

Варто звернути увагу також на залучення студентської молоді до відвідування музеїв політичних репресій та тоталітаризму, які можна віднести до установ нового типу, що виникли порівняно недавно. Вони виконують не лише традиційну функцію, але є «науковими центрами вивчення історичних процесів та передумов, а також соціально-політичних наслідків,... каталізаторами процесів формування суспільної свідомості та національної історичної пам'яті» [328, с. 7].

Знайомство з експозиціями таких музеїв, що стали символом відмови українців від радянської спадщини та колоніального минулого, засудження репресивної тоталітарної системи, сприятиме формуванню готовності молоді до захисту свободи і демократії в умовах Війни за Незалежність України.

Серед музеїв нового типу, які варто відвідати студентам, виділяємо такі: Національний музей «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні» (м. Київ); Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили» (м. Київ); Музей шістдесятництва (м. Київ); Музей совєтської окупації України (м. Київ); Музей-архів українського самвидаву (м. Київ); Музейний комплекс «Територія терору» (м. Львів); Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького» (м. Львів); меморіальний комплекс «Дем'янів Лаз» (м. Івано-Франківськ); музей тоталітаризму (м. Херсон); музей «Парк тоталітарного періоду» у Спадчанському лісі (Сумщина); Інформаційно-виставковий центр Музей Майдану (м. Київ); музей Небесної Сотні (м. Івано-Франківськ); історико-меморіальний музей політичних в'язнів (м. Тернопіль) та ін.

Необхідно розширювати досвід організації позашкільної освіти на базі музеїв ЗВО, перетворити університетські музеї в осередки підготовки учнів до дослідницької діяльності, розвитку їхніх пізнавальних здібностей. З цією метою можна відкривати на базі музеїв гуртки, клуби, майстер-класи для учнівської молоді. На вебсайтах музеїв слід розміщувати «Освітні пропозиції для школярів» з тематикою навчальних екскурсій, проєктів, занять, конкурсів та інших заходів для різновікової дитячої аудиторії.

Музейно-освітнє середовище ЗВО потрібно більш активно використовувати у процесі профорієнтаційної роботи з учнями ЗЗСО та студентами закладів професійної освіти. Для цього, на наше переконання, варто розробити технологію успішної професійної орієнтації, яка включатиме формування команди супроводу. До неї можуть входити працівники музеїв ЗВО, досвідчені викладачі, студенти старших курсів, представники шкільної адміністрації, соціально-психологічної служби, класні керівники випускних класів. Важливо також налагодити результативну взаємодію університетських музеїв з органами управління освітою,

центрами професійного розвитку педагогічних працівників з метою більш змістовного наповнення екскурсійної роботи та активізації відвідування учнями музеїв ЗВО.

6. Міжнародно-інтеграційний напрям – передбачає оновлення форм і методів музейно-педагогічної діяльності у ЗВО в контексті інтеграції української вищої школи в європейський освітній простір.

Інтеграція української вищої освіти в європейський освітній простір вимагає більш активного залучення науковців і студентів до міжнародної співпраці в галузі музеєзнавства та музейної педагогіки, міжмузейної комунікації і кооперації. На наше переконання, варто систематично залучати здобувачів освіти до дослідження проблем музейної освіти молоді в рамках міжнародних програм ICOM, Universcum, Erasmus+, Studium Europy Wschodniej, DAAD, AIESEC, EACEA, MSCA, до участі в міжнародних музейних акціях і програмах «Ніч музеїв», «Hearts for Art», «Museum Dance-off», «Pro Museum», «International Museum Day», «European Heritage Days», «Музей для всіх», «Музейне селфі», «Музейна година Землі», «Музеї для миру», «Museum Innovation Festival», «#WeAreMuseums», міжнародних симпозіумах музеїв історії освіти, міжнародних науково-практичних конференціях з музеєзнавчої тематики. Зокрема, міжнародна культурно-освітня акція «Ніч музеїв» дає змогу ознайомитися з музейними експозиціями вночі. Вона приурочена, як правило, до Міжнародного дня музеїв, який відзначається щороку 18 травня. Вперше «Ніч музеїв» була проведена у Берліні у 1997 р., українські музеї почали масово долучатися до цієї акції у 2008 р. Її мета – продемонструвати ресурс музеїв, їхні можливості і потенціал перш за все для молоді, зацікавити молоде покоління музейними колекціями, сформувати у нього сучасну музейну культуру.

Важливо залучати музеї ЗВО України до співпраці з європейськими культурними та освітніми фондами, які надають музеям фінансову та методичну допомогу. У контексті розвитку міжнародних зв'язків між музеями ЗВО та з метою вивчення перспективного досвіду постановки музейної справи в системі вищої освіти за кордоном вважаємо доцільним започаткувати практику взаємних обмінів

музейними предметами, артефактами у формі тимчасових тематичних музейних виставок найцікавіших експонатів або, у необхідних випадках, їхніх копій [529, 675].

Варто звернути увагу на вивчення і поширення перспективного досвіду інноваційної діяльності університетських музеїв європейських країн, зокрема Республіки Польща. На нашу думку, можуть становити науковий інтерес для музейно-педагогічної спільноти України ознайомлення з практикою роботи таких музеїв ЗВО Польщі: музей історії Варшавського університету, геологічний музей Варшавського університету, музей історії «Collegium Maius» Ягеллонського університету (ЯУ), музей Ботанічного саду ЯУ, музей фармації ЯУ (м. Краків), музей Університету Марії Кюрі-Склодовської (УМКС), зоологічний музей УМКС (м. Люблін), музей історії Вроцлавського університету, мінералогічний музей Вроцлавського університету, природничий музей Лодзького університету, музей історії Гданського університету, музей історії Університету імені Адама Міцкевича (УАМ), музей Землі УАМ (м. Познань) та ін.

У даному контексті виникає необхідність розробки програм академічної мобільності майбутніх фахівців у сфері музейної педагогіки, музеєзнавства, пам'яткознавства, культурології у межах міжнародної співпраці ЗВО України. Реалізація таких програм дозволить вивчити досвід використання музейної педагогіки в освітньому процесі закордонних університетів, ознайомитися з їхньою методикою навчання за програмами «Музейна педагогіка», «Музеологія», «Методика екскурсійної роботи» та ін.

Музейним установам ЗВО варто більш активно долучатися і до реалізації проєктів та програм транскордонного співробітництва в галузі освіти і культури з сусідніми країнами – Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Молдовою. Як приклад, можна навести новий українсько-польський проєкт «Музеї прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу». Його започаткувала Волинська обласна рада спільно з містом Стальова Воля Підкарпатського воєводства Республіки Польща. Проєктом передбачено серію навчання для волинських музейників, зокрема, щодо особливостей роботи з людьми з

інвалідністю (надання музейним об'єктам інклюзивності), ефективної промоції музейних колекцій та активного залучення відвідувачів різних вікових груп [126a].

Особливої актуальності в умовах військового стану набуває, на нашу думку, залучення музеїв ЗВО України до участі у міжнародному проєкті «Впровадження електронної системи реєстру Музейного фонду України». Цей проєкт з діджиталізації музейних колекцій був започаткований у 2022 р. Міністерством культури та інформаційної політики України спільно з Міністерством культури та національної спадщини Республіки Польщі та польським Фондом міжнародної солідарності. Реалізація проєкту покращить стан збереження музейної спадщини ЗВО, створить можливості взаємодії з іншими освітньо-культурними реєстрами держави та європейськими культурними спільнотами, сприятиме популяризації музейних колекцій ЗВО [55, 528].

Висновки до третього розділу

У процесі формування сучасного музейно-освітнього простору вищої школи України в умовах орієнтації на креативну парадигму важливого значення набуває впровадження в освітній процес музейно-педагогічних програм, проєктів та інтегрованих курсів, а також експериментально-дослідницька діяльність із вивчення ролі музейної педагогіки у формуванні професійної компетентності студентів. Про це свідчить перспективний досвід організації такої роботи у КНУВС, ЛНУ ім. І. Франка, ПНПУ ім. В. Короленка, ГНПУ ім. О. Довженка, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, ЖДУ ім. І. Франка, ПНПУ ім. К. Ушинського, ХНУМГ ім. О. Бекетова, ХНУ ім. В. Каразіна, ІДГУ, НУКМА, НУОА, НУ «Львівська політехніка», НУЧК ім. Т. Шевченка та ін.

Особливої ролі набуває формування музейної культури студентів педагогічних спеціальностей. У багатьох ЗВО розроблено конкретні моделі використання музейно-педагогічних засобів у процесі підготовки майбутніх учителів і вихователів до освітньо-виховної роботи. Музейно-педагогічна компетентність передбачає загальну педагогічну компетентність, музейні знання,

музейно-педагогічні вміння, позитивну мотивацію до цього виду освітньої діяльності. Тому викладачі акцентують увагу на засвоєнні студентами методики планування музейних заходів у ЗДО, ЗЗСО, закладах професійної освіти, технології створення нових музеїв, міні-музеїв, музейних кімнат у закладах освіти, оволодіння навичками раціонального використання освітньо-культурного потенціалу музеїв у роботі з дошкільниками і школярами, формуванні потреби аналізу власної музейно-педагогічної діяльності і за необхідності її корегування.

Невід'ємним компонентом музейної діяльності у ЗВО є виставкова робота, тобто представлення унікальних музейних збірок поза межами основної музейної експозиції. Часто такі збірки є результатом наукових досліджень музейних фахівців, науковців профільних кафедр або підсумком експериментальних студентських проєктів.

Упродовж останнього десятиріччя в Україні значно зросла зацікавленість науковою освітою. Усвідомлення громадськістю важливості для молоді сучасних інтерактивних науково-освітніх просторів спричинило відкриття музеїв науки в різних регіонах країни. Такі заклади в доступній і зрозумілій формі демонструють найважливіші наукові здобутки людського суспільства, їхні закони і взаємодію. Навчальні заняття в музеях науки забезпечують міждисциплінарний підхід, формують у здобувачів освіти науковий світогляд і навички пошукової роботи.

Інтерактивність та креативність сучасного музейного простору дедалі більше перетворює відвідувача музею із пасивного споглядача в активного набувача знань, співучасника процесу пізнання. Сучасні цифрові технології стали якісним інструментом зближення студентської аудиторії з музейним середовищем, особливо в умовах дистанційного навчання, зумовленого пандемією коронавірусу та запровадженням воєнного стану в 2022 році. У цьому контексті музеї ЗВО посилюють цифровізацію науково-освітньої роботи та музейних колекцій, створюють музейні вебсайти та інтернет-сторінки музеїв у соціальних мережах, напрацьовують сучасні моделі онлайн-освіти, розробляють віртуальні музейні тури.

Поглибленню освітньо-культурного простору для формування музейної культури студентської молоді сприяє взаємодія ЗВО з державними, комунальними, громадськими, приватними музеями рідного краю та України. Результатом цього процесу є розширення освітньо-наукових можливостей здобувачів вищої освіти, створення умов для прикладного застосування отриманих знань, умінь, навичок студентами, організація спільної творчої діяльності у процесі реалізації музейних проєктів, стимулювання формування власної позиції молоді в умовах сучасних глобальних викликів. Слід підкреслити важливу роль Педагогічного музею України, який забезпечує ефективну музейну комунікацію учнівської і студентської молоді, музейників, педагогів, науковців ЗВО та широкої громадськості, реалізує інноваційні навчальні проєкти і новаторські програми для дітей та молоді.

Важливе значення мають музейні проєкти, що були започатковані у системі вищої освіти після початку повномасштабної російсько-української війни з метою пошуку шляхів дієздатності музейних закладів ЗВО в умовах нової реальності. Вони спрямовані на відродження зруйнованих університетських музеїв, оновлення музейних експозицій, увіковічнення героїчного подвигу захисників України, пошук та зберігання свідчень очевидців війни, фотоматеріалів та інших джерел, що документують жахливе обличчя війни, організацію нових мультимедійних проєктів та інтерактивних виставок.

Сучасні підходи до формування освітнього простору засобами музейної педагогіки демонструє Карпатський національний університет імені Василя Стефаника. Важливу роль у формуванні музейної культури молоді відіграють навчальні музеї університету, музейно-виставкові простори, музейні аудиторії, спеціалізовані кабінети і навчально-виробничі лабораторії, окремі наукові підрозділи. Проблеми вдосконалення музейної освіти студентів КНУВС розглядаються під час проведення традиційних краєзнавчих та звітних науково-практичних конференцій, а також на сторінках фахових періодичних видань університету. Налагоджено тісну співпрацю з низкою регіональних музеїв, на базі яких проводиться музейна практика для здобувачів освіти. Видано актуальні

навчальні та методичні посібники, путівники, рекомендації з музейно-педагогічної тематики.

Експериментальне дослідження на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента», проведене серед бакалаврів і магістрів різних факультетів КНУВС, засвідчило важливість усвідомленого підходу майбутніх фахівців до практичних музейних умінь і навичок з метою застосування їх у власній професійній діяльності. Напрями, форми і потенційні можливості музейної освіти в умовах сучасного ЗВО демонструє розроблена нами логіко-функціональна модель «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету ім. В. Стефаника (1991-2025)».

У рамках дослідження нами сформовано та висвітлено такі перспективні напрями розвитку музейної педагогіки в системі вищої освіти України: науково-дослідницький, організаційно-педагогічний, експериментально-дидактичний, інформаційно-комунікаційний, просвітницько-виховний та міжнародно-інтеграційний.

ВИСНОВКИ

У дисертації проаналізовано й узагальнено розвиток музейної педагогіки як важливого засобу формування освітнього простору у закладах вищої освіти України упродовж 90-х рр. XX – першої чверті XXI століття. Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати факт досягнення поставленої мети, реалізації завдань наукової роботи і є підставою для загальних висновків.

1. Упродовж періоду незалежності України вітчизняні науковці, педагоги, музеєзнавці розробили сучасні підходи до визначення понятійно-категоріального апарату музейної педагогіки у системі вищої освіти. Нами з'ясовано, що музейна педагогіка розглядається в науковій літературі з двох позицій, а саме: як наукова галузь, один із напрямів гуманітарних наук, теоретичні розробки якої обґрунтовують процес комунікації різновікової аудиторії в музеї, досліджують методичні та інформаційно-дидактичні аспекти організації та проведення освітньої діяльності музею; як освітня технологія, сфера науково-практичної діяльності музею, зорієнтована на поширення культурного досвіду суспільства через педагогічний процес в умовах музейного середовища.

На основі аналізу наукової літератури уточнено генезу категорій: «музей закладу вищої освіти» (науково-дослідницький та культурно-освітній заклад, що забезпечує збереження, вивчення і популяризацію університетських колекцій, прилучення студентів до надбань національної наукової спадщини, засіб розширення наукового світогляду і культурного горизонту здобувачів вищої освіти, формування їхньої національної і громадянської ідентичності); «музейна освіта» (комплексна діяльність, яка використовує унікальний освітній потенціал музею та його предметів для розвитку особистості, формування її світогляду та збагачення життєвого досвіду); «музейна культура» (підготовленість студента до сприйняття музейної інформації, розуміння особливостей музейної форми спілкування, вміння орієнтуватися в музеї, поважати історичне минуле та шанобливо ставитися до предметів музейного значення); «музейний педагог» (спеціаліст, який проводить освітню діяльність у музеї, організовує музейно-

педагогічний процес і забезпечує безпосереднє спілкування відвідувача з музейними предметами (експонатами) відповідно до поставленого завдання).

Варто підкреслити, що музейно-освітній простір закладу вищої освіти – це частина соціокультурного середовища, результат творчої спільної діяльності усіх суб'єктів освітнього процесу ЗВО, базовим елементом якої є музей або музейний комплекс закладу освіти, який забезпечує організаційну взаємодію науково-викладацького складу і студентів, спрямовану на формування музейної культури та музейно-педагогічної компетентності молоді.

2. Джерельна база дослідження процесів розвитку музейної педагогіки в системі вищої освіти України представлена як важливим нормативно-правовими документами, так і узагальнюючими працями, монографіями, дисертаційними дослідженнями, науковими розвідками, присвяченими використанню потенціалу музейної педагогіки в освітньому процесі ЗВО. Важливими джерелами стали навчальні підручники та методичні посібники з основ музеєзнавства і музейної педагогіки, матеріали науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів з проблем музейної педагогіки, довідково-енциклопедична література та статистично-аналітичні матеріали, тематичні покажчики літератури. Перспективний досвід музейно-освітньої роботи у ЗВО України систематично узагальнюється на сторінках музейних часописів, наукових вісників національних, державних, регіональних музеїв, краєзнавчих спілок і товариств. До цінних джерел вивчення досліджуваної проблеми відносимо документальну базу закладів вищої освіти – стратегії розвитку університетів, накази, навчальні програми, силабуси навчальних дисциплін, методичні рекомендації, положення про музеї та музейні ради, плани роботи музеїв. У сучасних умовах важливого значення набувають цифрові музейні ресурси – інтерактивні путівники музеями, вебсайти музеїв ЗВО, вебсайти державних, комунальних, громадських музеїв, віртуальні музейні екскурсії та виставки, цифрові колекції.

На основі аналізу різноманітних джерел нами систематизовано та з'ясовано сутність основних напрямів сучасних наукових досліджень використання засобів музейної педагогіки у процесі формування освітнього простору ЗВО, характерних

методичних аспектів організації педагогічної взаємодії зі здобувачами вищої освіти у просторі музею. Серед актуальних дослідницьких проблем сучасних науковців – вивчення студентської музейної аудиторії; формування фахових і загальнокультурних компетентностей студентів у музейному просторі; шляхи підвищення ефективності музейної комунікації та музейних занять у ЗВО; аналіз ролі музеїв ЗВО у формуванні ідентичності навчальних закладів, збереженні їхніх традицій та академічної спадщини, підвищення привабливості закладу освіти у регіоні; виховання засобами музейної педагогіки національної свідомості та ідентичності молоді, активної громадянської позиції, патріотизму в умовах сучасних глобальних викликів. Водночас з'ясовано, що в українській науковій літературі в даний час недостатньо узагальнюючих праць та ґрунтовних досліджень, які охоплювали б усі аспекти функціонування музейно-освітнього простору в системі вищої освіти України.

3. У процесі дослідження нами було проаналізовано та узагальнено досвід розбудови та основні напрями діяльності музейних установ у ЗВО України. Підкреслюється, що із здобуттям незалежності нагальною необхідністю стало впровадження в українське освітньо-музейне середовище нових ціннісних українознавчих установок, активний пошук оптимальної моделі розвитку музейної педагогіки та діяльності навчальних музеїв.

Упродовж 90-х рр. XX – першої чверті XXI ст. в Україні ухвалено низку законів і підзаконних актів, документів міністерств і відомств, які визначили організаційно-методичні принципи розвитку музейної діяльності у системі вищої освіти. Разом з тим, на наше переконання, формування нормативно-правової бази діяльності навчальних музеїв потребує подальшого удосконалення на основі врахування як науково-теоретичних досягнень музеєзнавчих і психолого-педагогічних наук, так і потреб сучасного освітньо-виховного простору України.

Вивчення джерельної бази засвідчило, що в системі вищої освіти функціонує понад 500 навчальних музеїв різних профілів. Серед них – музеї історії розвитку закладів освіти, при яких вони створені, природничо-наукові, мистецько-етнографічні, археологічні, краєзнавчі, медичні, технічні, юридичні, економічні,

меморіальні музеї. У процесі дослідження нами підготовлено авторську розробку «Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України» як приклад різноманіття профільної палітри сучасних музейних установ ЗВО.

Основні завдання навчальних музеїв ЗВО, що ґрунтуються на принципах музейно-педагогічної діяльності, можна сформулювати таким чином: залучення здобувачів освіти до науково-дослідницької, пошуково-краєзнавчої, природоохоронної, художньо-естетичної роботи; поглиблення і розширення загальнокультурної і професійної підготовки студентів; надання допомоги науково-педагогічним колективам ЗВО в упровадженні активних форм роботи зі студентами; залучення молоді до формування, умілого збереження та раціонального використання предметів Музейного фонду України; формування в молодого покоління соціально-громадського досвіду та національної ідентичності на прикладах багатовікового історичного минулого нашого народу.

Ключове значення для розуміння проблем музейно-педагогічної діяльності у ЗВО має характеристика науково-педагогічних напрямів роботи музейних закладів у системі вищої освіти. До них відносимо науково-дослідницький, освітній, виховний і просвітницький напрями. Завдяки їхній реалізації музейні установи ЗВО у період незалежності стали активними центрами як формальної, так і неформальної освіти студентської молоді, виконують функцію освіти студентів через вивчення культурних цінностей. Про це переконливо свідчить перспективний досвід використання освітньо-виховного і наукового потенціалу навчальних музеїв у таких ЗВО України, як КНУВС, КНУ ім. Т. Шевченка, ХНУ ім. В. Каразіна, ЛНУ ім. І. Франка, ДНУ ім. О. Гончара, ОНУ ім. І. Мечникова, ВНУ ім. Лесі Українки, ТНПУ ім. В. Гнатюка, НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського», ЧНУ ім. Ю. Федьковича, КІПДМ, НАВС, ЛА НАУ, НАСВ ім. Гетьмана П. Сагайдачного, ІФНТУНГ, КСУ ім. Б. Грінченка, ДДПУ ім. І. Франка, ІФНМУ, ДДМА, НУОА, УНУС, УжНУ, ПДМУ та ін.

Разом з тим, неможливо обійти увагою і об'єктивні чинники, які гальмують розвиток музейної справи у ЗВО останніми роками. В умовах викликів глобального масштабу (пандемія коронавірусу, повномасштабна російсько-українська війна)

музейні заклади змушені були різко обмежити екскурсійне обслуговування відвідувачів та наукову і навчальну діяльність. Частина музеїв у ЗВО, що розташовані у зоні бойових дій на прифронтових територіях, зазнали значних руйнувань або були евакуйовані у безпечні місця.

На основі вивчення джерельної бази та з врахуванням основних тенденцій упровадження музейної педагогіки в освітній процес ЗВО нами обґрунтовано періодизацію розвитку музейної педагогіки в системі вищої освіти України (1991-2025 рр.) та виділено такі періоди: 1) 1991-1996 рр. – адаптаційний; 2) 1997-2006 рр. – практично-орієнтований; 3) 2007-2013 рр. – науково-освітній; 4) 2014-2021 рр. – інноваційно-комунікативний; 5) 2022-2025 рр. – громадсько-політичний. Розроблено авторські матеріали: структурно-логічна схема «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО України», логіко-функціональна модель «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України».

4. Обґрунтовано, що для сучасного музейно-освітнього простору ЗВО важливе значення набувають такі актуальні напрями і програми розвитку музейної педагогіки: експериментально-дослідницька діяльність із вивчення ролі музейної педагогіки у формуванні професійної компетентності студентів; упровадження навчальних курсів з основ музейної педагогіки в освітній процес ЗВО; створення музейно-виставкових просторів і музейно-культурних центрів; використання сучасних цифрових технологій з метою оцифрування музейних колекцій і створення віртуальних експозицій та екскурсій; розробка і реалізація спільних проєктів з національними, державними, комунальними, приватними музеями України та свого регіону; перебудова роботи музеїв ЗВО в умовах російсько-української війни.

Упродовж досліджуваного періоду у багатьох ЗВО розроблено конкретні моделі формування музейної культури та музейно-педагогічної компетентності майбутніх учителів і вихователів. Акцентується увага на засвоєнні студентами методики планування музейних заходів у закладах освіти, технології створення нових навчальних музеїв, оволодінні навичками раціонального використання

освітньо-культурного потенціалу музеїв у роботі з дошкільниками і школярами, формуванні потреби аналізу власної музейно-педагогічної діяльності. Найбільш ефективна система взаємодії викладачів, музейних педагогів зі студентами у просторі музею з метою забезпечення умов для засвоєння теоретичних знань, оволодіння практичними методами і прийомами музейно-педагогічної діяльності формується у процесі вивчення спеціалізованих курсів «Музейна педагогіка», «Основи музейної педагогіки», «Музеєзнавство», «Музеологія», «Музейна комунікація», «Історичне краєзнавство» та ін.

Використання різних форм освітнього процесу на базі музейних установ, активне впровадження музейної педагогіки у ЗВО сприяє формуванню і становленню у студентів наукового світогляду, музейної культури, естетичної мотивації, навичок прикладного застосування отриманих у музеї знань, соціалізації і позитивного досвіду поведінки, особистісного ставлення до культурних цінностей, креативного мислення і творчої активності, громадянської і національної ідентичності, мотивації до пошуково-дослідницької та інтерактивної діяльності.

Важливе значення мають музейно-педагогічні програми і проєкти, що були започатковані в умовах військового стану в нашій державі. Вони спрямовані на відродження зруйнованих музеїв ЗВО, оновлення музейних експозицій, увіковічнення героїчного подвигу захисників України, організацію нових мультимедійних проєктів та інтерактивних виставок, цифровізацію музейних колекцій та науково-освітньої роботи навчальних музеїв.

У процесі дослідження нами розроблено логіко-функціональну модель «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (1991-2025 рр.)», а також підготовлено і апробовано методику вивчення ролі музейної педагогіки у вихованні ціннісних орієнтирів здобувачів вищої освіти Прикарпаття з використанням анкетного опитування на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента». Результати експериментального дослідження допомогли з'ясувати структурні компоненти готовності бакалаврів і магістрів до засвоєння музейної

інформації, особливості соціально-психологічної адаптації та соціалізації студентів за допомогою засобів музейної педагогіки на різних етапах навчання.

5. У дослідженні охарактеризовано перспективні напрями розвитку музейної педагогіки та формування інноваційного музейно-освітнього середовища в системі вищої освіти України: науково-дослідницький, організаційно-педагогічний, експериментально-дидактичний, просвітницько-виховний та міжнародно-інтеграційний.

Науково-дослідницький напрям передбачає комплексні наукові дослідження особливостей і тенденцій музейно-педагогічного процесу в системі вищої освіти, аналіз та узагальнення нагромадженого досвіду педагогічної діяльності музеїв ЗВО. Потребують наукового супроводу інноваційні музейно-педагогічні проекти, зокрема створення музеїв науки, науково-навчальних лабораторій і центрів музеєзнавства, апробація STEM-освіти засобами музейної педагогіки, цифровізація музейних колекцій ЗВО. Необхідно проаналізувати роль музейної педагогіки у подоланні освітніх втрат в умовах війни та як засобу соціальної реабілітації молоді в умовах глобальних викликів, вплив військового стану на освітньо-наукову роботу музеїв, етично-педагогічні аспекти збереження музейних колекцій в умовах воєнних дій на території України.

Організаційно-педагогічний напрям забезпечить практичні заходи щодо модернізації музеїв, реалізацію актуальних музейних проєктів, оновлення діючих і створення нових музейних експозицій, що відповідають вимогам сучасності та враховують досвід провідних університетських музеїв. Важливо систематично доповнювати музейні колекції, які ілюструють науково-дослідницький, освітній, виховний і просвітницький процес у ЗВО. Виправданим було б створення науково-методичних рад при науково-дослідних частинах ЗВО, які змогли б координувати та аналізувати роботу музейних установ освітніх закладів, надавати консультації та оптимально планувати навчально-виховну роботу зі студентами різних факультетів, підтримувати зв'язки з галузевими кафедрами.

Експериментально-дидактичний напрям сприятиме залученню викладачів, науковців, музейних фахівців, аспірантів, методистів до розробки нового та

оновлення вже існуючого навчально-методичного забезпечення музейно-педагогічної діяльності у ЗВО. Необхідно активізувати підготовку і випуск музейними установами ЗВО довідкової, науково-популярної, навчально-методичної літератури, періодичних видань, путівників, каталогів та ін. Варто продумати можливість формування єдиної всеукраїнської бази музейно-освітніх програм, силабусів, проєктів, дидактичних матеріалів. Нами розроблено і запропоновано для використання елективний курс навчальної дисципліни «Музейна педагогіка», який адресований здобувачам освіти третього (освітньо-наукового рівня вищої освіти) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (Додаток К.8).

Інформаційно-комунікаційний напрям передбачає широке впровадження можливостей цифрових технологій, інтернет-ресурсів, мобільних додатків, соціальних мереж у практику музейної діяльності ЗВО. Особливої актуальності набуває реалізація в університетах проєктів «Доступний музей», які забезпечують організацію інклюзивної роботи в музеї для студентів з особливими освітніми потребами. З метою ефективної реалізації проєкту «Заклад вищої освіти – музей: працюємо разом!» нами запропоновано концепцію і розроблено Інтерактивний студентський путівник «Музейний простір Прикарпаття», який може використовувати студентська молодь для розширення власного культурного, наукового та інформаційного горизонту.

Просвітницько-виховний напрям тісно пов'язаний з реалізацією системи заходів у музейному середовищі ЗВО, що сприяють вихованню молодого покоління на загальнолюдських і національно-державницьких цінностях, формуванню національної і громадянської ідентичності, націоцентричного світогляду особистості, проведенню активної профорієнтаційної роботи.

Міжнародно-інтеграційний напрям передбачає оновлення форм і методів музейно-педагогічної діяльності у ЗВО в контексті інтеграції української вищої школи в європейський освітній простір, активного залучення науковців і студентів до міжнародної співпраці в галузі музейної педагогіки та музеєзнавства,

міжмузейної комунікації і кооперації, актуальних міжнародних музейно-педагогічних програм і проєктів.

Зміст і результати здійсненого дослідження не претендують на вичерпне розв'язання аналізованої проблеми. Однак вони дають змогу визначити низку наукових і організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання музейної педагогіки в закладах вищої освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва К. Музейна педагогіка в неформальній освіті. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 року). Київ : НЦ «Мала академія наук України», 2021. Ч.2. С. 12-14.
2. Андронатій П., Баранюк О., Котяк В. Музей історії техніки у педагогічному закладі вищої освіти. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 18-22.
3. Андрусишина А. Університетський музей археології як сучасний простір для навчання та вдосконалення фахових навичок студентів. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НЦ «Мала академія наук України», 2021. Ч.2. С. 15-18.
4. Андрусяк Т. Атрибуція жіночих сорочок (за збірками Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ ім. Лесі Українки і Волинського краєзнавчого музею). *Волинський музейний вісник*. 2016. №8. С. 270-276.
5. Андрущенко В., Дзвінчук Д. Основи сучасної філософії освіти: навч. посіб. Київ, Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. 456 с.
6. Аніщенко О. Музей як ресурс розвитку суспільства, що навчається. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 16-19.
7. Антонова О. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі* : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 14-41.
8. Антонова О., Власенко Р., Костюк В., Корінний В. Використання елементів музейної педагогіки у краєзнавчій підготовці майбутнього вчителя географії. *Вісник науки та освіти*. 2023. №8. С. 375-389.
9. Антонова О., Дячук І., Постова С. Інтелектуальний клуб як один із способів реалізації основних засад музейної педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій*

освіті : зб. тез доп. учасників I Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 188-192.

10. Артемова В. Історія педагогіки України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 424 с.

11. Астахова К. Біографічна складова в історії вітчизняної освіти: можливості університетського музею (досвід ХГУ «НУА»). *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011 р.). Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 25-26.

12. Астахова К. Науково-дослідні розвідки музейного комплексу Харківського гуманітарного університету «Народна Українська Академія» під час воєнного стану. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : НЦ «Мала академія наук України», 2022. С. 282-284.

13. Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2007. 464 с.

14. Бабенко О. Короткий словник музейних термінів. Кіровоград : Центрально-Українське видавництво, 2001. 120 с.

15. Бабко Н. Ефективність музейної педагогіки в сучасному освітньому процесі закладу вищої освіти. *Інноваційні практики наукової освіти* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–12 грудня 2023 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 31-36.

16. Бабкова А. Нові форми і зміст роботи музеїв при закладах освіти в умовах воєнного стану. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 19-22.

17. Бабкова А. Організація музейної справи в умовах карантинних обмежень у закладах освіти. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IX наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 11-13.

18. Байкеніч Г., Охрімчук О. Революція в музеї: посібник щодо оновлення змісту експозиції шкільних музеїв. Дніпро : Ліра, 2021. 188 с.

19. Балагутрак М., Дрогобицька О. Працював на утвердження української нації. Світлої пам'яті проф. Михайла Паньківа. *Народознавчі зошити*. 2021. №5. С. 1304-1306.

20. Банах В. Музейні інновації та інтерактивність у теорії та практиці музейної справи. *Історико-культурні студії*. 2016. Вип. 3. № 1. С. 1-5.

21. Банах В., Барановська Н. Експозиційна робота музеїв : навч. посіб. Львів : Логос, 2018. 175 с.

22. Барська Г., Васецька О., Халимон О. Проект «Мандрівний філософ Григорій Сковорода» Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського. *Музейна педагогіка в науковій освіті*: зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 284-289.

23. Баталкіна В., Андреева К. Інноваційні методи викладання предмета «Історія науки і техніки». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць Класичного приватного університету. Запоріжжя, 2013. С. 47-55.

24. Бейдик О. Музейне краєзнавство: національний та європейський вимір. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : ДП «Волинські старожитності», 2012. Вип. X. С. 40-44.

25. Бекетова В. Від народження до школи (виставка в музеї). *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали II наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 вересня 2014 р.). Київ, 2014. С. 13–16.

26. Бекетова В. Музей і майбутнє: тенденції розвитку музеїв у світі на межі тисячоліття. *Музей і майбутнє*: доповіді та повідомлення наукової конференції до Міжнародного дня музеїв (травень 1997). Дніпропетровськ : Поліграфіст, 1998. С. 8-14.

27. Бережна С. Шляхами Д. Яворницького: польові дослідження Олени Апанович. *IV Всеукраїнські Яворницькі наукові читання, присвячені 165-річчю від*

дня народження академіка Д. І. Яворницького : тези доповідей (м. Дніпро, 6 листопада 2020 р.). Дніпро : Ліра, 2020. С. 45-47.

28. Бех І. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ-Чернівці : Букрек, 2018. 320 с.

29. Белікова М. Запровадження інноваційних технологій в музеях України. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 43. С. 302-306.

30. Белофастова Т. Музей у системі сучасних комунікацій. *Вісник Державної Академії керівних кадрів культури і мистецтва*. Київ : Мілленіум, 2009. №4. С. 36-39.

31. Белофастова Т. Особливості соціалізації особистості школяра в музейному середовищі. *Соціалізація особистості* : зб. наук. праць. Київ : Логос, 2003. Том XIX. 266 с.

32. Белофастова Т. Педагогічні засади діяльності музею як соціально-культурного центру: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.06. Київ, 2003. 22 с.

33. Біксей Л. Музейна комунікація в умовах війни. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез допов. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 396-399.

34. Білавич Г. Музейна педагогіка в професійній підготовці майбутніх фахівців у Республіці Польщі. *Молодь і ринок*. 2025. №1. С. 51-58.

35. Білавич Г. Педагогіка музеології як освітня інновація у вимірі європейського досвіду. *Перспективи та інновації науки*. 2025. №1. С. 249-259.

36. Білавич Г., Вінтоняк О., Дідух І., Вербещук С. Музейна педагогіка крізь призму професійної підготовки майбутніх фахівців у системі передвищої та вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. №12. С. 426-437.

37. Білик Н. Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти. *Рідні джерела*. 2021. №3. С. 82-90.

38. Більо Л. Музейний веб-сайт як інструмент комунікації з відвідувачем. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 269-270.

39. Бірзова О. Історико-культурна спадщина України: цифрові технології збереження та популяризації в умовах воєнних дій. *Грані*. 2023. Том. 26. №5. С. 90-94.

40. Богданець-Білоskalенко Н. Музейна педагогіка у роботі зі студентською аудиторією. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 18-20.

41. Бондаренко В. Екскурсійна діяльність Педагогічного музею України як провідна форма культурно-освітньої роботи. *Всеукраїнський музейний форум* : матеріали наук.-практ. конф. Переяслав-Хмельницький, 2017. С. 25-28.

42. Бондаренко В. Педагогічний музей України в Інтернет-просторі. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез допов. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.) Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 164-166.

43. Бондаренко В. Специфіка організації науково-експозиційної діяльності в Педагогічному музеї України. *Наукова спадщина академіка І. Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього* : зб. матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 30-31 березня 2017 р.). Київ, 2017. С. 69-71.

44. Бондаренко В. Сучасна інтерпретація історії освіти в онлайн-проектах Педагогічного музею України. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез допов. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 294-296.

45. Бондаренко В. Форми музейної комунікації у Педагогічному музеї України. *Музей як візуальний текст культури* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 5-6 вересня 2017 р.). Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2017. С. 64-67.

46. Бондаренко Г. Волинезнавчі краєзнавчо-педагогічні читання у краєзнавчій і музейній освіті. *Волинський музейний вісник*.. 2016. №8. С. 10-11.

47. Бондарець О. Деякі підсумки музейної (ознайомчої) практики в НаУКМА (або Музей в умовах цифрової цивілізації). *Музейна педагогіка – проблеми,*

сьогодення, перспективи : матеріали ІХ наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 19-25.

48. Бондарець О. Музеї: збереження спадщини, осмислення минулого, формування ідентичності. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2021. Том 4. С. 106-112.

49. Бондарець О. Освітні моделі музею та специфіка освітньої діяльності на сучасному етапі. *Магістеріум. Культурологія*. 2018. Вип. 71. С. 36-42.

50. Бондарець О. Структура музеєзнавства: актуальні проблеми розвитку науки. *Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури*. 2017. Том 191. С. 72-78.

51. Бондарець О. Сучасна освітня модель музею та деякі актуальні проблеми музейності. *Могилянські читання 2019. Пам'ять і пам'ятки Мазепиної доби: вивчення, збереження, осмислення : XXIV міжнар. наук. конф.* Київ : Фенікс, 2019. С. 12-20.

52. Борисов В. Віртуальний музей Педагогічного інституту: можливості та перспективи. *Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць*. Слов'янськ : СДПУ, 2009. Вип. XLVIII. С. 11-14.

53. Бояр Н. Музей як освітній простір (на прикладі діяльності музеїв Рівненщини). *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею : зб. наук. праць*. Рівне : Видавець О. Зень, 2020. Вип. XVIII. С. 117-123.

54. Будівничі музеїв Прикарпаття : довідник / упор. М. Паньків, Я. Штиркало. Івано-Франківськ : Бібліотека «Наукових записок», 2015. 127 с.

55. В рамках підсумкового заходу проєкту «впровадження системи електронного обліку музейного фонду України», відбулася презентація реєстру музейного фонду України. URL: <https://surl.li/murnxl> (дата звернення: 31.03.2025 р.).

56. Вайдахер Фрідріх. Загальна музеологія: посібник. Львів: Літопис, 2005. 630 с.

57. Вайнберг Т. Музейна педагогіка – перспективний напрям у сучасній системі національної освіти. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2014. №2. С. 2-7.

58. Валенкевич О. Становлення та розвиток музейної педагогіки. Проблеми освіти : наук.-метод. збірник. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 48-52.

59. Василюк А. Інноваційна освітня діяльність музеїв в Україні і Польщі. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 24-25 вересня 2013 р.). Київ : НКПІКЗ, 2013. С. 15-17.

60. Василюк А. «Нові музеї» у Польщі як осередки неформальної освіти. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 20-23.

61. Василюк А. Актуальні методи і форми педагогічної взаємодії з учнівською молоддю у новостворених музеях історичного профілю Польщі. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. С. 20-24.

62. Василюк А. Дослідження співпраці музею і школи у працях сучасних польських дослідників. *Актуальні проблеми сучасних історико-педагогічних досліджень шкільної освіти* : зб. тез XIV Всеукр. іст.-пед. наук.-практ. конф.. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2014. С. 53-54.

63. Василюк А. Сучасний урок в музеях художньо-мистецького профілю України і Польщі. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2015. №2. С. 77-83.

64. Василюк А. Стратегії та прогнози розвитку освіти у Польщі. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/196235531.pdf> (дата звернення: 31.03.2024).

65. Васютіна Т. Формування спеціалізовано-професійних компетенцій у майбутніх вчителів початкових класів засобами музейної педагогіки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2010. С. 140-146.

66. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.

67. Вдовченко В. Перспектива трансформації вітчизняних художньо-промислових музеїв XIX ст. у віртуальні музеї для технологічної освіти XXI ст.

Музейна педагогіка в науковій освіті : зб. тез доповідей учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 256-270.

68. Велика Л. Роль образної побудови експозиції у системі музейної комунікації: автореф. дис. ... канд. мист-ва : 17.00.08. Харків, 2000. 23 с.

69. Велика хартія університетів (Magna Charta Universitatum). URL: <https://surl.li/jytvpg> (дата звернення: 14.03.2025 р.).

70. Великочий В., Гасюк Н. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв : навч. посіб. Івано-Франківськ : Плай, 2005. 64 с.

71. Вельчева К., Фадєєва Н. Роль музею у навчально-виховному процесі у період воєнного стану. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доповідей учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 296-299.

72. Венгриновська О. Комплектування, облік та збереження музейних зібрань. *Волинський музей. Історія і сучасність* : матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзнавч. конф. (м. Луцьк, 16 травня 2014 р.) / упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 285-288.

73. Венгрова О. Музей в умовах пандемії. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доповідей учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 202-205.

74. Вербицька П., Пасічник Р. Музей як комунікативний та освітній простір : навч. посіб. Львів : Вид. Львів. Політехніки, 2017. 232 с.

75. Вербицька П. Історичний музей як чинник примирення та суспільного діалогу. *Historical and Cultural Studies*, 2014. №1. Р. 13-18.

76. Вербицька П. Музейна комунікація в умовах викликів глобалізації. *Історико-культурні студії*. 2016. Вип. 3. № 1. С. 21-24.

77. Вербицька П. Нові підходи до означення ролі аудиторії в соціокультурній діяльності музею. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2014. № 1 (278). С. 87–91.

78. Вербицька П., Муравська С. Робоча програма навчальної дисципліни «Музейна педагогіка». Львів : НУ «Львівська політехніка», 2021. 12 с.

79. Виноградова О., Дарчук В. Основи музеєзнавства : навч. посіб. Львів : Магнолія, 2012. 184 с.

80. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. URL: <https://surl.li/fnlvto> (дата звернення: 14.06.2024 р.).

81. Відвідуйте музеї разом з нами! Музейний портал. URL: <https://museum-portal.com/> (дата звернення: 20.10.2024).

82. Відкриття музейно-виставкового простору «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни». URL: <http://surl.li/zqzozv> (дата звернення: 30.10.2024 р.).

82а. Віртуальний музей Олександра Антоновича Захаренка. URL: <https://surl.li/exywri> (дата звернення: 05.10.2025 р.).

83. Вітрик І. Екскурсійна робота і основи музейної педагогіки. *XVIII Сумцовські читання. Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства* : матеріали наук. конф. (м. Харків, 18 квітня 2012 р.). Харків : Майдан, 2012. С. 125-130.

84. Вітрик І. Музейна освіта. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 41-44.

85. Вітрик І. Освітні процеси у музеї. *IX Луньовські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. Вип. 5. С. 6-10.

86. Вітрик І. Трансформації сучасної музейної екскурсії. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. С. 27-29.

87. Власюк І., Зосимович О., Хададова М. Музеєзнавство та архівна справа : навч.-метод. посіб. Житомир : ЖДПУ ім. І. Франка, 2006. 75 с.

88. Вовк М. Музейна педагогіка в Україні: історія, теорія, практика. URL: <https://surl.li/zvfvhr> (дата звернення: 10.06.2025).

89. Вовк М. Музейні осередки у класичних університетах України: історичний аспект. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 22-25.

90. Вовк М. Просвітницька місія музеїв України (кінець XIX- початок XXI століття). *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IX наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 28-34.

91. Волинський музей. *Історія і сучасність* : наук. зб. Луцьк, 1999. Вип 2. 206 с.

92. Волинський музей. *Історія і сучасність* : наук. зб. Луцьк, 2004. Вип. 3. 394 с.

93. Володимир Дідушицький: життєпис. URL: <http://surl.li/unyzl> (дата звернення: 16.06.2024 р.).

94. Волошина О., Дмитренко Н. Музейна педагогіка як засіб формування загальнокультурної компетентності здобувачів педагогічної освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. праць. Вінниця, 2022. Вип. 65. С. 114-123.

95. Вступ до музеєзнавства і пам'яткознавства : навч. посіб. / за ред. О. Гончарової, С. Пустовалова. Київ : Ліра-К, 2019. 490 с.

95а. Гаврилів Б., Угорчак Ю., Цепенда І. Народний музей освіти Прикарпаття: путівник. Івано-Франківськ: Прикарпатський університет імені В. Стефаника, 1995. 14 с.

96. Гаврилова Г. В. Краєзнавчий музей: музейна педагогіка і студенти. *Українознавчий вимір у сучасній науці: гуманітарний аспект* : матеріали Всеукр.

конф. «Українознавчий вимір...» (м. Миколаїв, 13 квітня 2011 р.) Миколаїв : МДАУ, 2011. С. 157-161.

97. Гаврилюк С. Українсько-польські наукові стосунки крізь призму співпраці Волинського національного університету і вузів Люблінщини. *Історичний архів. Наукові студії* : зб. наук. пр. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2008. Вип. 1. С. 106-110.

98. Гайда Л. Музеєзнавство в закладах освіти : навч.-метод. посіб. Кіровоград : КОППО, 2006. 106 с.

99. Гайда Л. Музеї закладів вищої освіти Кіровоградщини у системі неперервної освіти педагогів. *Педагогічний вісник ОІППО*. №1-2. 2021. С. 98-105.

100. Гайда Л. Музеї при закладах освіти України у структурі електронного ресурсу «Музейна педагогіка». *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали ІХ наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 34-37.

101. Гайда Л. Музей у навчальному закладі. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.

102. Гайда Л. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі. *Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи* : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. (м. Кіровоград, 21-22 жовтня 2010 р.). Кіровоград : видавництво КОППО імені Василя Сухомлинського, 2012. С. 243-249.

103. Гайда Л. Презентація музейної кімнати з історії освіти Кіровоградщини. *Праці Центру пам'яткознавства* : наук. зб. Київ : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2010. Вип. 18. 340 с.

104. Гайда Л. Розвиток музейної педагогіки в Україні. *Позашкілля*. 2012. №10. С. 50-51.

105. Гайда Л. Становлення і розвиток музеїв при навчальних закладах України. *Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність* : матеріали обласної наук.-метод. конф. Кіровоград : Видавництво КОППО імені Василя Сухомлинського, 2008. С. 6-18.

105а. Гайда Л. Формування нормативно-правової бази діяльності музеїв при навчальних закладах України. *Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність* : матеріали обласної наук.-метод. конф. Кіровоград : Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2008. С. 19-28.

106. Гайдай О. Музеєзнавство : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 212 с.

107. Геологічний музей Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. URL: <https://surl.it/tifaxb> (дата звернення: 10.10.2024).

108. Геолого-мінералогічний музей: колект. моногр. / Відп. ред., керівники проекту: В. Євтехов, І. Паранько, В. Харитонов. Кривий Ріг : Мінерал, 2007. 22 с.

109. Глухенька Л., Орлова О. Розвиток пізнавального інтересу шляхом використання виїздних занять до музеїв України. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасників І Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 27-29.

110. Глушко О. Взаємодія музеїв для дітей та молоді зі шкільними освітніми закладами як тенденція розвитку освіти в Польщі. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доповідей учасн. ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.) Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 22-25.

111. Годзінська І., Ткебучава І. Роль фондкових колекцій природничого музею в навчальній та науково-дослідній роботі Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 19-23.

112. Головчанська У. Національний заповідник «Софія Київська». 75-річна історія у музейних виставках. *Відлуння віків*. 2010. №1. С. 68-71.

113. Головченко М. Медіаосвітні ресурси у музейному просторі. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали ХІ наук.-практ. конф. (м. Київ 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 18-21.

114. Голубова Г. Сутність та структурні компоненти освітньо-виховного простору педагогічного вишу як запорука організації НДР. URL: <https://surl.li/ilsisx> (дата звернення: 08.08.2025 р.).

115. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги. 2011. 552 с.

116. Гончаренко С. Український педагогічний словник : науковий довідник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.

117. Горішевський П., Дейнега М., Ковалів М. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв: навч. посіб. Івано-Франківськ: Плай, 2005. 64 с.

118. Горовий А. «Хліб» музейної педагогіки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IX наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 84-86.

119. Горовий А. Дещо про музейні вистави та фільми (аспекти драматургії). *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 28-30.

120. Горовий А. Музеєзнавство в навчальному закладі. Київ : Шкільний світ, 2011. 120 с.

121. Горовий А. Музейна педагогіка в контексті української культури. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 21-23.

122. Горська Н. Відгук про відвідання музею як засіб комунікації. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ: Капіталдрук, 2022. С. 30-33.

123. Горська Н. Музейний освітній продукт як різновид евристичної освіти. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 31-35.

124. Горська Н. Пам'яткознавча та пам'яткоохоронна тематика наукових студій у Національному заповіднику «Києво-Печерська лавра» та їх використання

у навчальному процесі профільними вищими навчальними закладами. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали ІХ наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 86-90.

124а. ГО "Спілка ректорів закладів вищої освіти України". Музеї ЗВО. URL: <https://surl.li/xrifkr> (дата звернення: 20.11.2024 р.).

125. Грабинська Л. Інформація про діяльність музеїв при навчальних закладах Волинської області. *Волинський музейний вісник*. №8. 2016. С. 370—371.

126. Грабинська Л. Музеї навчальних закладів Волині – осередки національно-патріотичного виховання. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк. 2015. Вип. 7. С. 144-146.

126а. Грантовий проєкт «Музеї прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу». URL: <https://surl.li/vjhykv> (дата звернення: 09.09.2025 р.).

127. Гриб Л., Пальоха Л. Етнографічні заходи у Волинському краєзнавчому музеї «Виставкова хронологія» (2000-2013 рр.). *Волинський музей. Історія і сучасність* : матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзнавч. конф. (м. Луцьк, 16 травня 2014 р.) / упоряд. А. Силук. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 34-37.

128. Гриб Л., Пальоха Л. З історії створення відділу науково-освітньої роботи у Волинському краєзнавчому музеї. Форми і методи роботи. *Волинський музей. Історія і сучасність* : матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзнавч. конф. (м. Луцьк, 16 травня 2014 р.) / упоряд. А. Силук. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 37-40.

129. Гриб Л., Пальоха Л. Позамузейні форми роботи Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк, 2015. Вип. 7. С. 147-149.

130. Грищенко Ю. Роль музейної педагогіки в сучасній системі освіти і виховання. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 30-32.

131. Гріффен Л., Константинов В. Український технічний музей: монографія. Ніжин : Аспект Поліграф, 2008. 170 с.

132. Громадські музеї Львівщини: довід. у 2-х томах / авт.-упоряд.: Л. Перейма та ін. Львів : Проман, 2007. 242 с.

133. Грушевський М. Промова на загальних зборах наукового товариства ім. Шевченка 25 березня 1901 р. Твори: у 50 томах. Львів : Світ, 2002. Т. 2. С. 483-486.

134. Гурняк О., Кравчук М., Романенко О. Використання колекції зоологічних препаратів для формування біологічної компетенції студентів. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасників I Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 34-36.

135. Данильченко І. Формування музейно-педагогічної компетентності в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НЦ «Мала академія наук України», 2021. Ч.2. С. 104-107.

136. Данищенко О. Міжкультурна компетентність як вимога часу в європейському вимірі державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. №6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2014_6_12 (дата звернення: 21.02.2025).

137. Дашевська Т. Музей як осередок виховання в умовах воєнного часу. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів Міжнародного круглого столу (м. Київ, 26 травня 2022 р.) Київ : НЦ «МАН України», 2022. С. 144-145.

138. Демидюк В. Експозиційний розділ «Гроші» в кабінеті спеціальних історичних дисциплін та етнографії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 167-168.

139. Державний політехнічний музей Київського політехнічного інституту імені І. Сікорського. URL: <https://kpi.ua/museum> (дата звернення: 02.10.2024 р.).

140. Державний природознавчий музей. URL: <http://www.smnh.org/ua/> (дата звернення: 16.06.2024 р.).

141. Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання. URL: <https://surl.li/tnociz> (дата звернення: 07.10.2024).

142. Деркач Н. Музей технічного прогресу в системі виховання нового покоління. *Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник. Запоріжжя* : ТОВ «ПУВК», 2015. Вип. 15/2. С. 5-11.

143. Джурило А. Місце ІКТ у сучасній музейній педагогіці. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : бб. тез доп. учасників I Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 37-39.

144. Дмитренко А. Ініціатива та підприємливість у формуванні, дослідженні та популяризації музейних збірок: на прикладі музею етнографії Волині та Полісся при ВНУ ім. Лесі Українки. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. / епоряд. Є. Ковальчук. Луцьк : Волинський краєзнавчий музей, 2021. Вип. 11. С. 15-21.

145. Дмитренко А. Нематеріальна культурна спадщина: інституалізація терміну та актуалізація у музейній діяльності. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 204-208.

146. Дмитрук І. Інтернет-сторінки як засіб комунікації між музеєм та відвідувачем. *Волинський музей. Історія і сучасність* : матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзнавч. конф. (м. Луцьк, 16 травня 2014 р.) / упоряд. А. Силук. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 297-299.

147. Довгий С., Дунець В. Музей науки як простір зацікавлення наукою: на приклад музею науки Малої академії наук України. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 134-137.

148. Довжук І. Основи музеєзнавства: навч. посіб. Луганськ : Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2008. 163 с.

149. Дрогобицька О. Музейна практика в системі підготовки студентів спеціальності 032 «Історія та археологія». *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 29-32.

149а. Дрогобицька О., Паньків М. Пам'ятка для збору етнографічних матеріалів : навч.-метод. вказівки для студентів. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2014. 24 с.

150. Дрогобицький І., Ткачівський П. Вектори музейної педагогіки у контексті діяльності пластової оселі «Галицьке Опілля»: сучасний стан та перспективи. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 108-112.

151. Другий Всеукраїнський музейний фестиваль «Музеї у сучасному поліетнічному світі». Каталог учасників / упор. Н. Капустіна. Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2008. 102 с.

151а. Дубас М. Інструктивно-методичний лист щодо організації музейної роботи в вищих навчальних закладах. *Інформаційний вісник. Вища школа*. Київ, 2004. №16. 82 с.

152. Дудар О. Актуальність і перспективи музейної педагогіки. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки і мистецтва* : щоквартальний науковий журнал. 2010. №1. С. 53-57.

153. Дудар О. Розвиток музейної педагогіки: світові тенденції та українські реалії. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 40-44.

154. Дудар О. Що означає бути українцем? Музейна педагогіка як джерело нових можливостей для патріотичного виховання. *Методичні діалоги*. 2013. №9. С. 7-9.

155. Дудяк О. Викладання музеєзнавства на історичному факультеті Львівського університету імені Івана Франка у другій половині XX – початку XXI ст.». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. 2018-2019. Вип. 19-20. С. 506-541.

156. Дунець В. Впровадження інтерактивних методів музейної педагогіки на прикладі Музею науки Малої академії наук України. *Музейна педагогіка* –

проблеми, сьогодення, перспективи : матеріали IX наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 97-99.

157. Дунець В. Розвиток наукової освіти в музеях та центрах науки. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасників I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 166-169.

158. Дунець В. Тенденції розвитку музеїв науки як інтерактивних науково-освітніх просторів. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 40-43.

159. Енциклопедія освіти. Національна академія наук України / гол. ред. В. Кремень. 2-ге вид. допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1144 с.

160. Єврорегіон Буг: Волинська область / за ред. Б. Клімчука. Луцьк : Ред.-вид. відділ Волин. ун-ту, 1997. 448 с.

161. Єлісєєва Т., Білас Ю. Спадщина університету: знакові події року. *Спадщина університету: Історія. Освіта. Наука. Культура. Особистість* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25-26 листопада 2020 р.). Харків : Золоті сторінки, 2021. С. 8-16.

162. Жванко Л., Одарченко А., Михайлов В. Музейний комплекс Державного біотехнологічного університету: перший досвід інтерпретації наукової спадщини *Alma mater*. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 151-156.

163. Жулинський М. Заявити про себе культурою. Київ : Генеза, 2001. 680 с.

164. Завада Л. Музей і відвідувач: конструктивний діалог, проект «Музейні посиденьки» як нова форма культурно-освітньої роботи Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 208-213.

165. Загорулько М. Цифрові освітні інструменти для роботи музейних працівників. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр.

наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 138-139.

166. Заєва Л. І. Музей сучасного образотворчого мистецтва як елемент міської культурної інфраструктури (на прикладі діяльності одеських недержавних художніх галерей) : автореф дис. ... канд. Культурології : 26.00.01. Сімферополь, 2012. 20 с.

167. Зайченко О. До проблем підготовки та перепідготовки музейних кадрів. *IX Луньовські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. Вип. 5. С. 14-21.

168. Зайченко О. Маркетинг на службі музейного просвітництва. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 33-36.

169. Зайченко О. Спільні читання як форма інклюзивної діяльності музею. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 48-51.

170. Звіт по архівно-музейній практиці студентів II курсу Інституту історії, політології і міжнародних відносин спеціальності «Історія» (денна форма навчання). URL: <http://surl.li/yfclgi> (Дата звернення: 12.01.2025 р.).

171. Звіт про роботу Волинського краєзнавчого музею у 2015 році. *Волинський музейний вісник*. №8. 2016. С. 322-346.

172. Звіт про роботу Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музейний вісник*. №9, 2018. С. 326-360.

173. Зозуля А. Інтерактивні екскурсії як ефективний спосіб комунікації (на прикладі Волинського краєзнавчого музею). *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : Видавець О. Зень, 2020. Вип. XVIII. С. 143-145.

173а. Зоологічний музей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. URL: <https://www.dnu.dp.ua/view/zoomuseum> (дата звернення: 12.07.2024).

174. Зоологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://surl.lu/nnfzhhb> (дата звернення: 12.07.2024).

175. Зоологічний музей Одеського національного університету імені І. Мечникова. URL: <https://surl.li/yxvhlhj> (дата звернення: 26.09.2024).

176. Зубеляк М. «В гості до Станіслава Людкевича». *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 116-119.

177. Зязюн І. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук-метод. посіб. Київ : МАУП, 2000. 312 с.

178. Іванець О. Державний політехнічний музей імені Бориса Патона під час воєнного стану в Україні 2022 року. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 313-318.

179. Іванисько С., Шидловський П., Синиця Є. Запровадження спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» в Київському національному університету імені Тараса Шевченка. *Археологія, музеєзнавство, пам'яткознавство: освітній та дослідницький аспекти* : зб. наук. статей. Київ : Центр палеоетнологічних досліджень, 2019. С. 39-53. 222 с.

180. Іванова Г. Чи може музей позиціонувати себе як культурний хаб? *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 303-307.

181. Іващенко В. Особливості кооперації університетських музеїв в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Серія: Історія*. 2021. Вип. 59. С. 8-23.

182. Іларіон Семенович Свенціцький (до 120-річчя від дня народження) / уклад. Л. Панів. Львів : ЛДУ, 1996. 62 с.

183. Іменні аудиторії, кімнати-музеї Карпатського національного університету ім. В. Стефаника. URL: <https://surl.lt/xmdufx> (дата звернення: 30.08.2025).

184. Інтерв'ю з Кутащук Галиною Дмитрівною, 1988 р. нар. Запис 12.05.2023 р., смт. Верховина, Івано-Франківська обл., інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 4 арк.

185. Інтерв'ю із Вівчаренком Олегом Антоновичем, 1946 р. нар. Запис 27.12.2024 р., м. Івано-Франківськ, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 5 арк.

186. Інтерв'ю із Гладюком Миколою Миколайовичем, 1963 р. нар. Запис 06.06.2025 р., м. Тернопіль, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 4 арк.

187. Інтерв'ю із Корольком Андрієм Зіновійовичем, 1976 р. нар. Запис 25.10.2023 р., м. Івано-Франківськ, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 5 арк.

188. Інтерв'ю із Олійником Олегом Васильовичем, 1993 р. нар. Запис 13.07.2025 р., м. Івано-Франківськ, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 5 арк.

189. Інтерв'ю із Савчуком Богданом Романовичем, 1993 р. нар. Запис 02.01.2024 р., м. Івано-Франківськ, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 4 арк.

190. Інтерв'ю із Тимківим Богданом Михайловичем, 1959 р. нар. Запис 11.04.2024 р., м. Івано-Франківськ, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 6 арк.

191. Інтерв'ю із Ткачівським Ярославом Васильовичем, 1957 р. нар. Запис 02.01.2024 р., м. Івано-Франківськ, інтерв'юер Паска А. В. Особистий архів А. Паски. 7 арк.

191а. Історія Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. URL: <https://cnu.edu.ua/istoriia/> (дата звернення: 29.10.2025 р.).

192. Казанцева Л. Сучасний портрет українського університетського музею – погляд секції UMAC при ICOM України. *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011 р.). Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 36.

193. Казанцева Л., Самойленко Л., Писаревська Н. Університетські музеї і війна в Україні. *Vita Antiqua*, 2023. №14. С. 72-92.

194. Казначєєва Л. До питання змін сучасних вітчизняних музеїв. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 52-56.

195. Калюжна Т. Музейна педагогіка в контексті формування всебічно розвиненої особистості викладача післядипломної педагогічної освіти. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.) Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 143-146.

196. Камбалова Я. Сучасний музей: інноваційно-освітні напрямки діяльності. *Історія в школі*. 2019. №1. С. 28-32.

197. Камінська В. Використання елементів музейної педагогіки в розвитку загальнокультурної компетентності педагогів. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 26-30.

198. Камінська В. Інноваційні аспекти розвитку музейної педагогіки. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2014. Вип. 6. С. 137–140.

199. Камінська В. Музейна педагогіка в практиці сучасного ЗНЗ. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. / упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2013. Вип. 5. С. 50–53.

200. Капко С. Комікс у музейній педагогіці. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 51-55.

201. Капустіна Н. Деякі аспекти роботи з музейною аудиторією. *Сучасний музей: між скарбницею та підприємством* : матеріали міжнар. конф. (м. Чернівці, 8-10 жовтня 2006). Львів : ВНТЛ – Класика, 2006. С. 99-102.

202. Капустіна Н. І., Івлева С. В. Ми мандруємо музеєм: Путівник по національному історичному музею ім. Д. І. Яворницького для батьків і дітей. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького, 2011. 120 с.

203. Капустіна Н., Бекетова В. III Всеукраїнський музейний фестиваль. *Музейний простір*. 2011. №1. С. 29.

204. Караманов О. В. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*, 2012. №3. С. 5-12.

205. Караманов О. Вищий навчальний заклад у просторі музею: перспективи впровадження інтегрованих курсів. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2010. №26. С. 138-141.

206. Караманов О. Музей як сучасний центр реабілітації і арттерапії. *Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни* : зб. матеріалів доп. учасн. міжнар. круглого столу (м. Київ, 8 червня 2023 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2023. С. 163-167.

207. Караманов О. Музейна дидактика у системі організації комунікації з відвідувачами. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 55-58.

208. Караманов О. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні. *Шлях освіти*. 2012. №2. С. 8-11.

209. Караманов О. Музейна педагогіка в системі сучасної освітньої парадигми та поширення наукових знань. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 48-50.

210. Караманов О. Музейна педагогіка і STEAM-освіта: нові можливості для інновацій. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 43-46.

211. Караманов О. Музейна педагогіка у взаємодії із закладами позашкільної освіти: потенціал і перспективи розвитку в сучасних умовах. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «МАН України», 2020. С. 244-247.

212. Караманов О. Музейна педагогіка у системі історичної пам'яті та актуалізації минулого. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. С. 46-49.

213. Караманов О. Музейна психологія у системі організації комунікації з відвідувачами. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IX наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 111-113.

214. Караманов О. Музейний фільм у системі організації комунікації з відвідувачами. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 36-38.

215. Караманов О. Навчання у просторі музею: сучасні психолого-педагогічні засади. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IV наук.-практ. конф. (27-28 вересня 2016 р.). Київ : НКПІКЗ, 2016. С. 45-47.

216. Караманов О. Педагогічна діяльність музеїв в сучасному освітньому просторі України : монографія. Львів : Сполом, 2020. 451 с.

217. Караманов О. Педагогічні аспекти діяльності музею в системі індивідуальної та колективної пам'яті. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук.

ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 56-59.

218. Караманов О. Принципи організації музейних занять: від просвітництва та ідеології – до інтерактивності та універсальності. *Історико-педагогічний альманах*. 2019. Вип. 1. С. 35-44.

219. Караманов О. Смарт-освіта в контексті організації комунікації у просторі музею. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали Х наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 55-58.

220. Караманов О. Сучасні тенденції розвитку музейної педагогіки в Україні. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали наук-практ. конф. (м. Київ, 24-25 вересня 2013). Київ : НКПІКЗ, 2013. С. 35-37.

221. Караманов О. Тематичні зони музейного простору в контексті організації різних видів діяльності з відвідувачами. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 61-64.

222. Караманов О. Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України : дис. на здобуття наук. ступ. доктора пед. Наук : 13.00.01 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2020. 485 с.

223. Караманов О., Сурмач О., Шукалович А. Музейна педагогіка в системі підготовки бакалаврів: можливості педагогічного коледжу. *Український педагогічний журнал*. 2020. №1. С. 100-107.

224. Караманов О., Сурмач О., Шукалович А. Музейна педагогіка в умовах онлайн-навчання. *Український педагогічний журнал*. 2021. №3. С. 58-65.

225. Карапузова Н., Павленко Ю. Музеї педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення* : монографія / за заг. ред. О. Лобової, І. Рогальської-Яблонської. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. С. 373-392.

226. Кардаш Н. Музейна педагогіка: ретроспективний аналіз. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Херсон, 2015. Вип. 125. С. 46-58.
227. Карсим І. Культурно-освітня діяльність музеїв : навч. посіб. Київ, 2007. 112 с.
228. Карчина Л. Міжнародні літні наукові школи з музейної педагогіки як приклад музейного проєкту науково-освітнього змісту в умовах війни. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 70-72.
229. Касярум Н. Освітній простір: становлення поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 12. С. 107-113.
230. Каук Т. Екскурсійна діяльність у Рівненському обласному краєзнавчому музеї впродовж 2010-2019 рр.: інфографіка. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне: Видавець О. Зень, 2020. Вип. XVIII. С. 145-152.
231. Квас О. Особливості національно-патріотичного виховання студентської молоді засобами музейної педагогіки в умовах глобальних викликів сучасності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 81. Т.1. С. 266 - 270.
232. Квас О., Земан І. Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору. *Молодь і ринок*. 2019. №5. С. 12-17.
233. Квас О., Кірдан О. Діяльність музеїв закладів вищої освіти України з висвітлення історії освітянського руху. *Молодь і ринок*. 2025. №1. С. 37-41.
234. Кепін Д. Внесок Ю. А. Омельченка у розвиток музеології. *Праці Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК* : зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 22. С.211-218.
235. Кепін Д. Музей як комунікативна система. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : ПП Дятлик М., 2018. Вип. XVI. С. 129-132.
236. Киридон А. Музей як інституція пам'яті. *Україна-Європа-Світ* : міжнар. зб. наук. праць. Тернопіль : ТНПУ, 2015. Вип. 16. Ч. 1. С. 193-200.

237. Кирилова М. Золоте правило дидактики в експозиції та практиках музею цікавої науки у місті Одеса. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 170-171.

238. Кірдан О. Використання музейної педагогіки в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 1 (31). С. 1282-1293.

239. Кірдан О.Л. Музейна педагогіка в освітньому просторі закладу вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. №1 (42). С. 620-631.

240. Климишин О. Освітні аспекти природничо-музейної комунікації. *Наукові записки Державного природознавчого музею*. Львів, 2015. Вип. 31. С. 15-22.

241. Климчук А. Музей Національного університету водного господарства і природокористування. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 213-214.

242. Ключко Ю. Актуальні стратегії і практики освітньої діяльності музеїв. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 51-55.

243. Ключко Ю. Креативність як складник освітньої діяльності музеїв в умовах пандемії Covid-19. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 182-184.

244. Ключко Ю. Інтерактивна експозиція як інструмент освіти. *Україна – Світ: від культурної своєрідності до спорідненості культур* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 травня 2006 р.). Київ : ДАКККиМ, 2006. Ч.1. С. 225–228.

245. Ключко Ю. Місія сучасного музею у контексті освітніх проблем. *Культура і мистецтво у сучасному світі. Наукові записки КНУКиМ*. К., 2014. Вип. 15. С.43–48.

246. Ключко Ю. Проблеми розвитку інтерактивних музейних технологій. *XI культурологічні читання пам'яті В. Подкопаєва* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 31 травня – 1 червня 2013 р.). Київ : НАКККиМ, 2013. С. 166–169.

247. Ключко Ю. Сучасні освітні практики музеїв України. *Агора* : зб. наук. ст. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2015. Вип. 14. С. 70–74.

248. Ключко Ю. Соціокультурна комунікація як інноваційний ресурс музею. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : матеріали V міжнар. наук. конф. (м. Київ, 23–24 червня 2022 р.). Київ : Видавничий центр КНУКиМ, 2022. С. 65-67.

249. Кляшторна Н. Популяризація традиційної культури українських етнографічних груп у роботі з учнівською молоддю: досвід музеїв Підкарпатського воєводства Республіки Польща. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. С. 49-52.

250. Ковальчук Є. Музей у сучасному світі: розробка наукової концепції. *Волинський музейний вісник*. 2012. №3. С.17-22.

251. Ковальчук Є. Сучасний музей: інтерактивність та інновації – виклики часу. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : ПП «Волинська друкарня», 2021. Вип. 11. С. 44-46.

252. Кодекс музейної етики ICOM. URL: <http://icom.in.ua/kodeks-muzejinoyi-etiki/> (дата звернення: 30.06.2024 р.).

253. Коляда А. Фалеристика музею археології і кабінету спеціальних історичних дисциплін і етнографії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 173-175.

254. Комова О. Історія та основні напрямки діяльності музеїв при закладах вищої освіти України. *Вісник КНЛУ. Серія: Історія, економіка, філософія*. 2019. Вип. 24. С. 32-42.

255. Комунальні та громадські музеї Волинської області в 2015 році (порівняльно-довідковий матеріал). *Волинський музейний вісник*. 2016. №8. С. 347-369.

256. Кононенко П. Концепція національної системи освіти. *Українознавство*. 2008. №2. С. 131-136.

257. Кононенко П. Українознавство. Підручник для вищих навчальних закладів. 2005. URL: <https://surl.li/zskrce> (дата звернення: 14.06.2024 р.).

258. Конституція Міжнародного комітету університетських музеїв і колекцій (UMAC). URL: <http://umac.icom.museum/> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

259. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2015. 98 с.

260. Концепція національного виховання студентської молоді: Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 25.06.2009 р. №7/2-4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr2_4290-09#Text (дата звернення: 05.12.2024 р.).

261. Концепція національного-патріотичного виховання в системі освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. №641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 20.12.2024 р.).

262. Концепція національного-патріотичного виховання в системі освіти України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 р. №527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 20.11.2024 р.).

263. Конюшенко Ю. Виховання молодих музейних кадрів на прикладі музею історії НУА. *IX Луньовські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 22-27.

264. Копилець Є. Суперечності у розвитку музейної справи у закладах освіти в умовах сьогодення. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 38-41.

265. Копилець Є., Ярошенко Ю. Нормативно-правове забезпечення діяльності музеїв при закладах освіти: проблеми та можливі шляхи їхнього розв'язання. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 307-311.

266. Кормакова Т. Організація музейної практики спеціальності «Образотворче мистецтво» у новому форматі дистанційного навчання. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 185-189.

267. Косар К., Зеленко Т. Інтерактивне навчання під час викладання хімічних дисциплін у закладі вищої освіти з використанням музейної педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. часн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 35-40.

267а. Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ: вебсайт. URL: <http://kipdm.lnam.edu.ua> (дата звернення: 10.11.2022 р.).

268. Костюк О. Інноваційні освітні музейні програми для дітей і юнацтва в Україні. *Волинський музей. Історія і сучасність*. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 311-314.

269. Косько Є. III Всеукраїнський музейний фестиваль. *Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник*. 2011. Запоріжжя : ТОВ «ПУВК», 2011. Вип. 11. С. 226-228.

270. Котлер Н. Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів. Київ : Стилос, 2010. 528 с.

271. Коцан В. Науковий збірник Закарпатського музею народної архітектури та побуту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. 2018. №2. С. 185-187.

272. Кравець І. Соціально-педагогічні передумови становлення і розвитку альтернативної освіти у Польщі кінця XX – початку XXI століття. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота. 2013. Вип. 29. С. 72-77.

273. Кравчук Я. Нові форми культурної діяльності музейної мережі краю в сучасних умовах. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : Видавець О. Зень, 2020. Вип. XVIII. С. 161-167.

274. Кремінь В. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Знання, 2011. 520 с.

275. Кривонос О., Кот А. Засоби музейної педагогіки як важливий чинник виховання студентів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 7. С. 95-103.

276. Криловець М. Виховний потенціал музеїв Ніжинського університету ім. М. Гоголя. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 146-150.

277. Крон А., Луговий О., Зізда Ю. Зоологічний музей Ужгородського національного університету як освітньо-наукова база. *Зоологічні колекції та музеї* : зб. наук. праць. Київ, 2014. С. 121-124.

278. Крук О. І. Розвиток музейної справи в Україні (кінець 1950-х – 1980-ті рр.) : автореф. дис. канд. істор. наук. Харків, 2000. 20 с.

279. Кугутяк М. Слово про видатного укр історика, академіка Володимира Грабовецького. URL: <http://briz.if.ua/32903.htm> (дата звернення: 14.06.2024 р.)

280. Кудлай Л. Місце досвіду наукової та збирацької роботи музейних діячів кінця XIX – поч. XX ст. у музейній педагогіці сьогодення. *IX Луньовські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 115-121.

281. Кузенко П. Музейно-галерейна справа та виставкова діяльність : навч. посіб. Івано-Франківськ : Ярина, 2021. 168 с.

282. Кулик І. Дидактичні принципи формування музейно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя історії. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса : Гельветика, 2021. Вип. 34. С. 167-170.

283. Курлянчик О. Музейна педагогіка в роботі зі студентами в умовах війни. *Інноваційні практики наукової освіти* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–12 грудня 2023 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 359-367.

284. Куцаєва Г. Про музеї як платформи розвитку креативних індустрій. *Молодий вчений. Практика*. 2019. № 3(2). С. 112–120.

285. Куценко С. Електронні виставки музеїв: особливості та класифікації. *Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник*. Запоріжжя : ТОВ «ПУВК», 2015. Вип. 15/2. С. 49-56.

286. Куценко С. Становлення та розвиток інтернет-ресурсів музеїв України : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.06. Черкаси, 2017. 20 с.

287. Кучерявий О. Функції музеїв як засобів посилення культорологічної підготовки викладачів вищої педагогічної школи у воєнний і повоєнний час. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 58-62.

288. Кучинко З. Становлення та деякі аспекти діяльності Музею археології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. *Волинський музей. Історія і сучасність*. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 100-103.

289. Кушнір В. Меморіальний музей В'ячеслава Липинського: завдання, можливості, перспективи. *Волинський музейний вісник*. 2016. №8. С. 281-283.

290. Кушнір Л. Інноваційні форми роботи з молоддю в контексті музейної педагогіки (на прикладі музеїв Республіки Польща). *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. С. 55-58.

291. Кушнір Л. Напрями підвищення гендерної чутливості культурно-освітнього простору в контексті музейної педагогіки. *IX Луньовські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків,

30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 121-130.

292. Лавренко В. Практичне музеєзнавство. Дніпро : Ліра, 2023. 116 с.

293. Леньо П. Етніка Карпат (статті та матеріали етнографічних експедицій). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. 2018. Вип. 2 (39). С. 188-189.

294. Личак І. С. Організація музейної справи в навчальному закладі: метод. посіб. Біла Церква, 2013. 116 с.

295. Ловак В. Виклики для сучасного музею: зрозуміти та підготуватися. *Археологія, музеєзнавство, пам'яткознавство: освітній та дослідницький аспекти* : зб. наук. ст. Київ : Центр палеоетнологічних досліджень, 2019. С. 174-180.

296. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. Харків, 2002. 400 с.

297. Лосюк П. Гуцульщинознавство в українській національній школі. Косів : Писаний Камінь, 2001. 165 с.

298. Лосюк П. На вістрі часу: освітньо-краєзнавчі статті. Косів : Писаний Камінь, 2016. 276 с.

299. Лосюк П. Регіональний етнографічний компонент у сучасній школі (на прикладі Гуцульського регіону) : монографія. Снятин : ПрутПринт, 2007. 156 с.

300. Луговий В. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. №2. С. 13-26.

301. *IX Луцьковські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 200 с.

302. Лутай В. Розробка сучасної філософії освіти на засадах синергетики. *Вища освіта України*. 2009. №1. С. 33-35.

303. Львівський національний університет імені Івана Франка : вебсайт. URL: <https://lnu.edu.ua/> (дата звернення: 15.08.2024).

304. Любіцева О., Шпарага Т. Музейний туризм : навч. посіб. Київ, 2021. 150 с.

305. Мазний А.В. Військово-патріотичне виховання молоді засобами музейної педагогіки. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін* : наук.-пед. журнал. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2018. №1(6), С. 98-103.

306. Макар Л. М. Теоретичні аспекти організації освітнього середовища у педагогічному процесі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя : КПУ, 2013. Т. 85. Вип. 32. С. 314-324.

306а. Маланюк Т. Туризм і краєзнавство в школі : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2009. 92 с.

307. Маньковська Н. В. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. *Краєзнавство*. 2013. №3. С. 75-84.

308. Маньковська Р. Візуальність у музейній педагогіці: навчитися бачити. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали ІХ наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 121-124.

309. Маньковська Р. Музеї України в суспільно-історичних викликах ХХ — початку ХХІ століть. Львів : Простір М, 2016. 408 с.

310. Маньковська Р. Музей у духовному становленні суспільства. До 100-річчя від дня народження академіка П. Т. Тронька. *VI Луньовські читання «Сучасна музейна експозиція: вимоги часу та нові можливості»* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 березня 2015 р.) Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 170–183.

311. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. Київ : «Фоліант», 2019. №3. С. 238-252.

312. Маньковська Р. Музейна справа України: теоретичні, практичні та антропологічні виміри історичного досвіду (1920-ті рр. – початок ХХІ століття) : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра істор. наук: 07.00.01. Київ, 2017. 518 с.

312а. Маньковська Р. Музейний сегмент у освітньому процесі воєнного часу. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : міжнар. круглий стіл (м. Київ, 26

травня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ: НЦ «МАН України», 2022 р. С. 182-185.

313. Маньковська Р. Музейництво в Україні. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2000. 140 с.

314. Маньковська Р. Музейно-освітній простір України: структура та інновації. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 150-155.

315. Маньковська Р. Музеологія як наукова галузь: сучасна дискурс до проблеми теоретичного інтегрування. *Краєзнавство*. 2009. Ч. 3-4. С. 136-144.

316. Мартем'янова Н. С. Музейна педагогіка в організації культурно-освітньої діяльності музею. *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. праць / за заг. ред. В. М. Шейка. Харків : ХДАК, 2013. Вип. 39. С. 257-264.

317. Мартем'янова Н. Музейна педагогіка в культурно-освітній діяльності музею. *Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму*. Харків: Майдан, 2011. С. 230-232.

318. Мартем'янова Н. Освітня діяльність музеїв у XIX – першій чверті XX ст. *XIV Сумцовські читання* : зб. матеріалів наук. конф. (м. Харків, 18 квітня 2008 р.) Харків, 2008. С. 9-10.

319. Маслай Г., Ясінська Г. Роль музейної педагогіки в освітньому процесі. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк, 2013. Вип. 5. С. 68-70.

320. Матейчук О. Електронні системи каталогізації музейних фондів. *Волинський музей. Історія і сучасність* : наук. зб. матеріали V Всеукр. наук. істор.-краєзнавч. конф. (м. Луцьк, 16 травня 2014 р.) / упор. А. Силюк. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 325-329.

321. *Матеріали 2-го Круглого столу «Проблеми і перспективи розвитку музеїв ВНЗ України»* : тези доп. (м. Київ, 23-24 листопада 2007 р.). Київ: Держ. політех. музей України, 2007. 92 с.

322. Машлай В. Тематичне комплектування фондів та створення актуальних експозицій з сучасної історії України. *Волинський музей. Історія і сучасність* : наук. зб. / упор. А. Силюк. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 119-120.

323. Медведєва І. Історичний аспект формування освітньої діяльності музею. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2005. Вип. XXIV. 174 с.

324. Медведєва І. Музейно-педагогічна діяльність і основні умови її ефективного впровадження в роботу музеїв вищих технічних навчальних закладів. 2008. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-11/08mimhti.pdf> (дата звернення: 13.03.2025).

325. Медведєва І. Музейно-педагогічна програма «Музей для студентської молоді» як основа концептуальної моделі діяльності музею вищого технічного навчального закладу. *Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність* : матеріали обласної наук.-метод. конф. Кіровоград : Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2008. С. 128-134.

326. Медведєва І. Організаційно-педагогічні засади діяльності музеїв у вищих технічних навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук. Луганськ, 2009. 256 с.

327. Мельник В., Іващенко О. Досвід музею, розробка і застосування інтерактивних методів музейної педагогіки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 66-69.

328. Методичні рекомендації щодо висвітлення періоду радянського тоталітаризму в експозиційно-виставковій діяльності історичних і краєзнавчих музеїв (з досвідом роботи музеїв тоталітаризму і політичних репресій м. Києва) / упоряд. Б. Ведибіда. Київ : Національний музей історії України, 2016. 78с.

329. Мисько Ю. Досвід організації студентського археологічного науково-практичного семінару на базі Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*

: матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 69-71.

330. Міхно О. Музеї при закладах освіти. Енциклопедія освіти. Національна академія наук України. Гол. ред. В. Кремень. 2-ге вид. допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 603-604.

331. Міхно О. Музейна педагогіка. Енциклопедія освіти. Національна академія наук України. Гол. ред. В. Кремень. 2-ге вид. допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. С. 604.

332. Міхно О. Сутність терміну «музейна педагогіка». *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 74-78.

333. Міхно О., Гайда Л. Матеріали круглого столу «Музейна педагогіка: український вимір». URL: <http://surl.li/peiof> (дата звернення: 11.01.2024 р.).

334. Міщук Г., Хададова Н. Музейна практика. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 84 с.

335. *Могиянські читання 2002 року: Музейна справа в Україні на зламі тисячоліть* : зб. наук. праць.. / відп. ред. В. Колпакова. Київ : ВІПОЛ, 2003. 508 с.

336. *Могиянські читання 2013 року: Збереження історико-культурної спадщини: реставратори та реставрація – доля пам'яток і людей* : зб. наук. праць / гол. ред. колегії Л. Михайлина. Київ : НКПІКЗ, 2014. 528 с.

337. *Могиянські читання 2015 року: Новітні дослідження культурної спадщини України* : зб. наук. праць / гол. ред. колегії Л. Михайлина. Київ : НКПІКЗ, 2016. 504 с.

338. *Могиянські читання 2016: Музейництво і пам'яткоохоронна справа України: традиції та виклики сьогодення* : зб. наук. праць. Київ : НКПІКЗ, Фенікс, 2017. 360 с.

339. *Могиянські читання 2017: Збереження й дослідження культурної спадщини України: люди, ідеї, візії* : зб. наук. праць. Київ : НКПІКЗ, Фенікс, 2018. 420 с.

340. *Могилянські читання 2021: Вивчення та збереження культурного надбання: до 95-річчя заснування Національного заповідника «Києво-Печерська лавра»* : зб. наук. праць. Київ : Фенікс, 2021. 288 с.

341. Молинь В. Дослідник мистецтва Гуцульщини. *Гуцульський край*. 2020. №26. С. 3.

342. Мороз В. Музей як педагогічна система. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 47-50.

343. Мороз П. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2012. 128 с.

344. Морозов О. Музейні форми роботи з книжковими пам'ятками (з досвіду роботи Музею рідкісної книги Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя). *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : матеріали конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011). Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 249-257.

345. Морозова О., Морозова Т. Інноватика сучасних музейних проєктів: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2017. Вип. 25. С. 149-154.

346. Мосенкіс Ю. Нові можливості музейної педагогіки: приклад музеїв Київського національного університету ім. Т. Шевченка. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 196-197.

347. Москаленко А. Археологічні музеї закладів вищої освіти України: культурно-просвітницький аспект діяльності. *Vita Antiqua*. 2019. №11. С. 53-58.

347а. Музеї, музейні колекції Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://museums.knu.ua/> (дата звернення: 23.05.2024 р.).

348. Музеї — це візуальний текст культури і історії країни. URL: <https://surl.li/ejclki> (дата звернення: 27.05.2024 р.).

348a. Музеї Львівського національного університету. URL: <http://museums.lnu.edu.ua/> (дата звернення: 27.05.2024 р.).

349. Музеї навчальних закладів Волинської області – осередки освіти і виховання : путівник. Луцьк, 2005. 78 с.

349a. Музеї Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. URL: <https://onu.edu.ua/uk/culture/museums> (дата звернення: 27.07.2024 р.).

349б. Музеї ЗВО. Громадська організація «Спілка ректорів закладів вищої освіти України». URL: <https://zvo.knu.ua/ua/> (дата звернення: 15.07.2024 р.).

350. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності* : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24-25 вересня 2020 р.) Київ : НКПІКЗ, Фенікс, 2020. 364 с.

351. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності (до 95-річчя заснування наукового заповідника «Києво-Печерська лавра»)* : матеріали конф. (м. Київ 23-24 вересня 2021 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2021. 368 с.

352. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22-23 вересня 2022 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2022. 156 с.

352a. Музеї Волинського національного університету імені Лесі Українки. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/muzeyi> (дата звернення: 03.09.2024).

353. Музей археології Харківського національного університету імені В. Каразіна. URL: <https://surl.lu/odrray> (дата звернення: 03.09.2024).

353a. Музей історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. URL: <https://www.dnu.dp.ua/view/historymuseum> (дата звернення: 28.03.2025).

354. Музей історії Карпатського національного університету ім. В. Стефаника. URL: <https://miu.pnu.edu.ua/> (дата звернення: 28.08.2025).

355. Музей історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://surl.li/kurscl> (дата звернення: 20.07.2024).

356. Музей історії Львівського національного університету імені І. Франка. URL: <https://surl.lt/qdhgyu> (дата звернення: 11.08.2024).

357. Музей історії Національного університету «Острозька академія». URL: <https://museum.oa.edu.ua/> (дата звернення: 15.10.2024).

358. Музей історії освіти Кіровоградщини представлено на Всеукраїнському музейному фестивалі. URL: <https://surl.li/vqbtao> (дата звернення: 15.10.2024).

359. Музей історії та археології Маріупольського державного університету. URL: <https://mu.edu.ua/museum> (дата звернення: 15.07.2025).

359а. Музей історії Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. URL: <http://www-museum.univer.kharkov.ua/> (дата звернення: 15.07.2025).

360. Музей Льотної академії Національного авіаційного університету. URL: <https://surl.li/imdmgz> (дата звернення: 27.09.2024).

360а. Музей МВС України. URL: <https://www.navs.edu.ua/pro-akademiyu/muzej-mvs/muzej-mvs-ukrayini.html> (дата звернення: 12.09.2024).

361. Музей природи Харківського національного університету імені В. Каразіна. URL: <https://surl.li/dgghtgy> (дата звернення: 10.09.2024).

362. Музей рідкісної книги Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. Мечникова. URL: <https://surl.li/hcjrur> (дата звернення: 25.09.2024).

363. Музей юридичного інституту Карпатського національного університету ім. В. Стефаника. URL: <https://surl.li/fsdjfd> (дата звернення: 29.08.2025).

364. Музей: менеджмент і освітня діяльність / упор. З. Мазурик, Г. Аартс. Львів : Літопис, 2009. 223 с.

365. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ 24-25 вересня 2013 р.). Київ : НКПІКЗ, 2013. 80 с.

366. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали II наук.-практ. конф. (м. Київ, 25-26 вересня 2014 р.). Київ : НКПІКЗ, 2014. 104 с.

367. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали III наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 вересня 2015 р.). Київ : НКПІКЗ, 2015. 64 с.

368. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IV наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 вересня 2016 р.). Київ : НКПІКЗ, 2016. 88 с.

369. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. 132 с.

370. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. 124 с.

371. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. 104 с.

372. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. 107 с.

373. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали IX наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. 152 с.

374. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. 82 с.

375. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. 74 с.

376. *Музейна педагогіка – синтез досвіду : метод. матеріали* / Автори-упорядники: Горовий А., Топилко О., Лучук Т., Завадська О. Київ : НВЦ «Пріоритети», 2012. 84 с.

377. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 1. 304 с.

378. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : монографія / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с.

379. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. 332 с.

380. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. 430 с.

381. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «МАН України», 2020. 310 с.

382. *Музейна педагогіка в науковій освіті: освітні втрати в умовах війни* : зб. матеріалів доп. учасн. міжнар. круглого столу (м. Київ, 8 червня 2023 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2023. 254 с.

383. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. 242 с.

384. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів міжнар. круглого столу (м. Київ, 26 травня 2022 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2022. 424 с.

385. *Музейна педагогіка в умовах пандемії COVID-19* : зб. матеріалів доп. учасн. Всеукр. круглого столу (м. Київ, 27 травня 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Нац. центр «Мала академія наук України», 2020. 91 с.

386. Музейна педагогіка: робоча програма навчальної дисципліни / уклад.: М. Казьмирчук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <https://surl.li/vtvwie> (дата звернення: 08.07.2025 р.).

387. Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни / уклад.: І. Кулик. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. URL: <https://surl.lu/ufthll> (дата звернення: 07.08.2025 р.).

388. Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни / уклад.: О. Вознюк. Український державний університет імені Михайла Драгоманова. URL: <https://surl.lt/qibpaw> (дата звернення: 01.08.2025 р.).

389. Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни / уклад.: О. Караманов. Львівський національний університет імені Івана Франка. URL: <https://surl.li/eeefksi> (дата звернення: 08.08.2025 р.).

390. Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни / уклад.: А. Паска, В. Стинська. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. URL: <https://surl.li/mhziux> (дата звернення: 13.08.2025 р.).

391. Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни / уклад.: Ю. Сич. Ізмаїльський державний гуманітарний університет. URL: <https://surl.li/gezws1> (дата звернення: 03.08.2025 р.).

392. Музейна педагогіка: тематичний покажчик літератури / упоряд. Г. Панахид. Львів : Ліга Львів, 2015. С. 50-55.

393. Музейна педагогіка. Педагогічний музей України. URL: <https://surl.li/nxuspi> (дата звернення: 24.10.2024).

394. Музейна справа в освітньому процесі Педагогічного фахового коледжу : навч.-метод. посібник / за заг. ред. Карамонова О., Сурмач О. Львів : СПОЛОМ, 2023. 132 с.

395. Музейна справа на Харківщині: становлення та розвиток : науково-допоміжний покажчик / уклад. Т. Сосновська, В. Ярошик. Харків : ХДНБ ім. В. Г. Короленка, 2009. 265 с.

396. Музейна справа та музейна політика в Україні XX століття : зб. наук. праць / за ред. М. Селівачова. Київ : Златограф, 2004. 208 с.

397. Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник : зб. наук. праць. 2015. Запоріжжя : ТОВ «ПУВК», 2015. Вип. 15. 264 с.

398. Музейний комплекс Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. URL: <https://surl.li/xhwtwj> (дата звернення: 27.10.2024).

399. Музейні екскурсії в Інтернет-просторі. *Відлуння віків*. 2011. №1-2. С. 50-52.

400. Муравська С. Від досліджень і навчання до піару: зміна місії університетського музею в XXI ст. *Праці центру пам'яткознавства* : зб. наук. праць., 2016. С. 201-208.

401. Муравська С. Дослідження в музеях закладів системи вищої освіти: українські реалії та європейський контекст. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. 2017. №5. С. 160-165.

402. Муравська С. Екскурсійна практика в музеях при вищих навчальних закладах (на прикладі музею Національного університету «Острозька Академія»). *Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею*. 2011. Вип. 10. С. 176-177.

403. Муравська С. Музеї вищих навчальних закладів Західної України як ілюстратори історії науки. *Історія науки і біографістики. Електронне наукове фахове видання*. 2017. №4. С. 233-246.

404. Муравська С. Музеї закладів вищої освіти Західної України у контексті історичного розвитку (XIX - початок XXI ст.) : автореф. дис ... д-ра іст. наук : 26.00.05. Київ, 2019. 37 с.

405. Муравська С. Музейні заклади системи вищої освіти у незалежній Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки*. 2018. №27. С. 157-161.

406. Муравська С. Музейні заклади у системі вищої освіти Західної України на тлі світових тенденцій : монографія. Львів : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2018. 244 с.

407. Муравська С. Особливості викладання музейної педагогіки для музейників (на прикладі Національного університету «Львівська політехніка». *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 1. С. 137-140.

408. Муравська С. Правова неврегульованість функціонування музеїв при вищих навчальних закладах. *Актуальні проблеми регіонального музейництва. Теорія і практика* : матеріали наук-практ. конф. (м. Бережани, 20 вересня 2010 р.). 2010. С. 33-37.

409. Муравська С. Промоційні об'єднання музеїв вищих навчальних закладів та особливості їхнього створення. *Праці Центру пам'яткознавства*. Київ, 2013. Вип. 24. С. 178-187.

410. Навчальна архівно-музейно-археологічна лабораторія кафедри історії України Дніпровського національного університету ім. О. Гончара. URL: <https://surl.li/zpopjz> (дата звернення: 17.09.2024).

411. Навчати та вчитися за допомогою нематеріальної культурної спадщини. URL: <https://gurt.org.ua/news/trainings/82410/> (дата звернення: 17.06.2024 р.).

412. Надольська В. Міжнародні музейні фестивалі: рекреаційний та професійний виміри. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 238-242.

413. Надольська В. Нові музейні установи Волинської області: формування та діяльність. Лицар ордена культури : матеріали наук. істор.-краєзн. конф. Рівне : Дятлик М., 2016. С. 172-176.

414. Надольська В. Представлення музейної інформації відвідувачам: традиції та інновації музеїв Волині. *Волинський музейний вісник*. 2016. №8. С. 62-66.

415. Надольська В. Удосконалення мережі музейних закладів у Волинській області (1991-2011). *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : наук. зб. Рівне : ДП «Волинські старожитності», 2012. Вип. X. С. 148-151.

416. Надольська В. Фестиваль у діяльності музеїв Волині. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне, 2021. Вип. XIX. С. 179-183.

417. Наровлянський О. Історичні витoki вітчизняної музейної педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 листопада 2020 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2020. С. 261-267.

417а. Народний музей історії Полтавського державного медичного університету. URL: <https://pdmu.edu.ua/museum> (дата звернення: 12.07.2025 р.).

418. Настека Т., Орлова О. Тематичні природничі екскурсії до музею в системі підготовки молодших спеціалістів та бакалаврів. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 81-84.

419. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : Перспектива, 2007. Вип. V. 140 с.
420. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : Видавець О. Зень, 2020. Вип. XVIII. 244 с.
421. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : ПП Дятлик М, 2018. Вип. XVI. 333 с.
422. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне, 2021. Вип. XIX. 186 с.
423. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : Дятлик М., 2015. Вип. XIII. Ч. 2. 190 с.
424. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : ДП «Волинські старожитності», 2012. Вип. X. 255 с.
425. *Наукові записки. Івано-Франківський краєзнавчий музей. Івано-Франківськ* : Лілея-НВ, 2010. Вип. 11-12. 300 с.
426. *Наукові записки. Івано-Франківський краєзнавчий музей. Івано-Франківськ* : Лілея-НВ, 1999. Вип. 4. 128 с.
427. *Наукові записки. Івано-Франківський краєзнавчий музей. Івано-Франківськ* : Лілея-НВ, 2006. Вип. 9-10. 344 с.
428. Науковці Херсонського університету готують до евакуації зоологічну та археологічну колекції. URL: <http://surl.li/clovln> (дата звернення: 16.08.2024 р.).
429. Невмержицька О. Музейна педагогіка: до визначення поняття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 67. Том. 1. С. 381-386.
430. Нечаєва П. Музеї Буковини. Чернівці : Букрек, 2008. 315 с.
431. Нечитайло І. Освітній простір вищого навчального закладу: особливості організації з позицій соціології. *Вісник Львівського університету. Серія: Соціологічна*. 2012. Вип. 6. С. 73-80.
432. Нікольченко Ю. Музеєзнавство. Курс лекцій. Маріуполь : МДУ, 2020. 133 с.
433. Нікольченко Ю., Деліман В. Здобутки та проблеми музейного менеджменту і маркетингу в Україні. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез

доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 312-315.

434. Новікова Г. Популяризація історико-культурного надбання через використання сучасних цифрових засобів. Український досвід креативних музейних проєктів. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали ІХ наук.-практ. конф. (м. Київ, 7-8 жовтня 2021 р.). Київ : Капіталдрук, 2021. С. 128-131.

435. Новікова Г. Середовищний музей як феномен сучасних креативних індустрій : дис. ... канд. культурології : 26.00.05. Харків, 2019. 236 с.

436. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці. Київ, 2017. 192 с.

437. Овсяннікова В. Особливості процесу адаптації студентів-першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2014. №2. С. 179-189.

438. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народ. Репринтне видання. Київ : Абрис, 1991. 272 с.

439. Огнев'юк В. Освіта та конкурентоспроможність суспільства. *Освітологія*. 2016. №5. С. 37-44.

440. Омельченко Ю. Джерела вітчизняного музейництва. *Культурологічні студії* : зб. наук. праць. Київ : КМ Academia, 1996. Вип. 1. С. 147-162.

441. Омельченко Ю. До питання про витоки вітчизняного музейництва. *Питання культурології* : міжвідомчий збірник наук. ст. Київ : КДІКМ, 1995. Вип. 14. С. 71-77.

442. Омельченко Ю. Музеєзнавство, музеологія. Історична наука : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2002. С. 254-255.

443. Омельченко Ю. Музеї при навчальних закладах. *Енциклопедія освіти*. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 529-530.

444. Омельченко Ю. Музеї. *Енциклопедія освіти*. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 529.

445. Омельченко Ю. Розвиток учбових музеїв. Київ : НМКВО, 1988. 196 с.

446. Омельченко Ю. Система використання культурної спадщини як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу у ВУЗі. *Шляхи удосконалення художньо-естетичної освіти учнівської молоді в умовах відродження національної культури* : тези. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-9 квітня 1992 р.). Київ : КДПІ ім. М. Драгоманова, 1992. С. 28-31.

447. Омельченко Ю., Третяк О. Концепція, принципи і методика роботи музеїв загальноосвітніх шкіл, СПТУ, вузів у світлі перебудови системи освіти. *Державний історичний музей УРСР*. Київ : ДІМ, 1990. С. 13-17.

448. Омельченко Ю. Шляхи перебудови музейної справи у системі вищої школи. *IV Республіканська наукова. конференція з історичного краєзнавства* : тези доп. і повідомл. Київ : Інститут історії АН УРСР, 1989. С. 417-419.

449. Ослик І. Популяризація музейного продукту: зарубіжні та вітчизняні підходи. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. / упоряд. Є. Ковальчук. Луцьк : Волинський краєзнавчий музей, 2021. Вип. 11. С. 8-12.

450. Основи музейної педагогіки: метод. вказівки і текст лекцій до спецкурсу / уклад. О. Караманов. Львів : Видав. Центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 66 с.

451. Основи національного виховання. Концептуальні положення / за заг. ред. В. Кузя, Ю. Руденка, З. Сергійчук. Київ : Інформ.-вид. центр «Київ», 1993. 152 с.

452. Отрох Н. Інноватика в музейній педагогіці. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 118. С. 173-181.

453. Павленко Ю. Заняття з музейної педагогіки онлайн у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів міжнар. круглого столу (м. Київ, 26 травня 2022 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2022. С. 397-402.

454. Павленко Ю. Інтеграція історії педагогіки і музейної педагогіки у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ, 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 41-44.

455. Павленко Ю. Музеї педагогічного профілю у контексті професійного становлення майбутніх учителів: сутнісний аспект. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. №22 С. 75-79.

456. Павленко Ю. Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. канд. пед. Наук : 13.00.04. Харків, 2008. 20 с.

457. Павленко Ю. Музеї педагогічного профілю як фактор професійної підготовки майбутніх учителів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2008. 248 с.

458. Павленко Ю. Музейно-педагогічна складова в структурі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук-практ. онлайн-конф. Бердянськ, 2017. С. 104-107.

459. Павленко Ю. Навчання в музеї: нові перспективи для учнів і студентів. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 53-56.

460. Павленко Ю. Ретроспектива діяльності музеїв педагогічного профілю як фактора професійної підготовки майбутніх учителів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки*. Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 219–225.

461. Павленко Ю. Розвиток музейної культури майбутніх учителів. *Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки*. Полтава, 2005. Вип. 3 (42). С. 110–116.

462. Павленко Ю. Стан практичного використання музеїв педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів. *Імідж сучасного педагога*. 2007. № 5-6. С. 7–10.

463. Павленко Ю., Надоша І. Музеї педагогічного профілю як особлива форма презентації професійних цінностей вчителя. *Музейна педагогіка в науковій*

освіті : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 87-90.

464. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : навч. посіб. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 162 с.

465. Павлова О. Музейна педагогіка на сторінках збірника «Луньовські читання». *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 140-145.

466. Павлова О. Основи музейної освіти в педагогічно-виховній діяльності А. Ф. Луньова. *IX Луньовські читання. Проблеми музейної освіти в Україні* : матеріали наук.-практ. семінару (м. Харків, 30 березня 2018 р.) / уклад. О. Павлова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. С. 135-141.

467. Павлютенков Є. Моделювання в системі освіти (у схемах і таблицях). Харків : Основа, 2008. 128 с.

468. Палійчук О. Історична свідомість через музейну педагогіку. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 74-78.

469. Палійчук О. Музей та війна. Досвід співіснування. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 44-48.

470. Панас Н. Майбутнє музеїв та цифрові технології. *Культурна спадщина: традиції та інновації* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Львів, 27 травня 2019 р.). Львів, 2019. С. 62–64.

471. Пантелейчук І. Віртуальний музей. *Питання культурології*: міжвід. зб. наук. статей. Київ, 2002. Вип. 18. С. 60-64.

472. Панченко А. В. Музейна педагогіка як основа методики науково-освітньої роботи в музейних закладах Харківщини на сучасному етапі. *Місія та можливості музею на сучасному етапі* : матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Харків, 22–23 травня 2008 р.). Харків, 2008. С. 80–86.

473. Паньків М. Намітки з історії Івано-Франківського краєзнавчого музею. *Наукові записки краєзнавчого музею*. Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2001. Вип. 5-6. С. 223-231.

474. Паска А. Використання музейної педагогіки у процесі підготовки майбутніх вчителів гірських закладів освіти. *Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний виміри* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 22-23 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 64-67.

475. Паска А. Виховання національної свідомості та патріотизму засобами музейної педагогіки у закладах освіти Івано-Франківщини. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.). Київ, 2022. С. 83-88.

476. Паска А. Музейна педагогіка в закладах вищої освіти України та Республіки Польща: історіографічний аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №6(20). С. 544-552.

477. Паска А. Музейна педагогіка як засіб формування етнокультурної ідентичності здобувачів вищої освіти України. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2. С. 1565-1573.

478. Паска А. Музейна педагогіка як засіб формування творчої особистості у закладах вищої освіти. *Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти* : матеріали VI Всеукр. (заочної) наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 березня 2023 р.). Київ: ККІБП, 2022. С. 28-31.

479. Паска А. Освітньо-виховна діяльність музеїв закладів вищої освіти Івано-Франківщини. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогіка*. 2022. № 5(5). С. 395-409.

480. Паска А. Особливості музейної педагогіки в закладах вищої освіти Прикарпаття (1991–2022 рр.). Звітна наукова конф. викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2022 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 3–7 квітня 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С. 99-102.

481. Паска А. Паска Т. Патріотичне і громадянське виховання студентської молоді України засобами музейної комунікації в умовах військового стану. *Теорія і практика сучасної науки та освіти* : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9-10 січня 2025 р.). Львів, 2025. С. 42-44.

482. Паска А. Паска Т. Формування музейно-освітнього простору та музейної культури студентської молоді у системі вищої освіти України. Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Коломия, 26 березня 2025 р.). Коломия, 2025. С. 62-69.

483. Паска А. Паска Т. Формування патріотизму та національної ідентичності студентів засобами музейної педагогіки. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 травня 2024 р.). Київ : Педагогічна думка, 2024. С. 155-158.

484. Паска А. Розвиток музейної педагогіки у закладах вищої освіти України (кінець XX – перша чверть XXI ст.). Звітна наукова конференція науково-педагогічних, докторантів, аспірантів та студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 24-27 березня 2025 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2025. С. 255-257.

485. Паска А. Сучасні тенденції дослідження педагогічної діяльності музеїв у закладах вищої освіти України та Республіки Польща. Розвиток науки та техніки: виклики 2024 року : міжнар. інтернет-конф. (м. Чернівці, 19 січня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 202-208.

486. Паска А. Формування історичної свідомості дітей та молоді Прикарпаття засобами музейної педагогіки. *Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика* : наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар. участю) (м. Івано-Франківськ, 17 травня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 34-37.

487. Паска А. Формування музейної культури студентської молоді Прикарпаття в умовах воєнного стану. *Музейна педагогіка в контексті сучасних*

інновацій в освіті : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 24 жовтня 2024 р.). Львів : Львівський національний університет імені І. Франка, Львів. 2024. Архів кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика.

488. Паска А. Формування музейної культури студентської молоді у закладах вищої освіти України. *Молодь і ринок*. 2024. №. 11. С. 133-137.

489. Паска А. Формування освітнього простору засобами музейної педагогіки в університетах республіки Польща. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, Том 3. С. 263-268.

490. Паска А., Паска Т. Історичні витoki музейної педагогіки у закладах вищої освіти України. *Сучасна українська освіта: виклики, стратегії технології* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 21-22 березня 2024 р.) / за ред. Т. Пантук, А. Федорович. Дрогобич : Видавництво «Трек ЛТД», 2024. С. 38-42.

491. Паска А., Паска Т. Формування національної та громадянської ідентичності молоді засобами музейної педагогіки у закладах вищої освіти Західної України. *Професійний розвиток педагога* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. е-конференції з міжнар. участю. (м. Рівне, 15-16 травня 2024 р.). Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2024. С. 66-69.

492. Паспорт наукового об'єкту, що становить національне надбання України. Наукові фонди та музейна експозиція Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка: затверджений ректором Львівського національного університету імені Івана Франка 2006 р. URL: <https://surli.cc/uqrawq> (дата звернення: 07.03.2025 р.).

493. Пасюк І., Савчук М. Елементи музейної педагогіки у військовому музеї. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 242-247.

494. Паур І. Історія формування фондів музею історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. *Науковий вісник Національного музею історії України*. 2019. №4. С. 599-603.

495. Паур І. Основи музейної справи. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А. С., 2021. 204 с.

496. Пеляшенко К. Форми роботи зі шкільною аудиторією в музеї археології. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. часн. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 63-65.

497. Передерій І., Білан Н. Сучасна музейна комунікація в Україні та світі: стан і перспективи розвитку. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. №2. С. 72-79.

498. Перцева Ж. Музей історії Харківського національного медичного університету – зберігач традицій університетської культури. *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : матеріали конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011 р.). Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 311-315.

499. Перцов С. Університетський музей як центр історичних досліджень. *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : матеріали конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011 р.). Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. С. 320-324.

500. Песоцька Ю. Досвід ЗВО щодо використання засобів музейної педагогіки під час організації освітнього процесу. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 260-262.

501. Песоцька Ю. Інклюзивні екскурсії як виклик сьогодення. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 316-319.

502. Песоцька Ю. Роль музейної педагогіки під час освітнього процесу та соціальної реабілітації дітей та молоді у воєнний час. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. Вип. 2. С. 44-51.

503. Песоцька Ю.Ю. Музейна діяльність в контексті соціокультурного та освітнього просторах. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип. 1 (6). С. 33 – 42.

504. Петрович В. Збереження й охорона культурної спадщини: нормативно-правове забезпечення. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 248-251.

505. Писаревська Н. Колекції університетських музеїв для вивчення і навчання. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 172-178.

505а. Писаревська Н. Культурна спадщина: конкретизація та актуалізація понять в умовах війни. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : міжнар. круглий стіл (м. Київ, 26 травня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ: НЦ «МАН України», 2022 р. С. 325-326.

506. Писаревська Н. Музеї та виклики часу. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 262-266.

507. Писаревська Н. Україна. Ідентифікація. Музей. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 66-69.

508. Писаревська Н., Попова В. Нова реальність – усвідомлення необхідності пошуку нових шляхів для музею. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 205-210.

509. Піддубний І. А. Основи музеєзнавства. Конспект лекцій. Чернівці, 2014. 108 с.

510. План роботи Музею Бориса Грінченка Київського університету імені Бориса Грінченка на 2024 рік: затверджено проректором з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної роботи 22.12.2023 р. URL: <https://surl.li/xyemqo> (дата звернення: 02.04.2025 р.).

511. Погорєлова А. Музейна справа: орієнтири розвитку. *Українська культура*. 1996. №2. С. 2-3.

512. Полек В. Майданами та вулиця Івано-Франківська. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2007. 117 с.

513. Положення про археологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка: затверджено ректором Львівського національного університету імені Івана Франка 06.06.2007. URL: <https://surl.li/fossya> (дата звернення: 15.05.2025 р.).

514. Положення про мінералогічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: <https://surl.li/xfomdo> (дата звернення: 24.05.2025 р.).

515. Положення про музей археології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: затверджене рішенням Вченої ради від 26.12.2014 р., протокол №14. URL: <https://surl.li/dvjpom> (дата звернення: 07.06.2025 р.).

516. Положення про Музей Бориса Грінченка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка: Наказ ректора Київського столичного університету імені Бориса Грінченка від 25.02.2021 р. №142. URL: <https://surl.lu/nrsbow> (дата звернення: 02.08.2025 р.).

517. Положення про музей історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: Наказ ректора Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара від 28.12.2017 р. №367. URL: <https://surl.li/gyvwtp> (дата звернення: 05.08.2025 р.).

518. Положення про музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка. URL: <https://surl.li/redzzn> (дата звернення: 10.05.2025 р.).

519. Положення про музей історії Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника: Наказ ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 14.03.2023 №149. URL: <https://surl.lu/pkfxkw> (дата звернення: 15.06.2025 р.).

520. Положення про музей історії Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова: затверджене ректором Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова від 20.10.2014 р. URL: <https://surl.li/ywrbko> (дата звернення: 09.06.2025 р.).

521. Положення про музей органів внутрішніх справ та вищих навчальних закладів МВС України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.05.2013 №532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1067-13#Text> (дата звернення: 01.12.2024 р.).

522. Положення про музей при закладах освіти системи Міністерства освіти України: Наказ Міністерства освіти України від 20.05.1997 р. №151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0151281-97#Text> (дата звернення: 05.12.2024 р.).

523. Положення про музей рудних формацій Львівського національного університету імені Івана Франка: затверджено ректором Львівського національного університету імені Івана Франка 08.05.2007. URL: <https://surl.li/dehdis> (дата звернення: 12.05.2025 р.).

524. Положення про Музейну раду Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL: <https://surl.li/pufqgq> (дата звернення: 10.08.2025 р.).

525. Положення про науково-навчальну лабораторію «Музейна педагогіка» Львівського національного університету ім. І. Франка: Наказ ректора Львівського національного університету ім. І. Франка від 05.07.2019 №9-100. URL: <https://surli.cc/jztmwb> (дата звернення: 10.06.2025 р.).

526. Положення про організацію діяльності військових музеїв, музеїв (кімнат) бойових традицій у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 17.07.2018 р. №343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0343322-18#Text> (дата звернення: 04.12.2024 р.).

527. Положення про Раду музею історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: Наказ ректора Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара від 28.12.2017 р. №367. URL: <https://surli.cc/liorgf> (дата звернення: 05.08.2025 р.).

528. Польські музейники допомагають музеям в Україні. URL: <http://surl.li/uosep> (дата звернення: 17.06.2024).

529. Політика транскордонного співробітництва Львівської області. Аналітичний звіт. URL: <https://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2015/12/Cross-border-policy.pdf> (дата звернення: 05.05.2025 р.).

530. Попович М. Нарис історії культури України. Київ : АртЕк, 1998. 728 с.

531. Попович М. Раціональність і виміри людського буття. Київ : Сфера, 1997. 290 с.

532. Посохов С. Музеї ЗВО та позашкільна освіта: проблеми теорії та практики. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 227-231.

533. Посохов С. Музей закладу вищої освіти в контексті позашкільної освіти: актуальні завдання. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2019. №1 (45). С. 47-58.

534. Посохов С. Університетський музей як центр освітніх інновацій. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 80-83.

535. Посто́ва К. Методичні основи створення спеціальних освітніх програм наукового спрямування за сприяння природничих музеїв. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 153-155.

536. Прибе́га Л. До історії створення архітектурної експозиції Музею народної архітектури та побуту України. *Відлуння віків*. 2009. №1. С. 14-18.

537. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 05.11.2024 р.).

538. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення діяльності музеїв закладів вищої освіти: Закон України від 02.09.2020 р. № 849-IX.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/849-20#Text> (дата звернення: 20.09.2024 р.).

539. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21.08.2025 р. № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text> (дата звернення: 27.08.2025 р.).

540. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 р. №317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 09.11.2024 р.).

541. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. №641. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 20.11.2024 р.).

542. Про затвердження переліку музеїв та заповідників, в яких зберігаються музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.12.2021 р. №1388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1388-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 30.11.2024 р.).

543. Про затвердження Положення про музей органів внутрішніх справ та вищих навчальних закладів МВС України: наказ Міністерства освіти і науки від 31.05.2013 р. №532. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1067-13#Text> (дата звернення: 17.06.2024 р.).

544. Про затвердження Положення про Музейний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 р. №1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.10.2024 р.).

545. Про затвердження Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України: Наказ

Міністерства освіти і науки України від 22.10.2014 р. №1195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14#Text> (дата звернення: 14.08.2024 р.).

546. Про культуру: Закон України від від 14.12.2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення: 03.11.2024 р.).

547. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.08.2024 р.).

548. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 16.01.2016 р. №848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 25.09.2024 р.).

548а. Про невідкладні заходи щодо розвитку музеїв України: Указ Президента України від 22.03.2000 р. № 489/2000. URL: <https://surl.li/kvgrnc> (дата звернення: 20.10.2024 р.).

549. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 26.11.2024 р.).

550. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1805-14#Text> (дата звернення: 10.08.2024 р.).

551. Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.03.2011 р. №239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0239736-11#Text> (дата звернення: 07.12.2024 р.).

552. Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX ст.: Закон України від 09.04.2015 р. №314-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення: 07.11.2024 р.).

553. Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають в управлінні Міністерства освіти і науки»: Лист МОН України від 21.08.2018 р. №163/12621. URL: <https://surli.cc/lpujnc> (дата звернення: 30.10.2024 р.).

554. Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини: Закон України від 06.03.2008 р. №132-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-17#Text> (дата звернення: 11.11.2024 р.).

555. Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти»: Указ Президента України від 27.04.2009 р. № 272/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272/2009#Text> (дата звернення: 27.11.2024 р.).

556. Про Стратегію національного-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 20.11.2024 р.).

557. *Проблеми і перспективи розвитку музеїв вищих навчальних закладів України* : матеріали 2-го круглого столу (м. Київ, 23-24 листопада 2007 р.). Київ. Київ, 2007. 91 с.

558. Програма Всеукраїнської виставки «Музейно-педагогічна палітра України». Київ : Педагогічний музей України, 2009. 4 с.

559. Прокопів Л., Салига Н., Стинська В. Національно-патріотичне виховання студентської молоді засобами музейної педагогіки у закладах вищої освіти західної України. *Перспективи та інновації науки*. 2024. №4. С. 581-592.

560. Прокопів Л., Салига Н., Стинська В. Формування етнокультурної компетентності студентської молоді України засобами музейної педагогіки. *Молодь і ринок*. 2025. № 3 (235). С. 34 – 39.

561. Процюк О. Розірвати музейні шаблони. *Галичина*. 2020. №5. С. 6.

562. Пусепліна Н. Андрагогічні засади використання освітньо-виховного потенціалу музеїв у професійній підготовці вчителів. *Педагогічні науки*. 2012. № 54. С. 60–63.

563. Пусепліна Н. Музейно-педагогічна діяльність у системі освіти дорослих. *Педагогічні науки*. 2011. № 3. С. 30–34.

564. Пусепліна Н. Музейно-педагогічна діяльність як засіб виховання майбутнього вчителя і викладача вищої школи. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2016. 95 с.

565. Пусепліна Н. Музейно-педагогічний комплекс як спеціально-організоване освітнє середовище. *Менеджмент розвитку сучасного закладу освіти в умовах інформаційного освітнього простору* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 29 травня 2020 р.) / за заг. ред. С. Корольок. Полтава : ПОППО, 2020. С. 263-267.

566. Пусепліна Н. Підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах засобами музейно — педагогічної діяльності : автореф. дис. ... к. пед.наук : 13.00.04. Полтава, 2009. 20 с.

567. Рекеда Н., Довбня М., Єрмолишина Т. Університетські музеї природи як осередки освітньої і наукової діяльності. *Біологічні дослідження* : зб. наук. праць. Житомир : Полісся, 2019. С. 377-380.

568. Рекомендації ЮНЕСКО щодо захисту та сприяння музеям і музейним колекціям, їхньому різноманіттю та ролі у суспільстві. URL: <https://surl.li/luknhh> (дата звернення: 24.03.2025 р.).

569. Родінова Н. Тенденції розвитку музеїв у сучасному європейському просторі. *Інноваційні практики наукової освіти* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–12 грудня 2023 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 688-691.

570. Роїк Н. Українсько-польське транскордонне співробітництво: вибрані аспекти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія*. 2010. Вип. 15. С. 166-169.

571. Рокицька О. Роль музею історії освіти Київщини у вихованні патріотичних почуттів сучасного громадянина. *Шкільний музей як центр національно-патріотичного виховання учнівської молоді* : навч. метод. посібник Біла Церква : КВНЗ КОР АНО, 2016. С. 22-35.

572. Рокицька О. Музейна педагогіка в науково-освітньому просторі музеї історії освіти Київщини. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн.

II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 78-86.

573. Рокицька О. Роль музею історії освіти Київщини у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників. *Вісник післядипломної освіти*. Київ : Міленіум, 2005. Вип. 2. С. 128-141.

574. Романчук О. Науково-дослідна робота в музеях. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : наук. зб. Рівне : ДП «Волинські старожитності», 2012. Вип. X. С. 181-185.

575. Романько І. Музей у вищому навчальному закладі як осередок збереження та популяризації культурної спадщини краю (з досвіду Льотної академії НАУ). *Наукові записки. Серія: Історичні науки. Центральноукраїнський ДПУ ім. В. Винниченка*. Кропивницький, 2018. Вип. 23. С. 159-166.

576. Руденко С. Музей як засіб розв'язання соціально-комунікаційних проблем. *Культура і сучасність*. 2018. №2. С. 22-27.

577. Руденко С. Музей як медіум. *Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство*. 2018. Вип. 2. С. 35-40.

578. Руденко С. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей. Київ : НАККиМ, 2012. 120 с.

579. Руденко С. Про можливості соціокультурного використання музейних пам'яток в сучасних умовах. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ : Мілленіум, 2012. №3. С. 79-83.

580. Руденко Ю., Губко О. Українська козацька педагогіка. Київ : МАУП, 2007. 342 с.

581. Руйнування культурної спадщини. URL: <https://surl.li/jfzmdi> (дата звернення: 15.10.2025 р.).

582. Рутинський М., Стецюк О. Музеезнавство : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 428 с.

583. Рябова О. Музеї як оберіг культурної спадщини українського народу. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф.

(м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 373-377.

584. Рябчикова Ф. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. *Волинський музейний вісник* / упор. А. Силук. Луцьк, 2014. Вип. 6. С. 64-69.

585. Рябчикова Ф. Розробка музейних заходів: що варто врахувати. *Волинський музейний вісник*. 2016. №8. С. 74-76.

586. Рябчикова Ф. Функціонування музеїв у сучасних умовах. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : Дятлик М., 2015. Вип. XIII. Ч. 2. С. 152-157.

587. Рябчикова Ф., Надольська В. Місце музейної педагогіки у системі наукових знань. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали II наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 вересня 2014 р.). Київ, 2014. С. 67–69.

588. Савченко О. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. URL: <https://surl.lt/qtkaey> (дата звернення: 24.06.2025 р.).

589. Салата О. Музей у системі освітнього простору сучасного суспільства. *Директор школи*. 2012. №12. С. 41-45.

590. Салата О. Основи музеєзнавства : навч.-метод. посібник. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 164 с.

591. Салига Н., Максименко Н., Єгорова І. Використання можливостей музейної педагогіки у формуванні світоглядної культури майбутніх педагогів. *Суспільство на національні інтереси*. 2024. №5. С. 375-385.

592. Салига Н., Прокопів Л., Заболотна А. Використання музейних колекцій меморіального комплексу «Дем'янів Лаз» у національно-патріотичному вихованні студентів. *Вісник науки та освіти*. 2025. №1. С. 1095-1105.

593. Самойленко Л. Актуальні проблеми правового статусу університетських музеїв у контексті розвитку української духовності та державотворення. *Vita Antiqua*. 2009. №7-8. С. 286-292.

594. Самойленко Л. Місія університетського музею і його місце в структурі вищого навчального закладу та у музейній мережі міста (сторінки історії і сучасний

стан). *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : зб. матеріалів міжнар. наук-практ. конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011 р.). Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2012. С. 338-360.

595. Самойленко Л. Музеї Київського національного університету імені Тараса Шевченка: історія, досвід роботи, перспективи розвитку. *Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею*. 2006. Вип. 3. С. 61-66.

596. Самойленко Л. Освіта в музеї й музейна освіта в історії Київського університету. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія*. 2016. №4. С. 53-62.

597. Самойленко Л. Університетський музей в контексті національної музейної політики України. *Охорона культурної спадщини в Україні: аспекти соціокультурної взаємодії* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. в Нац. академії керівних кадрів культури і мистецтва. (м. Київ, 5-6 червня 2014 р.). Київ : НАКККМ, 2014. С. 134-137.

598. Самсакова І. В. Музей та його соціальні функції. *Друковане слово*. 2010. №1/35. С. 65-69.

599. Самсакова І. Музей при навчальному закладі та його функції. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць Херсонського державного університету. Херсон, 2012. Вип. LXII. С. 171-176.

600. Свенціцький І. Про музей та музейництво (Нариси і замітки). Львів : Діло, 1920. 80 с.

601. Свириденко Д. Відповідальне громадянство через наукову освіту та соціальна відповідальність сучасних музеїв. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 79-81.

602. Свистун О. Музей історії Уманського НУС – носій історичної пам'яті та засіб формування громадянської позиції. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів міжнар. круглого столу. (м. Київ, 26 травня 2022 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2022. С. 225-229.

603. Світоглядні пріоритети гуманізації вищої освіти : монографія / за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ : ІВО НАПН України, 2017. 229 с.

604. Силабус навчальної практики для спеціальності 033 Філософія, галузі знань 03 Гуманітарні науки. Філософський факультет. Кафедра філософії, соціології і релігієзнавства. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». URL: <http://surl.li/ywozmy> (дата звернення: 12.01.2025 р.).

605. Силук А. Співпраця Волинського краєзнавчого музею із музеями Польщі по вивченню та збереженню історико-культурної спадщини. *Роль музеїв у культурному просторі України й світу: стан, проблеми, перспективи розвитку музейної галузі* : зб. матеріалів наук. конф. Дніпропетровськ : Артпрес, 2009. Вип. 11. С. 608 с.

606. Синявська Л., Силка О. Музейна практика : навч.-метод. посіб. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2017. 96 с.

607. Сідельова І. Онлайн-програми Харківського художнього музею з музейної педагогіки в умовах воєнного часу. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 380-384.

608. Січкарук О. І. Стислий аналіз світової та вітчизняної практики підготовки музейних працівників педагогічно-просвітницького напрямку. *Питання культурології* : міжвуз. зб. наук. ст. Київ, 1996. Вип. 14. С. 50–54.

609. Скирда М. Музейне просвітництво: проблеми сьогодення і перспективи на майбутнє. *Сучасний музей: між скарбницею та підприємством* : матеріали міжнар. конф. (м. Чернівці, 8-10 жовтня 2006). Львів : ВНТЛ - Класика, 2006. С. 123–125.

610. Скульський Р. Місце та педагогічне призначення українознавства, народознавства, гуцульщинознавства у навчально-виховному процесі школи. *Гуцульська школа*. 1997. № 1. С. 51–53.

611. Скульський Р., Стельмахович М. Концепція українського національного виховання учнів загальноосвітньої школи в умовах Прикарпаття. *Зміст та*

особливості національного виховання у сучасному освітньому закладі : наук.-метод. зб. / упор. Л. Келембет та ін. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. С. 302–314.

612. Словник-довідник термінології музейництва / уклад. Р. Микульчик, П. Слободян, Є. Діденко, Т. Рак. Львів : Вид-во Львівської Політехніки, 2012. 128 с.

613. Смаглій К. Європейський досвід реформування музейної сфери: уроки для України. *Будуємо нову Україну* : зб. конф. Українського Фулбрайтівського кола (м. Київ, 26-27 листопада 2014 р.). Київ, 2015. С.138-154.

614. Снагощенко В. Дефініція «музейна педагогіка» в сучасній вітчизняній та європейській літературі. *Наукові праці ДВНЗ ДонНТУ. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Покровськ, 2018. №1. С. 114-122.

615. Снагощенко В. Еволюція концептуальних моделей сучасного музею. *Світогляд - Філософія - Релігія*. 2013. Вип. 4. С. 306–315.

616. Снагощенко В. Методичні засади використання музейної педагогіки в професійній підготовці майбутнього вчителя історії. *Теоретичні питання методики навчання суспільних дисциплін. Наукові праці*. Суми : Сумський ДПУ, 2011. С. 192-196.

617. Снагощенко В. Музейна педагогіка в професійному самовизначенні юнацтва і молоді. *Збірник наукових праць СумДПУ ім. А.С.Макаренка*. Суми, 2002. С. 439-445.

618. Снагощенко В. Професійна підготовка майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки : автореферат дис. канд. пед. Наук : 13.00.04. Київ, 2010. 20 с.

619. Снагощенко В. Університетський музей: традиції та інновації. *Молодий вчений*. 2018. №11. С. 702-705.

620. Соломаха С. Музейні експозиції як засіб розвитку художньо-естетичного світогляду особистості. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 83-85.

621. Соломаха С., Ходаківська С. Музейна педагогіка в освітньому процесі у воєнний і повоєнний час. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 64-67.

622. Соломіна Т., Грабинська Л. Військово-історичні музеї навчальних закладів як важлива складова національно-патріотичного виховання дітей та молоді. *Волинський музейний вісник* : наук. зб. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 253-260.

623. Соломченко О. Музей Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва ім. В. І. Касіяна. *Історія Гуцульщини* / гол. ред. М. Домашевський. Львів : Логос, 2001. Том VI. С. 505-507.

624. Сорбонська декларація. URL: <https://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1037> (дата звернення: 27.04.2024 р.).

625. Соціологія музею: презентація на тлі простору і часу : монографія / за заг. ред. Карпова В. Київ : НАКККиМ, 2015. 168 с.

626. Сошнікова О. М. Соціокультурний контекст музейної комунікації : автореф. дис. ... к. філос. н. : 09.00.04. Харків, 2012. 20 с.

627. Співак О. П. Музейне свято як комплексна форма культурно-освітньої діяльності (з досвіду роботи ХІМ). *Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму* : матеріали наук. конф. XVII Сумцовські читання. Харків : Майдан, 2011. С. 242–244.

628. Статут всеукраїнської громадської організації «Український комітет ради музеїв ІКОМ». URL: <http://icom.in.ua/stutut-icom-ukrayini/> (дата звернення: 10.12.2024 р.).

629. Статут Міжнародної ради музеїв (ICOM). URL: <http://icom-museum/the-organisation/icom-statutes/> (дата звернення: 10.08.2025 р.).

630. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1996. 180 с.

631. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми : колективна монографія / уклад. Кремень В., Ільїн В., Борінштейн Є., Гальче М., Ліпін М., Погрібна Д., Савчук Н., Федорчук О. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.

632. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.11.2024 р.).

633. Стратегія розвитку Каразінського університету на 2019-2025 рр.: затверджено рішенням Конференції трудового колективу Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна 28 грудня 2018 р., URL: https://karazin.ua/storage/documents/177_pFgimrX87pAHaRWAYtT9Vh8vG.pdf (дата звернення: 10.03.2025 р.).

634. Стрільчук В. Україна – Польща: транскордонне співробітництво у культурній сфері (90-ті роки XX – початок XXI століття) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01. Луцьк, 2015. 236 с.

635. Стрільчук Л., Петрович В. Культурно-мистецькі та науково-освітні контакти – невід’ємна й важлива складова українсько-польських відносин. *Волинський музей. Історія і сучасність* : наук. зб. / упор. А. Силук. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 426-429.

636. Струманський В. Духовність і технічний прогрес: проблема гармонізації : монографія. Вінниця, 1997. 348 с.

637. Струманський В. Українська народна педагогіка : навч. посіб. Кам’янець-Подільський: Абетка, 1994. 269 с.

638. Ступарик Б. Національна школа : витоки, становлення : навч.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 336 с.

639. Султанова Л. Застосування інтерактивних форм у змісті полікультурної освіти майбутніх викладачів вищих навчальних закладів. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 102-105.

640. Сурмач О. Внесок Михайла Грушевського у розвиток українського музейництва. *Вісник Львівського університету. Серія: історична*. 2016-2021. Спецвипуск. С. 246-255.

641. Сурмач О., Сулим О. Музейна педагогіка в системі вищої освіти: організація навчання на базі Педагогічного коледжу. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасників I Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 97-98.

642. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем. Київ : А.П.Н., 2003. 68 с.

643. Сухомлинський В. Батьківська педагогіка. Київ : Радянська школа, 1978. 264 с.

644. Сухомлинський В. Вибрані твори. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Київ : Радянська школа, 1976. Том 1. 653 с.

645. Тараненко С. Створення експозиції «Наш край напередодні та в роки Другої світової війни». *Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник*. Запоріжжя : ТОВ «ПУВК», 2011. №11. С. 64-69.

646. Тарасенко О. Музей старожитностей університету Св. Володимира. *Історія України*. 2007. №17. С. 1-6.

647. Тарнавський Р. Кафедра етнології Львівського університету. Класичний період (1910-1947). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. 236 с.

648. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі : монографія / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 284 с.

649. Тепла О. Місце музейної педагогіки в освітньому процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 98-99.

650. Терно С., Турченко Г. Музейна педагогіка як емоційно-ціннісний полюс історичної освіти. *Музейна педагогіка в контексті викликів сучасної освіти* : зб.

матеріалів міжнар. наук. конф. (м. Львів, 21 вересня 2022 р.). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2023. С. 91-97.

651. Терський С., Савченко О. Історія музейної справи та охорони культурної спадщини в Україні : навч. посіб. Львів : «Львівська політехніка», 2020. 256 с.

652. Типове положення про музей цивільного захисту територіального органу, підрозділу центрального підпорядкування, навчального закладу, науково-дослідної установи Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18.09.2014 р. №967. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-14#Text> (дата звернення: 02.12.2024 р.).

653. Тіммер Д. Стили навчання в музеї. *Музей: менеджмент і освітня діяльність*. Львів : Літопис, 2009. С. 153-167.

654. Топилко О. Актуалізація музею як педагогічного чинника в контексті сучасних культурних процесів. *Могиланські читання* : зб. наук. праць. Київ : Фенікс, 2009. С. 429-438.

655. Топилко О. Музейний простір у контексті популяризації історико-культурної спадщини (з досвіду роботи). *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності (до 95-річчя заснування наукового заповідника «Києво-Печерська лавра»)* : матеріали наук. конф. (м. Київ, 23-24 вересня 2021 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2021. С. 287-292.

656. Топилко О., Белоусова Т. Впровадження освітніх програм у музеї (з практичного досвіду відділу музейно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра». *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*. Матеріали Дев'ятої науково-практичної конференції (7-8 жовтня 2021 р.). Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». Київ: Капіталдрук, 2021. С. 5-11.

657. Топилко О., Белоусова Т. Театралізація як важлива складова освітньої роботи в музеї. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*. Матеріали Сьомої науково-практичної конференції (3-4 жовтня 2019 р.).

Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ: Капіталдрук, 2019. С. 5-11.

658. Топузов О. Інтерактивні віртуальні виставки як засіб музейної педагогіки. *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 листопада 2021 р.* За наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 286-289.

659. Топузов О. Центри науки як осередки наукового й освітнього пізнання. *Музейна педагогіка в науковій освіті : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.).* Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 155-159.

660. Топузов О., Дунець В. Сучасні підходи до організації науково-пізнавальної діяльності музеїв науки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.).* Київ : Капіталдрук, 2019. С. 87-90.

661. Тощев Г., Андрух С. Археологічній лабораторії ЗНУ – 25! *Музейний вісник. Науково-теоретичний щорічник.* Запоріжжя : ТОВ «ПУВК», 2011. Вип. 11. С. 219-223.

662. Трофименко Т. М. Інтерактивні методи роботи з відвідувачами як різновид музейної комунікації. *Музей як соціокультурний інститут в умовах інформаційного суспільства.* Харків : Майдан, 2012. С. 30-34.

663. Трощинська О. Освітня діяльність Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» у період воєнного стану. *Музейна педагогіка в науковій освіті : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) /* за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 384-388.

664. Трубчанінов Н., Хомик В. Діяльність краєзнавчих музеїв закладів освіти України як чинник виховного процесу в умовах зовнішніх викликів. *Інноваційні практики наукової освіти : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–*

12 грудня 2023 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 758 – 764.

665. Тюска В. Нові підходи музейної педагогіки в екскурсійній практиці. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України». 2022. С. 128-131.

665а. Угорчак Ю., Гаврилів Б. Музей освіти Прикарпаття : путівник. Івано-Франківськ : Горицвіт, 2007. 36 с.

666. Удовиченко І. Музейна комунікація за межами експозиції. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез. доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2021. Ч.1. С. 299-303.

667. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика : наук.-метод. посіб. Київ : Лотос, 2017. 72 с.

668. Удовиченко І. Виставка як форма музейної педагогіки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VI наук.-практ. конф. (м. Київ, 26-27 вересня 2018 р.). Київ : Талком, 2018. С. 109-113.

669. Удовиченко І. Експонат як суб'єкт музейної комунікації. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 104-109.

670. Удовиченко І. Компетентнісний підхід у музейній педагогіці. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 111-115.

671. Удовиченко І. Культурний хаб – концепція музейного ренесансу. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VIII наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 жовтня 2020 р.). Київ : Капіталдрук, 2020. С. 97-100.

672. Удовиченко І. Музей як культурний хаб у період воєнного стану. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2022. С. 422-429.

673. Удовиченко І. Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква: Авторитет, 2019. С. 99-102.

674. Українознавство в національній школі / за ред. М. Стельмаховича. Івано-Франківськ : НМЦ «Українська етнопедагогіка і народознавство» АПН України і Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, 1995. 136 с.

675. Українська делегація взяла участь в конференції Ecsite 2024 – Європейській конференції центрів і музеїв науки. URL: <http://surl.li/vzbomj> (дата звернення: 01.11.2024 р.).

676. *Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність* : матеріали обл. наук.-метод. конф. / за ред. Л. Гайди. Кіровоград : Вид-во КОІППО, 2008. 148 с.

677. Український музей. Збірник 1. Репринтне перевидання 1927 року / голова ред. ради С. Кролевець. Київ : НКПІКЗ «Фенікс», 2007. 478 с.

678. *Університетські музеї: європейський досвід та українська практика* : матеріали конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011). Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 419 с.

679. Філіпчук Н. Виховання особистості засобами музейної педагогіки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали V наук.-практ. конф. (м. Київ, 28-29 вересня 2017 р.). Київ : НКПІКЗ, 2017. С. 115-117.

680. Філіпчук Н. Вплив музейної педагогіки на формування національних цінностей особистості. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2020. №2. С. 44-48.

681. Філіпчук Н. Музейна педагогіка в оптимізації культурно-освітнього процесу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 2. С. 256-265.

682. Філіпчук Н. Музейна педагогіка і виховання нації. *Молодий вчений*. 2018. №3. С.137-142.

683. Філіпчук Н. Педагогічно-просвітницька діяльність музеїв України (кінець XIX – поч. XXI ст.) : монографія / за наук. ред. Н. Г. Ничкало. Київ : видавництво ТОВ «Юрка Любченка», 2020. 468 с.

684. Філіпчук Н. Соціокультурна місія сучасних музеїв. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали VII наук.-практ. конф. (м. Київ, 3-4 жовтня 2019 р.). Київ : Капіталдрук, 2019. С. 98-101.

685. Філіпчук Н. Становлення і розвиток педагогічно-просвітницької діяльності музеїв України (кінець XIX – початок XXI ст.) : дис. ... док. пед. Наук : 13.00.01. Київ, 2020. 765 с.

686. Філіпчук Н. Теоретичні аспекти застосування музейної педагогіки в дошкільній освіті. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2020. №1. Вип. 28. С. 163-175.

687. Філіпчук Н., Грищенко Ю, Загайська Г. Цінність української державності: функції та сенси музейної педагогіки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали X наук.-практ. конф. (м. Київ, 29-30 вересня 2022 р.). Київ : Капіталдрук, 2022. С. 77-80.

688. Філіпчук Н., Загайська Г. Суспільна роль музейної педагогіки. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи* : матеріали XI наук.-практ. конф. (м. Київ 27-28 вересня 2023 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2023. С. 60-63.

689. Харитонов В. Досвід розроблення курсу «Гемологічне колекціонування» – вибіркового освітнього компоненту ОПП «Геологія» бакалаврського рівня вищої освіти. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / За наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 81-85.

690. Харитонов В. Роль віртуальних колекцій зразків корисних копалин для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Музейна педагогіка в умовах воєнного стану* : зб. мат. міжнар. круглого столу (м. Київ, 26 травня 2022 р.). Київ : НЦ «МАН України», 2022. С. 415-419.

691. Харківські музеї під час війни: як рятували унікальні колекції. URL: <http://surl.li/bzujiv> (дата звернення: 16.08.2024 р.).

692. Харченко О. В. Використання інноваційних Інтернет-технологій, мультимедійних і технічних засобів у культурно-освітній роботі художніх музеїв на поч. ХХІ ст. *Праці центру пам'яткознавства* : зб. наук. праць. Київ, 2015. Вип. 27. С. 117–126.

693. Харченко О. В. Інноваційні форми екскурсійної діяльності музеїв художнього профілю на поч. ХХІ ст. як засіб популяризації історичної, культурної, мистецької спадщини. *Українське пам'яткознавство: сучасні проблеми та тенденції*: зб. наук. праць. Київ : Центр пам'яткознавства НАН Укр. і УТОПІК, 2015. С. 183–189.

694. Харченко О. Мінералогічна колекція геологічного музею Ніжинського університету ім. М. Гоголя : довідник. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 60 с.

695. Хмельницька О. Сутність та характеристика елементів освітньо-виховного простору сучасного університету. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. №2. С. 189-195.

696. Ховрич С. Збереження музейних фондів Київської політехніки наприкінці 1980-х рр.: пропозиції музейників. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності* : матеріали наук. конф. (м. Київ, 23-24 вересня 2021 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2021. С. 303-308.

697. Ховрич С. Матеріально-технічне забезпечення музеїв і культурна зрілість нації. *Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності* : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ 22-23 вересня 2022 р.). Київ : НЗ «Києво-Печерська лавра», 2022. С. 122-126.

698. Хрящевська Л. Музеєзнавство та охорона культурної спадщини : навч. посіб. Миколаїв : Видавець Рум'янцева Г. В., 2023. 283 с.

699. Цюняк О. Роль освітнього простору закладу вищої освіти у професійній підготовці майбутніх магістрів початкової освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи* : зб. наук. праць. 2019. Вип 1. С. 138-144.

700. Чеканова Н. Музей як науково-освітня інституція. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 листопада 2021 р.) / за наук. ред. С. Довгого. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. Ч. 2. С. 86-90.

701. Червінська І. Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. *Освітні обрії*. 2019. №2. С. 16-21.

702. Червоненко О. Освітня діяльність як елемент музейної комунікації. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 листопада 2019 р.). Київ - Біла Церква : Авторитет, 2019. С. 108-112.

703. Червоненко О. Співпраця викладачів біології та музейних педагогів у реалізації сучасної моделі природничої освіти. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез доп. учасн. ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2020 р.). Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2020. С. 114-118.

704. Чернецька С. Музей освіти та історії Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Григорія Сковороди. *Український музей при навчальному закладі: історія і сучасність* : матеріали обл. наук.-метод. конф. / за ред. Л. Гайди. Кіровоград : Вид-во КОІППО, 2008. С. 64-68.

705. Чибирак С., Трофімук-Кирилова Т. Значення етнографічних експедицій у комплектуванні фондів музею етнографії Волині та Полісся при Східноєвропейському національному університеті ім. Лесі Українки. *Волинський музейний вісник*. 2016. №8. С. 76-81.

706. Чмелик І. Музеї Прикарпаття та їх роль у навчально-виховній та науковій діяльності студентської молоді. *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. №12-13. С. 276-280.

707. Шахін Ю. Особливості студентської музейної практики на історичному факультеті ОНУ імені І. І. Мечникова. *Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею*. 2011. Вип. 10. С. 174-175.

708. Шевченко В., Ломачинська І. Музеєзнавство : навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2007. 150 с.

708а. Шевчук Т., Качковська Л. Культурно-освітня діяльність Волинського краєзнавчого музею протягом 2012 – 2016 рр.: особливості організації співпраці з загальноосвітніми навчальними закладами області. *Волинський музейний вісник : наук. зб.* Луцьк: Вежа-Друк, 2018. Вип. 9. С. 144-149.

709. Шейко В. Культура та глобалізація: компаративістський аналіз. *Культурологічна думка*. 2009. №1. С. 73-79.

710. Шидловський І. Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 112 с.

711. Шидловський І. Роль і статус вузівських природничих музеїв у суспільстві. *Університетські музеї: Європейський досвід та українська практика* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6-7 жовтня 2011 р.). Ніжин : Феровол, 2012. С. 411-412.

712. Шидула Р. Використання засобів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів та шкіл : навч.-метод. посіб. Рівне : ФОП Зелент О., 2017. 138 с.

713. Шидула Р. Особистісно-зорієнтована концепція музейної освіти сучасної зарубіжної педагогіки. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2016. №5. С. 113-117.

714. Шидула Р. Проблеми підготовки майбутніх учителів засобами музейної педагогіки у вітчизняній літературі. *Нова педагогічна думка*. 2015. №4. С. 109-112.

715. Шлепакова Т. Модернізація музейної справи України та розширення традиційних форм роботи музеїв в умовах глобалізації та інформаційного суспільства (оглядова довідка за матеріалами преси, Інтернету та неопублікованих

документів 2011–2013 pp.). URL: <https://surl.li/pfgsod> (дата звернення: 17.03.2025 р.).

716. Шульга О. Музейна педагогіка в Україні: сутність і завдання. *Інноваційні практики наукової освіти* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–12 грудня 2023 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. С. 896-898.

717. Щербак Д. Становлення і розвиток музейної педагогіки в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2009. Вип. 1. С. 216-226.

718. Юрчук О. Музейний літопис 2016-2017. Багатоаспектність музейної діяльності. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею* : зб. наук. праць. Рівне : ПП Дятлик М., 2018. Вип. XVI. С. 152-168.

719. Яковець І. О. Комунікаційний простір сучасного музею як одна з основних категорій теорії музейної комунікації. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. 2013. №23. С.129-133.

720. Якубовський В. Музеєзнавство : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2010. 352 с.

721. Яновська Л. Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Музейна педагогіка». Одеса : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2019. 27 с.

722. Яновська Л. Формування професійної усталеності майбутніх музейних педагогів у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського нац. пед. університету імені К. Д. Ушинського*. 2018. №4. С. 97-101.

723. Яцечко Т. Музей археології Волинського державного університету ім. Лесі Українки: історія, сучасність. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею*. Рівне : Перспектива, 2007. Вип. V. С. 134-137.

724. Яцечко-Блаженко Т., Радянин І. Польський досвід висвітлення діяльності музеїв у твіттері. *Волинський музей. Історія і сучасність* : наук. зб. / упор. А. Силук. Луцьк, 2014. Вип. 5. С. 354-356.

725. Cameron D. Viewpoint: The Museum as a Communications System and Implications for Museum Education. *Curator*. 1968. Vol. 11. P. 33-40

726. Folga-Januszewska, D. "Muzea w Polsce 1989-2008". *Muzealnictwo*. 2009. P. 18-46.

727. Mallek A. Pedagogika muzealna. Cele, idea, kierunek rozwoju i zastosowanie w praktyce na przykładzie „lekeji muzealnej” w polskim muzeum historycznym. *Problemy wczesnej edukacji*. 2015. № 1. S. 114-128.

728. Pater R. Miejsce muzeum w edukacji kulturalnej dzieci i todziezy. W: B. Zurakowski (red.), *Kultura artystyczna w przestrzeni wychowania*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellonskiego. 2011.

729. Pater R. Muzeum w przestrzeni edukacji otwartej. *Biuletyn Programowy NIMOZ*. Warszawa, 2012. №5. P. 18-24.

730. Resolutions adopted by icom's 34th general assembly. URL: <https://surl.li/mqzgfb> (дата звернення: 17.06.2024 p.).

731. Skutnik J. "Młodzież w muzeum—wybrane konteksty edukacji artystycznej" *Sztuka—edukacja—kultura. Z teorii i praktyki edukacji artystycznej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014. P. 178-190.

732. Swiech J. 'Czy potrzebne sa muzea uczelniane?', *Opuscula Musedlia*, 2018, fasc. 25, pp. 109-114.

733. Wyka E. 'Muzea uczelniane a akademickie dziedzictwo naukowe'. [in:] *Muzeum etyczne. Ksiega dedykowana profesorowi Stanislawowi Waltosiowi w 85. rocznice urodzin*, ed. D. Folga-Januszewska, Kraków 2017, pp. 140-150.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати
дисертації**

1. Паска А. Музейна педагогіка як засіб формування етнокультурної ідентичності здобувачів вищої освіти України. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2. С. 1565-1573. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/19936/19913>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-1565-1573](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-1565-1573)
2. Паска А. Формування музейної культури студентської молоді у закладах вищої освіти України. *Молодь і ринок*. 2024. №. 11. С. 133-137. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/312996/307124>
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.312996>
3. Паска А. Формування освітнього простору засобами музейної педагогіки в університетах республіки Польща. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, Том 3. С. 263-268. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/72_2024/part_3/41.pdf
DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-3-39>
4. Паска А. Музейна педагогіка в закладах вищої освіти України та Республіки Польща: історіографічний аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №6(20). С. 544-552. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5067/5095>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6\(20\)-544-552](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-544-552)
5. Паска А. Освітньо-виховна діяльність музеїв закладів вищої освіти Івано-Франківщини. *Вісник науки та освіти. Серія: Педагогіка*. 2022. № 5(5). С. 395-409. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/3212/3227>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5\(5\)-395-409](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2022-5(5)-395-409)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Паска А. Розвиток музейної педагогіки у закладах вищої освіти України (кінець XX – перша чверть XXI ст.). Звітна наукова конференція науково-педагогічних, докторантів, аспірантів та студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 24-27 березня 2025 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2025. С. 255-257. URL: <https://drive.google.com/file/d/1NScAYZfMANLaRAKTclXDyaearniSq2RQ/view>
7. Паска А., Паска Т. Формування музейно-освітнього простору та музейної культури студентської молоді у системі вищої освіти України. *Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Коломия, 26 березня 2025 р.). Коломия, 2025. С. 62-69. URL: <https://kikip.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/94/2025/05/zbirnyk-naukovykh-prats-2025.pdf>
8. Паска А., Паска Т. Патріотичне і громадянське виховання студентської молоді України засобами музейної комунікації в умовах військового стану. *Теорія і практика сучасної науки та освіти* : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 9-10 січня 2025 р.). Львів, 2025. С. 42-44. URL: <http://www.lviv-forum.inf.ua/save/2025/9-10.01/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
9. Паска А., Паска Т. Формування патріотизму та національної ідентичності студентів засобами музейної педагогіки. *Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки* : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 травня 2024 р.). Київ : Педагогічна думка, 2024. С. 155-158. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Vyshyvanka-zbirnyk-2024.pdf>
10. Паска А., Паска Т. Формування національної та громадянської ідентичності молоді засобами музейної педагогіки у закладах вищої освіти Західної України. *Професійний розвиток педагога* : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. е-

конференції з міжнар. участю. (м. Рівне, 15-16 травня 2024 р.). Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2024. С. 66-69. URL: https://drive.google.com/file/d/1L_5ub699S-dSANGwXY4N4a85ooC7kVOt/view

11. **Паска А.**, Паска Т. Історичні витoki музейної педагогіки у закладах вищої освіти України. *Сучасна українська освіта: виклики, стратегії технології* : зб. наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дрогобич, 21-22 березня 2024 р.) / за ред. Т. Пантюк, А. Федорович. Дрогобич : Видавництво «Трек ЛТД», 2024. С. 38-42.

12. Паска А. Сучасні тенденції дослідження педагогічної діяльності музеїв у закладах вищої освіти України та Республіки Польща. *Розвиток науки та техніки: виклики 2024 року* : міжнар. інтернет-конф. (м. Чернівці, 19 січня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 202-208. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/Chernivtsi_190124.pdf

13. Паска А. Формування історичної свідомості дітей та молоді Прикарпаття засобами музейної педагогіки. *Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика* : наук.-практ. інтернет-конф. (з міжнар. участю). Івано-Франківськ, 2022. С. 34-37.

14. Паска А. Особливості музейної педагогіки в закладах вищої освіти Прикарпаття (1991–2022 рр.). Звітна наукова конф. викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2022 рік Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника : матеріали наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 3–7 квітня 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С. 99-102. URL: <https://nauka.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2023/07/2023-tezy-vyk.pdf>

15. Паска А. Виховання національної свідомості та патріотизму засобами музейної педагогіки у закладах освіти Івано-Франківщини. *Музейна педагогіка в науковій освіті* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-2 грудня 2022 р.). Київ, 2022. С. 83-88. URL: <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/3.pdf>

16. Паска А. Використання музейної педагогіки у процесі підготовки майбутніх вчителів гірських закладів освіти. *Модернізація системи освіти в*

гірських регіонах: національний і глобальний виміри : матеріали IV міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 22-23 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ.
2022. С. 64-67. URL: [https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-
content/uploads/sites/126/2024/03/6.pdf](https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2024/03/6.pdf)

ФУНДАТОРИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗЕЙНИЦТВА ТА МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Володимир Дідушицький
(1825-1899)

Володимир Антонович
(1834-1908)

Микола Сумцов
(1854-1922)

Михайло Рудинський
(1887-1958)

Михайло Грушевський
(1866-1934)

Іларіон Свенціцький
(1876-1956)

Іван Огієнко
(1882-1972)

Данило Щербаківський
(1877-1927)

Дмитро Яворницький
(1855-1940)

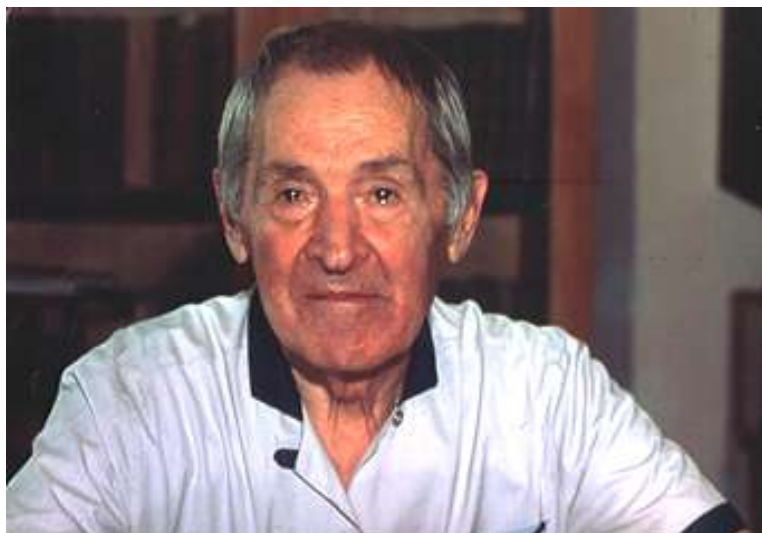
Володимир Кобринський
(1873-1958)

Петро Рулін
(1892-1940)

Федір Шміт
(1877-1937)

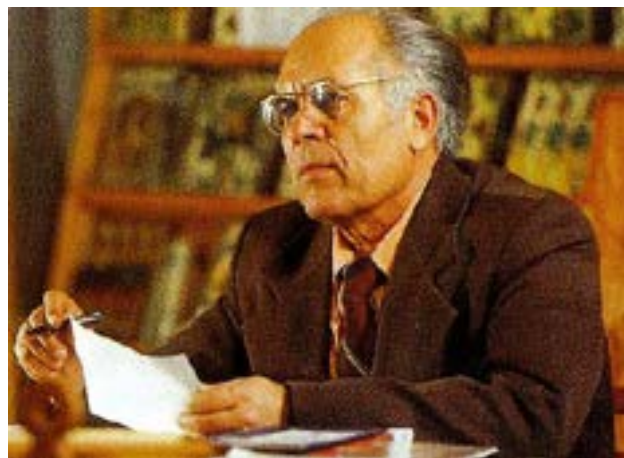
Панас Луньов
(1919-2004)

Володимир Грабовецький
(1928-2015)

Юрій Омельченко
(1937-2017)

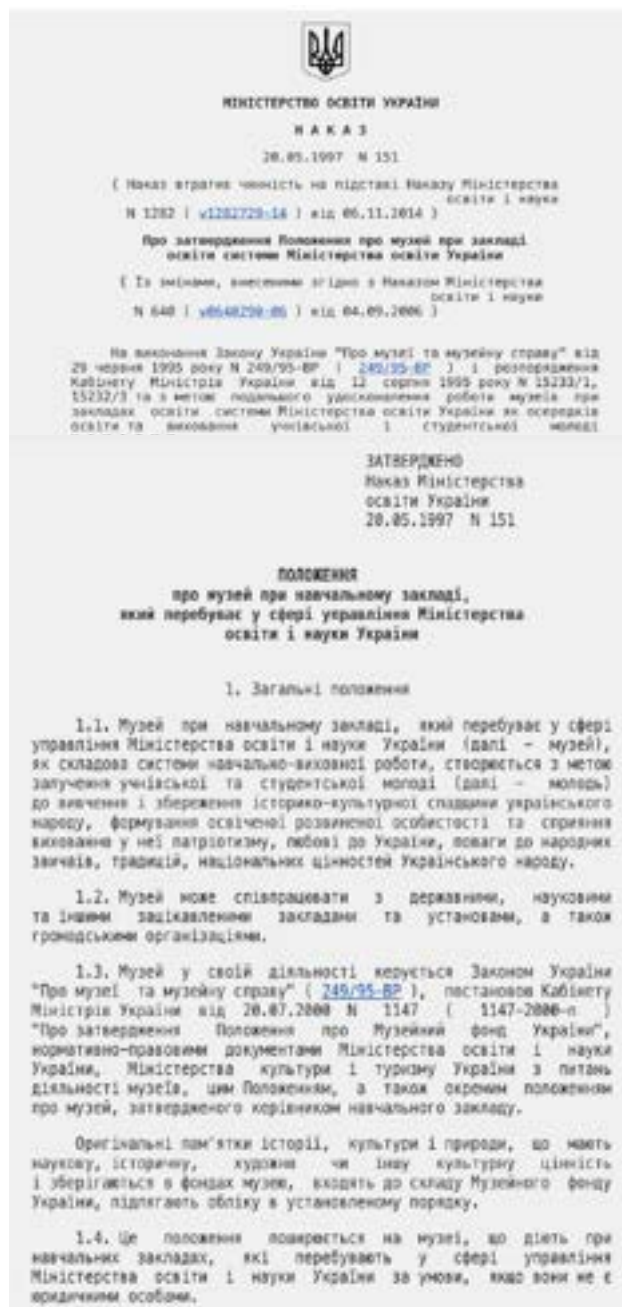

Олексій Соломченко
(1920-2002)

НОРМАТИВНО-МЕТОДИЧНІ ДОКУМЕНТИ

Додаток В.1

Положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України (1997)

3.5. Присвоєння та підтвердження звання "Зразковий музей" проводиться Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України в порядку, визначеному в Положенні про звання "Зразковий музей".

3.6. Музей припиняє свою діяльність за рішенням керівника навчального закладу та за поданням ради музею.

4. Керівництво музеєм

4.1. Загальне керівництво діяльністю музею здійснює керівник навчального закладу.

Для безпосереднього керівництва музеєм керівник навчального закладу, при якому діє музей, призначає відповідального з числа педагогічних працівників або керівника музею на громадських засадах (за його згодою).

У навчальних закладах системи загальної середньої освіти відповідно до Положення про навчальний кабінет загальноосвітнього навчального закладу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2004 № 601 (з 21121-04) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 09.09.2004 за № 1121/9720, призначається завідувач музеєм.

4.2. Керівник навчального закладу:

визначає відповідального за збереження музейного фонду та його поповнення;

вирішує питання дислокації музею та режиму його роботи;

затверджує план роботи музею;

сприяє організації та проведенню навчальних, виховних, методичних та інших заходів на базі музею;

застосовує заходи морального та матеріального заохочення до відповідального за роботу музею.

4.3. Робота музею організовується на принципі самоврядування.

Висхідним керівним органом є рада музею. Рада музею обирається на зборах учнівського чи студентського активу музею та складається з учнів або студентів, педагогічних, науково-педагогічних працівників. Її кількісний склад визначається характером і обсягом роботи музею.

Рада музею:

обирає голову та розподіляє обов'язки між членами ради, які очолюють групи або сектори: пошукової, фондової, експозиційної, просвітницької роботи тощо;

вирішує питання включення до фондів музею пам'яток історії, культури і природи, які надійшли в процесі комплектування;

обговорює та подає на затвердження плану роботи;

заслуховує звіти про пошукову, дослідницьку, наукову роботу;

організовує підготовку громадських екскурсів, лекторіа, а також навчання активу;

встановлює зв'язки з пошуковими загонами, гуртками, клубами та іншими творчими об'єднаннями;

веде документальне музею (інвентарну книгу, книгу обліку проведення екскурсій, навчальних занять, масових заходів, акти прийому видачі експонатів, плани роботи тощо);

вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю музею.

4.4. У навчальному закладі може створюватися підкульовна рада, яка створюється на добровільних засадах з числа педагогічних працівників, представників державних музеїв, архівів, спеціалістів різних галузей знань, краєзнавців, ветеранів війни та праці, представників громадських організацій та державних установ.

4.5. З метою удосконалення та координації роботи музеїв в районах, містах та областях можуть створюватися методичні комісії з їх діяльності.

4.6. Облік музеїв здійснюють Український державний, Кримський, республіканський, обласні, районні, міські центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, станції юних туристів, а також інші позашкільні навчальні заклади за рішенням відповідних органів управління освітою.

5. Облік і збереження музейного фонду

5.1. Облік і збереження музейного фонду проводиться відповідно до Положення про Музейний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 № 1147 (з 1147-2000-п).

5.2. Зібраний матеріал складає фонд музею і обліковується в інвентарній книзі, яка скріплюється печаткою та завіряється підписом керівника навчального закладу.

5.3. Фонди музею поділяються на основні (оригінальні пам'ятки історії, культури та природи) і допоміжні (схеми, діаграми, копії, муляжі тощо).

Унікальні пам'ятки фонду, а також ті, що мають виняткове наукове, історичне, художнє чи інше культурне значення, заносяться Міністерством культури і туризму до Державного реєстру національного культурного надбання.

5.4. Пам'ятки історії та культури (в тому числі нагороди з цінних металів), яким загрожує знищення чи псування, можуть бути вилучені з музею згідно з законодавством.

У разі припинення діяльності музею оригінальні пам'ятки історії та культури передаються до державних та інших музеїв на умовах, що не суперечать законодавству.

5.5. Порядок обліку, охорони, зберігання, консервації, реставрації музейних збірок та окремих пам'яток, що належать до державної частини Музейного фонду, визначається інструкцією, затвердженою Міністерством культури і туризму України.

6. Господарське утримання і фінансування

6.1. Музей в своїй роботі використовує навчальне обладнання, кабінети та інше майно навчального закладу.

Витрати, пов'язані з пошуковою роботою, придбанням інвентарю, обладнання, технічних засобів та оформлення музею, проводяться за рахунок загальних асигнувань, органів управління освітою, а також залучених коштів.

6.2. Керівник навчального закладу встановлює надбавки за завідування музеєм за рахунок і в межах фонду заробітної плати;

Завідувачу музеєм при навчальному закладі системи загальної середньої освіти встановлюється надбавка за рахунок і в межах фонду заробітної плати з урахуванням вимог пункту 3.3 Положення про навчальний кабінет загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2004 № 601 (з 21121-04) і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України.

Розмір посадового окладу (ставка заробітної плати) завідувача кабінетом (майстернею) загальноосвітніх навчальних закладів встановлюється згідно з наказом МОН України від 29.03.2001 № 161 (з 20303-01), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03.04.2001 за № 303/5494.

(Положення в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 640 (з 20640290-06) від 04.09.2006)

Указ Президента України «Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції «Пам'ятати. Відродити. Зберегти»

ТАБЛИЧКА
ВікіВ

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про проведення Всеукраїнської молодіжної акції "Пам'ятати. Відродити. Зберегти"

З метою сприяння соціальному становленню та розвитку молоді, виховання у молодих громадян поваги до національних історичних і культурних цінностей та реалізації молодіжних ініціатив у трудовій сфері **ПОСТАНОВЛЯЮ:**

1. Провести у 2009–2015 роках Всеукраїнську молодіжну акцію "Пам'ятати. Відродити. Зберегти" (далі – Всеукраїнська акція).

2. Кабінету Міністрів України затвердити до 1 червня 2009 року план заходів з організації та проведення Всеукраїнської акції, передбачивши, зокрема:

- проведення серед учнівської та студентської молоді освітньої, інформаційної роботи з вивчення, популяризації національної історії та культурної спадщини, ознайомлення з об'єктами культурної спадщини місцевого значення;
- залучення учнів та студентів до науково-дослідної, пошукової діяльності з виявлення та вивчення невідомих сторінок історії та культури свого рідного краю;
- організацію відвідування учнівською та студентською молоддю екскурсійних, туристичних маршрутів місцями, пов'язаними з історією та культурою українського народу, походів шляхами військової слави;
- забезпечення захисту, збереження, утримання та відповідного використання об'єктів пам'яток культурної спадщини, зокрема, проведення необхідних ремонтних і реставраційних робіт таких об'єктів, залучення в установленому порядку учнівської і студентської молоді до виконання дослідних та відповідних

охоронних робіт на територіях історико-культурних, етнографічних, природних заповідників, парків, музеїв, меморіальних комплексів тощо;

- сприяння встановленню у визначеному законодавством порядку закладами науки, освіти та культури, громадськими організаціями шефства над об'єктами культурної спадщини з метою забезпечення їх збереження;
- впорядкування й облаштування місць, пов'язаних з історією та культурою українського народу, зокрема поховань невідомих солдатів, братських могил, меморіалів і об'єктів, що увічнюють перемогу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років;
- проведення робіт із благоустрою територій об'єктів пам'яток історії та культури, облаштування закладів культури у населених пунктах;
- організацію та проведення щорічних конкурсів на кращу науково-дослідну, творчу роботу (фотографія, живопис, література, тематична екскурсія тощо) з історії та культури свого населеного пункту;
- формування за участю молодіжних центрів праці, молодіжних громадських організацій та органів самоврядування студентської і учнівської молоді молодіжних трудових загонів для участі у заходах Всеукраїнської акції.

3. Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

- забезпечити розвиток мережі та підтримку діяльності молодіжних центрів праці;
- розробити та затвердити регіональні плани заходів, пов'язаних з організацією та проведенням Всеукраїнської акції.

4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечити широке висвітлення заходів з підготовки і проведення Всеукраїнської акції.

Президент України **В. ЮЩЕНКО**

м. Київ, 27 квітня 2009 року
№ 272/2009

Наказ МОН України «Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

17.03.2011 N 239

Про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2010 N 60 ([у8668230-10](#)) "Про проведення у 2010 році огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України", з метою удосконалення діяльності музеїв при навчальних закладах та підвищення їх ролі у навчально-виховному процесі у лютому-грудні 2010 року був проведений зазначений огляд музеїв.

З урахуванням інформації про підсумки огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства, НАКАЗУЮ:

1. Довести інформацію про підсумки проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, що додається, до керівників органів управління освітою та керівників навчальних закладів.

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управління освіти і науки областей, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій:

2.1. Розробити план заходів щодо підтримки музеїв при навчальних закладах, збереження та розширення їх мережі, поліпшення стану обліку та збереження музейних колекцій, належного оформлення музейної документації, передбаченим зокрема, надання методичної допомоги керівникам музеїв з питань функціонування музеїв, експозиційної та фондової роботи.

2.2. Проаналізувати причини недостатньої роботи комісій з організації огляду музеїв при професійно-технічних та інших навчальних закладах та до 10 травня 2011 року інформувати Міністерство із зазначеного питання.

3. Українському державному центру туризму і краєзнавства учнівської молоді (Савченко Н.В.) до 25 березня 2011 року підготувати пропозиції щодо пріоритетних музеїв звання "Ізразковий музей" при навчальному закладі системи Міністерства.

4. Наказ опублікувати в Інформаційному збірнику та розмістити на офіційному веб-сайті Міністерства.

5. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Голова комісії
з реорганізації Міністерства

Б.М.Жебровський

Додаток
до наказу Міністерства
освіти і науки України
17.03.2011 N 239

ІНФОРМАЦІЯ
про підсумки проведення огляду музеїв
при навчальних закладах,
які перебувають у сфері управління
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 01.02.2010 N 60 ([у8668230-10](#)) "Про проведення огляду музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України" та відповідно до Положення про музеї при навчальних закладах з 15 лютого до 25 грудня 2010 року проводився огляд зазначених музеїв.

Метою заходу було сприяння підвищенню ролі музеїв в організації навчально-виховного процесу та популяризації музейної справи у навчальних закладах.

Основними завданнями огляду були:

удосконалення профільної структури музеїв при навчальних закладах;

визначення діяльності музеїв з охорони та пропаганди пам'яток історії, культури та природи, участі їх у формуванні та раціональному використанні Музейного фонду України;

проведення аналізу краєзнавчо-пошукової роботи музеїв та їх участі у навчально-виховному процесі закладу;

вивчення краєзнавчих музеїв та заохочення їх діяльності;

сприяння відкриттю нових музеїв, оновленню діючих експозицій тощо.

За результатами розгляду підсумкових матеріалів комісією Міністерства встановлено, що органами управління освітою, навчальними закладами проведена велика організаційна робота з оцінки діяльності кожного зареєстрованого музею. Комісія відзначає значне зростання інтересу учнів до минулого свого народу, культури, побуту, звичаїв, обрядів. Музейні експозиції поповнюються новими краєзнавчими матеріалами, знайденими в архівах та пошукових експедиціях.

Матеріали, що надійшли за підсумками огляду, свідчать, що музеї відповідають вимогам Положення про музеї при навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства від 04.09.2006 N 640 ([у8668230-06](#)), мають значні фондові колекції, цікаві експозиції, на базі яких проводиться робота щодо залучення учнівської та студентської молоді до вивчення та збереження історико-культурної спадщини українського народу, природи рідного краю тощо.

За матеріалами, поданими органами управління освітою Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, станом на 25 грудня 2010 року взято на облік 4432 музеїв, що на 545 більше у порівнянні з оглядом 2007 року. За цей період 87 музеїв припинили своє існування з різних причин: у зв'язку з ліквідацією навчального закладу, аварійним станом приміщень музею, неактуальністю тематики, зміною профілю.

У навчальних закладах музеї розподілені таким чином:

Заклади освіти	Кількість музеїв	Відсоток від загальної кількості музеїв
Загальноосвітні навчальні заклади	3996	90,16%
Позашкільні навчальні заклади	150	3,38%
Професійно-технічні училища, технікуми, коледжі	186	4,2%
Вищі навчальні заклади	100	2,26%

За профілями:

Профілі	Кількість музеїв	Відсоток від загальної кількості
Історичні	2687	60,63%
Археологічні	10	0,23%
Краєзнавчі	616	13,9%
Природничі	58	1,3%
Літературні	168	3,79%
Мистецькі	50	1,13%
Етнографічні	609	13,74%
Технічні	11	0,25%
Галузеві	27	0,61%
Інші	196	4,42%

Збережена тенденція до розвитку профільних музеїв, у переважній більшості історичного, краєзнавчого та етнографічного напрямів.

Значну частину від загальної кількості музеїв історичного профілю складають музеї бойової слави. Учнівська молодь вивчає бойовий шлях військових частин, підпільний та партизанський рух. Їм цікавлять спільно з ветеранськими організаціями створюють "Книги Пам'яті", родинні літописи. На базі зазначених музеїв проводяться різноманітні заходи: урочисті пікніки, уроки мужності, інформаційні години, вікторини, лекції, краєзнавчі експедиції, подорожі місцями боїв, тематичні зустрічі з ветеранами. Музеї підтримують тісні зв'язки з радами ветеранів, ведуть шефську роботу: допомагають ветеранам Великої Вітчизняної війни, вдовам захисників Вітчизни. Для учнів шкіл музеї постійно організовують екскурсії та виставки. Матеріали, зібрані в музеях, використовуються для написання рефератів, науково-дослідницьких робіт, підготовки виступів на уроках.

Одним із підсумків роботи активістів-пошуковців шкільних музеїв Донецької області є участь у написанні "Книги Пам'яті України", яка готується у співпраці з редакцією однойменної пошуково-видавничої агенції. На основі пошуково-дослідницьких робіт цих музеїв за період з 2008-2010 років побачили світ нові видання: "Визволення України" (Донецькі в боях за Україну), яке присвячене 65-річчю визволення України від фашистських загарбників, "Визволення", на сторінках якого відображені героїчні будні визволителів Донецького краю. У книзі містяться спогади, які допомогли зібрати активісти музеїв, про воїнів земляків-піхотинців, артилеристів, льотчиків, саперів, синів полків, героїв трудової фронту, партизан та підпільників. Книга "Донецьчина в роки Вітчизняної війни 1941-1945" (Відомі та невідомі сторінки історії) присвячена пам'яті земляків-донецьців, які віддали своє життя за Вітчизну і усіх тих, хто відраджував зруйнований Донбас. Книга нарисів "Все що було не зі мною, пам'ятаю..." – про людей незвичайної долі – земляків-донецьців, які звільняли Україну і боролися за Перемогу на інших фронтах Великої Вітчизняної війни, кузали її в тилу. Вона ілюстрована рідкісними зніманнями народного художника України В.Венделя. У фотокнизі "Мгновень війни" в основу лягли фотографії воєнних років, віднайдени членами рад музеїв, на яких закарбовані земляки в роки Великої Вітчизняної війни, що захищали нашу Батьківщину. У розділі "Життя області – очима дітей" у книзі "Медаль за бій, медаль за труд із одного металу плетуть" – у творчих роботах учнівської молоді висвітлюється велич подвигу наших земляків в роки війни та участь фронтовиків у відбудові зруйнованого німецько-фашистськими загарбниками народного господарства Донецької області. У ній названі імена Героїв Радянського Союзу, Соціалістичної Праці, повних кавалерів ордена Слави, війни та праці, Героїв України, показане ставлення дітей до історії області та її майбутнього.

Музейні заклади Черкаської області великого значення надають вивченню, відродженню, дослідженню та поширенню народних обрядів, знань, традицій, вірувань Черкаського краю, про що свідчать зростання кількості музеїв етнографічного та краєзнавчого напрямку. Відродження національних коренів українського народу викликає особливе зацікавлення як серед учнівської молоді, так і дорослого населення. Саме при музеях цих напрямків в області набуло поширення традиційних майстерень з виготовлення вишивки, лляних-мотанки, різьблення, ткацтва, гончарства, аплікації.

Музеї навчальних закладів м. Черкаси мають досить цікавий досвід роботи. Наприклад, пошуковці зразкового музею Бойової Слави 254-ї стрілецької дивізії, що діє при Черкаській спеціалізованій школі № 27 ім. М.К.Путейка напрацювали унікальний досвід: пошукова група "Пам'ять" (керівник Колодійський В.А.) встановила долі близько 9-ти тисяч воїнів, які загинули у жорстоких боях за Дніпро і м. Черкаси. У музеї знаходиться на обліку близько 4800 експонатів основного та 500 допоміжного фондів. За останні чотири роки фонди музею поповнилися близько 700 експонатами основного фонду, з яких більше 60 раритетних експонатів та 200 експонатами допоміжного фонду.

Житомирським обласним центром туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді Житомирської обласної ради створена атмосфера постійної уваги до проблем музеїв навчальних закладів. З метою упорядкування музейної мережі, сприяння поширенню досвіду кращих музеїв області, формування наукових підходів щодо створення експозицій на базі Центру для педагогічних працівників проводяться семінари, творчі зустрічі, курси з підвищення професійної майстерності. Ця робота проводиться спільно з науковими працівниками державних музеїв області та науковцями. Після закінчення 5-тиденних курсів слухачі отримують музейний сертифікат. Кожного року екскурсійно-краєзнавчий відділ Центру проводить виїзні семінари, на яких його учасники можуть ознайомитися з досвідом роботи своїх колег, оглянути музейні експозиції, поділитися досвідом. Два роки поспіль, екскурсійно-краєзнавчий відділ започатковував проведення обласного конкурсу екскурсоводів-краєзнавців. Цей захід заохочує надзвичайну зацікавленість його учасників питаннями музеєзнавства, напроєд творчої науки, яка вчить бачити за матеріальними пам'ятниками людину, епоху. Їм екскурсоводи готують свої виступи, супроводжуючи їх відеороками, ілюстративним матеріалом, уривками з художніх творів.

У НВК № 2-ліцеї м. Немирова Немирівського району Вінницької області працює єдиний в Україні літературний музей Марка Вовчка. Створення музею почалося в 1957 році при Немирівському педагогічному училищі з нагоди вшанування пам'яті письменника до 50-річчя з дня її смерті. На святкування 150-річчя з дня народження Марка Вовчка приїздив правнук письменника Борис Лобан-Жученко. Музей відвідали такі відомі особистості, як Анатолій Бортняк, Валентина Сторожук, Теодозія Зарізна, Леся Степовичка, Володимир Рабенчук та інші. На науково-практичну конференцію з нагоди 170-річчя з дня народження письменника було запрошено членів Спілки письменників з Вінниччини: Анатолія Бортняка, Василя Кобця, Бориса Хоменка, Григора Мовчанюка. Завершила свято літературно-музична композиція "Що в імені твоєм, Маріє...".

Музей прикрашає погруддя Марка Вовчка, яке створив київський скульптор І.П.Шаповал.

Візитною картою Волинського національного університету, його гордістю є зразковий музей Лесі Українки, який було відкрито 11 вересня 1985 р. Це єдиний у м. Луцьку та перший в Україні університетський музей, що розповідає про життєвий і творчий шлях геніальної української поетеси та волинські витоки її таланту.

Упродовж своєї багатолітньої роботи музей є осередком освіти і виховання учнівської та студентської молоді, центром наукового дослідження мистецької спадщини Лесі Українки. У музейній збірці – 1277 предметів. Музейна експозиція представляє унікальні документи та особисті речі родини Косачів, прижиттєві видання творів Лесі Українки, Олена Пчілки та найбільшого оточення. У науково-допоміжному фонді музею зібрано книжкову колекцію про Лесю Українку. Багато з цих видань подаровані музею авторами. У художньому фонді музею зберігаються живописні роботи відомого українського письменника, племянника Лесі Українки – Ю.Косача (1909-1990), а також картини сучасників поетеси, волинського художника А.Пазарчука (1870-1934).

Представлені в музейній експозиції документи, копії автографів Лесі Українки, Олена Пчілки, світлин родини Косачів, живописні полотна українських митців, етнографічні матеріали, книги – цінне джерело інформації для учнів, студентів, вчителів, краєзнавців, науковців, гостей краю.

У 2009 році музей Лесі Українки посів I місце в номінації "Краще експозиційне оформлення музею" на Всеукраїнському конкурсі на кращий громадський музей.

У жовтні 2010 року відбулась урочиста академія з нагоди 25-ліття музею Лесі Українки, у якій взяли участь академік НАН України М.Жулинський, який очолює науково-дослідний Інститут Лесі Українки при Волинському національному університеті ім. Лесі Українки, та голова Волинської обласної держадміністрації Б.Клімчук.

З часу проведення останнього огляду 2007 року в Полтавській області пройшли реєстрацію 34 новостворених музеїв. Серед них є цікаві і неординарні, як наприклад, геологічний музей при Сенчанській ЗОШ І-ІІІ ст. Лохвицького району. У музеї проводяться різні цікаві заходи: заняття та екскурсії, конкурси, останній з яких був присвячений темі "Вода – найцінніший матеріал".

Цікаві та самобутні музеї при навчальних закладах області присвячені видатним землякам. Літературний музей Володимира Малика при Лубенській ЗОШ І-ІІІ ст. № 4 розповідає про його життєвий і творчий шлях, громадську роботу письменника – лауреата премій ім. А.Українки, Г.Сковороди, П.Мерного та фонду ім. Т.Шевченка. Творчість В.Малика популяризується через шкільну газету "Журавлик" (лауреат XIII Національного конкурсу шкільних газет), яка надає можливість юним талантам спробувати себе на літературній ниві.

На базі Охтирської ЗОШ І-ІІІ ст. № 2 ім. В.Гаргіна Сумської області з 29 жовтня 1988 року веде свою роботу музей авіації та космонавтики. Рівнянню Охтирської міської ради народних депутатів 21 квітня 1961 року школі було присвоєно ім'я В.Гаргіна, після чого почався збір матеріалів про першого космонавта планети. Музей має статус колективного члена Українського молодіжного аерокосмічного об'єднання "Сузір'я". Ветерани Байконуру підтримують зв'язки з музеєм, поповнюють його фонд цінними експонатами. Рада музею налагодила зв'язки з заслуженим працівником космічної галузі Росії, уродженцем м. Охтирки, генерал-лейтенантом А.П.Руденком, колишнім учнем школи, а нині провідним інженером-конструктором корпорації "Енергія" (Росія) Росен Є.В.

За активну роботу музей отримав грамоти від Голови Аерокосмічного об'єднання України, льотчика-космонавта СРСР В.Жолобова, лист від Генерального директора Національного космічного агентства В.С.Алексєєва. Музей нагороджено також грамотою Федерації космонавтики України.

Робота музею постійно висвітлюється в засобах масової інформації: місцевому телебаченні, радіо, обласній та місцевій пресі.

Значним надбанням освіти України є музеї при професійно-технічних та вищих навчальних закладах. Просвітницька робота, висвітлення історії навчальних закладів – це лише частина діяльності зазначених музеїв. Вони стали вагомим джерелом пошуково-дослідницької та наукової роботи учнів, студентів і науково-педагогічних працівників.

Все ж, слід зазначити, що організаторам огляду музеїв на місцях не вдалося залучити до огляду та реєстрації значну кількість наявних музеїв при професійно-технічних і вищих навчальних закладах. За поданими матеріалами при професійно-технічних і вищих навчальних закладах налічується відповідно 186 і 100 музеїв. У шести регіонах не зареєстровано жодного музею при професійно-технічному навчальному закладі, а у трьох – жодного музею при вищому навчальному закладі.

У цьому зв'язку слід відмітити роботу Харківського обласного управління освіти і науки та Харківської обласної станції юних туристів щодо проведення огляду. Музеї вищих навчальних закладів області обліковані у повному обсязі, а п'яти музеям з них присвоєно почесне звання "Зразковий музей".

За результатами розгляду підсумкових матеріалів комісія Міністерства відзначає наступне:

1. Огляд музеїв при навчальних закладах сприяв активізації пошуково-дослідницької, туристсько-краєзнавчої, еколого-натуралістичної, художньо-естетичної, науково-технічної роботи та позакласної виховної роботи у навчальних закладах.

2. Важливою є роль музеїв у формуванні в учнівської молоді громадянських почуттів та світоглядних цінностей, усвідомлення важливості взаємозв'язків поколінь, вихованні любові до рідної землі, мови, культури, моралі, вивченні та пропаганді пам'яток історії, культури і природи рідного краю.

3. Пріоритетними напрямками пошукової роботи, а отже, і розвитку музейної справи є історичний, краєзнавчий, етнографічний. Збільшилась кількість природничих, мистецьких, літературних музеїв.

4. Покращився загальний стан музейної справи у навчальних закладах України завдяки популяризації зібраних колекцій, залученню громадськості до заходів, що проводять музеї, науковим підходам до експонування та збереження музейних фондів і т. ін.

Міністерство рекомендує органам управління освітою, керівникам навчальних закладів:

контролювати облік та збереження музейних цінностей шляхом проведення інвентаризацій оригінальних пам'яток історії та культури;

ініціювати передачу до державних музеїв пам'яток історії та культури, яким загрожує знищення чи псування;

вживати заходів щодо матеріального та морального заохочення педагогів – керівників музеїв;

сприяти розвитку музеїв різних профілів;

сприяти співпраці вищих та професійно-технічних навчальних закладів з питань роботи музеїв навчальних закладів з позазакладними навчальними закладами, відповідальними за реєстрацію та облік музеїв навчальних закладів.

Також, звертаємо увагу керівників навчальних закладів щодо:

забезпечення музеїв окремими приміщеннями для експозицій та фондосховищ;

обладнання приміщень музеїв охоронно-пожежною сигналізацією;

покращання фахового та наукового супроводу музейної справи;

підвищення рівня матеріального забезпечення роботи музеїв;

забезпечення музеїв сучасною оргтехнікою для потреб обліку колекцій та проведення організаційно-масової роботи;

підготовки та підвищення кваліфікації педагогів, відповідальних за музейну справу навчальних закладів.

Лист МОН України «Про приведення у відповідність експозицій музеїв, які перебувають в сфері управління Міністерства освіти і науки України»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м.Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E – mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Департаменти (управління) освіти і
науки обласних та Київської міської
державних адміністрацій

Про приведення у відповідність експозицій
музеїв, які перебувають у сфері управління
Міністерства освіти і науки

Шановні колеги!

Міністерство освіти і науки стурбовано ситуацією, яка склалась в музеях, що функціонують в закладах загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти, в яких експозиції музеїв не проведені у відповідність до вимог законодавства про декомунізацію.

Просимо відповідно до Законів України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939 - 1945 рр ..», «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917 - 1991 років», та враховуючи Методичні рекомендації МОН щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів, які перебувають у сфері управління МОН України (лист МОН від 22.05.2015 № 1/9-255) провести відповідну роботу в музеях закладів освіти та її результати оприлюднити на сайтах закладів освіти, департаментів освіти і науки облдержадміністрацій до **15 вересня 2018 року**.

Додаток: Методичні рекомендації щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладів, які перебувають у сфері управління МОН України на 5 арк.

З повагою
Заступник Міністра

Павло Хобзей

Світлана Бут, 481-32-51

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
№1/9-500 від 20.08.2018

Додаток
до листа МОН України

**Методичні рекомендації
щодо засад діяльності музеїв історичного профілю дошкільних,
загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних
навчальних закладів**

Вступ

Музей є важливим засобом навчально-виховної роботи, формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів українського народу. Перемога Революції гідності, прийняття пакету Законів щодо декомунізації суспільного життя сформували умови для відновлення історичної правди про Другу світову війну, давню і новітню історію, надали можливість віддати шану усім борцям за свободу України.

Музеї навчальних закладів, музейна педагогіка як важливі виховні засоби повинні нести правдиві знання про історичне минуле нашого народу, його боротьбу за волю та державну незалежність.

Рекомендації підготовлені з метою сприяння організації роботи з патріотичного виховання дітей та молоді у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах.

Про деякі засади діяльності музеїв історичного профілю

Метою діяльності музеїв історичного профілю має бути сприяння вихованню у дітей та учнів патріотизму, формування національної самосвідомості та високих моральних якостей громадянина України.

У змісті експозицій музеїв та окремих тематичних розділів (виставок) у ретроспективі має розкриватися боротьба українського народу за об'єднання своїх земель та звільнення їх від колонізації та загарбників. Важливим історичним періодом у таких державотворчих кроків українців, їхньої боротьби за свою ідентифікацію у європейській сім'ї народів є ХХ століття є у тому числі періоду Другої світової війни.

Підсумком відзначення 70-ї річниці перемоги над нацистами у Європі має стати усвідомлення того, що визначальним в екскурсійній тематиці, в експозиціях музеїв, у формуванні архівів, проведенні виховних заходів на їхній базі має бути акцент на український вимір перемоги, здобутків і втраті втрат на тлі світової історії.

Звертаємо увагу органів управління освіти, керівників навчальних закладів щодо пріоритетності та об'єктивності у експонуванні музейних предметів, кількість яких не повинна створювати візуальний, тематичний та змістовний перекіс у подачі інформації.

Важливо у різних формах музейної роботи враховувати сучасні події в житті українського народу: громадянський подвиг учасників Революції гідності, вшанування пам'яті героїв Небесної сотні, патріотизм українських воїнів у боротьбі за незалежність та територіальну цілісність України від зазіхань агресора. Матеріали такої музейної тематики можуть бути оформлені як у стаціонарній експозиції, так і у форматі виставки.

Виховна робота навчального заходу та діяльність музею і його активу, зокрема, можуть передбачати шефство над українськими воїнами, які брали участь в АТО, а також їхніми родинами.

Рекомендації щодо напрямів музейної роботи

Із метою реалізації зазначеного Міністерство освіти і науки України рекомендує органам управління освіти, керівникам навчальних закладів наступне:

- скласти (скорегувати) плани роботи музеїв із внесенням змін до матеріалів експозицій музеїв, а за потреби, провести реекспозицію, зокрема у музеях, що висвітлюють події перемоги над нацистами у Європі у Другій світовій війні або тематично пов'язані із складними періодами життя українців, які довго замовчували чи трактували з позицій ідеологів радянського періоду;
- привести у відповідність до трактувань української та світової історичної науки терміни, вживані в музейних експозиціях, у тому числі періоду Другої світової війни;
- проаналізувати та перевірити історичну достовірність окремих дат, тверджень, посилань та оцінок подій і фактів, які розміщені в експозиціях, або знаходяться в архівах музеїв;
- уточнити, а за необхідності змінити, назви музеїв, окремих їхніх розділів з огляду на більшість музейних предметів та тематику музейних колекцій;
- оновити експозиції музеїв, кімнат бойової слави з обов'язковим представленням інформації про героїв антитерористичної операції, волонтерів, громадян, які зробили значний внесок у зміцнення обороноздатності України (з акцентом на вихідців із відповідної території);
- використовувати комуністичну та нацистську символіку тільки як музейні предмети (або складові музейних предметів) певного розділу чи теми, а не як такі, що формують фонове (іміджове, ідеологічне) забарвлення музейної колекції (колекцій);
- провести польові експедиції з учнівською молоддю місцями бойових дій на території рідного краю з метою виконання завдань музею навчального закладу, наповнення новими предметами і фактами його розділів тощо;

- розробити нові або уточнити окремі складові діючих тематичних історико-краєзнавчих маршрутів;
- продовжити збір фото-, фоно-, кінодокументів, музейних предметів відповідно до змісту музейної тематики;
- проводити зустрічі з учасниками та свідками важливих подій ХХ століття, а також родичами учасників тих подій з метою документування окремих тем, фактів суспільно-політичного життя, біографічних відомостей, отримання матеріалів для музею тощо;
- співпрацювати (на партнерських засадах) з комунальними та державними музеями з метою сприяння науково-методичному забезпеченню функціонування музеїв навчальних закладів;
- налагодити співпрацю із міськими, районними та обласними архівами з метою доповнення музейної експозиції архівними матеріалами або копіями архівних документів, які допоможуть розкрити складні сторінки історії, зумисне створені «білі плями»;
- залучати активістів місцевих громад, представників громадських організацій до просвітницької діяльності музеїв;
- популяризувати роботу музеїв у засобах масової інформації.

Для виконання зазначених рекомендацій, методичного супроводу та консультацій з питань музейної справи необхідно звертатися до обласних центрів туризму і краєзнавства учнівської молоді, станцій юних туристів, Міжнародного центру дитячо-юнацького туризму м. Києва.

Важливо налагодити співпрацю музеїв з обласними та міськими організаціями Національної спілки краєзнавців України, осередками Українського географічного товариства, державними та комунальними музеями, архівними установами.

Рекомендовані джерела та Інтернет-ресурси

Сприятимуть виконанню рекомендацій такі документи і матеріали:

- Постанова Верховної Ради України від 12 травня 2015 року № 2394 «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді»;
- «Методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році» (лист МОН від 25.07.14 № 1/9-376);
- «Методичні матеріали щодо вшанування 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України», розроблені Українським інститутом національної пам'яті (лист МОН від 17.10.2014 № 1/9-543);
- «Методичні матеріали до 81-х роковин Голодомору пам'яті тих, хто чинив спротив геноциду», розроблені Українським інститутом національної пам'яті (лист МОН від 14.11.2014 № 1/9-593);
- «Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році» (лист МОН від 27.11.2014 № 1/9-614);
- Сайт Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді - www.ukrjuntur.org.ua.
- Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті (сайт - <http://www.memory.gov.ua>):
- до відзначення дня Перемоги - http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_articleart_id=114390;
- до Європейського Дня пам'яті жертв сталінізму і нацизму та 75-річчя пакту Гітлера-Сталіна - <http://www.memory.gov.ua/news/23-serpnya-vidznachatimetsya-evropeiskii-den-pamyati-zhertv-stalinizmu-ta-natsizmu-ta-75-ta-ric>;
- до 75-ї річниці початку Другої світової війни (01 вересня) <http://www.memory.gov.ua/news/1-veresnya-vidznachaetsya-75-ta-richnitsya-pochatku-drugoi-svitovoi-viini>;
- до відзначення 14 жовтня Дня захисника Вітчизни - <http://www.memory.gov.ua/news/metodichni-materiali-ukrainskogo-institutu-natsionalnoi-pam-yati-shchodo-vidznachennya-14-zhovt>;
- до 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України - <http://www.memory.gov.ua/news/metodichni-materiali-ukrainskogo-institutu-natsionalnoi-pam-yati-do-70-i-richnitsi-vignannya-na>.

уваги в ориєнтації на внутрішній світ, зберігаючи при цьому традиції.

III. Класифікація музеїв та їх матеріально-технічна база

1. У Збройних Силах України можуть бути створені музеї таких видів: історичні, архітектурні, літературні, краєзнавчі, археологічні тощо.

Основа військово-музейної мережі складають музеї історичного виду. Їх збірна документарна історія війни, військового мистецтва, будівництва Збройних Сил України, зброї, військової техніки, озброєння, спорядження та інших речей, військової думки, а також бойовий дух військових частин, установ та організацій, патріотичий дух і діяльність ветеранів, волонтерів, військового керівників, національних героїв, заслужених діячів в області військової науки, освіти та культури.

Науково-освітній музей - музей, збірна яких документує історію розвитку військової техніки.

Літературні музеї - музеї, збірна яких документує історію і суспільний розвиток військової літератури.

Художні музеї - музеї, збірна яких включають художню творчість військової тематики і відображають історію розвитку образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва.

Архітектурні музеї - музеї, збірна яких документує історію і суспільний стан військової архітектури та фортифікації.

У Збройних Силах України діють музеї науково-освітнього, науково-дослідного та меморіального типу.

Основним типом музеїв є музеї науково-освітнього типу, які широко використовують музейні збірки в освітніх та виховних цілях і зорієнтовані на масового відвідувача.

У музеях науково-дослідного типу, зокремовано, в основному, на спеціальність, використовують музейного фонду здійснюється, певними чинами, в дослідницьких цілях.

У музеях меморіального типу формування і класифікація музейних збірок та створення музейної архітектури, перш за все, на виконання завдань меморіального призначення та освітніх, виховних.

3. Науково-технічна робота музеїв координується спеціальним військовим музеєм.

Національний військово-історичний музей України є головним у відомстві та інших музеях і спеціальний орган розвитку та музейної діяльності музеїв збройних Сил України. Національний військово-історичний музей України має фонд і діє на основі статуту, який затверджується наказом Міністерства оборони України.

Національний військово-історичний музей України:

координує методичну роботу спеціальних військових музеїв збройних Сил України, окремого роду військ, окремого роду сил, їх музеїв музеїв надання допомоги музеям, які виходять до відомств музейної мережі збройних Сил України, окремого роду військ, окремого роду сил;

здійснює дослідницьку роботу і музеями Збройних Сил України;

здійснює у встановленому законодавстві порядку відносини із зарубіжними військовими музеями і вивчає досвід їх роботи;

веде методичну допомогу музеям, координує їх взаємні, проводить досвід їх роботи;

проводить консультації представників військового командування з питань створення та практичної діяльності музеїв;

здійснює методичну допомогу іншим музеям України з питань систематизації, культурно-освітньої та фондової роботи, координує з військовими проблематиками;

готує консультативні питання щодо розвитку музейної справи в Україні з військово-історичної сфери;

проводить стажування, методичні семінари, інші заходи для підвищення кваліфікації керівників і персоналу спеціальних музеїв;

веде облік музеїв Збройних Сил України.

Із числа музеїв, які виходять у військово-музейну мережу збройних Сил України, окремого роду військ, окремого роду сил (далі - окремі роди військ (сил), розглядаються відомствами командування, командування (начальники) та відомствами спеціального типу: морсько-козачого військового забезпечення (далі розділ з особовим складом) (далі - органи морсько-козачого військового забезпечення) організуються спеціальні військові музеї збройних Сил України, окремого роду військ, окремого роду сил.

Діяльність спеціальних військових музеїв збройних Сил України, окремого роду військ (сил) розглядається на музеї, які виходять до відомств військово-музейної мережі.

Головні військові музеї збройних Сил України, окремого роду військ (сил) мають:

актив обліку музеїв;

ведати методичну допомогу музеям, вивчають, узагальнюють і розповсюджують досвід їх роботи;

проводять методичні семінари, практичні заняття, консультації та інші заходи для підвищення кваліфікації працівників музеїв;

організують роботу персоналу музеїв з військовим (типовим).

4. Для здійснення діяльності музеїв забезпечуються будівлями та спеціальними приміщеннями або іншими укомплектованими приміщеннями, що відповідають вимогам функціонування музею.

Приміщення музеїв надаються їм на право оперативного управління. Вони мають бути вичислено лише за умов надання музею повного функціонального призначення.

Потрібна матеріально-технічна база музею включає в себе експозиційно-виставочну, фондову, науково-дослідну, адміністративно-господарську та інженерно-технічну функціональні комплекси, що складаються із таких приміщень: виставочних, експозиційних залів, фондосховища, адміністративних приміщень, приміщень для роботи персоналу (співробітників та зберігачів фондів, приміщень для каталогів і картотек, а також лекційних залів, кімнат, конференц-залів, реставраційних майстерень, лабораторій та інші приміщення).

Класифікація функціональних приміщень визначається складовими музею та обсягом виконуваних ним завдань. У музеї з обмеженим колом функцій допускається суміш функціональних комплексів.

Внутрішній простір музею, архітектуру та інтер'єр його приміщень повинні відповідати характеру діяльності музею, архітектурним характеристикам і функціональному призначенню його приміщень.

Інтер'єр експозиційних залів музею визначається архітектурно-художнім рішенням його експозиції, характером експозиційних матеріалів та експозиційними об'єктами і повинен забезпечувати високу справність відвідувачам музейних експозицій та їх збереження.

Фондові приміщення музею повинні створювати необхідні умови для збереження музейного зібрання і роботи їх зберігачів.

Інтер'єри інших службових приміщень повинні забезпечувати оптимальні умови для організації роботи співробітників музею та відвідувачів музею з творчих праць.

Під час проектування та експлуатації музейних приміщень враховується потреба дітей, осіб з інвалідністю, громадян похилого віку в доступі до музеїв культури.

У музеї забезпечується режим повсякденної роботи з відвідувачами з виконання законодавства України.

Матеріально-освітні забезпечення музею включають мебелі, таблички, спеціальні особові предмети, експозиційні обладнання, обладнання для фондосховища, адміністративне, побутове, побуто-виставочне обладнання та інше матеріальне обладнання, а також експозиційні і побутові речі, предмети музею, мебелі, побутове обладнання і майя, інструменти, предмети колекційного типу, предмети з рідного колектору Міністерства оборони України у межах корі і встановлених на ці цілі через відповідні забезпечуючі органи.

Для розміщення і організації діяльності спеціальних музейних утворень відповідні командири (начальники) відділів, необхідне приміщення, забезпечують. Вони повинні, використовувати обладнання, таблички, побутові предмети, предмети, а також створювати необхідні умови для експлуатації приміщень і обладнання, мебелі та зберігачів експозицій.

VIII. Організація діяльності музеїв

1. Порядком призначення та звільнення посадових осіб музею Керівника військового музею призначається на посаду відповідний командир (начальник) після умовляння з ними контракту строком на сіть років за результатами конкурсу.

Керівником військового музею може бути особа, яка має вищу освіту, стаж роботи в сфері культури не менше трьох років, володіє державною мовою та здатна на свійб діяльність і моральними якостями, освітніми і професійними рисами виконувати відповідні посадові обов'язки.

Керівником національного військового музею може бути особа, яка має вищу освіту, стаж роботи в сфері культури не менше трьох років, володіє державною мовою, має досвід роботи на керівних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях усіх форм власності не менше трьох років та здатна на свійб діяльність і моральними якостями, освітніми і професійними рисами виконувати відповідні посадові обов'язки.

Посади наукових співробітників музеїв відділяють відповідними особами, що мають вищу освіту і повноваження здійснювати музейну роботу.

Принцип та зміст роботи працівників Збройних Сил України здійснюється керівником військового музею відповідно до чинного законодавства.

Принцип та зміст роботи працівників Збройних Сил України музейних утворень здійснюється командиром (начальником) відповідних військового частин.

2. Планування діяльності музею.

Робота музею ведеться на основі перспективних, річних, віщових та поточних планів.

Перспективні в річні плани роботи військового музею затверджуються відповідними посадовими особами органів, які здійснюють безпосереднє керівництво діяльністю військового музею.

Місцеві й загальні плани роботи військового музею затверджує керівник військового музею.

Плани роботи музейного утворення затверджуються відповідними посадовими особами органів, які здійснюють безпосереднє керівництво діяльністю музейного утворення.

Тематико-освітній план музею підлягає затвердженню керівником музею і затверджується командиром (начальником), в підпорядкованих яких знаходяться музеї.

Доповнення до тематико-освітнього плану музею може бути затверджено особами, укомплектованими командиром (начальником), в підпорядкованих яких знаходяться музеї.

3. Гарантії прав і законних інтересів працівників музею.

Працьовий і соціальний запит працівників музею забезпечується державою і місцевими владами в Законній Україні "Про працю", "Про музей та музейну справу" та іншими нормативно-правовими актами.

Працівники музею мають право на:

захист у судовому порядку права інтелектуальної власності на результати наукової діяльності в галузі музейної справи;

безплатного користування документно-інформаційною, бібліотечною і архівною базами музею України та відвідування музейних колекцій;

участь у науково-дослідній роботі музею, у конференціях, семінарах, наукових читаннях;

підвищення кваліфікації, перекваліфікації, власної вибури, програм, форм навчання, стажування в інших музеях, в тому числі за кордоном;

атестацію з метою збереження кваліфікаційної категорії, порядок проведення якої визначається інструкцією органів військової влади, які забезпечують формування державної системи у сфері культури та мистецтва.

допомогу на відшкодування при наданні щорічної відпустки у розмірі посадових надбавок, грошової компенсації за службові подорожі та транспортні виконання трудових обов'язків, а також матеріальною допомогою для виконання соціально-побутових потреб та допомогу за виступу роки у розмірі та порядку, встановлені Кабінетом Міністрів України;

визнати за заслуги і фінансові осіб при призначенні їм, які затверджують збереження музейних цінностей, музейних колекцій Музейного фонду України та предметів музейного мистецтва.

4. Органи самоврядування музеїв.

При головних військових музеях на правах органів самоврядування створюються вчені, художні, методичні, реставраційні і редакційно-видавничі ради.

Вчені ради об'єднують спеціальних керівників музейної діяльності, питаннями координації взаємодії з музеями та науково-дослідними установами, науковими процесами експозицій, планування вистав і руху виставки, збирання наукових праць, каталогів, наукових, проведення наукових конференцій і загальних питань теорії і практики військово-музейної справи.

Художня рада координує питаннями архітектурно-художнього рішення експозицій та виставок військового музею, проектує редакційний окремих розділів діючої експозиції, бере участь у виробі нових експозицій і виставок.

Методична рада координує питаннями розвитку і збереження методик, пошуків нових і підвищення ефективності комплексних музейних збірок, фондів, досліджень, експозицій та просвітницької роботи, редакційно-видавничої діяльності, а також питаннями методичного керівництва музеями, які виходять до відомств музейної мережі; методичними питаннями, інформаційними системами тощо.

В інші аспекти реставраційної ради є члени з реставрації і консерваторії музейних предметів, реставраційної та редакційно-видавничої ради - посадові особи, працівники редакційної та засвоєння способів і методів реставрації, консерваторії предметів, для виконання призначення відповідальних та складання реставраційних робіт, про які реставрації і про відвіду експозицій на виставках, про атестацію реставрації тощо.

Редаційно-видавничої ради редакційні плани музею з питань музейної діяльності, збирання і організації розвитку науки, наукових праць, методичних рекомендацій, статей, каталогів книг, редакційні і діє найбільш або призначено для збирання на виставки або музейної ради.

Головною вченою та художньою рад з керівників військового музею, головними методичною, реставраційною та редакційно-видавничої рад - посадові особи, працівники керівником військового музею.

Склад вченої та художньої ради затверджується відповідним посадовим особами органів, який здійснює безпосереднє керівництво діяльністю військового музею; склад методичної, реставраційної та редакційно-видавничої ради затверджується керівником військового музею.

Рішення вченої, наукової, методичної, реставраційної і редакційно-видавничої ради затверджується керівником військового музею.

Кітальний та акційний склад ради визначаються обсягом і характером завдань, які вирішують військові музеї.

При військових музеях, які не є головними, а також при нештатних музейних утвореннях з органами органів самоврядування створюються ради музеїв.

Ради музею створюються у складі 3-9 членів із представників командування, органів морально-освітнього забезпечення, співробітників музею. До ради музею можуть за згодою входить представники військових органів культури, громадських та ветеранських організацій.

Ради нештатних музейних утворень створюються у складі 5-7 членів із числа військово-службовців, працівників Збройних Сил України та ветеранів військової частини.

Склад ради затверджується за підписом керівника музею командиром (начальником), в підпорядкованих якого знаходяться музеї. Головні ради музею є керівники музею.

**Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення в
м. Києві Державного політехнічного музею»**

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

П О С Т А Н О В А
від 29 травня 1995 р. N 360
Київ

Про створення в м. Києві
Державного політехнічного музею

У зв'язку з відзначенням 100-річчя Київського політехнічного інституту, який у 1995 році перетворено в Національний технічний університет України, Кабінет Міністрів України ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Прийняти пропозицію Міністерства освіти, погоджену з Київською міською Радою народних депутатів, Міністерством фінансів і Міністерством економіки, про створення при Національному технічному університеті Державного політехнічного музею на базі Республіканського музею історії ливарного виробництва, що ліквідується.

Фінансування Державного політехнічного музею здійснювати за рахунок асигнувань, що виділяються Міністерству освіти.

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Ради Міністрів УРСР від 9 серпня 1990 р. N 176 "Про створення в м. Києві Республіканського музею історії ливарного виробництва" (ЗП УРСР, 1990 р., N 8, ст. 45).

Виконуючий обов'язки
Прем'єр-міністра України

Є. МАРЧУК

Міністр
Кабінету Міністрів України

В. ПУСТОВОЙТЕНКО

Інд.28

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ МУЗЕЇВ ЗВО УКРАЇНИ

Положення про музей історії Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника [519]

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

ПОЛОЖЕННЯ про Музей історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

1. Загальні положення

- 1.1. Музей історії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (далі – Музей) є структурним підрозділом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (далі – Університет).
- 1.2. Створюється і ліквідується Музей наказом ректора на підставі рішення Вищої ради Університету.
- 1.3. Музей підпорядковується безпосередньо першому проректорові Університету.
- 1.4. Завдання Музею належить до категорії керівництва, в разі його відсутності займається зборженням фонду.
- 1.5. Правління Музею призначаються та звільняються наказом ректора Університету.
- 1.6. Зміни і доповнення до Положення про Музей затверджуються наказом ректора Університету.
- 1.7. Музей у своїй діяльності керується Законами України «Про вищу освіту», «Про культуру», «Про музеї та музейну справу» і «Про охорону культурної спадщини», постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 №1147 «Про затвердження Положення про музейний фонд України» та від 29.11.2000 №1766 «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій», нормативно-правовими документами Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури та інформаційної політики України з питань діяльності музеїв, наказами та розпорядженнями ректора Університету та цим Положенням.

2. Основні завдання та напрями діяльності Музею

- 2.1. Основними завданнями Музею є:
 - сприяння удосконаленню навчально-виховного процесу та професійній підготовці студентської молоді засобами колекторської роботи, розвитку її творчих інтересів до пошукової, дослідницької та науково-дослідницької діяльності, формуванню у підрастаючого покоління розуміння неперервного взаємозв'язку минулого, сучасного й майбутнього України, ролі та значення університетської освіти;
 - допомога педагогічному колективу Університету у впровадженні нових, нетрадиційних форм роботи та інтересів;
 - участь у формуванні, збереженні та раціональному використанні Музейного фонду України;

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

ПЕРЕДМОВА

1. РОЗРОБЛЕНО: Прикарпатським національним університетом імені Василя Стефаника
- ІНІЦІАЦІЮ: Завданням Музею історії університету
Тучиським Ж. В.
2. РОЗРОБЛЮЮТЬ ТА
СХВАЛЕНО: Нормою радию Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
Протокол від 31 січня 2023 р. № 01
3. ІННОВАЦІЙНО В ДІЛІ: наказом ректора Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
від 14 березня 2023 р. № 140
4. УПРОВАДЖЕНО
ІННОВАЦІЙНО

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

- проведення культурно-освітньої роботи серед студентської молоді та інших верств населення з метою популяризації Університету як одного з найпрестижніших закладів вищої освіти України.
- 2.2. Напрями діяльності Музею:
 - використання фонду Музею в освітній, виховній і науковій діяльності Університету з метою розширення і поглиблення професійної підготовки майбутніх фахівців культурно-освітницькими засобами; надання допомоги науково-педагогічному колективу Університету у впровадженні активних форм роботи зі студентами;
 - комплектування, облік, наукова систематизація, збереження, популяризація музейних колекцій, інших об'єктів матеріальної і духовної культури, які документують історію розвитку Університету та мають історичну, наукову та меморіальну цінність;
 - систематичне створення експозицій та виставок, поповнення музейного фонду;
 - популяризація пам'яток історії Університету; проведення культурно-освітньої роботи серед студентської молоді, інших верств населення м. Івано-Франківська та Прикарпаття, формування в молоді соціально-громадянського досвіду на прикладах історичного минулого Університету та України;
 - здійснення професійної роботи для залучення абітурієнтів до вступу на навчання в Університет.

3. Функції

- 3.1. Музей проводить таку роботу:
 - організовує та проводить роботу згідно з тематичною та річним планом роботи Музею;
 - поповнює фонди Музею за результатами експедицій, пошуків, експертиз, а також використовує інші способи комплектування, що не суперечать чинному законодавству;
 - організовує виставки та облік наявних музейних предметів, забезпечує їх збереження;
 - впроваджує сучасні новітні технології для розширення можливостей представлення матеріалів;
 - створює і поповнює стаціонарні експозиції та виставки, проводить інші заходи історико-просвітницької тематики для здобуття вищої освіти;
 - організовує освітньо-виховну роботу серед учнівської та студентської молоді і населення;

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОКАЗНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСІЛЯ СТЕФАНІВКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

- бере участь у мислячих, обласних, всеукраїнських, міжнародних культурно-освітніх і мистецьких заходах;
- надає можливість використання матеріалів Музею в навчально-виховному процесі та науково-дослідницькій роботі співробітниками, викладачами і здобувачам вищої освіти Університету.

3.2. Музей забезпечує:

- вільний доступ науковців і здобувачів вищої освіти Університету до музейного зібрання та використання його у фундаментальних і прикладних наукових розробках. Обмеження цього доступу обумовлюється тільки авторськими правами, специфікою цінностей та особливими умовами їх збереження, що визначається законодавством;
- облік, систематизацію, збереження, наукове вивчення та раціональне використання на належному рівні та відповідно до вимог нормативно-правових документів, Державних стандартів умов зберігання і обліку пам'яток історії, культури, техніки та музейних предметів. У сфері охорони музейних пам'яток Музей проводить свою роботу на підставі Закону України «Про охорону культурної спадщини», інших законів та нормативно-правових актів;
- поповнення фондів Музею шляхом систематичного вивчення вітчизняних архівосховищ і здійснення інших видів науково-пошукової роботи з виявлення документів, що пов'язані з історією Університету; Музей також може концентрувати фонди за рахунок безоплатної передачі колекцій, окремих предметів організаціями та приватними особами.

4. Права та обов'язки

4.1. Працівники музею мають право:

- вести науково-дослідну, пошукову, культурно-освітню роботу з напрямків діяльності Музею;
- проводити екскурсії та організовувати виставки відповідно до тематики Музею;
- обмінюватися досвідом роботи з іншими музейними установами;
- працювати в університетському архіві та в науковій бібліотеці.
4.2. Працівники музею зобов'язані:
- дотримуватися правил внутрішнього розпорядку Університету;
- вести екскурсійну та популяризаторську діяльність на високому професійному рівні;
- проводити облік музейних експонатів і зберігати їх згідно з нормами, визначеними чинним законодавством України;
- надавати консультації викладачам та студентам Університету при підготовці наукових праць.

5

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОКАЗНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСІЛЯ СТЕФАНІВКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

Університету. Музей також співпрацює з державними, науковими, громадськими та іншими зацікавленими закладами, установами й особами.

7.2. Музей підтримує постійні взаємовідносини з директором навчально-наукового інституту, деканом факультету, завідувачами кафедр, керівником Наукової бібліотеки Університету – з метою зняття навантаження з Музею.

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОКАЗНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСІЛЯ СТЕФАНІВКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

5. Керівництво

5.1. Завідувач музею належить до категорії керівників Університету та підпорядковується безпосередньо першому проректорові. Повинен мати вищу гуманітарну освіту, стаж роботи не менше двох років за спеціальністю.

5.2. Планує роботу Музею і координує його діяльність, контролює роботу працівників відповідно до їхніх посадових інструкцій, стежить за професійним рівнем екскурсійної, науково-дослідної та популяризаторської діяльності, за поповненням, збереженням і науковим опрацюванням експонатів.

6. Організація роботи та збереження фонду

6.1. Створення Музею є результатом цілеспрямованої систематичної, творчої, пошуково-дослідницької, збиральної, фондової, експозиційної роботи. Музей функціонує за напрямками:

- Положення про Музей;
- фонду музейних предметів, зібраних і зареєстрованих в інвентарній книзі оригінальних пам'яток історії Університету, на основі яких побудована експозиція Музею;
- обліку та збереження музейного фонду;
- окремого проміщення й обладнання, що забезпечують збереження, вивчення та експонування музейних колекцій;
- експозиції, яка відповідає за змістом і оформленням сучасним вимогам.
6.2. Музей вивчає, обліковує і зберігає музейні предмети та формує наступні фонди:

- основний (оригінальні пам'ятки історії та культури);
- науково-допоміжний (схеми, діаграми, копії, муляжі тощо).
6.3. Облік музейних предметів передбачає такі етапи: перший – первинна реєстрація, другий – реєстрація предметів у інвентарній книзі.
6.4. Зібраний матеріал складає фонди Музею й обліковується в інвентарній книзі зберігачем фонду, яка скріплюється штампом і підписом завідувача Музею та заверяється підписом першого проректора Університету.

7. Взаємодія з іншими структурними підрозділами

7.1. Для організації екскурсійної, науково-дослідної та популяризаторської роботи Музей взаємодіє зі структурними підрозділами

6

	ЕЛЕКТРОННИЙ ФОНД ДОКАЗНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВАСІЛЯ СТЕФАНІВКА	23-01-02
	МУЗЕЙ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ	Редакція 1

РЕКВІЗИТИ ДОКУМЕНТА

ВНЕСЕНО Завідувачем Музею історії університету

РОЗРОБЛЕНО: Ткачукський Я. В., завідувач Музею історії університету

Положення про Раду музею історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара [527]

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(ДНУ)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ ректора Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара
«28» 12 2017 р. № 267

ПОЛОЖЕННЯ про Раду музею історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Рада музею історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара є вищим керівним самоврядним органом у структурі музею історії ДНУ імені Олеся Гончара, що колегіально визначає й забезпечує всебічне функціонування цієї культурно-освітньої та виховної установи.

1.2. Рада музею керується у своїй діяльності Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про музей та музейну справу», нормативними документами Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури України, Положенням про музей історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

2 ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

2.1. Головна мета роботи Ради музею історії полягає в розробці, затвердженні та сприянні практичній реалізації наукової концепції діяльності, перспективних та поточних планів роботи музею.

2.2. Основними завданнями Ради музею історії є:

- концептуальне визначення змісту, форм та методів діяльності, напрямків розвитку музею;
- обговорення й затвердження планів роботи музею;
- здійснення наукових експертиз, обґрунтувань у процесі оновлення й розвитку музейної експозиції;
- організаційне сприяння залученню професорсько-викладацького складу, аспірантів, студентів, ветеранів до пошукової, збиральницької, історико-

красивничої, науково-дослідницької, фондової, експозиційної та популяризаторської діяльності;

- зивчення досвіду роботи музею та його узагальнення;
- налагодження та підтримка зв'язків музею з Дніпровським історичним музеєм ім. Д. І. Яворницького, Дніпровським художнім музеєм, Державним архівом Дніпропетровської області, іншими музейними й архівними установами Дніпропетровської області, інших регіонів України, зарубіжжя.

3 СТВОРЕННЯ І СКЛАД

3.1. Рада музею історії затверджується наказом ректора, очолює її проректор з гуманітарних питань та виховної роботи.

3.2. Рада музею історії складається з представників факультетів та інших структурних підрозділів університету.

3.3. Рада музею історії обирає голову та розподіляє обов'язки між членами ради, які очолюють групи або сектори: пошукової, фондової, експозиційної, просвітницької роботи тощо.

4.2. Рада музею історії зобов'язана:

- проводити планові щоквартальні засідання;
- організовувати щорічне засідання музейного ативу, де обов'язково розглядати звіт Ради музею, план роботи на наступний рік та проводити нові вибори членів Ради.

У зв'язку із затвердженням цього Положення, втратило чинність Положення про Раду музею історії Дніпропетровського національного університету, затверджене ректором 09.01.2002 р.

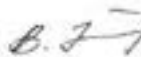
Декан історичного факультету

С. І. Свішченко

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної роботи у сфері гуманітарної освіти та виховання молоді

В. В. Іваненко

Начальник юридичного відділу

Т. В. Шляхова

Провідний інженер відділу стандартизації та метрології

Г. І. Заріньник

іншими творчими об'єднаннями;

- аналізувати досвід навчально-виховної роботи в музеї, впроваджувати її нові форми та методи.

Положення про музей історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара [517]

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(ДНУ)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ ректора Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

від 16.06.2017 р. № 367

ПОЛОЖЕННЯ

про музей історії

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Музей історії університету створений з метою залучення учнівської та студентської молоді до вивчення, збереження, використання та популяризації музейних колекцій з науковою та освітньою метою, історико-культурної спадщини українського народу загалом, формування освіченої розвиненої особистості та сприяння виключно у неї патріотизму, любові до України, рідного краю, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу.

1.2. Музей може співпрацювати з державними, науковими та іншими зацікавленими закладами та установами, а також з громадськими організаціями.

1.3. Музей у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про музеї та музейну справу», постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2006 № 1147 «Про затвердження Положення про Музейний фонд України», наказом Міністерства освіти і науки України від 04.09.2006 № 640 «Про затвердження положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України», іншими нормативно-правовими документами з питань діяльності музеїв Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури України, а також цими Положенням.

1.4. Оригінали пам'яток історії, культури, що мають наукову, історичну чи іншу культурну цінність і зберігаються в фондах музею, входять до складу Музейного фонду України, підлягають обліку в установленому порядку.

2 ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ

2.1. Основними завданнями музею є:

- залучення молоді до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної роботи;
- формування в молоді громадського досвіду на прикладах історичного минулого України;
- надання допомоги педагогічному колективу ДНУ у впровадженні позааудиторних форм роботи з молоддю;
- залучення молоді до формування, збереження та раціонального використання Музейного фонду України;
- визначення, експонування, охорона і пропаганда пам'яток історії та культури рідного краю засобами навчальної, виховної та просвітницької роботи;
- проведення культурно-освітньої роботи серед молоді, інших верств населення.

2.2. Музей проводить дослідницьку роботу, веде документацію музею (інвентарну книгу, книгу обліку екскурсій, акти прийому видані експонатів, плани роботи), систематично поповнює фонди музею, зокрема матеріалами, віднайденими під час проведення історико-краєзнавчих практик; здійснює облік музейних предметів, зокрема формує електронні каталоги та надає до них відкритий доступ за допомогою мережі Інтернет; забезпечує збереження музейних предметів; створює, поповнює стаціонарні експозиції та виставки; організовує та бере участь у районних, міських, обласних, всеукраїнських заходах.

3. СТВОРЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ

3.1. Музей створюється за ініціативи ректора, педагогічного та студентського колективів ДНУ. Створюється музей на принципах доцільності, актуальності, зацікавленості.

3.2. Профіль музею визначається Вченою радою університету.

3.3. Музей працює на підставі наказу ректора після оформлення відповідної музейної експозиції та при наявності:

- положення про музей;
- фонду музейних предметів, зібраних і зареєстрованих в інвентарній книзі;
- іпольованого приміщення та обладнання, які забезпечують збереження, вивчення й експонування музейних колекцій;
- експозиції, яка відповідає за змістом та оформленням сучасним вимогам;
- архіву музейних предметів;

- засоби охорони та пожежної сигналізації;
- розкладу роботи музею.

3.4. Легалізація музею здійснюється шляхом реєстрації, яка проводиться за поданням навчального закладу відповідно до Порядку обліку музеїв при навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України та одержання свідоцтва про відомчу реєстрацію музею.

3.5. Музей припиняє свою діяльність за рішенням ректора ДНУ та за поданням ради музею шляхом видання наказу про закриття музею.

4 КЕРІВНИЦТВО

4.1. Загальне керівництво діяльністю музею здійснює ректор ДНУ.

4.2. Ректор університету:

- затверджує статут музею;
- встановлює посадові оклади в межах зарплатної плати;
- вирішує питання дисципліни музею та режиму його роботи;
- затверджує план роботи музею;
- сприяє організації та проведенню навчальних, виховних, методичних та інших заходів на базі музею;
- приймає рішення щодо залучення до співробітництва музею та членів Ради музею.

4.3. Робота музею організовується на принципі самоврядування. Вищим керівним органом є Рада музею, яка складається з представників факультетів. Кількісний та персональний склад Ради музею визначається на зборах активу навчального закладу. Рада музею у своїй діяльності керується Положенням про раду музею.

4.4. Рада музею:

- обирає голову та розподіляє обов'язки між членами ради, які очолюють групи або сектори: пошукової, фондової, експозиційної, наукової, просвітницької роботи тощо;
- вирішує питання включення до фондів музею пам'яток історії, культурних, які надійшли в процесі комплектування;
- обговорює та подає на затвердження плани роботи;
- заслуховує звіти про пошукову, дослідницьку, наукову роботу;
- організовує підготовку громадських екскурсантів, лекторів, а також навчання активу;
- встановлює зв'язки з пошуковими загонами, гуртками, клубами та іншими творчими об'єднаннями;
- вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю музею.

4.5. Для безпосереднього керівництва музеєм ректор університету призначає керівника музею, призначає керівника музею.

4.6. Керівник музею:

- організовує виконання плану роботи музею;
- залучає до співпраці установи, навчальні заклади, державні та громадські організації, підприємства тощо;
- контролює ведення документації музею;
- оформляє акти приймання та передавання музейних предметів;
- вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю музею, у межах своєї компетенції.

5 ОБЛІК І ЗБЕРЕЖЕННЯ МУЗЕЙНОГО ФОНДУ

5.1. Облік і збереження музейного фонду проводиться відповідно до Положення про Музейний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.2000 № 1147.

5.2. Зібраний матеріал складає фонд музею і обліковується в інвентарній книжці, яка скріплюється печаткою та закривається підписом ректора.

5.3. Фонди музею поділяються на основні (оригінальні пам'ятки історії, культури) і допоміжні (схеми, діаграми, копії, муляжі тощо). Унікальні пам'ятки фонду, а також ті, що мають виняткове наукове, історичне, художнє чи інше культурне значення, заносяться Міністерством культури до Державного реєстру національного культурного надбання.

5.4. У разі припинення діяльності музею оригінальні пам'ятки історії та культури передаються до державних та інших музеїв на умовах, що не суперечать законодавству.

6 ГОСПОДАРСЬКЕ УТРИМАННЯ І ФІНАНСУВАННЯ

6.1. Музей в своїй роботі використовує навчальне обладнання, кабінети та інше майно навчального закладу.

6.2. Витрати, пов'язані з пошуковою роботою, придбанням інвентарю, обладнання, технічних засобів та оформлення музею, проводяться за рахунок загальних асигнувань, організації управління освітою, а також залучених коштів.

6.3. Ректор університету асигнує надбавки за закладування музеєм за рахунок і в межах фонду зарплатної плати.

Положення про Музейну раду Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича [524]

ПОЛОЖЕННЯ

про Музейну раду

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

1. Загальні положення

1. Це Положення визначає порядок утворення та діяльності Музейної ради (далі – Рада) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі університету), а також права та обов'язки її членів.

2. Рада є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, що утворена з метою визначення пріоритетних напрямів функціонування та розвитку музеїв Університету.

3. У своїй діяльності Рада керується Конституцією України, законами України «Про музеї та музейну справу», «Про вищу освіту», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про наукову та науково-технічну діяльність України», Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Музейний фонд України» №1147 від 20.07.2000 р., «Про затвердження переліку музеїв, що перебувають у віданні підприємств установ та організацій, де зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України» №1766 від 29.11.2000 р., «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання» № 466 від 12.08.1992 р., наказу Міністерства освіти і науки України від 25 лютого 2004 року № 150 «Про проведення огляду, відомчої реєстрації та перереєстрації музеїв при навчальних закладах системи Міністерства освіти і науки України» та наказу Міністерства культури і мистецтва України «Про затвердження порядку занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного Надбання» № 653 від 25 жовтня 2001 р., цим Положенням, наказами та розпорядженнями ректора Університету.

4. Рада діє на засадах відкритості, гласності, професіоналізму, науковості, колегіальності.

5. Основні завдання Ради є:

- сприяти у забезпеченні комунікації академічного співтовариства університету з представниками провідних музеїв краю та науковими працівниками музеїв університету;
- моніторинг ефективності наукової роботи музеїв, комплексування фондів, роботи із вивчення та збереження музейних колекцій їх популяризації шляхом публікацій та екскурсійної діяльності;
- надання ректорату рекомендацій та пропозицій щодо покращення роботи музеїв університету, популяризації їх колекцій, можливостей співпраці з музеями інших університетів України та світу у сфері обміну колекціями та поповнення музейних фондів експонатами наукових музеїв України та світу (в межах чинного законодавства України).

6. Рада відповідно до основних завдань своєї діяльності розглядає:

- пропозиції щодо функціонування музеїв та розвитку музейної справи в університеті;
- пропозиції щодо створення і реорганізації музеїв;
- питання наукового і методологічного характеру у сфері музейної справи;
- бере участь у роботі з відбору експонатів для формування фондів музеїв, погоджуючи при цьому акти прийому-передачі;
- інші питання формування та реалізації музейної діяльності.

Ректор може ініціювати розгляд Радою питань, віднесених до її компетенції.

7. Рада має право:

- отримувати від структурних підрозділів університету документи та інші матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань;

- запрошувати до участі у засіданнях представників факультетів та інститутів, а також представників органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій;
- утворювати робочі групи (за потреба);
- залучати в установленому порядку до роботи Ради провідних вчених, фахівців, незалежних експертів, спеціалістів-консультантів для вирішення питань діяльності музеїв університету (за їх згодою);
- вносити пропозиції керівництву університету з питань, що належать до компетенції Ради.

8. Персональний склад Ради затверджується наказом ректора раз на два роки на підставі поданих пропозицій.

9. Склад Ради формується із завідувачів музеїв університету (за посадою), представника відділу обліку матеріальних цінностей (за посадою) та науковців, фахівців сфери музейної справи з університету (за згодою), а також представників чернівецьких музеїв, галерей, громадських об'єднань, аналітичних та науково-методичних центрів музейного спрямування (за згодою).

10. До складу Ради входять голова, заступник голови, секретар та члени Ради.

11. Регламент роботи Ради затверджується на її засіданні.

12. Робота Ради здійснюється на громадських засадах.

13. Рішення Ради мають рекомендаційний характер і вносяться на розгляд ректорату і вченої ради університету для прийняття відповідного рішення.

14. Ректорат інформує Раду про результати розгляду рекомендацій і пропозицій Ради не пізніше ніж через 30 календарних днів після їх одержання, у тому числі надає пояснення щодо причин їх неврахування (відхилення).

II. Організація роботи Ради

1. Голова Ради – проректор з науково-педагогічної роботи з питань навчально-виховного процесу (призначається за посадою).

2. Заступник та секретар Ради обираються на засіданні шляхом відкритого голосування присутніх членів Ради простою більшістю голосів.

Секретар Ради має право голосу на рівні із членами Ради.

3. Заступник голови Ради обирається на 2 роки.

Процедура виборів і перевиборів заступника визначається рішенням Ради.

3. Голова Ради:

- організовує діяльність Ради;
- формує плани роботи Ради;
- визначає порядок денний засідань Ради;
- веде засідання Ради, ставить питання на голосування, оголошує його результати;
- забезпечує всебічний і об'єктивний розгляд питань, що розглядаються на засіданні Ради;
- підписує протокол засідання Ради та інші документи від імені Ради;
- представляє Раду у взаємовідносинах з Вченою Радою університету, Міністерством освіти і науки України, Міністерством культури та інформаційної політики; Міжнародною радою музеїв (ICOM) та Українським національним комітетом Міжнародної ради музеїв, музеями України та світу, місцевими органами виконавчої влади, об'єднаннями громадян, органами місцевого самоврядування, засобами масової інформації, установами та організаціями або доручає здійснювати таке представництво члену Ради з питань, визначених на засіданні Ради.

4. Секретар Ради:

- здійснює організаційне забезпечення засідань Ради;
- готує протоколи засідань Ради;

- веде ділову документацію Ради;
- бере участь у підготовці планів роботи Ради;
- готує матеріали для розгляду на засіданні Ради;
- контролює своєчасність надання та комплектист

документації, інших матеріалів, що подаються на розгляд Ради;

- за результатами засідань готує висновки-пропозиції та протоколи Ради.

5. Формою роботи Ради є чергові та позачергові засідання. Чергові засідання відбуваються відповідно до плану роботи, але не менше чотирьох разів на рік. Позачергові засідання Ради можуть бути скликані за ініціативою голови Ради або будь-якого члена Ради.

6. Засідання Ради вважається правомочним, якщо в ньому бере участь не менше 2/3 від її складу.

У разі відсутності секретаря Ради його обов'язки покладаються на іншого члена Ради, уповноваженого головою Ради.

7. Засідання Ради веде голова Ради, а у разі його відсутності – його заступник. Головуючий визначає регламент засідання.

Порядок денний, дату, час і місце проведення засідання Ради визначає голова Ради, а у разі його відсутності – його заступник.

8. Рішення Ради приймається відкритим голосуванням простою більшістю голосів її членів, присутніх на засіданні. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос головуючого на засіданні.

На вимогу членів Ради у протоколі засідання може зазначатися їхня точка зору.

9. Рішення Ради оформляється протоколом у двох примірниках, який підписується секретарем та головуючим на засіданні.

Один примірник протоколу зберігається у секретаря Ради, другий – подається у ректорат.

За необхідності зазначені рішення впроваджуються наказами ректора.

10. Експертні висновки та інші матеріали щодо розгляду відповідних пропозицій, проєктів тощо є службовою інформацією, що пов'язана з процесом прийняття рішення. У разі необхідності зазначені матеріали додаються до протоколу засідання Ради і є його невід'ємною частиною.

III. Права та обов'язки членів Ради

1. Голова Ради має право:

- подавати на розгляд ректорату і Вченої ради пропозиції щодо формування та реалізації програм у сфері музейної справи в університеті;
- наділати ректорату пропозиції щодо внесення змін до персонального складу Ради;
- створювати робочі групи, комісії для підготовки матеріалів до засідання Ради;
- давати доручення членам Ради з питань, визначених на засіданні Ради.

2. Член Ради має право:

- ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд Ради;
- клопотати, або висловлювати власну думку з питань, що розглядаються;
- брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування;
- викладати письмово окрему думку як додаток до протоколу засідання Ради, що є його невід'ємною частиною;
- вносити пропозиції до порядку денного засідання Ради.

3. Член Ради зобов'язаний:

- особисто брати участь у роботі Ради;
- бути присутнім на засіданнях Ради;
- виконувати доручення голови Ради, надані відповідно до цього Положення;
- зберігати конфіденційність інформації, що стала йому відома у зв'язку з участю у роботі Ради;
- бути об'єктивним та неупередженим під час голосування;
- дотримуватися вимог чинного законодавства, в тому числі цього Положення.

4. Невиконання членом Ради своїх обов'язків є підставою для позбавлення його повноважень та виключення з персонального складу Ради.

Виключення зі складу Ради приймається на засіданні Ради у випадках:

- відсутності члена Ради без поважних причин на засіданнях Ради більше ніж три рази поспіль чи на більше ніж половині засідань Ради впродовж року;
- систематичного ухилення члена Ради від виконання покладених на нього обов'язків.

5. Голова Ради шляхом направлення відповідного протоколу засідання Ради або листу з нього повідомляє ректорат про необхідність вирішення питання щодо виключення цього члена зі складу Ради.

IV. Забезпечення функціонування Ради

1. Матеріально-технічне забезпечення засідань Ради здійснюється університетом (надання приміщення для засідань, доступ до інформаційних систем).

2. Оприлюднення інформації про роботу Ради (плану роботи, протоколи тощо) здійснюється на офіційному сайті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Положення про музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка [518]

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 1.1. Це положення розроблене відповідно до чинного законодавства України, Статуту Львівського національного університету імені Івана Франка, є документом, який регламентує діяльність Музею історії Львівського національного університету імені Івана Франка (надалі - Музей історії Університету).
- 1.2. Музей історії Університету є структурним підрозділом Львівського національного університету імені Івана Франка (надалі - Університет).
- 1.3. Засновником Музею історії Університету є Львівський національний університет імені Івана Франка (надалі - Засновник).
- 1.4. Музей історії Університету здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України "Про освіту", Закону України "Про вищу освіту", Закону України "Про музеї та музейну справу", Статуту Львівського національного університету імені Івана Франка та даного Положення.
- 1.5. Повна найменування структурного підрозділу: Народний музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка.
- 1.6. Місцезнаходження Музею історії Університету:
79000 м. Львів,
вул. Університетська 1
аудиторії 221, 222.

2. МЕТА СТВОРЕННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УНІВЕРСИТЕТУ

- 2.1. Музей історії Університету створений з метою вивчення, збереження і використання матеріальних цінностей, що свідчать про розвиток науки, освіти і традицій академічної громади Львівського університету.
- 2.2. Основними напрямками його діяльності є допомога в організації навчально-виховного процесу, науково-дослідна, експозиційна, фондозна та ~~царькоподорожна~~ роботи, комплектування музейних зібрань.
- 2.3. Музей історії Університету пропагує, популяризує досягнення науки, культури та мистецтва, надає можливість учням використовувати експозиційний та фонданий матеріал у дослідницькій роботі та навчальному процесі.

1

- 2.4. Музей історії Університету надає допомогу в написанні наукових робіт студентам усіх факультетів Університету, студентам інших освітніх закладів Львова та області.
- 2.5. Освітньо-виховну роботу з учнями шкіл, інших навчальних закладів Львова та області Музей історії Університету здійснює шляхом проведення оглядових і тематичних екскурсій, урочка-екскурсій, надання консультацій з питань історії Університету.
- 2.6. Музей історії Університету бере участь у наукових конференціях і семінарах, популяризує свою роботу в пресі, на радіо, по телебаченні.
- 2.7. Музей історії Університету співпрацює з науковими інституціями та зарубіжними установами, з учнями, які займаються вивченням історії науки.
- 2.8. Музей історії Університету може видавати продукцію наукового, науково - популярного і рекламного характеру.

3. ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗІБРАНЬ, ОРГАНІЗАЦІЯ ФОНДІВ.

- 3.1. Фонди Музею історії Університету відображають минуле і сучасний стан розвитку Львівського національного університету імені Івана Франка як освітнього, наукового і культурного закладу.
- 3.2. Фонди Музею історії Університету складаються із Основного фонду музейних предметів і Фонду науково-допоміжних матеріалів.
- 3.3. Музей історії Університету формує свій Основний фонд із предметів, які мають музейне значення, походять від фізичних і юридичних осіб, включаються у музейну колекцію.
- 3.4. Основні фонди Музею історії Університету є державною власністю та складовою частиною Музейного фонду України. Вони підлягають постійному зберіганню.
- 3.5. Науково-допоміжні матеріали, що містять сучаснішу інформацію і не становлять цінності як предмети музейного значення (~~зібрання~~ макети, схеми тощо), складають Фонд науково-допоміжних матеріалів, які підлягають тимчасовому зберіганню.
- 3.6. Фонди Музею історії Університету є основою побудови його музейної експозиції з урахуванням найновіших вимог.
- 3.7. Фонди Музею історії Університету використовуються не тільки для підготовки наукових праць, а також студентами для виконання курсових і

2

дипломних робіт.

- 3.8. Охорона фондів Музею історії Університету забезпечується обліком музейних предметів в обліковій документації.
- 3.9. Облік музейних предметів передбачає наступні етапи:
 - а) первинний облік експонатів, який полягає у складанні акту прийому та їх реєстрації в Книзі надходжень;
 - б) наукова інвентаризація, яка полягає у складанні наукового інвентарного опису кожного музейного предмета Основного фонду і занесення його в Інвентарну книгу фондової групи;
 - в) складання допоміжних форм обліку (~~карточек~~, описів тощо) з метою швидкого знаходження музейного предмета і отримання необхідних довідкових даних для роботи над архівною колекцією.
- 3.10. Акти прийому, акти видачі, Книга надходжень, книги наукової інвентаризації, як документи юридичної сили, підлягають реєстрації і постійному зберіганню. Постійному зберіганню підлягають і картки наукового опису музейних предметів.
- 3.11. Книга надходжень та Інвентарні книги фондів груп до заповнення оформляються відповідним чином: аркуші нумеруються, прошнуровуються, книги підшиваються й опечатуються в Ректораті університету.
- 3.12. Завідувач Музею історії Університету або спеціально призначена особа записує (не довше, ніж протягом місяця) надходження в порядку їх надходження в Книгу надходжень музейних предметів або в Книгу обліку науково-допоміжних матеріалів.
- 3.13. Кожному музейному предмету, занесеному в Книгу надходжень, присвоюється порядковий номер, який проставляється на предметі, що підлягає постійному зберіганню, разом із цифрою Музею історії Університету (наприклад, МІ ЛНУ КН - 258).
- 3.14. У разі надходження великої кількості матеріалів у Книзі надходжень допускається груповий запис. Кількість предметів відображається порядковими номерами (наприклад КН 29-141, або єдиним номером із дрібними номерами КН 29/1-112).
- 3.15. Опис експонатів у Книзі надходжень закріплює результати їх визначення, одержані на момент первинного обліку (назва і короткий опис), а також фіксуються дані про час, джерело, спосіб надходження, стан збереженості, документи, що їх супроводжують.
- 3.16. Запис в інвентарну книгу проводиться тільки ~~попередньо~~. Дастись точна назва предмета, його детальний опис, фіксуються якомога повніші дані про час і місце побутування, матеріал, техніку виготовлення, стан

збереженості. У відповідних графах проставляються облікові позначення предмета, номери фотонегативів (якщо предмет сфотографований), дані про джерело і спосіб надходження. Проставляється відповідна дата запису, прізвище, ініціали особи, яка провела інвентаризацію предмета.

- 3.17. Оскільки в інвентарних книгах робляться тільки ~~попередні~~ записи, кожен музейний предмет має свій номер, який проставляється на ньому і в Книзі надходжень. Таким чином, музейний предмет одержує два номери і його повне облікове позначення набуває вигляду дробу, у чисельнику якого містяться дані Книги надходжень, у знаменнику - Інвентарної книги відповідної фондової групи.
- 3.18. Запис в Інвентарну книгу робиться на основі складеної за встановленою формою і попередньо завіреної картки наукового опису музейного предмета. Заповнюється вона в процесі визначення музейного предмета і фіксує результат вивчення усіх основних його ознак. Картка вклячає облікові позначення предмета, дані про час надходження і документ, на основі якого надійшов предмет. Описується збереженість предмета, вносяться дані про реставрацію та консервацію, використання (наприклад, в експозиції) публікації. Резервується місце для фотографії, поміток про місце знаходження і видачі. Проставляється дата складання опису.
- 3.19. Кожна Інвентарна книга має своє позначення, що дозволяє визначити приналежність книги і ~~завідувача~~ у ній предмета до конкретної фондової групи.
- 3.20. Суттєві виправлення записів у Книзі надходжень та Інвентарних книгах робляться тільки на основі спеціальних актів, підписаних проректором з наукової роботи і завірюються університетською печаткою. Незначні виправлення завірюються спеціальним записом у примітках вказаних книг за підписом завідувача музею.

4. МАТЕРІАЛЬНА БАЗА

4.1. Матеріальну базу Музею історії Університету складають:

- а) експозиційні зали та фондосховище, оснащені засобами охоронної та пожежної сигналізації;
- б) музейне обладнання (стенди, вітрини, стелажі, шафи, апаратура), що використовується в експозиційній та реставраційній фондовій роботі;
- в) робочий інвентар, необхідний для проведення досліджень.

4.2. Матеріальна шкода, завдана Музею історії Університету фізичними та юридичними особами, відшкодовується згідно з чинним законодавством.

5. СТРУКТУРА МУЗЕЮ

5.1. Штат Музею історії Університету комплектується посадами: завідувач музею, зберігач музейних фондів.

5.2. Завідувач Музею історії Університету:

- здійснює загальне керівництво діяльністю Музею історії Університету;
- у межах своєї компетенції видає розпорядження, організовує і контролює їх виконання;
- організовує і контролює облік музейних предметів, відповідає за правильність його ведення;
- координує графік проведення практичних занять зі студентами в приміщенні Музею історії Університету;
- стежить за належними умовами зберігання експонатів і музейного майна;
- за вимогою звітує перед керівництвом Університету і контролюючими органами про роботу Музею історії Університету.

5.3. Зберігач музейних фондів Музею історії Університету:

- здійснює наукову інвентаризацію музейних предметів;
- несе матеріальну відповідальність за музейні предмети, що зберігаються у фондосховищі та на експозиції;
- відповідає за збереженість експонатів музею в робочий час;
- разом із завідувачем музею проводить відкриття експозиційних залів, їх закриття та опломбування в кінці робочого дня і здачу ключів від них працівникам охорони Університету;
- залучається до заповнення облікової документації і шифрування музейних предметів;
- відповідає за організацію та художнє оформлення тимчасових виставок.

5.4. Штат Музею історії Університету може змінюватись залежно від потреб. У разі потреби скликається Музейна Рада, до складу якої входять представники ректорату і факультетів, музейні працівники. Склад Ради Музею затверджується ректором.

6. ЛІКВІДАЦІЯ МУЗЕЮ

6.1. Ліквідація Музею історії Університету здійснюється за рішенням Засновника.

6.2. Подальше використання фондів Музею історії Університету визначає Засновник. За погодженням із Міністерством культури та мистецтв України, Міністерством освіти і науки України передає їх до відповідних профільних музеїв у порядку, передбаченому Положенням про Музейний фонд України.

Положення про археологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка [513]

"ЗАТВЕРДЖЕНО"

Ректор
Львівського
національного університету
імені Івана Франка

Викорчук І. О.
2007 р.

"ВОГОДЖЕНО"

Начальник
Української культури і туризму
Львівської обласної
державної адміністрації

Дерешук Ф. Г.
2007 р.

ПОЛОЖЕННЯ про АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ Львівського національного університету імені Івана Франка

Львів 2007

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 1.1 Дане Положення розроблене відповідно до чинного законодавства України, Статуту Львівського національного університету імені Івана Франка і є документом, який регламентує діяльність Археологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка (надалі – Археологічний музей).
- 1.2 Археологічний музей є структурним підрозділом історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка (надалі – Університет) і підлягає обліку у порядку визначеному Міністерством культури і туризму України та Міністерством освіти і науки України.
- 1.3 Засновником Археологічного музею є Львівський національний університет імені Івана Франка (надалі – Засновник).
- 1.4 Археологічний музей у своїй діяльності керується Конституцією України, Законом України "Про вищу освіту", Законом України "Про музеї та музейну справу", Положенням про Музейний фонд України, нормативно-правовими документами Міністерства освіти і науки України та Міністерства культури і туризму України з питань діяльності музеїв, Статутом Університету та цим Положенням.
- 1.5 Повне найменування структурного підрозділу:
Археологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка.
- 1.6 Місцезнаходження Археологічного музею:
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
історичний факультет, аудиторія 337.
- 1.7 Матеріальна база, задана Археологічному музею фізичними та юридичними особами, відшкодовується згідно з чинним законодавством.

2. МЕТА СТВОРЕННЯ, ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ І НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ.

- 2.1. Археологічний музей створюється з метою вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної та духовної культури давнього населення України.
- 2.2. Основними напрямками діяльності Археологічного музею є допомога в організації навчально-виховного процесу, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних збірок, експозиційна, фондознава та пам'яткоохоронна роботи.
- 2.3. Археологічний музей бере участь в науково-дослідній та навчально-виховній роботі згідно рівних та перспективних планів роботи Університету, факультету та музею.
- 2.3. У сфері охорони та реставрації археологічних пам'яток Археологічний музей проводить свою роботу на підставі Закону України "Про охорону

- культурної спадщини", Закону України "Про охорону археологічної спадщини", інших законів та нормативно-правових актів України.
- 2.4. Археологічний музей проводить обстеження, дослідження та атрибуцію пам'яток археології, дає рекомендації щодо їх збереження, розроблені на основі інструктивних матеріалів Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України.
 - 2.5. Археологічний музей пропагує та популяризує досягнення археологічної науки, надає можливість викладачам факультету використовувати експозиційний та фондочий матеріал Археологічного музею в науково-дослідній роботі та навчальному процесі. Практичні заняття з сучасних тем курсу "Археологія", нормативних та спеціальних курсів археологічних дисциплін із студентами денної та заочної форми навчання проводяться в приміщенні Археологічного музею. Заняття проводять працівники музею та викладачі кафедр факультету.
 - 2.6. Археологічний музей надає факсову допомогу студентам інших факультетів університету, студентам інших вузів, а також учням коледжів, ліцей, середніх шкіл.
 - 2.7. Освітньо-виховну роботу з учнями шкіл та інших освітніх закладів Археологічний музей здійснює шляхом проведення оглядових та тематичних екскурсій, уроків-екскурсій, надання консультацій з питань історії, археології та краєзнавства.
 - 2.8. Археологічний музей здійснює щорічні археологічні експедиції зі студентами факультету, бере участь у наукових конференціях та семінарах, популяризує свою роботу в пресі, на радіо та телебаченні.
 - 2.9. Археологічний музей співпрацює з науковими установами та особами, які займаються вивченням пам'яток археології, в тому числі і в рамках міжнародного співробітництва в науковій сфері.
 - 2.10. Археологічний музей може здійснювати видавничу продукцію рекреаційного, наукового, та науково-популярного характеру.

3. ФОРМУВАННЯ МУЗЕЙНИХ ЗБІРАНЬ, ОРГАНІЗАЦІЯ ФОНДІВ.

- 3.1. Фонди Археологічного музею відображають історію та культуру давнього населення України.
- 3.2. Фонди Археологічного музею складаються із Основного фонду музейних предметів і Фонду науково-допоміжних матеріалів.
- 3.3. Археологічний музей формує свій Основний фонд з археологічних знахідок, які надходять до нього від щорічних археологічних експедицій Університету, і як предмети музейного значення включаються у музейні зібрання. Керівники археологічних експедицій передають музею археологічні знахідки разом із польовими інвентарними описами.
- 3.4. Основні фонди Археологічного музею є державною власністю і складовою частиною Музейного фонду України та підлягають постійному зберіганню.

- 3.5. Науково-допоміжні матеріали, що містять супровідну інформацію і не становлять цінності як предмети музейного значення (літери, масти, схеми тощо), складають Фонд науково-допоміжних матеріалів, які підлягають тимчасовому зберіганню.
- 3.6. Фонди Археологічного музею є основою побудови його музейної експозиції, яка організовується відповідно до навчальних планів і програмних дисциплін, які читаються на історичному факультеті із урахуванням найновіших вимог щодо експозиційної роботи.
- 3.7. Фонди Археологічного музею використовуються археологами-фахівцями для підготовки наукових праць, а також студентами для написання курсових та дипломних робіт.
- 3.8. Охорона фондів Археологічного музею забезпечується обліком музейних предметів в обліковій документації.
- 3.9. Облік музейних предметів передбачає наступні етапи:
 - а) первинний облік археологічних знахідок, який полягає у складанні акту прийому та їх реєстрації в Книзі надходження;
 - б) наукова інвентаризація, яка полягає у складанні наукового інвентарного опису кожного музейного предмета Основного фонду і занесення його в Інвентарну книгу фондової групи;
 - в) складання допоміжних форм обліку (картотек, описів тощо) з метою швидкого знаходження музейного предмета і отримання необхідних довідкових даних під час роботи з архівною колекцією.
- 3.10. Акти прийому, акти видачі, Книга надходження, книги наукової інвентаризації, як документи юридичної сили, підлягають реєстрації і постійному зберіганню. Постійному зберіганню підлягають і картки наукового опису музейних предметів.
- 3.11. Книга надходжень та Інвентарні книги фондочних груп до заповнення оформляються відповідним чином: аркуші нумеруються, пронумеровуються, книги підшиваються і закриваються печаткою Університету.
- 3.12. Завдяки Археологічному музею або спеціально призначена особа записує (не довше, ніж протягом місяця) археологічні знахідки в порядку їх надходження в Книгу надходжень музейних предметів або в Книгу обліку науково-допоміжних матеріалів.
- 3.13. Кожному музейному предмету, занесеному в Книгу надходжень, присвоюється порядковий номер, який проставляється на предметі, що підлягає постійному зберіганню, разом із шифром Археологічного музею (наприклад, АМ ЛНУ КН-18126).
- 3.14. У разі надходження великої кількості матеріалу у Книзі надходжень допускається (при наявності колекційного або польового інвентарного опису) груповий запис. Кількість предметів відображається порядковими номерами (наприклад, КН 1865-2020, або єдиним номером із дрібними номерами КН 1865/1-155).
- 3.15. Опис археологічних знахідок у Книзі надходжень закріплює результати їх визначення, одержані на момент первинного обліку (назва і короткий

- б) музейне обладнання (стенди, вітрини, стелажі, шафи, апаратура), що використовується в експозиційній, фондовій, науковій та навчальній роботі;
- в) робочий інвентар, необхідний для проведення археологічних досліджень.
- 4.2. Діаграма фінансування та використання коштів
- Витрати, пов'язані з пошуковою роботою, придбанням інвентарю, обладнання, технічних засобів та оформлення музею, проводяться за рахунок загальних асигнувань Університету, а також залучених коштів.

5. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА МУЗЕЮ

- 5.1. Штат Археологічного музею комплектується посадами: завідувач музею, завідувач фондами, старший лаборант. Штат музею може змінюватися відповідно до штатного розпису та наказів ректора Університету.
- 5.2. Археологічний музей є складом завідувач музею, якого призначає ректор Університету за поданням декана історичного факультету. Завідувач Археологічного музею повинен мати вищу освіту та навички роботи з музейною справою, методики проведення археологічних розкопок, реставрації та консервації археологічних знахідок.
- 5.3. Завідувач археологічного музею:
- здійснює керівництво діяльністю Археологічного музею, несе персональну відповідальність за виконання покладених на Археологічний музей завдань та матеріальну відповідальність за майно музею;
 - у межах своїх компетенцій видає розпорядження, організовує і контролює їх виконання;
 - організовує облік музейних предметів і несе відповідальність за правильність його ведення;
 - приймає від керівників щорічних археологічних експедицій археологічні знахідки і документує до них (повною інвентарною опискою, звіт) та здійснює первинний облік музейних предметів;
 - організовує і проводить повільні археологічні експедиції музею зі студентами університету;
 - забезпечує проведення практичних занять зі студентами в приміщенні Археологічного музею;
 - відповідає за правильне оформлення і зберігання облікової документації;
 - забезпечує належні умови зберігання музейних предметів;
 - не рідше одного разу на рік звітує про роботу Археологічного музею перед Вченою Радою історичного факультету;
- 5.4. Завідувач фондами Археологічного музею:
- здійснює наукову інвентаризацію музейних предметів;
 - несе відповідальність за музейні предмети, що зберігаються у фондосховищі;
 - здійснює відрахування музейних предметів з фондосховища (в експозицію, науковим працівникам для досліджень) і приймає у зворотньому напрямку з належним документальним оформленням;
 - здійснює відкриття, закриття, пломбування фондосховища після закінчення робочого дня і здачу ключів від них працівникам охорони Університету;
- 5.5. Лаборант Археологічного музею:
- відповідає за збереженість експозиції музею в робочий час;
 - разом із завідувачем музею проводить відкриття експозиційних залів, їх закриття та опломбування в кінці робочого дня і здачу ключів від них працівникам охорони університету;
 - стежить за дотриманням режиму зберігання музейних предметів, вносить його параметри у журнал реєстрації показників температурно-вологісного режиму;
 - залучається до заповнення облікової документації, інформування музейних предметів, фондовий та експозиційний роботи.
- 5.6. Координацію та контроль поточної діяльності музею здійснює Рада музею, до складу якої входять: декан історичного факультету, заступник декана з наукової роботи, завідувач музею, завідувач кафедри археології та історії стародавнього світу, а також представники науково-педагогічного складу факультету, обрані Вченою Радою історичного факультету.

6. РЕОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЛІКВІДАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ

- 6.1. Реорганізація та ліквідація Археологічного музею здійснюється за рішенням Засновника.
- 6.2. Подальше використання музейних зібрань Археологічного музею визначає Засновник. За погодженням із Міністерством культури і туризму України, Міністерством освіти і науки України Засновник передає їх до відповідних профільних музеїв у порядку, передбаченому Положенням про Музейний фонд України.

Декан історичного факультету,
доцент

Шуст Р. М.

Завідувач музею

Потопальський Я. П.

опис), а також фіксуються дані про час, джерело, спосіб надходження, збереженість, документи, що їх супроводжують.

- 3.16. Запис в інвентарній книжці проводиться тільки попредметно. Дастись точна назва предмета, його детальний опис, фіксуються якомога повніші дані про час і місце побутування, матеріал, техніку виготовлення, стан збереженості. У відповідних графах проставляються облікові позначення предмета, номери фотоматеріалів (якщо предмет сфотографований), дані про джерело і спосіб надходження. Проставляється відповідна дата запису, прізвище, ініціали особи, яка провела інвентаризацію предмета.
- 3.17. Оскільки в інвентарних книжках робляться тільки попредметні записи, кожен музейний предмет має свій номер, який проставляється на ньому і в Книжці надходжень. Таким чином, музейний предмет одержує два номери і його повне облікове позначення набуває вигляду дробу, у чисельнику якого містяться дані Книжки надходжень, у знаменнику – Інвентарної книги відповідної фондової групи.
- 3.18. Запис в Інвентарній книжці робиться на основі складеної за встановленою формою і повністю заповненої картки наукового опису музейного предмета. Заповнюється вона в процесі визначення музейного предмета і фіксує результат вивчення усіх основних його ознак. Картка включає облікові позначення предмета, дані про час надходження і документ, на основі якого надійшов предмет. Описується збереженість предмета, вносяться дані про реставрацію та консервацію, використання (наприклад, в експозиції публікації). Резервується місце для фотографій, поміток про місце знаходження і видані. Проставляється дата складення опису.
- 3.19. Кожна Інвентарна книга має своє позначення, що дозволяє визначити приналежність книги і заінвентаризованого у ній предмета до конкретної фондової групи.
- 3.20. Суттєві виправлення записів у Книжці надходжень та Інвентарних книжках робляться тільки на основі спеціальних актів, підписаних деканом факультету і завірюються печаткою факультету. Незначні виправлення завірюються спеціальним записом у примірках вказаних книг за підписом завідувача музею.
- 3.21. Предмети з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, знайдені під час археологічних експедицій, передаються на тимчасове зберігання у Львівський історичний музей (до часу оформлення дозволу на зберігання таких предметів у фондах Археологічного музею).

4. МАТЕРІАЛЬНА БАЗА

- 4.1. Матеріальну базу Археологічного музею складають:
- а) експозиційні зали та фондосховище, оснащене засобами охоронної та пожежної сигналізації;

Положення про мінералогічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка [514]

1. Загальні положення

- 1.1. Мінералогічний музей імені академіка Євгена Лазаренка геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, заснований в 1852-1853рр. професором, доктором ботаніки Гашинтом Лобаківським на основі мінералогічних колекцій кабінету природничої історії, є науковим, культурно-освітнім і навчально-дослідним підрозділом факультету та місцем збереження цінних і унікальних колекцій мінералогічних зразків виявлених в різновікових відкладах, усіх континентів і багатьох акваторій світу і входить до складу кафедри мінералогії.
- 1.2. Мінералогічний музей є навчальною базою для студентів геологічного, географічного і хімічного факультетів ЛНУ імені Івана Франка, особливо тих, які спеціалізуються на кафедрі мінералогії та геохімії. У зв'язку з цим його експозиція враховує сучасні досягнення різних галузей мінералогічної науки, зокрема систематики мінералів, їх морфології та онтогенезу. Музейні зразки служать підґрунтям для написання курсових та дипломних робіт.
- 1.3. Мінералогічний музей керується у своїй діяльності законом „Про музеї та музейну справу”, наказами Міністерства освіти та науки України, Статутом Львівського національного Університету імені Івана Франка, розпорядженнями і наказами ректора університету, деканату геологічного факультету.
- 1.4. План робіт, напрями діяльності та звіти по музею обговорюються на засіданнях кафедри і подаються на затвердження завідувачу кафедри. Звіт про роботу музею не рідше одного разу на рік заслуховується на Вченій раді геологічного факультету.

2. Форма і зміст роботи

- 2.1. Головним завданням Мінералогічного музею є збереження і поповнення фондів, їх систематизація, організація експозиції, надання методичної допомоги учням, студентам, аспірантам та науковцям різних геологічних установ.
- 2.2. З цією метою музей:
 - 2.2.1. Проводить збір мінералогічних об'єктів, складає на них наукову документацію, веде облік і забезпечує збереження мінералогічних фондів, які мають навчальне і наукове значення. Фонди музею є основою побудови експозиції, яка будується з урахуванням вимог навчальних планів і програм дисциплін, які читаються на кафедрі. Експозиція і фонди музею служать базою для учбової і науково-дослідницької роботи студентів геологічного факультету денної і заочної форми навчання, аспірантів, вчителів, учнів Малої Академії наук та учнів загальноосвітніх шкіл.
 - 2.2.2. Надє експозиційний та фондовий матеріал викладачам кафедри для використання в навчальному процесі. Забезпечує проведення в музеї,

лекційних і лабораторних занять з окремих тем курсів мінералогії, онтогенезу, гемології, кристалографії, загальної геології та геології України, з різних спецкурсів із студентами денної і заочної форми навчання, а також учнів Малої Академії наук. При цьому, використовуються крім постійної експозиції і тематичні, які виставляються тимчасово і побудовані згідно з вимогами навчальних планів і програм. Заняття проводять викладачі кафедри і завідувач музею.

- 2.2.3. Метою порівняння і більш глибокого вивчення мінералів та їх особливостей, надає фахову допомогу студентам при написанні курсових і дипломних робіт, учасникам олімпіад МАН.
- 2.2.4. Проводить просвітницьку роботу серед студентів вузів, учнів середніх шкіл, коледжів, ліцеїв, гімназій, населення Львова, області та інших регіонів України. З цією метою проводить екскурсії (як загально оглядові, так і тематичні).
- 2.2.5. Надє консультації з різних питань, співробітникам науково-дослідних геологічних установ. Музейні матеріали використовуються при написанні кандидатських і докторських дисертацій.
- 2.2.6. Тісно співпрацює з Палеонтологічним і Зоологічним музеями ЛНУ імені Івана Франка, Державним природознавчим музеєм НАН України, та іншими музеями України, щодо уніфікації бази даних, яка стосується збереження фондів музею їх поповнення та обміну зразками.
- 2.2.7. Здійснює наукові дослідження музейних зразків, що знаходяться в фондах, і які стосуються систематики та онтогенезу окремих груп мінералів.
- 2.2.8. Готує до видавництва каталоги музейних фондів.

3. Структура музею

- 3.1. Мінералогічний музей геологічного факультету є структурним підрозділом геологічного факультету і перебуває в підпорядкуванні завідувача кафедри мінералогії і деканату геологічного факультету.
- 3.2. Штат музею складається із: завідувача музею і старшого лаборанта. Штат музею може змінюватися у відповідності до штатних розписів та наказів ректора університету.

4. Управління музеєм

- 4.1. Музеєм керує завідувач, який відповідає за всю діяльність музею. За фонди і майно музею несе відповідальність призначена матеріально-відповідальна особа. Наукову і науково-організаційну роботу музею спрямовує завідувач кафедри мінералогії.
- 4.2. В музеї працює Рада музею, до складу якої входить: декан геологічного факультету, завідувач кафедри мінералогії, завідувач Мінералогічним музеєм, викладачі кафедри мінералогії. Склад Ради затверджується деканом згідно з представленнями завідувача музею. Рада музею розглядає

- 4.3. Музей здійснює свою діяльність згідно з своїми та кафедральними річними планами, які обговорюються на засіданні кафедри мінералогії і затверджуються Радою музею.

5. Музейна територія, колекції (фонди) та майно

- 5.1. На території відведеній для музею забороняється діяльність, що суперечить його функціональному призначенню або може негативно впливати на стан зберігання музейного зібрання, а також інша діяльність, яка є несумісною з діяльністю музею як закладу.
- 5.2. Фонди Мінералогічного музею не можуть бути приватизовані, продані або передані як фізичним, так і юридичним особам.
- 5.3. Старі збори (колекції чи зразки) не можуть ні за яких причин пересилатися поштою. Для їх опрацювання до музею має прибути сам науковець і мати при цьому офіційне прохання на дозвіл користування колекціями. Прохання задовольняється у разі підписання його завідувачем кафедри.

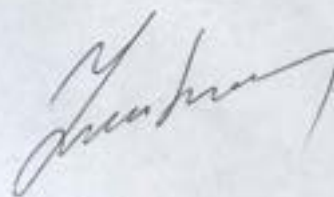
6. Фінансування музею

- 6.1. Фінансування музею здійснюється за рахунок бюджетних коштів Львівського національного університету імені Івана Франка

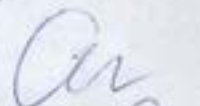
7. Порядок затвердження і внесення змін до „Положення про Мінералогічний музей”.

- 7.1. Положення про музей затверджується ректором Львівського національного університету імені Івана Франка після його узгодження із деканом геологічного факультету та завідувачем кафедри мінералогії.
- 7.2. Зміни та доповнення до Положення приймаються згідно з пропозиціями завідувача музею, завідувача кафедри мінералогії, декана геологічного факультету і подаються ректору Львівського національного університету імені Івана Франка на затвердження.

Декан геологічного факультету,
професор

 Павлунь М. М.

Завідувач кафедри мінералогії,
доцент

 Скакун Л. З.

Завідувач музею

 Горнятко У.І.

Положення про Музей рудних формацій Львівського національного університету імені Івана Франка [523]

ПОЛОЖЕННЯ про Музей рудних формацій Львівського національного університету імені Івана Франка

Львів – 2007

1. Загальні положення

- 1.1. Музей рудних формацій геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, який створено 1984 року з ініціативи проф. С.М.Валюка, є науковим, навчально-дослідницьким та аудиторно-освітнім підрозділом геологічного факультету та місцем збереження колекцій рудних агуфія з родовищ різних формацій України та близького й далекого зарубіжжя. Музей функціонує при кафедрі геології нерисних копалин.
- 1.2. Музей рудних формацій є навчальною базою для студентів геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка. Завдяки гірським порода і руд, що експонуються в музеї, слугують підґрунтям для написання курсових та дипломних робіт.
- 1.3. Музей рудних формацій користується у своїй діяльності Законом України "Про музеї та музейну справу" та "Про вищу освіту", наказами Міністерства освіти та науки України, Статутом Львівського національного Університету імені Івана Франка, розпорядженнями і наказами ректора університету та деканату геологічного факультету.
- 1.4. Звіт про роботу музею не рідше одного разу на рік заслуховується на Вченой раді геологічного факультету.
- 1.5. Місцезнаходження Музею рудних формацій: 79005, м.Львів, вул.М.Г.Грушевського, 4 геологічний факультет, аудиторія 238.

2. Форма і зміст роботи

- 2.1. Головною завданням Музею рудних формацій є збереження і поповнення фондів, їх систематизація, організація експозиції, надання фінансової допомоги студентам, асистентам та науковцям різних геологічних установ.
- 2.2. Завдання музею:
 - 2.2.1. Проводити збір транзитів гірських порід і руд, складати на них наукову документацію, вести облік і забезпечувати збереження фондів, які мають навчальне і наукове значення. Фонди музею є основою експозиції, яка будується з урахуванням нових навчальних планів і програм. Експозиція і фонди музею служать базою для навчальної і науково-дослідницької роботи студентів геологічного факультету денної і вечірньої форми навчання, аспірантів, учнів Малої Академії наук.
 - 2.2.2. Вести експозиційної та фондової матеріал викладачам кафедри для використання в навчальному процесі, забезпечувати проведення в музеї практичних занять з окремих тем курсів «Корисні копалини», «Геологія родовищ корисних копалин», «Металургія», «Екологія рудних формацій». При цьому використовуються, крім постійної експозиції, і

тематичні візфи, які виставляються тимчасово згідно з винятковими навчальними планами і програмами.

2.2.3. Проводить просвітницьку роботу серед учнів середніх шкіл та гімназій, населення Львова, області та інших регіонів України. З цією метою проводить екскурсії (як загальноосвітні, так і тематичні).

2.2.4. Надіє консультації з різних питань співробітникам науково-дослідних геологічних установ. Музейні матеріали використовуються при написанні кандидатських і докторських дисертацій.

2.2.5. Пільго співпрацює з іншими геологічними музеями України щодо поповнення колекцій, обміну тиражами.

2.2.6. Збирає інформацію про історію виникнення та розвитку музею, про науковців, що долучилися до його створення.

3. Структура музею

3.1. Музей рудних формаций геологічного факультету є структурним підрозділом геологічного факультету і перебуває в підпорядкуванні завідувача кафедри геології корисних копалин і деканату геологічного факультету.

3.2. Штат музею – завідувач музею, старший лаборант. Штат музею може змінюватися відповідно до штатного розпису та наказів ректора університету.

4. Управління музеєм

4.1. Музеєм керує завідувач, який відповідає за всю діяльність музею. За фонди і майно музею несе відповідальність, призначена матеріально-відповідальна особа. Наукову і науково-організаційну роботу музею спрямовує завідувач кафедри геології корисних копалин.

4.2. В музеї працює Рада музею, до складу якої входять: декан геологічного факультету, завідувач кафедри геології корисних копалин, завідувач Музею рудних формаций, викладачі кафедри геології корисних копалин. Склад Ради затверджується деканом згідно з представленням завідувача музею. Рада музею розглядає поточні справи музею. Вона скликається згідно затвердженого графіка. Головою Ради є завідувач кафедри.

4.3. Музей здійснює свою діяльність згідно з річними планами роботи, які обговорюються на засіданні кафедри геології корисних копалин та затверджуються Радою музею.

5. Музейна територія, колекції (фонди) та майно

5.1. На території, відведеній для музею, забороняється діяльність, що суперечить його функціональному призначенню або може негативно впливати на стан

зберігання музейного зібрання, а також інша діяльність, яка є несумісною з діяльністю музею як закладу.

5.2. Фонди Музею рудних формаций не можуть бути приватизовані, продані або передані як фізичним, так і юридичним особам.

5.3. Старі збори (колекції чи тиражі) не можуть ві за яких причин передатися позачасно. Для їх опрацювання до музею має прийти сам науковець і мати при цьому офіційно проголошену на домі користувача колекції. Прохання задовольняється у разі підписання його завідувачем кафедрою.

6. Фінансування музею

6.1. Фінансування музею здійснюється за рахунок бюджетних коштів Львівського національного університету імені Івана Франка.

7. Порядок затвердження і внесення змін до «Положення про Музей рудних формаций».

7.1. Положення про музей затверджується ректором Львівського національного університету імені Івана Франка після його узгодження із деканом геологічного факультету та завідувачем кафедри геології корисних копалин.

7.2. Зміни та доповнення до Положення приймаються згідно з пропозиціями завідувача музею, завідувача кафедри геології корисних копалин, декана геологічного факультету і подаються ректору Львівського національного університету імені Івана Франка на затвердження.

Декан
геологічного факультету, професор

Палтус М.М.

Завідувач кафедри геології
корисних копалин, професор

Либуня М.М.

Завідувач музею

Сивко Л.М.

Положення про музей археології Харківського національного університету імені Василя Каразіна [515]

Додаток 1

ПОЛОЖЕННЯ про Музей археології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Музей археології Музейного комплексу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (далі – Музей) є структурним підрозділом Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (далі – Університет).

1.2. Своєю діяльністю Музей здійснює відповідно Конституції України, законодавства України, а тому чинні закони України «Про вищу освіту», «Про запобігання корупції», Закону України «Про музеї та музейну справу», «Про охорону культурної спадщини», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», положенням «Про музеї при закладах освіти системи Міністерства освіти України», нормативних актів Міністерства освіти і науки України та інших нормативно-правових актів, що визначають державну політику в галузі освіти та науки, музеїв та музейну справу України та інших нормативно-правових актів; нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, інших актами у сфері професійної орієнтації, освіти, кваліфікації та зайнятості, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, Антикорупційної програми Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Статуту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Правил внутрішнього розпорядку Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, наказів та розпоряджень ректора, проректора.

1.3. Музей безпосередньо підпорядковується проректору з науково-педагогічної роботи.

1.4. До складу Музею входять відділ "Археологія доби бронзи-заліза" та відділ «Фонд паперових документів, фотоматеріалів і цифрових даних».

1.5. Музей бере активну участь у підготовці висококваліфікованих фахівців, є базою практики студентів, аспірантів та докторантів, а також є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу в університеті.

1.6. У межах своєї компетенції Музей взаємодіє з проректорами, відповідно до розподілу їх функціональних обов'язків, керівниками структурних підрозділів, згідно з посадовими інструкціями керівників та положень, очолюваними ними підрозділів, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань пов'язаних з виконанням функцій та завдань, делегованими органами виконавчої влади стосовно питань, які стосуються їх діяльності.

1.7. У розпорядженні Музею передаються приміщення, техніка, що необхідна для оперативного передавання та зберігання інформації, музейні колекції відповідної тематики.

II. МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ МУЗЕЮ

2.1. Головними завданнями роботи Музею є:

2.1.1. сприяти удосконаленню навчально-виховного процесу; розширення і поглиблення загальноосвітньої та професійної підготовки студентів засобами позааудиторної роботи та проведення практичних занять; розвиток їх творчості та інтересів до дослідкової роботи в галузі краєзнавства, археології та етнографії; формування у підліткового покоління розуміння неперервного зв'язку минулого, сучасного і майбутнього України;

2.1.2. участь у формуванні, збереженні і раціональному використанні музейного фонду України;

2.1.3. вивчення, охорона і популяризація пам'яток історії, археології та етнографії України;

2.1.4. проведення культурно-освітньої роботи серед учнівської молоді та інших верств населення;

2.1.5. організація та проведення науково-дослідної діяльності, а саме археологічної розвідки, наукової археологічної розкопки, екскурсій, походів, оглядів пам'яток тощо;

2.1.6. надання наукових консультацій щодо музейних колекцій, археологічних пам'яток, історії їх дослідження, архівних матеріалів щодо профілю музею;

2.1.7. поповнення фондів музею шляхом проведення експедицій, а також застосування інших шляхів комплектування, що не суперечать чинному законодавству;

2.1.8. організація обліку музейних предметів, забезпечення їх збереження;

2.1.9. створення та поновлення стаціонарних експозицій та виставок;

2.1.10. розроблення, організація та проведення тимчасових виставок;

2.1.11. надання платних послуг, які відповідають напрямкам діяльності Музею;

2.1.12. видання наукових праць, книг, каталогів, путівників та інших публікацій;

2.1.13. участь у національних, міжнародних наукових та культурно-освітніх проєктах, грантах та стипендіях.

III. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ МУЗЕЮ

3.1. Музей має право:

3.1.1. Планувати свою роботу.

3.1.2. Мати вільний доступ до інформації, що відповідає напрямкам роботи Музею.

3.1.3. Залучати працівників Університету до участі в підготовці та проведенні заходів відповідно до напрямків діяльності Музею.

3.1.5. Подавати адміністрації Університету пропозиції з питань, що відносяться до напрямків діяльності Музею.

3.1.6. Звертатися в установленому порядку до Міністерства освіти і науки України, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань пов'язаних з виконанням функцій та завдань.

3.2. Музей зобов'язаний:

3.2.1. Щорічно до 1 грудня поточного року готувати плани своєї роботи на наступний календарний рік та подавати їх проректору з науково-педагогічної роботи.

IV. КЕРІВНИЦТВО РОБОТОЮ МУЗЕЮ

4.1. Керівництву діяльністю Музею здійснює директор Музею, який приймається та звільняється з посади наказом ректора за поданням проректора з науково-педагогічної роботи.

4.2. Директор здійснює керівництво всіма видами діяльності Музею, керує працівниками Музею у межах повноважень, що визначаються цим Положенням та посадовою інструкцією директора Музею.

4.3. Директор Музею у своїй роботі безпосередньо підпорядковується проректору з науково-педагогічної роботи.

4.4. Директор Музею:

4.4.1. Здійснює керівництво, планує та організовує діяльність, звітує про роботу;

4.4.2. Вносить пропозиції щодо штатного розпису та кошторису;

4.4.3. Персонально відповідає за належне виконання покладених на Музей завдань, реалізацію його повноважень, дотримання трудової дисципліни, правил охорони праці та протипожежної безпеки;

4.4.4. Координує підготовку, розробку, втілення та супровід проєктів університету щодо реалізації Стратегії розвитку університету у рамках напрямів діяльності Музею;

4.4.5. Забезпечує матеріально-технічну базу для роботи Музею, контролює її використання;

4.4.6. Дас доручення працівникам Музею та контролює їх виконання.

4.4.7. Представляє Музей у взаємодії зі структурними підрозділами університету, із фізичними та юридичними особами поза межами університету у межах повноважень, наданих йому ректором університету;

4.4.8. Відповідає за організацію необхідних умов для зберігання фондів музею, їх облік та комплексування.

V. ОБЛІК, ФОНДИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ

5.1. Керівництво роботою з організації обліку, зберігання, консервації та реставрації фондів Музею здійснює Головний зберігач фондів.

5.2. Окремі колекції можуть бути передані на відповідальне зберігання працівникам Музею, що займаються їх вивченням, обліком і зберіганням згідно рішення фондово-закупівельної комісії музею.

5.3. Облік пам'яток історії, археології які зберігаються в Музеї, проводиться в порядку, визначеному в нормативних документах Міністерства

освіти та науки, та інших міністерств України, а також на основі власної Інструкції Музею зі збереження, обліку і використання музейних фондів, яка затверджується фондово-закупівельною комісією Музею.

5.4. Фонди Музею складаються з пам'яток матеріальної культури різних археологічних епох і культур, знайдених внаслідок робіт археологічних експедицій, зібраних у населенні окремих археологічних речей і речей, подарованих музею приватними особами, або переданими іншими музейними установами, а також різноманітних історико-культурних пам'яток.

5.5. Фонди Музею обліковуються і зберігаються згідно з "Інструкцією організації обліку музейних предметів", що затверджена Наказом Міністерства культури та інформаційної політики України №580 від 21.08.2016, а також іншими нормативно-правовими актами.

5.6. Безпосередня відповідальність за збереження музейних зібрань покладється на відповідальних зберігачів окремих колекцій, головного зберігача, директора Музею.

VI. МАЙНО І КОШТИ МУЗЕЮ

6.1. Музей використовує майно, що закріплено за ним Університетом у встановленому порядку.

6.2. Фінансування діяльності Музею здійснюється за рахунок коштів загального та спеціального фонду університету відповідно до затвердженого кошторису, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законом (благодійних внесків, коштів від грантів тощо).

VII. РЕОРГАНІЗАЦІЯ МУЗЕЮ

7.1. Реорганізація Музею у проводиться відповідно до законодавства у порядку, визначеному Статутом університету.

7.2. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться за рішенням Вченої ради університету, яке вводитьися в дію наказом ректора.

Положення про музей Бориса Грінченка Київського столичного університету імені Бориса Грінченка [516]

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішенням Вченої ради Університету
від 25.02.2021 р. (протокол № 2)
введено в дію наказом ректора
від 25.02.2021 р. № 142

ПОЛОЖЕННЯ про Музей Бориса Грінченка Київського університету імені Бориса Грінченка (нова редакція)

*(зі змінами, внесеними рішенням Вченої ради Університету 29 квітня 2021 р.
(протокол №4), введеної в дію наказом від 29.04.2021 р. №293)*

Київ – 2021

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Музей Бориса Грінченка (далі – Музей) є структурним підрозділом Київського університету імені Бориса Грінченка (далі – Університет).

1.2. Профіль музею – історико-біографічний.

1.3. Музей діє без статусу юридичної особи та не має самостійного балансу.

1.4. Музей у своїй діяльності керується Законами України «Про вищу освіту», «Про музеї та музейну справу», «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення діяльності музеїв закладів вищої освіти», Положенням про Музейний фонд України, затвердженням постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 №1147 (зі змінами), нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, Міністерства культури України з питань діяльності музеїв, Статутом Університету, цим Положенням та іншими нормативними документами Університету.

1.5. Рішення про затвердження нової редакції Положення, внесення змін і доповнень до нього ухвалюються Вченою радою Університету та вводяться в дію наказом ректора.

2. МЕТА, ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ, НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Музей створено з метою збирання, збереження, використання та популяризації матеріалів про життєвий і творчий шлях Бориса Грінченка, його громадсько-культурну, науково-просвітницьку, літературну, педагогічну спадщину та його епохи.

2.2. Основні завдання Музею:

- комплектування, збирання, вивчення, використання, популяризація матеріалів з тематики Музею, відповідно до його профілю і мети діяльності, з науковою та освітньою метою;
- комплексне наукове дослідження та висвітлення життєвого і творчого шляху Бориса Грінченка та його епохи;
- участь у формуванні, збереженні, раціональному використанні Музейного фонду України;
- участь у наукових заходах (конференціях, семінарах тощо), популяризація своєї роботи, у т. ч. через ЗМІ, соціальні мережі тощо;
- формування у здобувачів освіти соціально-громадського досвіду на прикладах історичного минулого України, культурної спадщини;
- розширення і поглиблення професійної підготовки засобами позааудиторної роботи та музейної педагогіки;
- розвиток інтересів здобувачів освіти до пошукової, науково-дослідницької, краєзнавчої роботи тощо;
- проведення культурно-освітньої роботи, у т. ч. через екскурсії, серед здобувачів освіти та працівників закладів вищої освіти, учнів та педагогів закладів загальної середньої освіти, шкіл і гостей столиці та ін., залучення їх до надбав національної та світової культурної спадщини тощо.

2.3. Основні напрями діяльності Музею: науково-дослідна, культурно-освітня, експозиційна, фондова, виставкова діяльність, комплектування музейних збірок.

3. СТРУКТУРА ТА УПРАВЛІННЯ

3.1. Структура та штатна чисельність Музею визначаються штатним розписом, який затверджується в установленому порядку.

3.2. Наукові працівники Музею призначаються на посади за результатами конкурсу, проведеного у порядку, що визначається чинним законодавством та відповідним положенням про конкурс.

3.3. Завдання, листи роботи, права і обов'язки співробітників Музею визначаються відповідно до норм чинного законодавства України, Статуту Університету, Колективного договору, цього Положення та закріплюються в посадових інструкціях, затверджених ректором.

3.4. Безпосереднє керівництво Музеєм здійснює директор, який призначається на посаду ректором Університету за погодженням із проректором з наукової роботи.

Обов'язки директора Музею:

- визначає, планує, координує, організовує всі напрями діяльності Музею;
- формує план роботи Музею на календарний рік;
- організовує підготовку екскурсантів, лекторів;
- забезпечує ефективну співпрацю Музею з музеями, закладами вищої освіти, науковими установами, архівами України та зарубіжжя, структурними підрозділами Університету, науковцями, які досліджують біографію та спадщину Бориса Грінченка, його епохи тощо;
- відповідно до профілю музею організовує навчання і популяризацію історичної, культурної і літературної спадщини, наукових знань;
- забезпечує створення та поповнення стаціонарних і тимчасових експозицій та виставок;
- забезпечує комплексування фондів Музею, їх вичислення і популяризацію;
- організовує облік наявності, руху, розміщення музейних фондів;
- забезпечує ведення документації (книга обліку проведення екскурсій, інвентарна книга, акти прийому і віддачі експонатів тощо);
- у межах своєї компетенції видає розпорядження, організовує та контролює їх виконання;
- стежить за належними умовами зберігання та використання експонатів і музейного майна;
- сприяє участі співробітників Музею у наукових, освітніх заходах різних рівнів, що пов'язані з діяльністю музею тощо;
- діє від імені Музею, представляє його інтереси у відносинах з партнерами;
- звітє перед керівництвом Університету про роботу Музею.

3.5. Робота Музею організовується за принципом самоврядування.

3.6. Для вирішення наукових, методичних та організаційних питань, пов'язаних з роботою Музею, може створюватися Рада Музею, до якої за посадами входять директор Музею та науковий працівник Музею, а також за згодою інші науково-педагогічні, наукові працівники, здобувачі вищої освіти – тричленна рада.

Персональний склад Ради затверджується наказом ректора Університету.

3.7. Рада Музею:

- надає рекомендації щодо включення до фондів Музею пам'яток історії, культури, документів про життя і діяльності Бориса Грінченка;
- сприяє поповненню фондів Музею шляхом отримання експонатів від громадськості, придбання експонатів за рахунок Університету, а також іншими шляхами, що не суперечать чинному законодавству;
- сприяє підготовці екскурсантів, лекторів;
- здійснює співпрацю зі структурними підрозділами Університету з метою надання матеріалів Музею для використання в освітньому процесі та науково-дослідній діяльності здобувачів освіти та працівників;
- вирішує інші питання, пов'язані з діяльністю Музею.

4. ОБЛІК І ЗБЕРЕЖЕННЯ МУЗЕЙНИХ ФОНДІВ

4.1. Облік і збереження музейних фондів проводиться відповідно до Положення про Музейний фонд України.

4.2. Зібраний матеріал складає фонди Музею і обліковується в інвентарній книзі, яка скріплюється печаткою та завіряється підписом ректора Університету.

4.3. Фонди Музею:

- поділяються на основні (оригінальні пам'ятки історії та культури) і допоміжні (схеми, діаграми, копії тощо);
- унікальні пам'ятки фонду, а також ті, що мають виняткове наукове, історичне, культурне значення, вносяться Міністерством культури України до Державного реєстру національного культурного надбання;
- унікальні пам'ятки історії та культури (в тому числі нагороди з цінних металів), яким загрожує знищення чи висування, можуть бути вилучені з Музею згідно з законодавством;
- у разі припинення діяльності Музею оригінальні пам'ятки історії і культури передаються до державних та інших установ на умовах, що не суперечать законодавству.

5. ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ

5.1. Фінансування діяльності Музею здійснюється за рахунок загального та спеціального фонду бюджету відповідно до континенту доходів і видатків Університету.

6. ПОРЯДОК РЕОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ МУЗЕЮ

6.1. Рішення про реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, перетворення) чи ліквідацію Музею ухвалюється Вченою радою Університету та вводиться в дію наказом ректора.

КАЛИНКА И СТОЛБНИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ БОРИСА ГРЕБЕНКА
ИЗДАНИЕ БОРИСА ГРЕБЕНКА

SATISFIED?
 Improving a system means finding
 its weaknesses. *Consulting partner*
 IBM *Business Partner*
 © 2007 IBM Corp.

0160-9303/98/0000-0000\$05.00/0

© 2004 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 255: 111–118

Задача	Тема занятия	Наименование занятия
I. Развитие творческих способностей		
Проект: «Взгляд на мир глазами Гриньяка» (создание и презентация видеоролика о творчестве Гриньяка)	Вводное занятие	Антонов М.С., Голубина-Шаталова Ю.В., Лазко М.В., Волочков И.В.
Урок-игра «Взгляд на мир глазами Гриньяка» (создание и презентация видеоролика о творчестве Гриньяка)	Вводное занятие	Голубина-Шаталова Ю.В., Волочков И.В., Лазко М.В.
Урок-игра «Взгляд на мир глазами Гриньяка» (создание и презентация видеоролика о творчестве Гриньяка)	28 апреля	Голубина-Шаталова Ю.В., Волочков И.В., Лазко М.В.
II. Проектная деятельность		
Проект: «Взгляд на мир глазами Гриньяка» (создание и презентация видеоролика о творчестве Гриньяка)	Лекция	Голубина-Шаталова Ю.В., Волочков И.В., Лазко М.В.
Проект: «Взгляд на мир глазами Гриньяка» (создание и презентация видеоролика о творчестве Гриньяка)	Вводное занятие	Голубина-Шаталова Ю.В., Волочков И.В., Лазко М.В.
Проект: «Взгляд на мир глазами Гриньяка» (создание и презентация видеоролика о творчестве Гриньяка)	16 апреля 28 апреля 8 мая	Голубина-Шаталова Ю.В., Волочков И.В., Лазко М.В.

привертати увагу та заохотити й.Григоренка, його особисті, родинні, творчі зв'язки		
Реалізація проекту «Лінійні пасторали у Музеї й. Григоренка»	Воронина рошу	Мушкетерова О.С., Галушківська Іліанна Ю.В., Липко М.В., Виноград І.В.
Сприяння роботі патронажно-педагогічного куратора для відвідувачів патронажних пасторалей	Воронина рошу	Мушкетерова О.С., Галушківська Іліанна Ю.В.
Реалізація проекту 3-Д музей: - в рамках проекту «Цифровий музей та Цифрова бібліотека Бориса Григоренка» опублікування фотоліній Музею	Воронина-Григоренко	Галушківська Іліанна Ю.В., Сторожко Т.С., Липко М.В.
Реалізація проекту «Аудіокоментарі до мист. Бориса Григоренка» підготувати та опублікувати журналистику	Воронина рошу	Володарук Т.І., Галушківська Іліанна Ю.В., Виноград І.В., Липко М.В.
Участь у реалізації програми куратора «Літературне краєзнавство»	Воронина-Григоренко	Виноград І.В., Виноград Н.О.
Запровадження спеціальної системи з шкільно-видавничою співпрацею «АудіоДія»	Воронина рошу	Авдеева М.С., Галушківська Іліанна Ю.В.
Наповнення онлайн бази документів з фонду Музею	Воронина рошу	Виноград І.В., Липко М.В.

[illegible]

Продовження дод. Г.11

Підготовка інсценування з метою добірності матеріалу	Виробничий рік	Голубнич-Шаленчик Ю.В., Яковлева І.В., Ланко М.В.
Підготовка загальної інформації про роботу Музею, підготовка плану роботи Музею на наступний рік	Грудень	Голубнич-Шаленчик Ю.В.
IV. Експозиційна та фондова робота Музею		
Дослідження та описання матеріалів експозиції Музею: - підготовка матеріалів до експозиції з мистецтва і етнографії; - підготовка інформаційного виставочного стенду та відеоролика, інформаційної експозиції; - експозиція «Україна 1918-1920 рр.»; - експозиція «Київ 1902-1999 рр.»; - експозиція «Місто – привітання»	Виробничий рік	Голубнич-Шаленчик Ю.В., Яковлева І.В., Ланко М.В.
Робота над удосконаленням електронної сторінки музею та проекту «Цифровий музей»: - дослідження збірних «Григорієво-підземних», «Григорієво-етнографічних», «Григорієво-драматургічних», «Григорієво-історичних» експозицій; - написання статей про історичні матеріали Музею	Виробничий рік	Голубнич-Шаленчик Ю.В., Яковлева І.В., Ланко М.В.

Підготовка загальної інформації про роботу Музею	Виробничий рік	Ланко М.В., Яковлева І.В.
V. Облік та зберігання музейних фондів		
Проведення планової інвентаризації музейних експонатів та виготовлення актів про інвентаризацію	Виробничий рік	Яковлева І.В., Ланко М.В.
Здійснення загальної роботи з описання музею та виготовлення актів інвентаризації	Становище, опис, акти	Яковлева І.В., Ланко М.В.
Створення експозиції «Музей Бориса Грінченка»	Київ	Яковлева І.В.
Створення експозиції «Борис Грінченко та його історія», представленої у фондах Музею Бориса Грінченка	Виробничий рік	Голубнич-Шаленчик Ю.В.
VI. Дослідницька діяльність		
Оформлення архіву, матеріалів особистого архіву Б. Грінченка в ІРБІБІБ ім. В.Вернадського, Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України, Державного архіву Київської області, Національного державного історичного архіву України у м. Києві (на угоді відкриття архівних угод для дослідження з метою розвитку експозиції Музею)	Виробничий рік	Яковлева І.В., Ланко М.В.

Участь у заходах, приурочених дослідженню життя та творчості Б. Грінченка, та виконання його пам'яті	Виробничий рік	Голубнич-Шаленчик Ю.В., Яковлева І.В., Ланко М.В.
Дослідження напрямів діяльності Б. Грінченка «Григорієво-етнографічний», «Григорієво-мовознавчий», «Григорієво-драматургічний» для підготовки цифрової бази матеріалів про Б. Грінченка	Виробничий рік	Ланко М.В., Яковлева І.В.
VII. Соціальна відповідальність і партнерство		
Проведення тематичних спеціалізованих екскурсій для вчителів м. Києва	Виробничий рік	Яковлева І.В., Голубнич-Шаленчик Ю.В.
Співпраця з Університетом третього віку «Протон» у м. Києві (проведення освітніх екскурсій)	Виробничий рік	Ланко М.В., Голубнич-Шаленчик Ю.В.

Директор Музею _____ Ю. Голубнич-Шаленчик

Положення про музей історії Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова [520]

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Головне управління освіти і науки
Харківської обласної державної адміністрації

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Музей історії
ХНУМГ ім. О.М. Бекетова

„Затверджую“
Ректор університету
В.М. Бабася

10 червня 2014 року

ПОЛОЖЕННЯ ПРО МУЗЕЙ ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М. БЕКЕТОВА

ХНУМГ -2014

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Музей історії ХНУМГ ім. О.М.Бекетова (надалі музей) - є культурно-освітнім, науково-дослідним структурним підрозділом Харківського національного університету міського господарства імені Олексія Миколайовича Бекетова.

1.2. Музей призначений для вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної і духовної культури, залучення громадян до надбав історико-культурної, наукової спадщини університету, міста Харкова та України.

1.3. Музей здійснює свою діяльність на підставі Закону України "Про музеї та музейну справу", "Положення про музеї при вищому навчальному закладі".

2. ЦІЛІ ТА ПРЕДМЕТ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ

2.1. Діяльність музею спрямована на комплектування, збереження, вивчення і використання пам'яток матеріальної і духовної культури.

2.2. Основними напрямками музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондova, видавнича, пам'яткоохоронна робота.

2.3. Науково-дослідна робота проводиться з метою вивчення історії діяльності ХНУМГ та історії краю і полягає в отриманні нових знань на основі всебічного вивчення музейного зібрання.

2.3.1. Музей здійснює науково-дослідну роботу за наступними напрямками:

- вивчення і дослідження історії шляхом використання власних фондів матеріалів та матеріалів інших музеїв, державних і відомчих архівів, приватних колекцій, шляхом проведення експедицій, відряджень, знайомства з публікаціями про новітні дослідження в галузі історичного краєзнавства та музеєзнавства;
- вивчення і науковий опис фондів, атрибуція музейних предметів;
- розробка наукових концепцій, тематико-експозиційних планів та сценаріїв на базі своїх досліджень, а також досліджень профільних учбових і наукових закладів.

2.3.2. Головні напрями наукових досліджень в музеї визначаються з урахуванням актуальних тематичних питань, основних положень концепції музейної діяльності та перспективних планів роботи музею.

2.4. Фондова робота здійснюється з метою формування музейної збірки, забезпечення збереження музейних предметів і колекцій та створення умов для її використання.

2.4.1. Формування музейного фонду здійснюється:

- шляхом безоплатної передачі музею у встановленому порядку пам'яток від підрозділів ХНАМГ, інших організацій та громадян.
- шляхом придбання історичних пам'яток за рахунок ХНУМГ.

2.5. Експозиційна робота полягає у здійсненні функцій музейної діяльності шляхом науково-організаційної та художньо оформленої демонстрації музейних предметів і колекцій, створення постійно діючих та тимчасових експозицій і виставок.

2.5.1. Зміст експозиційної роботи складає наукове проектування, розробка тематики і проблематики системи експозицій музею, реекспозиція, нагляд за станом експонатів в експозиції, монтаж і демонтаж експозицій.

Важливим видом експозиційної діяльності є виставки.

2.6. Науково-освітня робота-одна із основних напрямів діяльності музею, в якому реалізується освітньо-виховна функція музею і здійснюється багатопланова і різноманітна робота з різними категоріями відвідувачів музею.

2.6.1. Науково-освітня робота спрямована на залучення студентської молоді до історико-культурних цінностей, вивчення історії і матеріальної культури краю для її патріотичного, морального, естетичного виховання.

2.6.2. Основними формами науково-освітньої роботи в музеї є оглядові і тематичні екскурсії по експозиціям і виставкам музею, лекції з демонстраціями музейних предметів, музейні свята, тематичні конференції, "круглі столи", салонні вечори, зустрічі з цікавими людьми, майстер-класи, дні відкритих дверей та інші.

2.7. Науково-методична робота здійснюється музеєм за такими напрямками:

- вивчення науково-дослідної, фондової, експозиційної, науково-освітньої та інших форм роботи інших музейних закладів та їх досвіду;
- консультативна і науково-методична допомога відвідувачам музею;
- розробка наукових концепцій, тематико-експозиційних планів;
- підготовка до розгляду керівництвом університету проектів, планів, сценаріїв музейних заходів;
- організація обліку і збереження фондів.

2.8. Музей має наукову бібліотеку, що комплектується згідно з його профілем.

2.9. В процесі своєї діяльності Музей формує науково-методичний архів, до складу якого входять:

- перспективні і річні плани роботи музею;
- науково-дослідні роботи;
- наукові концепції;
- тематико-експозиційні плани експозицій і виставок;
- проекти і ескізи оформлення експозицій;
- методичні розробки екскурсій;
- тексти лекцій;
- книги відгуків;
- інші матеріали, які представляють науковий або методичний інтерес.

3. УПРАВЛІННЯ МУЗЕЄМ

3.1. Управління музеєм здійснюється згідно з чинним законодавством, статутом університету та цим Положенням.

3.2. Музей підпорядковується ректору університету та проректору з виховної роботи.

3.3. Керівництво музеєм здійснюється директором музею, якого призначає ректор університету згідно з штатним розкладом.

3.4. Директор музею діє на підставі Закону України "Про музей та музейну справу" та "Положення про музей при вищому навчальному закладі", та забезпечує творчу, виробничу, наукову, фондову, виставкову та іншу діяльність.

3.5. Директор музею здійснює керівництво в інтересах закладу:

- діє від імені закладу і представляє його у взаємодіях з організаціями, закладами та приватними особами;
- встановлює функціональні обов'язки працівників, їх розподіл;
- регулює діяльність музею;
- здійснює інші акти, викликані діяльністю музею у відповідності з чинним законодавством, цим Положенням та рішенням керівництва університету.

3.6. Персонал музею відповідає за збереження музейного фонду, за здійснення музейних освітніх проектів та програм з історії міського господарства та містобудування.

3.6.1. Враховуючи наукові та організаційні потреби, персонал музею затверджується ректором університету.

3.7. Для вирішення наукових, методичних та організаційних проблем музею може створюватися Музейна Рада, до складу якої залучаються: представники ректорату, професорсько-викладацького складу, студентської молоді, провідні науковці та фахівці міста Харкова.

Положення про Музейну Раду та її склад затверджує ректор університету.
Музейна Рада надає рекомендації щодо придбання у фонди музею пам'яток історії, матеріальної і духовної культури.

3.8. Науково-фондова робота музею здійснюється у відповідності з інструкціями і методичними вказівками з цього питання.

4. ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЮ

4.1. Музей являється структурним підрозділом ХНУМГ ім. О.М.Бекетова.

4.2. Ректорат університету здійснює контроль за діяльністю музею та затверджує перспективні та робочі плани діяльності музею.

4.3. Музей може укладати творчі угоди щодо некомерційного співробітництва з іншими установами: архівами, музеями, тощо.

4.4. Реставрація основних фондів музею здійснюється за рахунок ХНУМГ.

4.5. Музей планує та визначає тематичну направленість, хронологічні рамки та зміст експозицій і виставок згідно з профілем музею, наявністю фондів, можливістю збору матеріалів.

4.6. План на відвідування музею, норми екскурсійної і виставочної діяльності встановлює ректорат.

4.7. З метою популяризації своєї діяльності музей виготовляє і розповсюджує афіші, плакати, листівки, запрошення, видає каталоги і буклети, „Альманах музею”, використовує періодичну пресу, радіо, телебачення.

4.8. Тематика лекцій та екскурсій, інших масових заходів, визначається з урахуванням вимог сьогодення та обраної тематики експозиції.

4.9. В музеї є Книга відгуків та Книга обліку відвідування музею, екскурсій, масових заходів, виставок, методичної та видавничо-рекламної роботи.

4.10. Діяльність музею здійснюється, виходячи з розроблених і затверджених довгострокового і річного планів, творчо-робітничої діяльності музею.

5. ФОНДИ МУЗЕЮ

5.1. Пам'ятки матеріальної і духовної культури, що зберігаються в музеї і мають наукову, історичну, художню чи іншу цінність, складають його основний фонд. Крім основного фонду, музей має науково-допоміжний фонд.

5.2. Музей зобов'язаний забезпечувати належний облік та наукове обстеження фондів.

5.3. Використання музейних предметів з колекції музею в науково-дослідних, експозиційно-виставочних, культурно-освітніх та видавничих цілях громадянами та іншими організаціями відбувається з дозволу ректора університету та з оформленням відповідної документації.

5.4. Музей повинен мати фондосховище, яке обладнане у відповідності з інструкціями із зберігання пам'яток історії.

Директор музею історії
ХНУМГ ім. О.М. Бекетова

Т.П. Слісесина

Т.П. Слісесина

Рішення вченої ради КПІ ім. І. Сікорського про роботу Державного політехнічного музею

РІШЕННЯ

Вченої ради КПІ ім. Ігоря Сікорського
від 5 червня 2023 року, протокол № 6

з питання «Про становлення і розвиток Державного політехнічного музею імені Бориса Патона до 25 річниці його відкриття»

Заслухавши та обговоривши інформацію директора Державного політехнічного музею імені Бориса Патона Наталії Писаревської про становлення і розвиток музею до 25-ї річниці його відкриття, зазначили:

1. Схвалити представлену інформацію директора Державного політехнічного музею імені Бориса Патона Наталії Писаревської про становлення і розвиток музею до 25-ї річниці його відкриття.

Державний політехнічний музей (далі – Музей) є відокремленим структурним підрозділом Університету. Його розвиток безпосередньо пов'язаний з підвищенням якості освітнього та наукового процесів. Діяльність Музею здійснюється в межах Стратегії розвитку Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» на 2020-2025 рр., Програми розвитку Державного політехнічного музею імені Бориса Патона на період 2022 – 2027 рр. та за стандартами музейної справи. За 25 років своєї історії Музей пройшов складний шлях становлення постійно діючої структури, від формування колективу фахівців, збору експонатів, створення колекцій, організації експозиції та виставок, до побудови комплексної системи науково-дослідної, науково-фондової, науково-освітньої, екскурсійної та лекційної роботи на основі тісної співпраці з інститутами та підрозділами КПІ. Сьогодні це установа, яка надає весь спектр музейних послуг як студентам та працівникам Університету, так і київській громаді, гостям з України та інших країн світу. Музей став візитівкою КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Завдяки послідовному та системному підходу Музей швидко та гнучко реагує на виклики часу – відбувається оцифровка музейних фондів. Музей став одним з перших в Україні провідником процесу цифровізації, виступив співорганізатором Міжнародного науково-практичного семінару *«Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентація»* (2013р.), де обговорювалися питання, напрями і форми спільного цифрового розвитку, взаємодії та просування; засоби спільного професійного впливу на прискорення розвитку оцифровки установ пам'яті та цифрової євроінтеграції. Співробітники Музею взяли участь в одному з пілотних проектів оцифровки, наразі створено власну внутрішню програму, яка проходить тестування. Музей активно працює в українському проекті Німецької програми *"Museum-digital"*, завдяки якому створюється база даних, віртуальні виставки та забезпечується їх збереження «у хмарі».

Із введенням в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року робота Музею докорінно змінилася, але не припинилася. Важливими завданнями музеїв України, взагалі, та Державного політехнічного музею імені Бориса Патона, зокрема, стало переосмислення символів, подій, особистостей, які формують пам'ять про історичне минуле українського народу, про його внесок у науковий та технічний розвиток людства; врахування особливостей музейного комплектування експонатів та обліку під час війни та ін. Співробітники Музею разом із колегами музеїв України розпочали роботу над проектом *«Всесвіт. Український вимір»*.

Створення фондової збірки є основою існування та розвитку музею і значною мірою складовою спадщини Університету. У 1972 р. ЮНЕСКО було складено Список Всесвітньої спадщини. З того часу університетська спадщина була визнана як така, що має виняткову цінність для людства – університетські музеї та колекції відкривають шлях до науки, запроваджують міждисциплінарність. Фондова збірка Музею зростала доволі стримко: так, у 2006 році було близько 5 тис. одиниць зберігання, а на кінець 2022 року - 22 тис. експонатів.

Наукова робота Державного політехнічного музею імені Євгена Патона безпосередньо пов'язана з освітнім процесом: матеріали наукових розвідок Музею активно використовуються викладачами університету для підготовки навчальних дисциплін «Історія науки і техніки», «Вступ до спеціальності» (для всіх спеціальностей), «Історія Київської Політехніки» та інших, які викладаються для студентів всіх факультетів. З 2001 року за ініціативи Президента НАН України Б. Є. Патона для студентів університету, студентської та учнівської молоді міста в Музеї були започатковані *Наукові читання з циклу «Видатні конструктори України»*. Результатом роботи є видання з 8 томів, яке підсумовує зроблене. Наукові дослідження знайшли втілення в доповідях на конференціях та в матеріалах експозиції Музею. Вийшли друком 25 номерів наукового фахового журналу *«Дослідження з історії техніки»*, статті співробітників Музею публікуються у фахових виданнях в Україні та за кордоном. Впродовж багатьох років Музей є організатором та співорганізатором Всеукраїнських наукових конференцій, зокрема: *«Український технічний музей: історія, досвід, перспективи»*, *«Актуальні питання історії науки і техніки»*. Кращі співробітники Музею навчаються в аспірантурі (дві особи). Було захищено дві дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук, теми яких тісно пов'язані з діяльністю Музею.

Міжнародні зв'язки створювалися та розширювалися протягом всього періоду роботи Музею. Державний політехнічний музей імені Євгена Патона співпрацює з музеями Польщі, Франції, Нідерландів, Литви, Великої Британії, Італії, Німеччини, є активним учасником фахових музейних об'єднань Європи - UNIVERSEUM (Європейська спільнота з проблем збереження університетської спадщини), UMAC (Міжнародний комітет університетських музеїв і колекцій), Forum of Slavic Culture (Форум слов'янських культур), що сприяє підвищенню популярності Музею та Університету.

Зростання рівня експертності та компетентності працівників Музею демонструють залучення їх до комісій і робочих груп профільного міністерства (МКІП), участь в підготовці проектів Законів України з питань культури і освіти, надання експертної оцінки проектам Музейного фонду України, консультативна та експертна робота за запитами установ і громадян, залучення до навчального процесу через організацію екскурсій і лекцій з навчальних дисциплін, що викладаються в Університеті, співпраця з навчальними закладами України.

2. Визначити перспективні завдання Музею на період 2023-2027 роки:

- Продовжити розвиток комфортного, безпечного, доступного віртуального середовища Музею із застосуванням сучасних інформаційних інструментів та з урахуванням міжнародних стандартів для ефективного використання фондової збірки музею в освітньому та науковому процесах в Університеті, організації та забезпечення безперервної роботи, посилення захисту об'єктів інформаційної інфраструктури Музею. Особливу увагу зосередити на інтеграції з інформаційними загальноуніверситетськими системами. Розробити системну програму співпраці з Медіацентром КПІ з метою створення відео- та інформаційного порталу для популяризації досягнень вчених КПІ та України «Всесвіт. Український вимір».
- Здійснювати інформаційну та навчально-консультаційну підтримку освітнього процесу та наукової діяльності Університету відповідно до запитів здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників та науковців, а також пріоритетів Університету, базуючись на кращих українських та світових практиках. Особливу увагу приділити формуванню світогляду молоді – становленню української ідентичності, розумінню реального внеску науковців України і КПІ ім. Ігоря Сікорського в розвиток суспільства, використовуючи форми і методи музейної роботи.
- Формувати актуальну колекцію інформаційних ресурсів на різних носіях, що є важливим елементом забезпечення якісного освітнього процесу. Створити інформаційні ресурси англійською мовою; поповнювати розділ Державний політехнічний музей імені Бориса Патона на європейському порталі MUSEUM-DIGITAL; розвивати електронну колекцію через залучення зовнішніх е-ресурсів та створення е-ресурсів власної генерації.
- Організовувати культурно-освітні заходи, спрямовані на всебічний розвиток особистості. Зокрема, заходи із залученням більш широкої аудиторії студентів та школярів для популяризації історії науки й техніки, для формування екологічної культури у суспільстві та ін. Сприяти формуванню української ідентичності, відчуття патріотизму; інклюзивності заходів.
- Оптимізувати та розвивати кадрове забезпечення усіх напрямів діяльності Музею. Створювати умови для професійного та персонального зростання працівників. Залучати нових кваліфікованих фахівців до команди співробітників Музею. Розвивати та реалізовувати експертний потенціал працівників Музею.
- Сприяти забезпеченню фондовими приміщеннями відповідно до норм законодавства для збільшення колекцій Музею. Спільно з Університетом визначити приміщення, обладнати його необхідними засобами та здійснити переміщення експонатів. Активно залучати до процесу вдосконалення музейного простору меценатів та волонтерів.
- Ефективно співпрацювати з підрозділами Університету у створенні музеєфікованих аудиторій та філій музею, надаючи методичну і практичну допомогу. Особливу увагу приділяти студентській молоді, розширюючи взаємодію з нею через різні форми музейної співпраці; бути інструментом конструювання і трансляції культурної ідентичності, агентом соціальної інклюзії і засобу комунікації.

Голова Вченої ради
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Учений секретар
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Михайло ІЛЬЧЕНКО

Валерія ХОЛЯВКО

РОБОЧІ ПРОГРАМИ ТА СИЛАБУСИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА»

Додаток Д.1

Музейна педагогіка: робоча програма навчальної дисципліни.

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка: другий (магістерський) рівень [386]

КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з науково-педагогічної та
методичної роботи
15 вересня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Музейна педагогіка
для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	027 Музеєзнавство, пам'яткознавство
освітній рівень	другий (магістерський)
освітня програма	Музеєзнавство, пам'яткознавство
спеціалізація	
вид дисципліни	вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2019/2020
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Казмирчук Марія Григорівна, доктор історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства.

Прозонтовано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(ім'я, прізвище, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.

КИЇВ – 2019

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування системи знань з теоретичних аспектів музейної педагогіки, психолого-педагогічної специфіки та методики роботи у музеях з різновіковою аудиторією.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати:

- основні поняття щодо педагогіки та музеєзнавства;
- основні етапи історії педагогічної думки;
- основи методики історичного дослідження.

2. Вміти:

- критично аналізувати різноманітну інформацію, самостійно підбирати літературу та працювати з джерелами;
- використовувати методологію історичних досліджень.

3. Володіти:

- здатністю до абстрактного мислення, аналізу, синтезу;
- готовністю до саморозвитку, самореалізації, використання творчого потенціалу;
- готовністю до публічного виступу за фахом, доводити власні висновки, пропозиції, аргументи.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Музейна педагогіка націлена на створення у студентів цілісного уявлення про предмет музейної педагогіки, її історію, форми та методи роботи, перспективи розвитку. Особливістю дисципліни є те, що заняття проходять не лише в традиційних аудиторіях, а й у музеї, що дозволить студентам не лише ознайомитися з його функціонуванням, а й узяти безпосередню участь у музейній роботі, краще засвоїти основи музейно-педагогічної діяльності. Зустріч з оригінальними музейними предметами, спілкування з музейними працівниками будуть сприяти формуванню власних творчих ідей з подальшим втіленням на практиці.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісного уявлення про музейну педагогіку, оперування основними поняттями та визначеннями дисципліни, вироблення навичок аналізу основних наукових праць з музейної педагогіки та вміння представити музейні предмети різновіковій аудиторії, а також здобуття здатності проводити інтерактивну роботу з аудиторією в сучасному музеї.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація*; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати основні поняття та визначення дисципліни, історію, етапи становлення та перспективи розвитку та сучасний стан вивчення музейної педагогіки.	Лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота	15%
			Усне опитування	10%
			Презентація	2%
1.2	Знати типологію та напрями діяльності музеїв та особливості проведення ними культурно-освітньої діяльності в Україні та у світі.	Лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота	10%
			Усне опитування	10%
			Презентація	3%
1.3	Знати стан вивчення музейної аудиторії та особливості роботи музеїв з дошкільнятами, школярами та дорослими відвідувачами.	Лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота	10%
			Усне опитування	10%
			Презентація	5%

2.1	Вміти вірно використовувати отримані теоретичні знання у галузі музейної педагогіки для створення екскурсій та різних музейних програм для різномовної аудиторії.	Самостійна робота	Презентація	5%
2.2	Вміти аналізувати педагогічну діяльність основних музеїв України та світу.	Лекція, самостійна робота	Підсумкова контрольна робота (залік)	10%
4.1	Прийняти і обґрунтувати рішення щодо пропозицій з використання педагогічних програм, придатних для музеїв України, нести відповідальність за пропозиції та рекомендації щодо розробок екскурсій, музейних уроків та інших напрямків культурно-освітньої діяльності музеїв.	Лекція, самостійна робота	Підсумкова контрольна робота (залік)	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	4.1
Програмні результати навчання						
Уміння адаптувати результати наукових досліджень під час створення нових та використання існуючих експозицій, виставок, екскурсійно-туристичних маршрутів тощо.		+		+		
Готувати методичні рекомендації щодо тематики, мети, проведення науково-популярної лекції чи екскурсії відповідно до вікових особливостей та освітнього рівня слухачів.	+		+	+	+	
Уміння розробляти та реалізовувати освітньо-наукові проекти в Україні та за її межами на основі принципів міжнародного співробітництва у сфері культури і мистецтва.					+	+
Вміння використовувати інтерактивні педагогічні прийоми та методи для реалізації культурно-освітніх програм.					+	
Уміння застосовувати набуті знання у формуванні ціннісних орієнтацій громадян, суспільного світогляду загалом.		+				+
Здатність до викладання фахових навчальних дисциплін.				+		+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання*:

Контрольна робота з тем (тест): РН 1.1, 1.2, 1.3 – 35 балів / 21 бал.

Презентація з перевірки самостійної роботи:: РН 1.1, 1.2, 1.3, 2.1 – 15 балів / 9 балів.

Оцінювання роботи під час семінарського заняття: РН 1.1, 1.2, 1.3 – 30 балів / 18 балів.

Підсумкова контрольна робота (залік): РН 2.2, 4.1 – 20 балів / 12 балів.

*Примітка: максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки.

- підсумкове оцінювання – залік.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані за модульні контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання письмових завдань з переліку самостійної роботи; бали, отримані за роботу на семінарських заняттях, а також бали, які отримані за підсумкову контрольну роботу.

(Зразки тестових завдань для модульних контрольних робіт, перелік письмових завдань самостійної роботи, питання та завдання підсумкової контрольної роботи див. Навчально-методичний комплекс з даної дисципліни).

Зміст курсу складається з 1 змістового модуля, який включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, що завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу курсу.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: поточний контроль (контрольні роботи, усне опитування, письмові завдання) і підсумковий контроль (залік). Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестровий контроль 80 балів; підсумковий контроль (залік) – 20 балів).

Змістовий модуль 1.			Підсумкова контрольна робота (залік)
80 залікових балів (максимум)			20 балів (максимум)
Семінарські заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	
30 (максимум)	15 (максимум)	35 (максимум)	

Семінарські заняття

Упродовж семестру оцінюється робота студента під час кожного семінару (усне опитування, доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 1 до 6 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 3 бали;
- логіка викладення 1 бал;
- використання основної і додаткової літератури 1 бал;
- аналітичні міркування, вміння робити висновки 1 бал.

Самостійна робота

Основним завданням самостійної роботи є розширення та поглиблення студентами теоретичних знань з дисципліни та отримання практичних вмінь самостійного пошуку, вивчення та аналізу різноманітних історичних джерел та наукової літератури.

Виконання самостійної роботи перевіряється у вигляді презентації теми з переліку для

самостійної роботи або обраної теми, узгодженої з викладачем. Презентація подається на перевірку через електронну адресу викладача, у термін до кінця змістового модуля. Виконання однієї презентації з перевірки самостійної роботи студентів оцінюється від 1 до 15 балів.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція, зрозумілі та чіткі слайди, є незначні помилки 11-15 балів;
- тема розкрита неповно, робота переобтяжена текстом або картинками 8-10 балів;
- невдало підібрано приклади, порушено логіку викладу матеріалу, висновки сформульовано не точно, презентацію важко сприймати, непродумано оформлення слайдів 5-7 бали;
- проект акцентований на темі, але не висвітлює її, є фактичні помилки, неточності, кількість слайдів не більше 5, не має списку використаних джерел та літератури 1-4 бали.

Перелік тем для самостійної роботи викладач висилає електронною поштою після проведення першої лекції.

Модульний контроль

У курсі передбачено 1 *змістовий модуль* та 1 *модульну контрольну роботу*. По завершенні вивчення змістового модулю студент складає модульний контроль (МК). Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. МК проводиться у письмовій тестовій формі та виконується на останньому занятті зі змістового модуля. Тест містить 35 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за МК – 35 балів.

Підсумкова контрольна робота (залік)

На передостанній лекції з дисципліни з усього обсягу пройденого і відведеного на самостійну роботу студентів матеріалу проводиться *підсумкова контрольна робота* (2 завдання). Студент повинен дати письмову розгорнуту відповідь.

Критерії оцінювання підсумкової контрольної роботи (від 1 до 10 балів за одне завдання):

- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми 9 – 10 балів;
- Відповідь відображає знання фактичного матеріалу 6 – 8 балів;
- Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми 4 – 5 балів;
- Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі 2 – 3 балів;
- Відповідь містить значні помилки елементарного рівня 1 бал.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, письмові завдання самостійної роботи).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – 48 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) / залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до чинних в Університеті нормативних документів.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає залік.

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

№	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінар. заняття	Самостій на робота
Змістовий модуль I. Музейна педагогіка як наукова дисципліна				
1	Тема 1. Вступ. Основні поняття курсу Музейна педагогіка.	2		5
2	Тема 2. Історія, етапи становлення та перспективи розвитку музейної педагогіки.	4	2	10
3	Тема 3. Сучасний стан вивчення музейної педагогіки	2		10
4	Тема 4. Музеї, їх типологія та напрямки діяльності.	3		10
5	Тема 5. Культурно-освітня діяльність музеїв.	3		10
6	Тема 6. Музейна аудиторія та стан її вивчення.	4	2	10
7	Тема 7. Особливості використання музейної педагогіки в роботі з дошкільнятами.	4	2	10
8	Тема 8. Проблеми взаємодії музею та школи.	4	2	6
9	Тема 9. Робота з дорослою аудиторією у вітчизняних та зарубіжних музеях.	2	2	6
Модульна контрольна робота 3			2	
Презентація з перевірки самостійної роботи				2
Всього		28	12	80

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекції – 28 год.

Семінари – 12 год.

Самостійна робота – 80 год.

Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни.

Український державний університет імені Михайла Драгоманова:

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Цикл вибірових дисциплін ВВ 2.6 [388]

Вознюк Оксана Василівна
Кандидат педагогічних
наук, ст. викладач кафедри
педагогіки Педагогічного
факультету Українського
державного університету
імені Михайла Драгоманова
ovozniuk@ukr.net
097-501-27-75

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Музейна педагогіка»

	I. Основна мета дисципліни	Створення умов для формування у студентів компетентностей, необхідних для забезпечення ефективної педагогічно-дозвілської діяльності в умовах музейного простору; формування у студентів практичних умінь та навичок щодо розширення освітнього простору; розвиток професійного мислення, професійних умінь та навичок для ефективної педагогічної та культурно-дозвілської діяльності. Завдання дисципліни: - формування професійних компетентностей майбутніх педагогів-організаторів культурно-освітньої діяльності та рекреації, що включають сутність і специфіку педагогіки дозвілля; - формування умінь використовувати засоби музейної педагогіки в умовах неформальної освіти, дозвілчих заходів; - формування інформаційно свідомої світоглядної позиції молоді, дорослих; - стимулювання у студентів творчого потенціалу, здатності до самоорганізації, самооскочковання, самоосвіти.
	II. Місце навчальної дисципліни в програмі підготовки фахівця	Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки Цикл вибірових дисциплін ВВ 2.6
III. Програмні результати навчання	ПРН2. Знати психолого-педагогічні особливості навчання виховання та розвитку різних вікових груп населення у сфері культурно-освітнього дозвілля. ПРН3. Уміти конструктивно роз'яжувати професійні проблемні завдання здійснювати суб'єкт-суб'єктну, педагогічно довірливу, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики та моралі. ПРН5. Уміти застосовувати інноваційні методи та креативні освітні технології в процесі проведення комплексних педагогічно-рекреаційних заходів на основі полікультурного підходу, принципу солідарності поколінь.	
IV. Короткий зміст дисципліни	Модуль I. Історія і сучасність розвитку музейної педагогіки Тема 1.1. Предмет, мета та завдання музейної педагогіки. Функції музейної педагогіки. Музейна педагогіка в системі наук. Принципи музейної комунікації. Тема 1.2. Історія становлення музейної педагогіки як науки. Особливості взаємодії музею та закладів освіти в к. XIX - на поч. XX ст. Формування музейно-освітньої традиції. Розвиток музейно-педагогічної думки у Німеччині. Теоретичні погляди та педагогічна діяльність А. Лохтварка. Музейно-педагогічна концепція Г. Корнелієнтейнера. Розробка проблем освітньої діяльності музеїв у США. Тема 1.3. Сучасні перспективи розвитку музейно-педагогічного підходу в Україні. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв. Етапи розвитку музейної справи в Україні. Перші українські музеї. Музеї українських стародавностей імені В.Тарновського Чернігівського губерньського земства (нині Чернігівський історичний музей імені В.Тарновського). Історія, перспективи розвитку.	
	Модуль II. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору Тема 2.1. Структурні компоненти музейно-педагогічного процесу. Категорії виховання, розвиток, педагогічні умови, закономірності, принципи навчання й виховання в умовах музейного середовища. Суттєві ознаки поняття музейний освітній простір, музейно-педагогічні програми. Тема 2.2. Педагогічна взаємодія у музейному просторі. Зміст культурно-освітньої діяльності музею. Рівні освоєння музейної інформації: інформування, навчання, розвиток творчих можливостей, спілкування. Базові форми культурно-освітньої діяльності. Академічна і неформальна освіта у просторі музею. Музей і соціум: концепція культурно-освітньої діяльності сучасного музею. Музей і школа: специфіка двох соціокультурних інституцій. Тема 2.3. Базові форми культурно-освітньої діяльності музею. Характеристика та класифікація базових форм культурно-освітньої діяльності музею. Навчальна екскурсія як форма культурно-освітньої діяльності музею. Класифікація навчальних екскурсій. Методичні основи підготовки та проведення навчальної екскурсії. Педагогічні вимоги щодо проведення навчальних занять у музеї. Роль педагога у проведенні музейних занять. Тема 2.4. Урок в музеї – сучасний підхід до навчання історії та суспільних дисциплін. Музейний урок: мета, завдання, структурні компоненти. Етапи підготовки та специфіка проведення музейного уроку. Психолого-педагогічні особливості учнівської аудиторії. Характеристика програм з історії. Соціально-психологічні особливості студентської аудиторії. Напрями роботи зі студентами в музейному просторі.	
V. Назва кафедри та викладацький склад, який буде забезпечувати викладання дисципліни	Кафедра педагогіки Педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова Кандидат пед. наук Вознюк Оксана Василівна	
VI. Обсяги навчального навантаження та терміни викладання дисципліни	На вивчення дисципліни відводиться 90 годин (3 кредити ЄКТС), з яких: лекційних – 14 год., семінарських – 10 год., практичних – 10 год., самостійної роботи – 56 год. Дисципліна викладається у 5 семестрі.	
VII. Основні інформаційні джерела для вивчення дисципліни	1. Караманов О. В. Педагогічна діяльність музеїв в сучасному освітньому просторі України, монографія / Львів: нац. універ. ім. І. Франка. Львів : Видвиство «Столпом», 2020. 451с. 2. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ, 2017. 132 с. 3. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник. Київ : Лотос, Національний музей історії України, 2017.	
VIII. Система оцінювання	Поточний контроль: оцінювання на семінарських заняттях, індивідуальні завдання, модульний тест; Підсумковий контроль: залік у 5 семестрі	

Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни.
Львівський національний університет імені Івана Франка:
другий (магістерський) рівень [389]

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Затверджено

на засіданні кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи
факультету педагогічної освіти
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.)

Завідувач кафедри
проф. Квас О. В.

Силабус з навчальної дисципліни

«Музейна педагогіка»,

що викладається в межах ОПП другого (магістерського) рівня
вищої освіти для здобувачів з спеціальності
011 «Освітні, педагогічні науки»

Назва курсу	Музейна педагогіка
Адреса викладання курсу	м. Львів, вул. Туган-Барановського, 7, кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет педагогічної освіти, кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	01 Освіта / Педагогіка, 011 Освітні, педагогічні науки
Викладач (-и)	Караманов Олексій Владиславович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи.
Контактна інформація викладача (-ів)	ел. пошта: konferencia@ua.fm тел. (032) 239-47-65
Консультації по курсу відбуваються	Вівторок, 14.00-15.00 (кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, вул. Туган-Барановського, 7)
Сторінка курсу	http://pedagogy.lnu.edu.ua/academics/postgraduates
Інформація про дисципліну	Курс «Музейна педагогіка» призначено для магістрів першого року денної та заочної форми навчання. Курс належить до групи дисциплін вільного вибору магістра і складової, яка передбачає формування загальнонаукових компетенцій. Курс призначений для розвитку і формування у магістрів знань та вмінь, необхідних для викладацької діяльності.
Коротка анотація дисципліни	Курс «Музейна педагогіка» призначений для формування і розвитку у магістрів низки компетенцій, зокрема: здатності до цілісного наукового аналізу та оцінки концептів і теорій, їх розвитку та інтерпретації в контексті сучасних цілей і завдань педагогічної науки, закономірностей освітнього процесу, що складають основу сучасних теоретичних педагогічних знань; здатності управління науковими проектами та/або складення пропозицій щодо організації наукових досліджень, освітніх проектів; здатності до організації професійних дій викладача середньої та вищої школи. Навчальним планом передбачено в рамках курсу 32 години аудиторних занять (32 год. лекцій та 16 год. практичних) і 88 годин самостійної роботи для магістрантів.
Мета та цілі дисципліни	Мета курсу: ознайомлення майбутніх фахівців з основами проектування, організації та практичного впровадження музейного середовища навчання – сукупності сучасних освітніх, дидактичних та навчальних технологій, центру комунікації людей різного віку, що дозволяє реалізовувати просвітницьку, педагогічну та рекреаційну діяльність, аналізувати музейну інформацію та «мову експозицій», відкриває додаткові можливості застосування власних знань, умінь та навичок.

ДОДАТОК
Схема курсу

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)	Матеріали	Література. Ресурси в Інтернеті	Завдання, год	Термін виконання
1	Тема 1. Вступне заняття. Структура та завдання курсу. Музейна педагогіка як наукова дисципліна та особливості її інтерпретації у різних країнах світу. Аналіз базових термінів музейної педагогіки та суміжних дисциплін.	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	2, 3,4,5,6,7,15	Підготувати аналітичні матеріали щодо ролі музейної педагогіки у сучасному суспільстві знань.	
1	Тема 1. Вступне заняття. Структура та завдання курсу. Музейна педагогіка як наукова дисципліна та особливості її інтерпретації у різних країнах світу. Аналіз базових термінів музейної педагогіки та суміжних дисциплін.	Семинар, 2 год. Презентація, дискусія.		2, 3,4,5,6,7,15	Підготувати аналітичні матеріали щодо ролі музейної педагогіки у сучасному суспільстві знань. Аналіз статей з тематики семінару.	
2	Тема 2. Історичний огляд розвитку музейної педагогіки у різних країнах світу. Розвиток музейно-педагогічної думки в Україні: теорія і практика.	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	3,4,5,6,7,8,14,15	Підготувати інформаційні матеріали щодо особливостей розвитку музейної педагогіки у різних країнах.	
3	Тема 2. Історичний огляд розвитку музейної педагогіки у	Семинар, 2 год.	Презентація Навчально-	3,4,5,6,7,8,14,15	Підготувати інформаційні матеріали щодо особливостей	
	різних країнах світу. Розвиток музейно-педагогічної думки в Україні: теорія і практика.		методичні матеріали		розвитку музейної педагогіки у різних країнах. Аналіз статей з тематики семінару.	
5	Тема 3. Поняття про музейну комунікацію та її роль в організації ефективної взаємодії з відвідувачами. Історичні та сучасні моделі комунікації у просторі музею.	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	1,4,5,6,7,15,17	Проаналізувати моделі музейної комунікації у їх історичному розвитку.	
6	Тема 3. Поняття про музейну комунікацію та її роль в організації ефективної взаємодії з відвідувачами. Історичні та сучасні моделі комунікації у просторі музею.	Семинар, 2 год. Презентація, дискусія.		1,4,5,6,7,15,17	Проаналізувати моделі музейної комунікації у їх історичному розвитку. Аналіз статей з тематики семінару.	
8	Тема 4. Музей-школа-університет: аналіз сучасних методологічних підходів – «музей у просторі школи», «школа у просторі музею», «освіта через мистецтво» та ін. Роль музейного педагога в організації просвітницької та навчальної діяльності з учнями та студентами.	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	1,4,5,6,7,11, 13, 15,16, 20,21	Проаналізувати моделі взаємодії музею і школи у різних країнах.	
9	Тема 4. Музей-школа-університет: аналіз сучасних методологічних підходів – «музей у просторі школи», «школа у просторі музею», «освіта через мистецтво» та ін. Роль музейного педагога в організації просвітницької та	Семинар, 2 год. Індивідуальна робота, робота в малих групах, обговорення.		1,4,5,6,7,11, 13, 15,16, 20,21	Проаналізувати моделі взаємодії музею і школи у різних країнах. Аналіз статей з тематики семінару.	

	навчальної діяльності з учнями та студентами.					
11	Тема 5. Музейна дидактика. Педагогічні технології та особливості їх реалізації у музеях різного типу та профілю. Дидактичні засоби музейної педагогіки та методика їх розробки (листівки активності, маршрути листів, постери, плакати, рефлексивні карти).	Лекція, 4 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	1,2,3,4,5,6,7,9, 10,12,15,19,21	Підготувати огляд публікацій щодо ролі дидактичного забезпечення у нагляді музейних колекцій і різноманітної аудиторії.	
12	Тема 5. Музейна дидактика. Педагогічні технології та особливості їх реалізації у музеях різного типу та профілю. Дидактичні засоби музейної педагогіки та методика їх розробки (листівки активності, маршрути листів, постери, плакати, рефлексивні карти).	Семинар, 2 год. Робота в парах, дискусія.		1,2,3,4,5,6,7,9, 10,12,15,19,21	Представити та проаналізувати приклади дидактичних засобів навчання з різних музеїв.	
13	Тема 6. Методологічні засади організації демократичного освітнього середовища у просторі музею (мультикультурний, мультимедійний та інклюзивний дискурс, алгоритми та інструменти навчання). Технологія підготовки та організації інтегрованого музейного заняття (урок, семінар, воркшоп та ін.)	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	1,2,3,4,5,6,7,9, 10,14,15,17,18, 20,21,22	Підготувати інформаційні матеріали щодо ролі демократичного освітнього середовища у просторі музею.	

	воркшоп та ін.)					
14	Тема 6. Методологічні засади організації демократичного освітнього середовища у просторі музею (мультикультурний, мультимедійний та інклюзивний дискурс, алгоритми та інструменти навчання). Технологія підготовки та організації інтегрованого музейного заняття (урок, семінар, воркшоп та ін.)	Семинар, 2 год. Презентація, обговорення.	Тексти наукових статей.	1,2,3,4,5,6,7,9, 10,14,15,17,18, 20,21,22	Підготувати приклади організації інтегрованих музейних занять з різноманітної аудиторії.	
15	Тема 7. Методи і прийоми комунікації у музейному просторі. Педагогічні механізми музейно-педагогічної взаємодії. Організація музейного середовища навчання.	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	1,2,3,4,5,6,7,10, 12,13,15,18,20, 21,22,23	Підготувати інформаційні матеріали про варіативність методів і прийомів комунікації у музейному просторі різних країн.	
14	Тема 7. Методи і прийоми комунікації у музейному просторі. Педагогічні механізми музейно-педагогічної взаємодії. Організація музейного середовища навчання.	Семинар, 2 год. Презентація, обговорення.	Тексти наукових статей.	1,2,3,4,5,6,7,10, 12,13,15,18,20, 21,22,23	Підготувати інформаційні матеріали про варіативність методів і прийомів комунікації у музейному просторі різних країн.	

13	Тема 8. Музейно-педагогічні програми і проекти: методи розробки та практичної реалізації. Етапи створення музейно-педагогічної програми. Особливості проектної роботи в музеї у контексті соціального, інклюзивного та мультикультурного дискурсу.	Лекція, 2 год.	Презентація Навчально-методичні матеріали	1,2,3,4,5,6,7,10, 12,13,15,20,22	Підготувати інформаційні матеріали про музейно-педагогічні програми і проекти вітчизняних музеїв.	
14	Тема 8. Музейно-педагогічні програми і проекти: методи розробки та практичної реалізації. Етапи створення музейно-педагогічної програми. Особливості проектної роботи в музеї у контексті соціального, інклюзивного та мультикультурного дискурсу.	Семинар, 2 год. Презентація, обговорення.		1,2,3,4,5,6,7,10, 12,13,15,20,22	Підготувати інформаційні матеріали про музейно-педагогічні програми і проекти вітчизняних музеїв.	

Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет:

другий (магістерський) рівень [391]

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: вибіркова
Форма навчання: денна, заочна
Освітній ступінь: магістр
Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність: для всіх спеціальностей
Освітня програма: для всіх освітніх програм
Рік навчання: 1 Семестр: 1-2
Кількість кредитів (годин):
денна форма: 4 (120 год.: 14 - лекцій; 18 - семінарські; 88 - самостійна робота);
заочна форма: 4 (120 год.: 4 - лекцій; 4 - семінарські; 112 - самостійна робота);
Мова викладання: українська
Посилання на курс в онлайн платформі Moodle:
<http://moodle.idgu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=428>

2. Інформація про викладача (викладачів)

ПІБ: Сич Юлія Іванівна
Науковий ступінь, вчене звання, посада: кандидат педагогічних наук,
в.о.доцента кафедри дошкільної та початкової освіти
Кафедра: дошкільної та початкової освіти
Робочий e-mail: julietsych@gmail.com
Години консультацій на кафедрі: четвер 15.00-17.00

3. Опис та мета дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» є ознайомлення магістрантів з основними положеннями музейної педагогіки, формами та методами музейної педагогіки, формування у магістрантів уявлення про методику підготовки та проведення уроку-екскурсії.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: психолого-педагогічні засади музейної педагогіки, закономірності та принципи музейної педагогіки, особливості освіти у музеї, використання форм і методів музейної педагогіки у освіті.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисципліни «Сучасні моделі початкової освіти», «Освітній менеджмент в початковій школі».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Організація та управління в початковій освіті», «Інноваційні процеси в освіті».

4. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен набути такі результати навчання:

Знати:

- комплекс ключових понять музейної педагогіки;
- класифікацію музеїв, їх функцій;
- історію формування музею як соціокультурного інституту;
- психолого-педагогічні засади музейної педагогіки;
- завдання музейної педагогіки;
- основні форми музейної педагогіки;
- структуру та етапи підготовки уроку-екскурсії;
- основні методи і прийоми музейної педагогіки

Вміти:

- розрізнити музеї за типологічними ознаками;
- розрізнити методи проведення екскурсій;
- самостійно складати план-конспект уроку-екскурсії;
- організувати та проводити урок-екскурсію;
- вміти використовувати різні форми, методи і прийоми музейної педагогіки у освітньому процесі.

Комунікація: виокремити комунікативну стратегію, тактику та техніку висловлю з усіма учасниками освітнього процесу, організувати їх спільну діяльність для підвищення педагогічної майстерності; забезпечувати зрозуміле і недовозначне доведення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема, до здобувачів початкової освіти.

Автономність та відповідальність: формувати відповідальність за внесок до професійних знань і практик та оцінювання результатів діяльності колег-учителів початкової школи; управління робочими або навчальними процесами, що потребують нових стратегічних підходів; здатність продовжувати навчання, вдосконалювати набуту кваліфікацію з високим рівнем автономності.

5. Структура дисципліни

Для денної форми навчання

Тема №1. Музей як соціокультурний інститут. Історія становлення музеїв.	
Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття «музей». 2. Класифікація музеїв, їх функції. 3. Зародження і розвиток музеїв. 4. Музей ХХ ст. як засіб комунікації	1. Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. 2. Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у

	сфері управління Міністерства освіти і науки України // Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14 3. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О.Лянт, В. Лозинського. Л.: Літопис, 2005. 632 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Поняття «музеїв». 2. Класифікація музеїв. 3. Функції музеїв. 4. Зародження і розвиток музеїв. 5. Поняття «музейний предмет», «предмет музейного значення». 6. Музейний предмет, його властивості та ознаки. 7. Музей ХХ ст. як засіб комунікації	1. Ключко Ю. Музеєзнавство: словник-довідник. К.: НАККІМ, 2013. 80с. 2. Рутинський М. Й., Степанюк О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2008.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Підготовка та захист реферату на тему «Музеї світу»: - студент має обрати за власним бажанням музей світу (тематика подана нижче, але можна обрати і інший музей, якого немає у списку) та підготувати реферат з обраної теми. <i>Тематика рефератів:</i> 1. Лувр. Париж. 2. Музей Ватикану. Рим. 3. Британський музей. Лондон. 4. Музей Метрополітен. Нью-Йорк. 5. Музей Прадо. Мадрид. 6. Музей Гуггенхайма. Нью-Йорк. 7. Державний Ермітаж. Санкт-Петербург. 8. Рейксмузеум. Амстердам. 9. Музей Гетті. Лос-Анджелес. 10. Дрезденська картинна галерея. 11. Третьяковська галерея. Москва. 12. Тейт. Лондон. 13. Центр Жоржа Помпіду. Париж. 14. Музей д'Орсе. Париж.	1. Довідник про сайти музеїв усього світу: http://supercook.ru/spr-01-mus.html 2. Портал «Національний віртуальний музей» (Велика Британія): http://www.culture24.org.uk/home 3. Офіційний сайт музеїв Росії: http://www.museum.ru 4. Сайт Національного музею науки Японії: http://www.museum.ru/N30669 5. Валенкевич О.В. Культурно-освітні засади діяльності чеських музеїв (на прикладі «Наукового центру «Техманія» у місті Пльзень») // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2017. Вип. 3. С. 39-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2017_3_9

Тема №2. Музейна педагогіка як наукова дисципліна.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття «музейна педагогіка». 2. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. 3. Функції музейної педагогіки. 4. Освіта у музеї.	1. Лисенко Т.М. Музейна педагогіка та перспективи розвитку. URL: https://vntkafedra.ucoz.ua/elgumal/pages/vyp9/lysenko.pdf 2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.:Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. 3. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О.В. Караманов // Освіта та педагогічна наука. №3 (152), 2012. 4. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи // Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.). – Режим доступу: http://pood.com.ua/data/NAUKOVI_CENTRY/UNE_SCO/Publications/Museum_mater2017.pdf 5. Музейна педагогіка – синтез досвіду: Метод. мат. /Автори - упоряд.: Горюхов А.В., Тошійко О.В., Лучук Т.С., Завадська О.А. К.: НВЦ «Пріоритетно», 2012. 84 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Поняття «музейна педагогіка». 2. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. 3. Функції музейної педагогіки. 4. Освіта у музеї. 5. Детермінована модель музейної педагогіки.	1. Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. 2. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 2-ї наук.-практ. конф. (25-26 вересня 2014 р.) / НКП ІКЗ. К., 2014. 104 с. 3. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 3-ї наук.-практ. конф. (29 вересня 2015 р.) / НКП ІКЗ. К., 2016. 64 с. 4. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 1-ї наук.-практ. конф. (24-25 вересня 2013 р.) / НКП ІКЗ. К., 2013. 80 с.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Підготовка та захист реферату та презентації до нього на тему «Музеї України»: -студент має обрати за власним бажанням музей України (тематика подана нижче, але	1. Мав'ковська Р.В. Музеї України в суспільно-історичних викликах ХХ - початку ХХІ століть. Львів: Простір М, 2016. С. 183-185. 2. Видання «Музеї України» (містить каталог музеїв України): http://www.museum-ukraine.org.ua 3. Сайт музейної спільноти України та журналу «Музейний простір»: http://prostir.museum.ua

можна обрати і інший музей, якого немає у списку) та підготувати реферат і презентацію з обраної теми. Тематики рефератів: 1. Національний художній музей України. 2. Національний музей мистецтва ім. Богдана та Варвари Ханенків. 3. Національний Київський музей російського мистецтва. 4. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. 5. Національний музей історії України. 6. Національний науково-природничий музей НАН України. 7. Національний музей Тараса Шевченка. 8. Музей історії Києва. 9. Літературно-меморіальний музей Михайла Булгакова. 10. Музей книги та друкарства України. 11. Музей театального, музичного та кіномистецтва України. 12. Музей історичних кофтовностей України. 13. Музей Івана Гончара. 14. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. 15. Музей Сновидін. 16. Ізмаїльський історико-краснознавчий музей Придніпров'я. 17. Ізмаїльський історичний музей ім. О.В.Суворова. 18. Ізмаїльський меморіальний парк-музей «Фортця». 19. Ізмаїльська картинна галерея.	

Тема №3. Аксиологічні засади музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття «цінність». 2. Аксиологія. 3. Класифікація цінностей (Р. Інгарт, А. Маслоу). 4. Піраміда потреб А. Маслоу. 5. Структура цінностей.	1. Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. 2. Руденко С. Б. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей: монографія. К.: НАККІМ, 2012.

	3. Музейна педагогіка – синтез досвіду: Метод. мат. /Автори - упоряд.: Горюнов А.В., Топішко О.В., Лучук Т.Є., Завадська О.А. К.: НВЦ «Пріоритет», 2012. 84 с. 4. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.:Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Поняття «цінність». 2. Аксиологія як філософська дисципліна, що вивчає цінності. 3. Класифікація цінностей (Р. Інгарт, А. Маслоу). 4. Піраміда потреб А. Маслоу. 5. Структура цінностей.	1. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О.В. Караманов // Освіта та педагогічна наука. №3 (152), 2012. 2. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат.4-ої наук.-практ.конф. (27-28 вересня 2016 р.) / НКП ІКЗ. К.: Талком, 2016. 88 с. 3. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 3-ї наук.-практ.конф. (29 вересня 2015 р.) / НКП ІКЗ. К., 2016. 64 с.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Зробити анотацію статті Гайди Л.А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі.	1. Гайда Л.А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі. Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010р.). Кіровоград: Видавництво КОМПІО ім. В.Сухомлинського, 2012. С.243-249.

Тема №4. Музейна комунікація.

Психолого-педагогічні основи музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття музейної комунікації. 2. Відвідувач і його роль у формуванні стратегій розвитку та роботи музею. 3. Особистість відвідувача музею. Типи відвідувачів. 4. Періодизація когнітивного розвитку Ж. Піаже. 5. Зміст музейних текстів.	1. Рутиський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Розвиваючий характер музейної комунікації. 2. Теорія навчання Д. Колба. 3. Роль відвідувача у формуванні стратегій розвитку та роботи музею. 4. Особистість відвідувача музею. Типи відвідувачів.	1. Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місця, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів. – К.: «Стилос», 2010. 528 с. 2. Руденко С. Б. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей: монографія. К.: НАККІМ, 2012. 3. Музейна педагогіка – синтез досвіду: Метод. мат. /Автори - упоряд.: Горюнов А.В., Топішко О.В.,

5. Музей та різні категорії відвідувачів музею. 6. Врахування вікових особливостей як необхідна умова педагогічної діяльності під час організації заходів у музеях. 7. Вікова періодизація всесвітнього та особистісного розвитку. 8. Періодизація когнітивного розвитку Ж. П'яже. 9. Зміст музейних текстів (наданої під час музейної комунікації інформації).	Лущук Т.Є., Завадська О.А. К.: НВЦ «Пріоритети», 2012. 84 с.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Зробити анотацію статті Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки.	Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки. Проблеми освіти: Наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 48-52.

Тема №5. Форми музейної педагогіки, їх класифікація.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Форми музейної педагогіки, їх класифікація. 2. Лекція, види лекцій. Семінар. 3. Екскурсія – головна форма роботи в музеї. Тематичні екскурсії, заняття, заходи. 4. Активні форми музейної педагогіки: квести, інтерактивні екскурсії, заходи з інтерактивними елементами. 5. Виставки.	1. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. 2. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 3. Бабарицька В. Екскурсоводство і музеєзнавство: навч. посібник / В.К.Бабарицька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. К.: Альтерпрес, 2007. 464 с.
Семінарське заняття (4 год.): 1. Форми музейної педагогіки, їх класифікація. 2. Лекція, види лекцій. Семінар. 3. Екскурсія – головна форма роботи в музеї. Тематичні екскурсії, заняття, заходи. 4. Активні форми музейної педагогіки: квести, інтерактивні екскурсії, заходи з інтерактивними елементами. 5. Майстер-клас. Особливості організації майстер-класу.	1. Вайдакер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О.Линг, В. Лозинського. Л.: Літопис, 2005. 632 с. 2. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О.В. Караманов // Освіта та педагогічна наука. №3 (152), 2012.

6. Театралізовані екскурсії та програми. 7. Музейна казка (для дітей дошкільного віку). 8. Музейні фільми. 9. Виставки.	
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Зробити анотацію статті Вітрик І. С. «Індивідуальні» екскурсії в музеї.	Вітрик І. С. «Індивідуальні» екскурсії в музеї. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.). Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. К., 2017. С.19-21.

Тема №6. Урок-екскурсія як основна форма музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття «екскурсія». Основні функції екскурсії. 2. Класифікація екскурсій. 3. Урок-екскурсія, вимоги до його проведення та структура. 4. Особливості проведення екскурсій в музеях. 5. Вимоги до екскурсовода.	1. Бабарицька В. Екскурсоводство і музеєзнавство: навч. посібник / В.К.Бабарицька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. К.: Альтерпрес, 2007. 464 с. 2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. 3. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат.4-ої наук.-практ. конф. (27-28 вересня 2016 р.) / НКП ІКЗ. К.: Талком, 2016. 88 с.
Семінарське заняття (4 год.): 1. Поняття «екскурсія». Основні функції екскурсії. 2. Класифікація екскурсій. 3. Урок-екскурсія, вимоги до його проведення. 4. Структура уроку-екскурсії. 5. Етапи підготовки уроку-екскурсії. 6. Особливості проведення екскурсій в музеях. 7. Вимоги до екскурсовода.	1. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 2. Музейна педагогіка – синтез досвіду: Метод. мат. /Автори - упоряд.: Горюнов А.В., Тошило О.В., Лущук Т.Є., Завадська О.А. К.: НВЦ «Пріоритети», 2012. 84 с.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Розробити текст екскурсії за методичними рекомендаціями з підготовки до екскурсії. Тема екскурсії на вибір студента.	

Тема №7. Методи і прийоми музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття методів і прийомів музейної педагогіки. 2. Класифікація методів і прийомів музейної педагогіки. 3. Методи, націлені на усвідомлення смислів та самоусвідомлення. 4. Методи, націлені на розвиток мислення. 5. Мотиваційні методи.	1. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англ. А. Кострубі, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. Київ: Чередишченко А. М., 2017. 192 с. 2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. 3. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат.4-ої наук.-практ.конф. (27-28 вересня 2016 р.) / НКП ІКЗ. К.: Талком, 2016. 88 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Поняття методів і прийомів музейної педагогіки. 2. Класифікація методів і прийомів музейної педагогіки. 3. Методи, націлені на усвідомлення смислів та самоусвідомлення (сократівська бесіда, метод дебати, метод інциденту, метод прикладу, методи народної педагогіки). 4. Методи, націлені на розвиток мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, конкретизація, узагальнення; створення проблемних ситуацій). 5. Мотиваційні методи (метод моделювання ситуації успіху, ігрові методи і прийоми, метод «занурення», прийом театралізації, гумор як прийом, мистецькі прийоми).	1. Котлер Н., Котлер Ф., Котлер В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів. К.: «Стилос», 2010. 528 с. 2. Рутинський М. Й., Стежко О. В. Музеєзнавство: Навч. посіб. К.: Знання, 2008. 3. Музейна педагогіка – синтез досвіду: Метод. мат. / Автори - упоряд.: Горюхов А.В., Топілко О.В., Лучук Т.Є., Завадська О.А. К.: НВЦ «Пріоритети», 2012. 84 с.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Підготовка та захист доповіді за однією з запропонованих тем: - Музейна присутність в інтернеті. - Вітчизняний та зарубіжний досвід. - Віртуальні виставкові проекти - Google Art Project - Музейні експозиції та сучасні технології	

Для заочної форми навчання

Тема №1. Музей як соціокультурний інститут. Історія становлення музеїв.

Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Завдання для самостійної роботи: 1. Підготовка та захист реферату на тему «Музеї світу»: - студент має обрати за власним бажанням музей світу (тематика подана нижче, але можна обрати і інший музей, якого немає у списку) та підготувати реферат з обраної теми. <i>Тематика рефератів:</i> 1. Лувр, Париж. 2. Музей Ватикану, Рим. 3. Британський музей, Лондон. 4. Музей Метрополітен, Нью-Йорк. 5. Музей Прадо, Мадрид. 6. Музей Гугенгайма, Нью-Йорк. 7. Державний Ермітаж, Санкт-Петербург. 8. Рейксмузеум, Амстердам. 9. Музей Гетті, Лос-Анджелес. 10. Дрезденська картинна галерея. 11. Третьяковська галерея, Москва. 12. Тейт, Лондон. 13. Центр Жоржа Помпіду, Париж. 14. Музей д'Орсе, Париж.	1. Грипкевич, В.П. Історія музеїв світу / В.П.Грипкевич, А.А.Гужаловський. Мінськ: БДУ, 2004. 2. Довідник про сайти музеїв усього світу: http://supercook.ru/spr-01-mus.html 3. Портал «Національний віртуальний музей» (Велика Британія): http://www.culture24.org.uk/home 4. Офіційні 5. Сайт Національного музею науки Японії: http://www.nmuseum.ru/N30669 6. Валенкевич О.В. Культурно-освітні засади діяльності чеських музеїв (на прикладі «Наукового центру «Техманія» у місті Пльзень) // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2017. Вип. 3. С. 39-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhdUP_2017_3_9

Тема №2. Музейна педагогіка як наукова дисципліна.

Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Поняття «музейна педагогіка». 2. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. 3. Функції музейної педагогіки. 4. Освіта у музеї.	1. Лисенко Т.М. Музейна педагогіка та перспективи розвитку. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/elgurnal/pages/vyp9/lysenko.pdf 2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. 3. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О.В. Караманов // Освіта та педагогічна наука. №3 (152), 2012. 4. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи // Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.). – Режим доступу: http://pood.com.ua/data/NAUKOVA_CENTRY/UNE_SCO/Publications/Museum_mater2017.pdf 5. Музейна педагогіка – синтез досвіду: Метод. мат.

Продовження дод. Д.4

	/Автори - упоряд.: Горюхов А.В., Топішко О.В., Лучук Т.С. К.: НВЦ «Пріоритети», 2012. 84 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Поняття «музейна педагогіка». 2. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. 3. Функції музейної педагогіки. 4. Освіта у музеї. 5. Детермінована модель музейної педагогіки.	1. Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. 2. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 2-ї наук.-практ. конф. (25-26 вересня 2014 р.) / НКП ІКЗ. К., 2014. 104 с. 3. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 3-ї наук.-практ. конф. (29 вересня 2015 р.) / НКП ІКЗ. К., 2016. 64 с. 4. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Мат. 1-ї наук.-практ. конф. (24-25 вересня 2013 р.) / НКП ІКЗ. К., 2013. 80 с.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Підготовка та захист реферату та презентації до нього на тему «Музеї України»: -студент має обрати за власним бажанням музеї України (тематика подана нижче, але можна обрати і інший музей, якого немає у списку) та підготувати реферат і презентацію з обраних тем. <i>Тематика рефератів:</i> 1. Національний судовий музей України. 2. Національний музей мистецтва ім. Ботани та Варвари Ханенків. 3. Національний Київський музей російського мистецтва. 4. Національний музей українського народного декоративного мистецтва. 5. Національний музей історії України. 6. Національний науково-природничий музей НАН України. 7. Національний музей Тараса Шевченка. 8. Музей історії Києва. 9. Літературно-меморіальний музей Михайла Булгакова. 10. Музей книги та друкарства України. 11. Музей театрального, музичного та сім'яництва України. 12. Музей історичних козачеств України. 13. Музей Івана Гончара.	1. Маньковська Р.В. Музеї України в суспільно-історичних викликах XX - початку XXI століть. Львів: Простір М, 2016. С. 183-185. 2. Видання «Музеї України» (містить каталог музеїв України): http://www.museum-ukraine.org.ua 3. Сайт музейної спільноти України та журналу «Музейний простір»: http://prostir.museum.ua

14. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. 15. Музей Свєвдін. 16. Ізмаїльської історико-християнський музей Придніп'я. 17. Ізмаїльської історичний музей ім. О.В.Суворова. 18. Ізмаїльський меморіальний тарп-музей «Фортіца». 19. Ізмаїльська картинна галерея.

Тема №3. Аксиологічні засади музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити анотацію статті Гайди Л.А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі.	Гайда Л.А. Музейна педагогіка: пошук оптимальної моделі. Методологічні засади історичної освіти в контексті профілізації старшої школи: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Кіровоград, 21-22 жовтня 2010р.). Кіровоград: Видавництво КОІППО ім. В.Сухомлинського, 2012. С.243-249.

Тема №4. Музейна комунікація.

Психолого-педагогічні основи музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити анотацію статті Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки.	Валенкевич О. В. Становлення та розвиток музейної педагогіки. Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 85. С. 48-52.

Тема №5. Форми музейної педагогіки, їх класифікація.

Перелік питань / завдань, що вносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Лекція (2 год.): 1. Форми музейної педагогіки, їх класифікація. 2. Лекція, види лекцій. Семінар. 3. Екскурсія – головна форма роботи в музеї. Тематичні екскурсії, заняття, заходи. 4. Активні форми музейної педагогіки: квести, інтерактивні екскурсії, заходи з інтерактивними елементами. 5. Виставки.	1. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с. 2. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 3. Бабарицька В. Екскурєзнавство і музеєзнавство: навч. посібник / В.К.Бабарицька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. К.: Альтерпрес, 2007. 464 с.
Семінарське заняття (2 год.): 1. Форми музейної педагогіки, їх класифікація.	1. Вайдхер Ф. Загальна музеологія / Переклад з німецької Х. Назаркевич, О.Лянг, В. Лозинського. Л.: Літопис, 2005. 632 с.

Продовження дод. Д.4

2. Лекція, види лекцій. Семінар. 3. Екскурсія – головна форма роботи в музеї. Тематичні екскурсії, заняття, заходи. 4. Активні форми музейної педагогіки: квести, інтерактивні екскурсії, заходи з інтерактивними елементами. 5. Майстер-клас. Особливості організації майстер-класу. 6. Театралізовані екскурсії та програми. 7. Музейна казка (для дітей дошкільного віку). 8. Музейні фільми. 9. Виставки.	2. Караманов О. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи / О.В. Караманов // Освіта та педагогічна наука. №3 (152), 2012.
Завдання для самостійної роботи: 1. Зробити стислий конспект з теми. 2. Зробити анотацію статті Вітрик І. С. «Індивідуальні» екскурсії в музеї.	Вітрик І. С. «Індивідуальні» екскурсії в музеї. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28-29 вересня 2017 р.). Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. К., 2017. С.19-21.

Тема №6. Урок-екскурсія як основна форма музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Завдання для самостійної роботи: 1. Розробити текст екскурсії за методичними рекомендаціями з підготовки до екскурсії. Тема екскурсії на вибір студента.	1. Бабарицька В. Екскурсознавство і музезнавство: навч. посібник / В.К.Бабарицька, А.Я. Короткова, О.Ю. Малиновська. К.: Альтерпрес, 2007. 464 с. 2. Удовиченко І. В. Музейна педагогіка: теорія і практика: науково-методичний посібник / І.В.Удовиченко. К.: Логос, Національний музей історії України, 2017. 72 с.

Тема №7. Методи і прийоми музейної педагогіки.

Перелік питань / завдань, що виносяться на обговорення / опрацювання	Рекомендовані джерела, допоміжні матеріали та ресурси
Завдання для самостійної роботи: 1. Підготовка та захист доповіді за однією з запропонованих тем: - Музейна присутність в інтернеті. Вітчизняний та зарубіжний досвід. - Віртуальні виставкові проекти. - Google Art Project. - Музейні експозиції та сучасні технології.	1. Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с. 2. Норріс Л., Тісдейл Р. Креативність у музейній практиці / пер. з англ. А. Коструби, Г. Кузьо, О. Омельчук, Є. Червоного. Київ: Червониченко А. М., 2017. 192 с.

6. Політика курсу

Політика щодо відвідування навчальних занять

Згідно з «Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЕКТС в ЦГУ» студенти мають обов'язково бути присутніми на лекційних і семінарських заняттях. Студент, який з поважних причин, підтверджених документально, не мав був відсутній на семінарському занятті, має право на відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання. Студент, який не використував надане йому право у встановлений термін або пропустив заняття без поважних причин, отримує за кожне пропущене заняття 0 балів. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, мають в повному обсязі виконати додаткові індивідуальні завдання, попередньо узгодивши їх з викладачем. Присутність на модульній контрольній роботі є обов'язковою. У випадку відсутності студента на проміжному контролі з поважної причини, підтвердженої документально, йому призначається інша дата складання модульної контрольної роботи.

Політика академічної доброчесності

Студенти мають дотримуватись правил академічної доброчесності відповідно до «Кодексу академічної доброчесності в ЦГУ». Наявність академічного плагиату в студентських доповідях є підставою для виставлення негативної оцінки. Списування студентів під час проведення модульної контрольної роботи чи іспиту є підставою для дострокового припинення її складання та виставлення негативної оцінки.

7. Проміжний і підсумковий контроль

Форми поточного контролю: усне опитування на семінарських заняттях, письмове тестування, виконання та захист ІНДЗ.

Форми проміжного контролю: виконання модульної контрольної роботи. Модульний контроль з дисципліни проводиться у письмовій формі. Кількість модульних контрольних робіт на дисципліну – 1.

Зразок модульної контрольної роботи:

1. Розкрийте сутність поняття «музейна педагогіка», визначте функції музейної педагогіки.
2. Охарактеризуйте методи і прийоми музейної педагогіки.
3. Наведіть приклад ігрового методу або ігрового прийому, який можна використовувати під час екскурсій або іншого музейного заходу.

Форми підсумкового контролю: залік

8. Критерії оцінювання результатів навчання

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
	залік
90-100	зараховано
89-70	
51-69	
26-50	не зараховано

Продовження дод. Д.4

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю. Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях та результати самостійної роботи. Нарахування балів за поточний контроль відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ».

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо не володіє навчальним матеріалом, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Реферат	5
Презентація	5
Анотації наукових статей	5
Доповідь	5

Критеріями оцінювання *реферату* та *доповіді* є самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу.

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є стисле відтворення прочитаної наукової статті, висвітлення її основного змісту, її глибокий, всебічний аналіз, обґрунтування та аргументація.

Критеріями оцінювання *презентації* є відповідність її змісту темі, вільне використання наукової термінології, наведення аргументів на підтвердження власних думок, здійснення аналізу та висновків, оригінальність візуального представлення презентації.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за виконання модульної контрольної роботи – 30 балів, а мінімальний пороговий рівень за її виконання складає 16 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка з дисципліни (залік) виставляється після її вивчення до початку екзаменаційної сесії за результатами поточного та проміжного контролю (відповідно вагові коефіцієнти 0,7 та 0,3).

Залік отримує студент, який виконав усі види завдань, визначені у робочій програмі навчальної дисципліни й має достатню кількість балів за поточний контроль (не менше 35 балів) та проміжний контроль (не менше 16 балів).

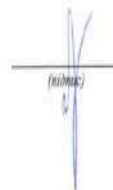
Викладач

(підпис)
Сич Ю.І.
(ПІБ)

Затверджено на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти
протокол № 6 від « 4 » січня 2023 р.

Завідувач кафедри

(підпис)
Іванова Д.Г.
(ПІБ)

Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка:
перший (бакалаврський) рівень [387]

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Музейна педагогіка

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ПЕДАГОГІКИ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми
Дні занять
Мова викладання
Консультації

бакалавр
01 Освіта/Педагогіка
014 Середня освіта (Історія)
Середня освіта (Історія)
3
4 рік, VII семестр
вибіркова

українська
шовіторка 13.30–14.30 (114 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на платформах
ZOOM та Google-class).
кандидат педагогічних наук, доцент
Кулик Ірина Олександрівна
E-mail: 22Kulyk@gmail.com

Викладач

Контакти

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Музейна педагогіка» охоплює інтегровану систему знань щодо теоретичних та практичних аспектів музейної педагогіки. Вивчення дисципліни сприяє процесу формування у студентів практичних умінь та навичок щодо розширення освітнього простору, розвитку професійного мислення, професійних умінь та навичок для ефективної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є культурно-освітні аспекти музейної комунікації, закономірності, форми, методи, прийоми педагогічної взаємодії в умовах музейного середовища.

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Загальнотеоретичні основи музейної педагогіки.

Змістовий модуль 2. Музейно-педагогічний процес як система.

Змістовий модуль 3. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору.

Метою викладання навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» є формування у студентів компетентностей необхідних для забезпечення ефективної педагогічної діяльності в умовах музейного простору, мотивація студентів до професійної діяльності, виховання у студентів

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Шифр Згідно ОПП	Компетентності
ЗК 03	Здатність активно вчитися впродовж життя й оволодівати інноваційними стратегіями навчання.
ЗК 04	Здатність виявляти ініціативу, підприємливість, генерувати нові ідеї, визначати та розв'язувати проблеми.
ЗК 05	Здатність ефективно працювати одиосібно, у складі команди і в мультидисциплінарному оточенні.
ФК 01	Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.
ФК 03	Володіння основами цілепокладання, планування та організації освітнього процесу, моделювання змісту навчання історії відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.
ФК 05	Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.
ФК 04	Здатність управляти освітніми проєктами, відповідати за прийняття рішень у невизначених умовах та спрямовувати розвиток здобувачів освіти на прогрес і досягнення.
ФК 08	Здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду.

[illegible]

Тема 3. Категорії музейної педагогіки	18	2	4			12	18		2			16
Тема 4. Структурні компоненти музейно-педагогічного процесу	12		2			10	12	2				10
Разом за модулем 2	30	2	6			22	30	2	2			26
Змістовий модуль 3. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору												
Тема 5. Педагогічна взаємодія в умовах музейного простору	16	2	4			10	16					16
Тема 6. Музейний урок як форма навчальної діяльності в музейному просторі	14	2	4			8	14		2			12
Разом за модулем 3.	30	4	8			18	30	-	2			28
Усього	90	10	20			60		4	6			80

Тематика практичних занять.

Модуль I

Тема 1. Предмет, мета та завдання музейної педагогіки (2 год.)

План:

1. Об'єкт, предмет, мета музейної педагогіки як науки.
2. Функції музейної педагогіки.
3. Музейна педагогіка в системі наук.
4. Принципи музейної комунікації.

Тема 2. Історія становлення музейної педагогіки як науки (2 год.)

План:

1. Особливості взаємодії музею та закладів освіти в к. XIX – на поч. XX ст.
2. Формування музейно-освітньої традиції у Російській імперії.
3. Розвиток музейно-педагогічної думки у Німеччині.
4. Теоретичні погляди та педагогічна діяльність А. Ліхтварка.
5. Музейно-педагогічна концепція Г. Кершенштейнера.
6. Розробка проблем освітньої діяльності музеїв у США.

Тема 3. Сучасні перспективи розвитку музейно-педагогічного підходу в Україні (2 год.)

1. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності вітчизняних музеїв.
2. Етапи розвитку музейної справи в Україні.
3. Перші українські музеї.
4. Музей українських старожитностей імені В.Тарновського Чернігівського губернського земства (нині Чернігівський історичний музей імені В.Тарновського). Історія, перспективи розвитку.

Модуль II**Тема 4.** Теоретико-методологічні аспекти музейної педагогіки (2 год.)

План:

1. Музеєзнавчий контекст музейної педагогіки (музеєзнавство, фонди музею, музейна експозиція, класифікація музеїв, напрямки діяльності музеїв).
2. Суттєві ознаки поняття музей, музейна комунікація, музейна культура у музейній педагогіці.
3. Музейний предмет: міждисциплінарні аспекти застосування у взаємодії з відвідувачами.
4. Специфіка педагогічних категорій (педагогічна взаємодія, інтерактивні технології, освітня діяльність, освітній процес, формування особистості) в просторі музею.

Тема 5. Структурні компоненти музейно-педагогічного процесу (2 год.)

План:

1. Принципи та структурні компоненти музейно-педагогічного процесу.
2. Категорії виховання, розвиток, педагогічні умови, закономірності, принципи навчання й виховання в умовах музейного середовища.
3. Суттєві ознаки поняття музейний освітній простір, музейно-педагогічні програми.

Тема 6. Педагогічна взаємодія у музейному просторі (2 год.)

План:

1. Зміст культурно-освітньої діяльності музею.
2. Рівні освоєння музейної інформації: інформування, навчання, розвиток творчих можливостей, спілкування.
3. Базові форми культурно-освітньої діяльності.
4. Академічна і неформальна освіта у просторі музею.
5. Музей і соціум: концепція культурно-освітньої діяльності сучасного музею.
6. Музей і школа: специфіка двох соціокультурних інституцій.

Змістовий модуль III.**Тема 7.** Методичні засади організації педагогічного процесу в музейному середовищі (2 год.)

План:

1. Особливості використання методів навчання й виховання в музейному просторі. Дидактичні вимоги.
2. Специфіка музейно-педагогічних методів.
3. Специфіка прийомів педагогічної взаємодії у просторі музею.
4. Музейна експозиція: методичні аспекти роботи.
5. Моделі музейної комунікації.
6. Моделі співробітництва (інтерактивність, комплексність, програмність, трансдисциплінарність).
7. Поняття про музейні педагогічні технології: традиційні, інноваційні, групові, індивідуальні.

Тема 8. Базові форми культурно-освітньої діяльності музею (2 год.)

План:

1. Характеристика та класифікація базових форм культурно-освітньої діяльності музею.
2. Навчальна екскурсія як форма культурно-освітньої діяльності музею. Класифікація навчальних екскурсій.
3. Методичні основи підготовки та проведення навчальної екскурсії.
4. Педагогічні вимоги щодо проведення навчальних занять у музеї. Роль педагога у проведенні музейних занять.

Тема 9. Урок в музеї – сучасний підхід до навчання історії та суспільних дисциплін (2 год.)

План:

1. Музейний урок: мета, завдання, структурні компоненти.
2. Етапи підготовки та специфіка проведення музейного уроку.
3. Психолого-педагогічні особливості учнівської аудиторії. Характеристика програм з історії.

4. Соціально-психологічні особливості студентської аудиторії. Напрями роботи зі студентами в музейному просторі.

Тема 10. Шкільний музей як засіб виховання учнів (2 год.)

План:

1. Організація й напрямки діяльності шкільного музею.
2. Специфічні риси і завдання музею при закладі загальної середньої освіти.
3. Педагогічні умови взаємодії школи і музею.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Додаток Е.1

Положення про науково-навчальну лабораторію «Музейна педагогіка» Львівського національного університету імені Івана Франка [525]

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Розглянуто і затверджено Вченою радою
Львівського національного університету
імені Івана Франка
протокол № 69/6 від 18 червня 2019 року
Введено в дію наказом Ректора
№ 0-10/19 від 27.06.2019 року

Ректор *В. П. Мельник*

Положення про Науково-навчальну
лабораторію музейної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка

Львів 2019

І. Загальні положення

1.1. Науково-навчальна лабораторія музейної педагогіки (далі – Лабораторія) є структурним підрозділом Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Університет), входить до складу факультету педагогічної освіти та функціонує при кафедрі загальної педагогіки та педагогіки вищої школи.

1.2. Лабораторія створена з метою розробки теоретико-практичних аспектів музейної педагогіки – міждисциплінарного освітнього-наукового напряму та проводить науково-педагогічні дослідження пріоритетних напрямів цієї галузі знань.

1.3. У діяльності Лабораторії беруть участь наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, аспіранти та студенти Університету. Для розробки проблематики Лабораторії можуть залучатися вітчизняні та закордонні співробітники наукових установ, закладів культури, музеїв, загальноосвітніх шкіл, державних та недержавних закладів вищої освіти, установ, підприємств та організацій, громадських об'єднань, діяльність яких відповідає напрямам роботи Лабораторії.

1.4. Діяльність Лабораторії регламентується чинним законодавством, нормативно-правовими документами з вищої освіти, Статутом Університету, Колективним договором Університету, Правилами внутрішнього розпорядку Університету, наказами Ректора, планом роботи Лабораторії, а також цим Положенням.

1.5. Ліквідація та реорганізація Лабораторії розглядається на засіданні Вченої ради Університету та затверджується наказом Ректора згідно з чинним законодавством та Статутом Університету.

ІІ. Основні завдання та функції Лабораторії

2.1. Лабораторія спрямовує свою діяльність на дослідження теоретико-практичних аспектів музейної педагогіки і створює за мету адаптувати наукові знання до навчального процесу в галузі вищої освіти, середньої та неформальної освіти, освіти дорослих.

2.2. Лабораторія працює відповідно до тематичного плану Університету та наукової теми кафедри, бере участь в освітньому процесі, проводить діагностичні дослідження, залучає студентів до наукової роботи. Усі виконані дослідження Лабораторії захищені авторським правом.

2.3. Основними функціями Лабораторії є:

2.3.1. Науково-дослідні:

- проведення науково-прикладних досліджень і експертної роботи, що сприяє інноваційному розвитку освітнього процесу у взаємодії школи і ЗВО;
- вивчення та узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду в галузі музейної педагогіки;
- створення експериментальних майданчиків із розробки та реалізації принципів музейної педагогіки, зокрема, у сучасних наукових центрах

2.3.2. Науково-методичні:

- розробка та апробація інноваційних авторських програм і навчальних посібників у галузі музейної педагогіки;
- рецензування наукових праць, монографій та навчальних посібників;
- надання методичної допомоги працівникам освітніх установ з питань музейної педагогіки.

2.3.3. Навчально-консультаційні:

- діяльність у системі додаткової освіти у формі організації курсів підвищення кваліфікації, проведення майстер-класів, круглих столів, конференцій і семінарів.

2.3.4. Координаційні:

- координація науково-дослідної та науково-методичної роботи кафедри, усіх зацікавлених освітніх установ м. Львова та окремих спеціалістів, що працюють у галузі музейної педагогіки.

2.3.5. Інформаційні:

- формування єдиного інформаційного простору прихильників музейної педагогіки, популяризація її ідей, принципів, форм і методів через ЗМІ, рекламну продукцію, лекції і семінари, промоція діяльності Лабораторії у регіоні та за його межами.

III. Структура та фінансування Лабораторії

3.1. Структуру і чисельність працівників Лабораторії визначає штатний розпис Університету із врахуванням завдань та напрямів роботи. Лабораторію очолює завідувач, якого призначає на посаду та звільняє з посади Ректор Університету за погодженням з проректором з наукової роботи на підставі та у порядку, передбачених чинним законодавством України та Статутом Університету. Завідувач здійснює загальне керівництво Лабораторією, забезпечує організацію її діяльності та несе персональну відповідальність за її діяльність.

3.2. Фінансування діяльності Лабораторії здійснюється за рахунок коштів, які надходять як добровільні внески від вітчизняних і іноземних юридичних та фізичних осіб, грантової діяльності та залучення грантових коштів, інших джерел, не заборонених чинним законодавством України, відповідно до кошторису Університету.

IV. Права Лабораторії

4.1. Лабораторія має право на:

- внесення до адміністрації Університету пропозицій щодо розміру видатків на забезпечення діяльності Лабораторії;
- користування іншими правами, передбаченими чинним законодавством України та цим Положенням.

V. Взаємодія з іншими структурними підрозділами, органами, посадовими особами Університету

5.1. Лабораторія у межах своїх повноважень взаємодіє зі структурними підрозділами Університету з метою реалізації визначених завдань своєї діяльності.

VI. Відповідальність Лабораторії

6.1. Працівники Лабораторії несуть передбачену чинним законодавством України відповідальність за невиконання чи неналежне виконання своїх посадових обов'язків.

VII. Прикінцеві положення

7.1. Положення набирає чинності з дня його затвердження наказом Ректора Університету.

7.2. Зміни й доповнення до цього Положення розглядає та затверджує Вчена рада Університету. Відповідне рішення вводиться в дію наказом Ректора.

Проректор з наукової роботи

Р. С. Гладішевський

Начальник науково-дослідної частини

Ю. О. Плевачук

В. о. начальника відділу кадрів

Л. А. Посівнич

Начальник юридичного відділу

Б. Д. Гуд

Начальник планово-фінансового відділу

С. П. Сас

Анкета - музейна педагогіка

Лабораторія музейної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка спільно з Українським Центром розвитку музейної справи проводить анкету. Повернувшись спитувати музейних працівників щодо ролі культурно-освітньої роботи та музейно-педагогічної діяльності у системі функціонування сучасного музею.

інформаційний контакт [Завантажити анкету](#)

Вправа (*) розкрити, що значення об'єкта/класу

Електронна адреса *

Ваша електронна адреса

☐ Варіант 1

Як називається музей, в якому Ви працюєте? *

Ваша назва/адреса

Ваше мнение по поводу теста «Музей»?

☐ Да
☐ Нет
☐ В целом интересно

Ваше отношение к термину «музейная деятельность»?

☐ Это прикладное направление культурно-образовательной деятельности музея
☐ Это междисциплинарный комплекс, что подразумевает различные способы музейной коммуникации
☐ Это деятельность в сфере реализации работы музейного предприятия
☐ Это новая теория и практика музейного дела

Ваше представление о понятии «музейная интерактивность»?

Ваше представление о понятии «мультимедийность в музее»?

Як Ви як заархестризували поняття "музейна педагогіка"?

Ваша відповідь:

Чи є в музеї, де Ви працюєте, відділ / підрозділ / лабораторія, призначений до спеціальних робіт в музеї / музейної педагогіки?

☐ Так

☐ Ні

Як часто у музеї, де Ви працюєте, проводиться заняття з дитиною та молодіжною аудиторією?

☐ Частіше

☐ Рідко

☐ Висока діяльність

☐ Не проводиться

На Вашу думку, музейно-педагогічні заняття - це:

☐ традиційні екскурсії

☐ традиційні екскурсії з використанням інтерактивної / інформаційної навчальної програми

☐ екскурсії та заняття на доповнювальній тематичній, але пов'язаній з експозицією музею

☐ інтерактивні екскурсії

☐ інтерактивні заняття сформувалися як окремі відповідні до тематики музею

[illegible]

Для якої вікової категорії музеїв, де Ви працюєте, готові надавати освітні послуги?

☐ Переважно тільки для дорослих

☐ Переважно тільки для дітей та молоді

☐ Переважно для дітей, молоді та дорослих

☐ Для усіх вікових категорій

☐ Для усіх вікових категорій та неповносправних осіб

Як часто реалізуються у музеї, де Ви працюєте, різні програми та проекти?

☐ Раз у півроку й менше

☐ Раз у три місяці

☐ Раз у місяць

☐ Вони реалізуються постійно

Назвіть 2-3 проекти, які були реалізовані у музеї, де Ви працюєте

Ваша відповідь:

Як би Ви визначили термін "музейна педагогіка" *

☐ Це практичне втілення культурно-освітньої діяльності музеїв

☐ Це міждисциплінарний напрям, що передбачає відповідні способи музейної комунікації

☐ Це діяльність з актуалізації різних музейних предметів

☐ Це вимога творчості музейного працівника

Як би Ви охарактеризували поняття "музейна інтерактивність"? *

Ваша відповідь:

Як би Ви охарактеризували поняття "міждисциплінарність в музеї"? *

Ваша відповідь:

Як би Ви охарактеризували поняття "музейна параситація"? *

Ваша відповідь:

Чи є в музеї, де Ви працюєте, відділ / підрозділ / лабораторія, доточений до освітньої роботи в музеї / музейної педагогіки? *

☐ Так

☐ Ні

Чи спроможні музейні працівники (музейні педагоги) у Вашому музеї підготувати інтерактивне музейне заняття за відносно нетривалій період? Чи вистачить їм для цього:

☐ Півгодини

☐ Години

☐ 2-4 годин

☐ Одного дня

☐ Відомості 5

☐ 3 дні і більше

Як називається музей, в якому Ви працюєте? *

Ваша відповідь:

Як давно Ви працюєте в музеї? *

Вибрати

Чи є в Вашому музеї напрямку культурно-освітньої діяльності музеїв? *

☐ Так

☐ Ні

☐ Визначити

Як часто у музеї, де Ви працюєте, проводяться заняття з дитячою та юнацькою аудиторією? *

☐ Часто

☐ Рідко

☐ Коли є можливість

☐ Не проводяться

На Вашу думку, музейно-педагогічне заняття - це: *

☐ традиційні екскурсії

☐ традиційні екскурсії і уроки в контексті шкільної / університетської навчальної програми

☐ екскурсії та уроки на довільну тематику, але пов'язані з експозицією музею

☐ інтерактивні екскурсії

☐ інтерактивні заняття і неформальні заняття відповідно до тематики музею

Що саме, на Вашу думку, відрізняє заняття з елементами музейної педагогіки (музейно-педагогічне заняття) від традиційного? *

☐ Рівень інтерактивності (інтерактивної взаємодії)

☐ Комунікація відвідувачів

☐ Цікаві запитання

☐ Додатковий результат

☐ Можливість для саморегуляції

☐ Розвиток творчого мислення

Хто, на Вашу думку, проводить (повинен проводити) такі заняття? *

☐ Тільки музейні працівники (музейні педагоги)
☐ Тільки вчителі
☐ Вчитель разом з музейним працівником (музейним педагогом)
☐ Екскурсовод поза музеем
☐ Екскурсовод, вчитель та музейний педагог

Оцініть за 10-бальною шкалою привабливість таких занять *

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Оцініть за 10-бальною шкалою мотиваційність учасників таких занять *

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Оцініть за 10-бальною шкалою результативність таких занять *

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Для якої вікової категорії музей, де Ви працюєте, головний надавач освітніх послуг? *

☐ Переважно тільки для дорослих
☐ Переважно тільки для дітей та молоді
☐ Переважно для дітей, молоді та дорослих
☐ Для усіх вікових категорій
☐ Для усіх вікових категорій та запровадження соці

Як часто реалізовуються у музеї, де Ви працюєте, різні програми та проекти? *

☐ Раз у півроку й менше
☐ Раз у три місяці
☐ Раз у місяць
☐ Вони реалізуються постійно

Назвіть 2-3 проекти, які були реалізовані у музеї, де Ви працюєте *

Ваша відповідь: _____

Чи спроможні музейні працівники (музейні педагоги) у Вашому музеї підготувати інтерактивне музейне заняття за відносно нетривалий період? *

Чи вистачить їм для цього:

☐ Півгодини
☐ Години
☐ 1-4 годин
☐ Одного дня
☐ Варіант 5
☐ 3 дні і більше

Надіслати

Страниця 1 з 1

Оформити форму

Ваше ім'я: _____

Ваша електронна пошта: _____

Навчальні музеї Львівського національного університету імені Івана Франка Музей історії ЛНУ ім. І. Франка

Міжнародна конференція «Львів: місто – суспільство – культура»

Міжнародна конференція «Львів: місто – суспільство – культура», учасники якої обговорили найважливіші історичні, культурні та ментальні етапи розвитку міста. Організатори заходу – історичний факультет ЛНУ ім. Івана Франка, Центр міської історії Центрально-Східної Європи, управління внутрішньої політики Львівської міської ради. У Музеї історії Університету були виголошені доповіді про роль людини в міському просторі ранньомодерного Львова. З доповіддю «Логос і тоpos в експозиції Музею історії Львівського національного університету імені Івана

Франка» виступив Юрій Гудима. Учасники конференції також оглянули музейну експозицію.

 [Фотогалерея](#)

Мінералогічний музей ЛНУ ім. І. Франка

Запрошуємо відсвяткувати разом з нами День музеїв на геологічному факультеті

Напевно всі знають, що 18 травня – Міжнародний День Музейів!

Але чи знаєте Ви, що на геологічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка музеїв є аж три?

Мінералогічний музей імені Євгена Лазаренка, Палеонтологічний музей та Музей рудних формацій запрошують Вас святкувати музейний день разом!

Чекатимемо всіх зацікавлених у понеділок 20 травня 2024 о 17:30 в ауд. 244 геологічного факультету ЛНУ ім. Івана Франка (вул. Грушевського, 4)!

Героєм святкової музейної зустрічі обрали ми Євгена Лазаренка – багаторічного завідувача кафедри мінералогії, декана геологічного факультету, а згодом і ректора всього університету.

Поговоримо, якою важливою була ця особа для нашого факультету і його розвитку.

Розкажемо про свої музеї, а ви матимете можливість їх відвідати та ознайомитися з експозиціями!

Закінчення – 19:30.

Обов'язкова реєстрація за посиланням:

<http://bit.ly/3JxH0Xc>

Інформація за тел. +380676728535.

День Музейів на геологічному факультеті 20.05.24

Палеонтологічний музей ЛНУ ім. І. Франка

Систематичної палеонології

Еволюція демонструє
розширення життя від
найпростіших
розмножуваних форм до
більш складних
(біологістичних
хордових).

Еволюція унікальності

Сучасні та викопні водорості

Морська рослина та морські дієти

Археологічний музей ЛНУ ім. І. Франка

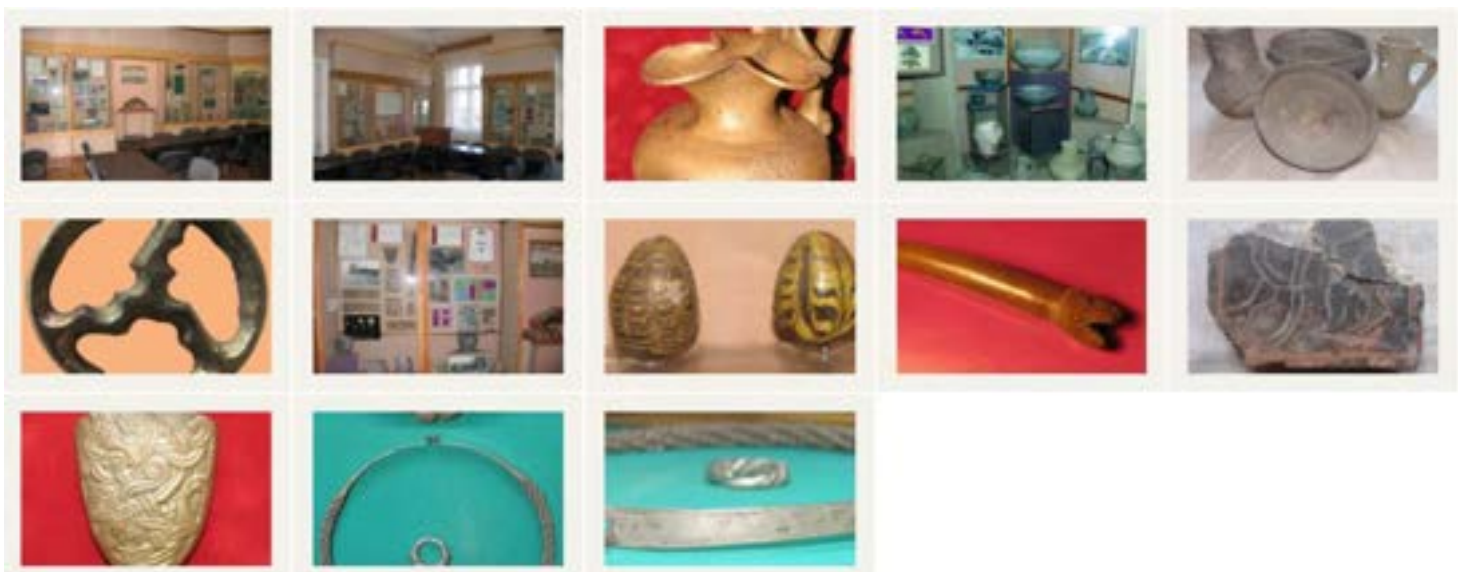
Зала 1. ДОБА ПАЛЕОЛІТУ ТА МЕЗОЛІТУ

Зала 2. ДОБА НЕОЛІТУ, ЕНЕОЛІТУ ТА РАННЬОЇ БРОНЗИ

Зала 3. ДОБА ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ І РАННЬОГО ЗАЛІЗА

Зала 4. ДАВНІ СЛОВ'ЯНИ І КИЇВСЬКА РУСЬ

Зоологічний музей ЛНУ ім. І. Франка

Зоологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка належить до числа найстаріших університетських музеїв Європи. Заснований він, як Кабінет натуральної історії, у 1784 році. Статусу Зоологічного музею набув 25 лютого 1885 року згідно з наказом Ректора.

Урочиста академія, присвячена 230-річчю заснування Зоологічного музею (2014)

Музей рудних формацій ЛНУ ім. І. Франка

Нині музей рудних формацій шукає нові шляхи для розвитку й удосконалення навчальної, дидактичної, науково-дослідної та просвітницько-екскурсійної діяльності.

Головні завдання музею на найближче десятиліття:

- повна інвентаризація музейних фондів для збереження їх як національної спадщини;
- поповнення колекції рудними штучками з новітніх і нетрадиційних для України родовищ самородної міді, самородного золота, хромітових і поліметалевих руд, руд рідкісних і рідкісноземельних металів, алмазної сировини;
- удосконалення електронного каталогу збірців;
- створення тимчасових тематичних експозицій, придатних для транспортування (для демонстрації в школах, коледжах, на виставках тощо);
- популяризація експонатів і діяльності музею в соціальних мережах;
- збір інформації про науковців, які свого часу долучилися до створення і розвитку музею рудних формацій та ін.

Культурно-освітня робота музеїв кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Київський Національний університет імені Тараса Шевченка
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ та МУЗЕЄЗНАВСТВА

Головна
 НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ
 Початкові плани
 Археологія та прєісторія Бакалатри академічна програма
 Навчальний план затверджений 2020
 Культурно-освітня робота музеїв

ГОЛОВНА

ПРО КАФЕДРУ

ІСТОРІЯ КАФЕДРИ

СПІВРОБІТНИКИ КАФЕДРИ

НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ

АВТУРЕНТУ

СТУДЕНТСЬКЕ ЖИТТЯ

АСПРАНТУРА

ЕКСПЕДИЦІЇ

ВИДАННЯ КАФЕДРИ

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

КОНФЕРЕНЦІЇ

МОЖНАРОДНА СПІВРАЦЯ

ЦЕНТР ПІДВОДНОЇ АРХЕОЛОГІЇ

АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ

ВИПУСКНИКИ КАФЕДРИ

ФОТОГАЛЕРІЯ

АРХІВ НОВИНИ

КОНТАКТИ

Культурно-освітня робота музеїв

- **ОС "Бакалатр"**
- **Назва дисципліни:** Культурно-освітня робота музеїв.
- **Викладач:** Кравченко Ірина Анатоліївна
- **Кафедра:** Археологія та музеєзнавства
- **Кількість годин:**
 - Лекції – 30;
 - Семінарських – 14;
 - Самостійна робота – 76;
 - Разом – 4 кредити ЕКТС;
- **Форма контролю:** іспит
- **Актуальність дисципліни, практичне застосування:**

Культурно-освітня робота є одним з головних практичних напрямків музейної діяльності, основною формою музейної комунікації, яка здійснюється в процесі безпосереднього контакту із музейною аудиторією як у самому музеї, так і поза його межами. У процесі культурно-освітньої діяльності реалізуються такі соціальні функції музею як освіти, виконання, організації вільного часу. В умовах зростання соціальної ролі музеїв культурно-освітню функцію можна розглядати як одну із основних соціальних функцій музею. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває освоєння студентами-істориками цього важливого напрямку музейної справи.

Курс «Культурно-освітня робота музеїв» дає уявлення про суть і основні напрями цієї роботи в сучасній музейній справі. Студенти отримують теоретичну підготовку, потрібну для самостійної практичної роботи в музеї. Мета курсу – скласти уявлення у студентів про музейну педагогіку; ознайомити студентів з основними напрямками культурно-освітньої роботи музеїв – підготовкою і проведенням музейних екскурсій, іншими базовими формами цієї роботи, взаємодією музею і школи, дослідженнями музейної аудиторії.

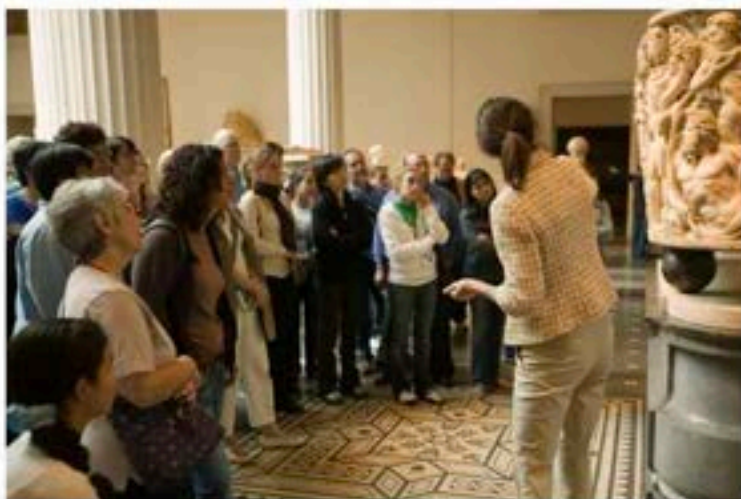
• **Структура дисципліни** включає 2 блоки:

1. Музейна педагогіка, її основні напрями дослідження. Суть і специфіка музейних екскурсій, етапи підготовки і прийоми проведення екскурсій, шляхи вдосконалення екскурсії.
2. Базові форми культурно-просвітницької діяльності музеїв (лекції, консультації, наукове читання, турни, студії, клуби, конкурси, олімпіади, вікторини, ауксин з цікавою логікою, концерти, літературні вечори, театралізовані вистави, кіно перегляди, музейне свято, музейна гра). Музейна аудиторія та її вивчення. Особливості взаємодії музею і школи.

Пошук

Пошук...

**Навчальні музеї Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара
Музей історії ДНУ ім. О. Гончара**

Музейна аудиторія «Літературне Придніпров'я» та іменні аудиторії Олеся Гончара і Павла Загребельного

Зоологічний музей кафедри зоології та екології ДНУ ім. О. Гончара

**Архівно-музейно-археологічна лабораторія кафедри історії України ДНУ ім.
О. Гончара. Кабінет археології історичного факультету**

Навчальні музеї Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
Петрографо-мінералогічний музей

Зоологічний музей ОНУ ім. І. Мечникова

Друкована продукція зоологічного музею

Екскурсію проводить співробітник зоомузею ст. лаборант Л. Рясіков

Палеонтологічний музей ОНУ ім. І. Мечникова**Підземний палеонтологічний заповідник (Одеські катакомби)**

Музей рідкісної книги наукової бібліотеки ОНУ ім. І. Мечникова

Джерело: сайт спілки ректорів України: <https://zvo.knu.ua/>

Навчальні музеї Волинського національного університету імені Лесі

Українки

Музей археології ВНУ ім. Лесі Українки

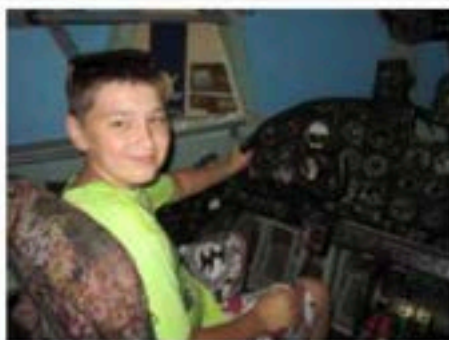
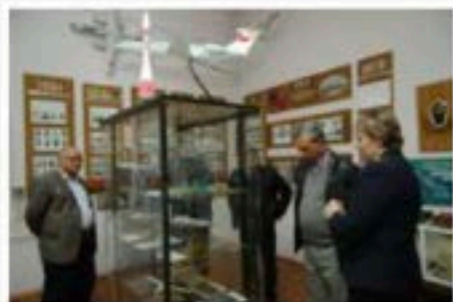
Продовження дод. Е.7

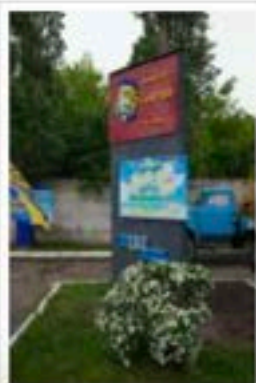
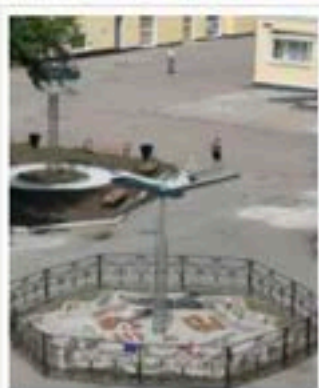
Музей Лесі Українки ВНУ ім. Лесі Українки

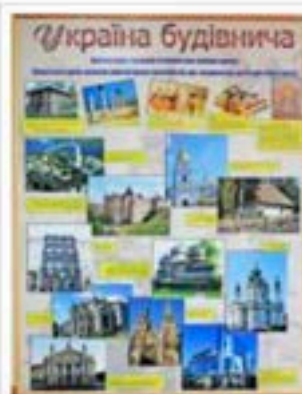
Геологічний музей ВНУ ім. Лесі Українки

Музей етнографії Волині та Полісся ВНУ ім. Лесі Українки

**Навчальні музеї Льотної академії Національного авіаційного університету
Музейний комплекс ЛАНАУ. Музей авіації (м. Кропивницький)**

Музейний комплекс ЛАНАУ. Алея авіаторів

Музейний комплекс ЛАНАУ. Зал історичного краєзнавства

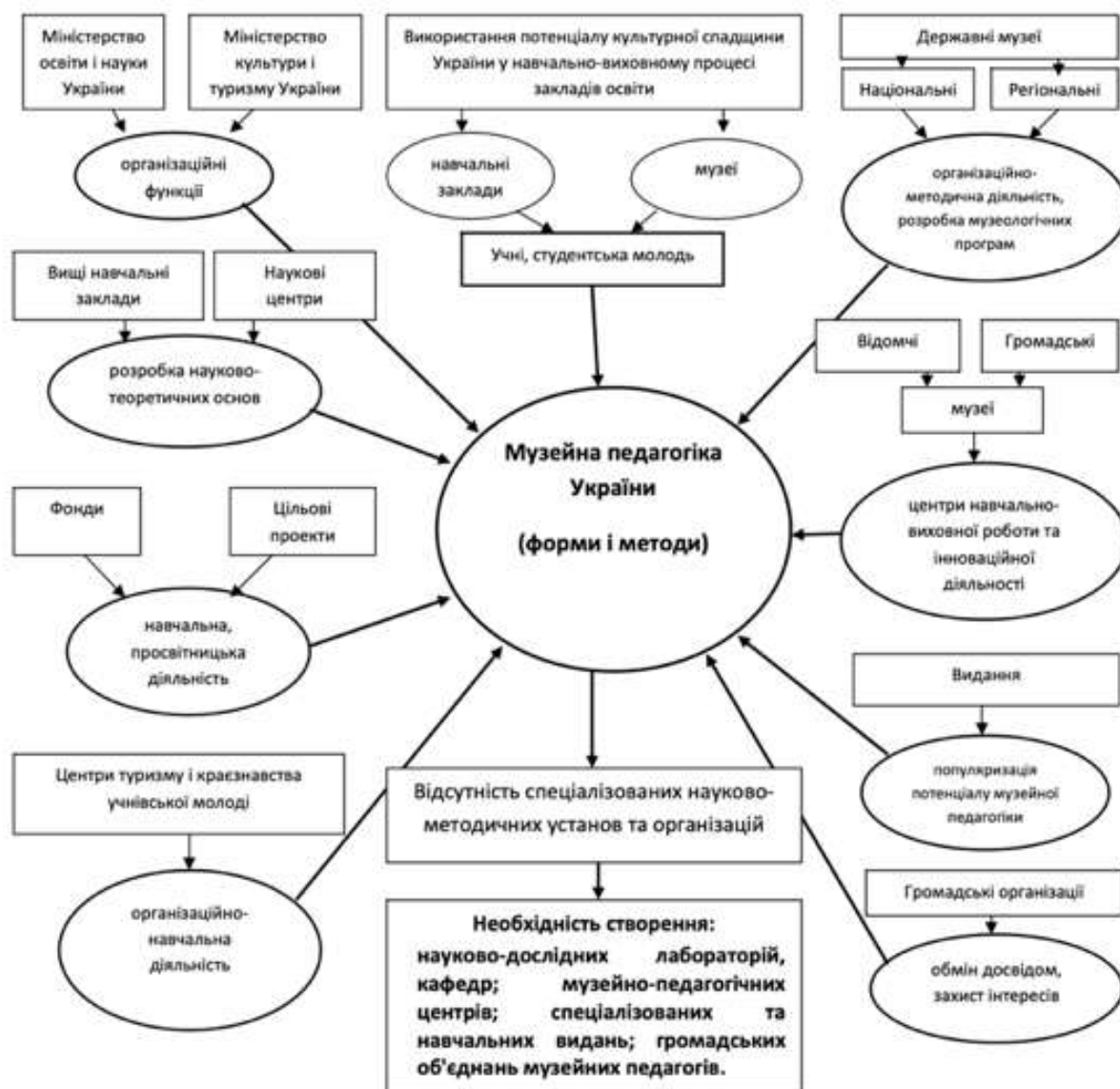
**Навчальні музеї Національної академії сухопутних військ
Музей історії Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного**

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РОЗРОБКИ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ У ГАЛУЗІ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Модель розвитку музейної педагогіки в Україні (за Л. Гайдою) [102]

Модель розвитку музейної педагогіки в Україні

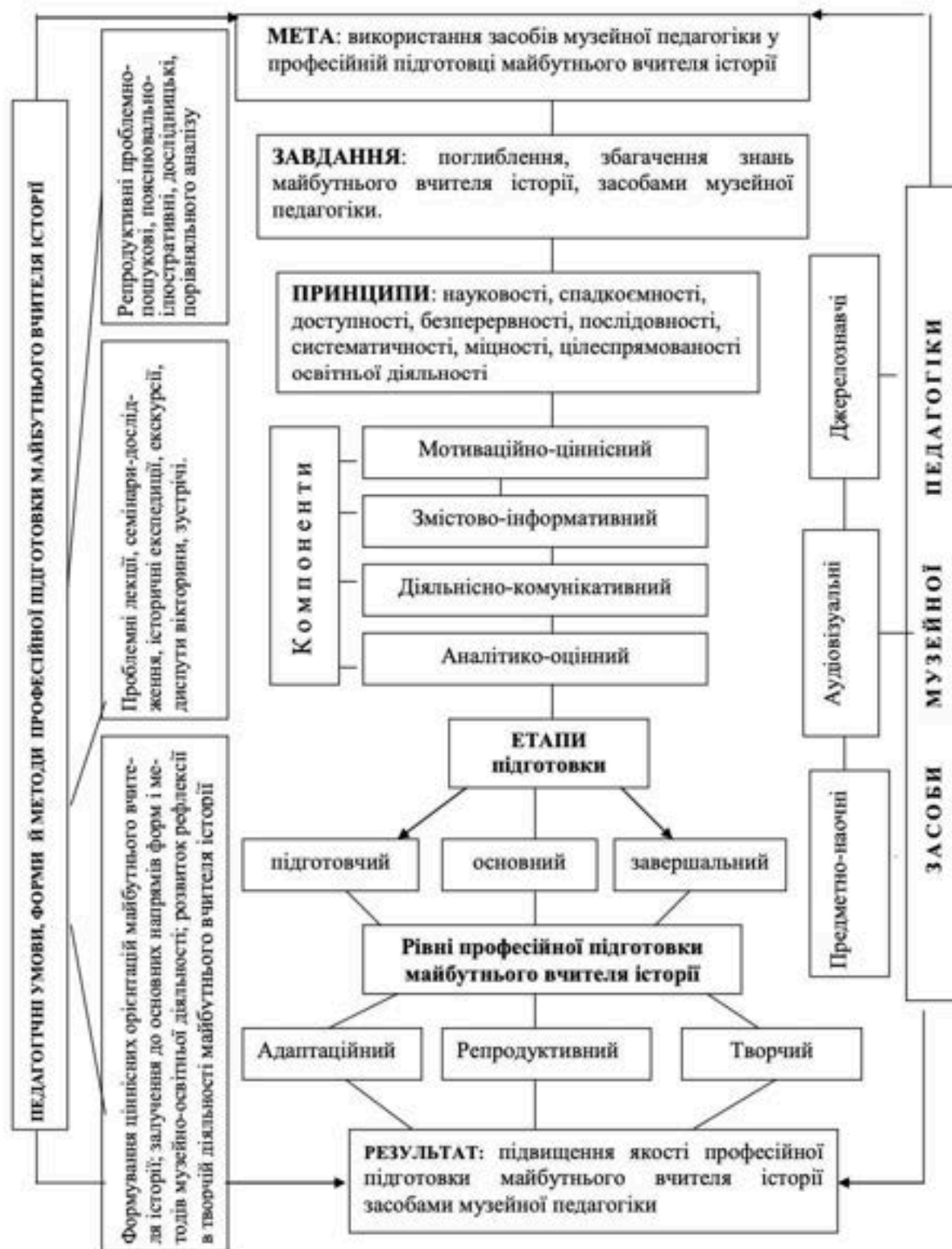

**Програма розвитку загальнокультурної компетентності майбутніх учителів
засобами музейної педагогіки (О. Волошина, Н. Дмитренко, 2022 р.) [94]**

Компоненти	Завдання навчання	Методи навчання	Форми	Засоби
Когнітивний	1. Орієнтація у проблематиці засвоєння культурно-освітнього простору. 2. Розширення теоретичних знань та умінь у різних галузях культури. 3. Вивчення особливостей гуманістичної освітньої парадигми та компетентісного підходу в освіті.	Проблемне навчання. Методи активного навчання: імітаційні та неімітаційні. Музейні ігри, рольові ігри. Методи активізації індивідуальних та групових можливостей, дискусії.	Групові форми, лекції. Самостійна робота студентів щодо ознайомлення з культурним простором, самоосвіта. Індивідуально-фронтальна робота.	Візуальні засоби, книги, музейні експонати, аудіовізуальні, комп'ютерні засоби. Музейно-освітнє середовище.
Ціннісно-орієнтаційний	1. Розвиток здібності емоційно сприймати та ціннісно привласнювати культуру спадщину. 2. Розвиток інтересу до музею як джерела зберігання культурних цінностей. 3. Розвиток здібностей до сприйняття образної мови музейної експозиції. 4. Отримання естетичного задоволення від знайомства з культурними цінностями, здатність співпереживати. 5. Розвиток здібності висловлювати ставлення до творів мистецтва, оцінювати їх.	Методи когнітивного навчання, аналітико-оціночні, навчальний діалог. Групові дискусії. Драматизації ігрові методи: імітаційні ігри, сюжетно-рольові ігри.	Колективно-групові форми. Екскурсії у музей. Індивідуальна самостійна аудиторна та позааудиторна робота.	Візуальні Комп'ютерні засоби. Музейно-освітнє середовище. Музейні експонати.
Комунікаційно-діяльнісний	1. Удосконалення навичок знайомства з культурним цінностями, культури поведінки та прояву емоцій. 2. Формування здібностей працювати з інформацією, отриманою в музеї: оцінювати, переробляти, використовувати в практичній діяльності, для саморозвитку. 3. Розвиток комунікативної компетентності. 4. Активізація власної творчої діяльності.	Рольові, ситуаційні та імітаційні ігри. Проблемне навчання: аналіз та перенесення інформації у різні сфери практичної діяльності. Методи активізації самостійної творчої діяльності, інтерактивне використання засобів. Метод проектів.	Заняття зі змінним складом учасників, групова та самостійна робота. Екскурсії у музей, групова гра «Я - екскурсовод Різноманітні форми індивідуальної творчої діяльності. Самостійна проектна діяльність.	Музейні експозиції. Комп'ютерні та мультимедійні, візуальні засоби.

Когнітивний компонент	Ціннісно-орієнтаційний компонент	Операційно-діяльнісний компонент
Ознаки загальнокультурної компетентності: - орієнтація у проблематиці засвоєння культурно-освітнього простору, проінформованість у соціальних, світоглядних проблемах тощо; - теоретична готовність до аналізу та вирішення цих проблем.	Ознаки загальнокультурної компетентності: - потреба та інтерес у самостійному засвоєнні культурної спадщини; - різноманітність, регулярність досвіду засвоєння культурної спадщини; - наявність ціннісних орієнтирів у культурі; - використання середовища спілкування як джерела інформації про культурні цінності.	Ознаки загальнокультурної компетентності: - уміння орієнтуватися у культурному потоці; - володіння методами та прийомами, що забезпечують засвоєння спадщини культурного простору; - проінформованість у джерелах культури; - достатній рівень сформованості комунікативної компетентності.
Показники розвитку загальнокультурної компетентності засобами музейної педагогіки: здатність до осмислення та аналізу проблем засвоєння культурно-освітнього простору;	Показники розвитку загальнокультурної компетентності засобами музейної педагогіки: - прояв інтересу до музею як унікального феномену культури; - різноманітність, регулярність відвідування музеїв;	Показники розвитку загальнокультурної компетентності засобами музейної педагогіки: - здатність виявити предмет музейного значення; - володіння навичками вивчення культурних цінностей: уміння
- володіння теоретичними знаннями в галузі культури, у тому числі знаннями, отриманими у музеї; - здатність побачити та визначити у музейних експонатах широкий історико-культурний аспект, оцінити їх з позиції культури. - усвідомлення своєї ідентичності сучасній культурі, етапам розвитку культури, в тому числі при відвідуванні музею.	- здатність емоційно сприймати музейну спадщину; - здатність до естетичного споглядання, співпереживання, задоволення від спілкування з культурними цінностями; - володіння навичками сприйняття особливої образної мови музейної експозиції; - здатність емоційно оцінювати твори мистецтва, висловлюючи своє ставлення.	поводитися в музеї, культура поведінки та вираження емоцій; - здатність зберігати стійку увагу під час ознайомлення з музейною експозицією, мати навичку уважного вивчення об'єкта; - спроможність зацікавити аудиторію, розповідаючи про відвідування музею; - здатність працювати з інформацією, отриманою в музеї: сприймати її, оцінювати, зіставляти, переробляти, використовувати у практичній діяльності; - розуміння інтерактивних експонатів, їх використання; - використання інформації, отриманої в музеї з метою самоосвіти, самопізнання, творчої діяльності; - здатність реалізувати свій комунікативний потенціал при проведенні музейної екскурсії; - здатність приймати інші культури, вступати у діалог культур, проявляти толерантність.

Структурно-функціональна модель професійної підготовки майбутнього вчителя історії засобами музейної педагогіки за В. Снагощенко [618]

**Модель «Навчально-виховний процес у взаємодії музею з ВНЗ»
за О. Карамановим [205]**

Навчально-виховний процес у взаємодії музею з ВНЗ

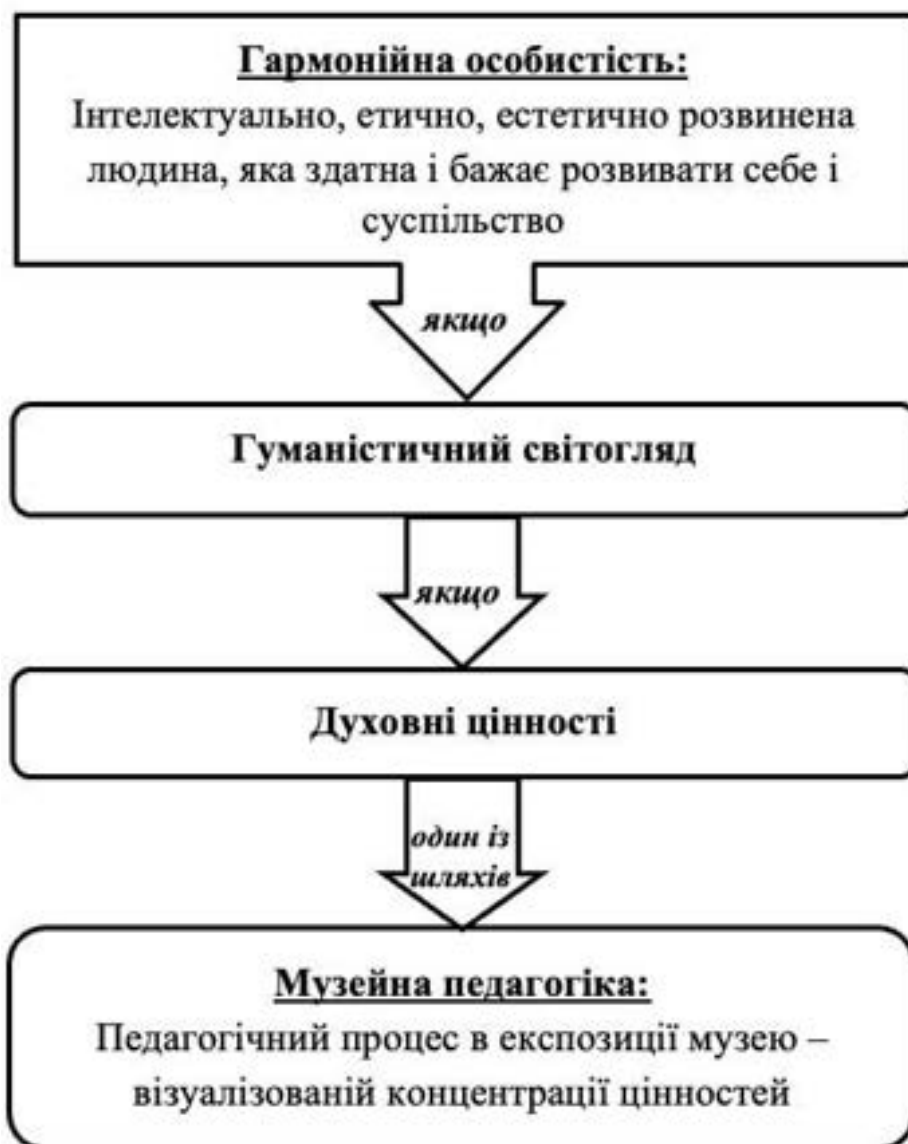
Додаток Ж.5

Культурно-просвітницька робота археологічних музеїв закладів вищої освіти України (автор – А. Москаленко, 2019 р.) [347]

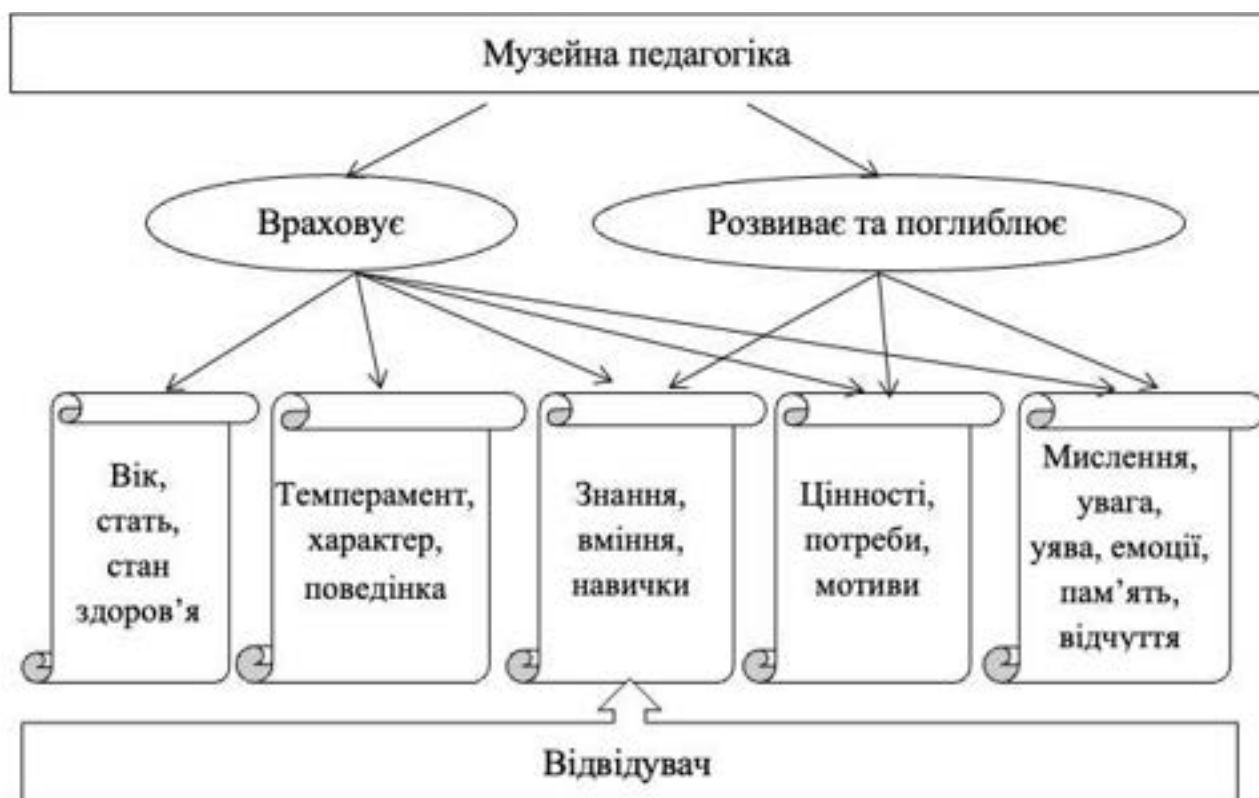
Таблиця 1. Культурно-просвітницька робота археологічних музеїв закладів вищої освіти України¹.

№	Назва музею	Дата заснування	Форми культурно-просвітницької роботи					
			Екскурсії	Виставки	Інтерактив (істор. жива гра)	Інші культурно-просвітницькі заходи	Археологічний туризм	Соціальні мережі
1	Музей археології Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна	1807/1837/ 1998/2015	+	+		+	+	+
2	Археологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка	1836/1987	+	+	+			+/-
3	Археологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка	1880/1967	+	+	+	+		+
4	Археологічний музей Донецького національного університету імені Василя Стуса	1968						
5	Археолого-етнографічний музей Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка ¹	1972	+	+		+	+	
6	Кабінет археології Дніпровського національного університету імені Івана Гончара	1975	+	+				
7	Музей археології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки	1977	+	+			+	
8	Музей археології Прикарпаття Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	1982	+					
9	Археолого-краснознавчий музей «Джерела» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка	1999	+	+			+	
10	Археологічний музей-кабінет Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького	2000	+	+			+	
11	Археологічний музей Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля	2003						
12	Археологічний музей УжНУ імені професора Едуарда Балагурі	2004	+	+		+	+	
13	Музей археології та етнографії історичного факультету Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського	2009	+	+			+	
14	Археологічний музей імені Нікель Бодій Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка	2011	+	+	+	+	+	+
15	Археологічний музей Житомирського державного університету імені Івана Франка	2012	+					

Детермінована модель музейної педагогіки (за І. Удовиченко) [667]

Психолого-педагогічні засади музейної педагогіки (за І. Удовиченко) [667]

Навчальна програма спецкурсу «Музейна педагогіка»**(авторська розробка Н. Філіпчук) [685]****Навчальна програма спецкурсу «Музейна педагогіка»****ЗМІСТ****Вступ**

У сучасній освітній практиці винятковий інтерес становить музейна педагогіка як галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного, культурологічного, аксіологічного підходів у освітньому процесі. Музейна педагогіка здійснює культурно-освітню діяльність, обслуговує школу, навчальні заклади через контакти з учнями, студентами, педагогами. Цей напрям активізує інтерактивну комунікацію, налагодження контактів і діалогу музейної установи з людиною.

Важливим складником музейної справи є також науково-практична діяльність сучасного музею, зорієнтована на вивчення культурної спадщини в історичному, науковому, пізнавальному, виховному, практичному аспектах, передачу культурного досвіду. Виховання громадянина – найбільш значуща місія музею. Вона подібна до ролі античного театру, в якому виховання громадянськості було стрижневою лінією творчості. Безперечно, музейне середовище впливає на творчий потенціал людини. Музеї виконують низку функцій, проте передовсім перші контакти музею і особистості формують педагогічну дію.

Музейна педагогіка стає реальністю, коли людина – учасник музейної комунікації, а працівник установи, контактуючи з людиною, водночас є і культурологом, і педагогом, і психологом, оскільки він розпочинає діяльність у складній суспільній моделі комунікації – «людина-людина».

Головна місія музеїв – залучення різних категорій осіб, передусім учнівської молоді, до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Культурні цінності українського народу, історичні пам'ятки України, національна матеріальна і духовна культура, культурні цінності, які знаходяться за межами України, – нові змістові орієнтири в музейній діяльності, які необхідно трансформувати в стратегію завдань культурно-просвітницької, наукової роботи, в систему вивчення і використання пам'яток культури, міжнародної співпраці. Найскладніше і найважливіше в музейній справі не матеріально-технічні, бюджетні чи інфраструктурні проблеми, а змістова, освітньо-виховна функція цих інституцій культури.

У сучасній педагогічній науці науковці екстраполюють увагу до проблем музейної педагогіки, зокрема до вивчення досвіду української і зарубіжної практики організації музейної справи (В. Крамар, Р. Маньковська, К. Смаглій, А. Хеленюк та ін.). У працях схарактеризовано особливості налагодження сучасної музейної комунікації на основі взаємодії з освітніми

зкладами, висвітлено внесок відомих особистостей у становлення теорії і практики музесзнавства. Однак актуальною залишається потреба у більш продуктивному використанні потенціалу музейної педагогіки, що сприятиме збереженню націєтворчих цінностей учнівської, студентської молоді, збагаченню інтелектуального ресурсу різних категорій дорослих тощо.

На наше переконання, відповідно до просвітницької та культуротворчої функцій музеїв, виникає необхідність використання потенціалу музейних інституцій, удосконалення методів музейної педагогіки на основі досвіду вітчизняних музеїв культурологічного, мистецтвознавчого спрямування. Музеї не тільки заклади, в яких зберігаються, вивчаються пам'ятки, експонати історії, матеріальної і духовної культури, але в умовах незалежності України вони повинні перетворитися в потужні культурні, наукові, духовні, просвітницькі центри, які формують нове світобачення, раціональне й чуттєве осмислення, сприйняття власної історичної спадщини.

У навчальній програмі спецкурсу запропоновано комплекс завдань, розроблених на основі традиційних та інноваційних форм і методів використання засобів музейної педагогіки, які можна використовувати з метою активізації аудиторної і позааудиторної роботи в умовах сучасного закладу загальної освіти.

Структурування змісту завдань, добір відповідних форм і методів роботи покликані формувати здатність відвідувачів музеїв до критичного оцінювання історичних подій на основі використання потенціалу музейної педагогіки; налагоджувати діалогову взаємодію у системі «школа – музей»; удосконалити уміння педагогів щодо тематичного добору музейних експозицій з урахуванням індивідуальних потреб особистості.

Анотація

Музей у сучасному світі є не лише місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це науково-просвітницький, освітній заклад, який ставить перед собою, крім специфічних професійних завдань, також широкі науково-освітні, естетичні, етичні, громадянські та виховні завдання. Можна стверджувати, що сучасний музей – це своєрідний центр духовної, мистецької, інтелектуальної культури минулого, сучасного і майбутнього. Ця інституція повинна стати також важливим ресурсом альтернативної формальної і неформальної освіти. Музейна педагогіка уможливорює створення більш якісної моделі інтеграції навчальних дисциплін: літератури, історії, природничих і точних наук, музики, мистецтва, художньої культури, світової і національної культури, іноземних і рідної мови.

Використання потенціалу музейної педагогіки у професійному розвитку педагогічного персоналу в умовах неформальної освіти – важливий напрям у стратегії розвитку національної освіти та формування в суспільстві

життєво компетентних педагогів, що забезпечуватиме реалізацію кращих європейських освітніх стандартів відповідно до принципів сталого розвитку світу. Ця проблема викликає зацікавленість у середовищі науковців, педагогів, працівників музеїв, культурних закладів та широких кіл громадськості і вимагає нових науково-методологічних обґрунтувань, організаційно-педагогічних і нормативних рішень щодо підвищення суспільної значущості української музейної педагогіки в системі неперервної освіти.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2 ECTS		Нормативна	
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2			
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка презентації щодо можливостей використання потенціалу музеїв у педагогічній діяльності		Семестр –	
		Лекції	
		4 год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи – 4	Освітній рівень: Магістрант, доктор філософії	Практичні, семінарські	
		12 год.	
		Лабораторні	
			год.
		Самостійна робота	
		20 год.	год. —
		Індивідуальні завдання	

Програма курсу складається з таких змістових модулів:

1. Історія розвитку музейної педагогіки.
2. Музейна справа та національна музейна політика в сучасній Україні.

Мета спецкурсу «Музейна педагогіка» – формування у педагогічного персоналу здатності використовувати засоби музейної педагогіки у професійній діяльності.

Передбачається самостійна дослідницька діяльність, проведення лекційних, практичних занять, індивідуальні завдання.

Основними завданнями спецкурсу «Музейна педагогіка» є формування наступних компетентностей:

- **інтегральна компетентність:** формування уміння використовувати засоби музейної педагогіки в умовах неформальної освіти, що передбачає опанування тематичним матеріалом музеїв культурологічного, мистецтвознавчого спрямування, ознайомлення з методами роботи музеїв з різними категоріями населення, з мистецько-просвітницькими заходами, організованими з метою розвитку ціннісних орієнтирів, формування національно свідомої світоглядної позиції молоді, дорослих;

- **загальна компетентність:** знання базових категорій музейної педагогіки, умінь тематичного відбору засобів музейної педагогіки на основі потенціалу музейної мережі України культурологічного спрямування, спрямованість на спілкування з громадськістю, освітянською та учнівською спільнотою через посередництво музейних фондів;

- **професійна компетентність:** здатність до критичного осмислення потенціалу музейної педагогіки, формування ціннісних настанов щодо використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти; підвищення рівня володіння знаннями з проблеми теорії і практики використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти; розвиток умінь щодо екстраполяції потенціалу музейної педагогіки в умовах неформальної освіти.

Тематичний план дисципліни

Назва теми	Всього годин	Лекцій	Семінарів	Практ. робіт	Самост. робота
Змістовий модуль I. Історія і сучасність розвитку музейної педагогіки.					
1. Історія виникнення музеїв. Сучасний стан музейної педагогіки.		2		4	5

2. Музейне будівництво: державницькі і бездержавні періоди становлення і розвитку.				2	5
Змістовий модуль II. Музейна педагогіка та національна музейна політика в сучасній Україні.					
1. Основні напрями педагогічної діяльності в музеях.		2		2	5
2. Музейна мережа України. Проблеми та перспективи розвитку музейної педагогіки.			2	2	5
Разом	34	4		10	20

Програма дисципліни

Вступ

Змістовий модуль I.

Історія і сучасність розвитку музейної педагогіки.

1. Історія виникнення музеїв. Сучасний стан музейної педагогіки.

Музей. Визначення музеїв. Законодавство України про музеї. Конституція України. Закон України «Про музеї та музейну справу». Основні напрями музейної діяльності. Завдання музеїв відповідно до Закону, стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді, інші нормативні документи. ЮНЕСКО та ООН про роль музеїв у суспільстві.

Музейна педагогіка. Історія поняття. Музей як освітня система. Музейна педагогіка як наукова дисципліна і галузь діяльності. Музейне середовище. Компетентнісні характеристики педагога і музейного працівника в контексті організації навчально-освітньої і просвітницької діяльності. Нові форми і технології. Система розміщення інформації. Сучасні засоби передачі інформації. Інтерактивні інструменти. Інтернет і музейні колекції. Культура в системі формування фахового педагога.

Види музеїв: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, педагогічні, меморіальні, художні, етнографічні, технічні, музичні, музеї-заповідники, галузеві. Засновники музеїв.

Перші збірки. Колекціонування і його форми. Суспільний інтерес до вивчення старожитностей, пам'яток історії та культури. Найвідвідуваніші музеї сучасного світу.

2. Музейне будівництво: державницькі і бездержавні періоди становлення і розвитку.

Часи Київської Русі, Козацької держави і Гетьманщини, Української Народної Республіки. Музейна діяльність на теренах українських земель, які були поневолені Російською імперією. Музейна діяльність на західноукраїнських землях, які знаходилися під пануванням іноземних

державоутворень. Музеї періоду УРСР. Розвиток музейної справи в часи Незалежності України.

Змістовий модуль II.

Музейна педагогіка та національна музейна політика в сучасній Україні.

1. Основні напрями педагогічної діяльності в музеях.

Музейна справа як спеціальна галузь культурно-просвітницької та наукової діяльності (комплектування, збереження, вивчення і використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури). Музейна справа: національна музейна політика, музеєзнавство, музейна практика. Національна музейна політика як сукупність основних напрямів і принципів діяльності держави і суспільства в галузі музейної справи. Роль музеїв у зміцненні громадянського суспільства.

2. Музейна мережа України.

Проблеми та перспективи розвитку музейної педагогіки.

Музейний фонд України. Положенням про Музейний фонд України. Формування Музейного фонду України. Контроль за станом обліку, зберігання, використання та переміщення державної частини Музейного фонду України. Державна і недержавна частини Музейного фонду України.

Створення музеїв. Напрями роботи: фондова робота; експозиційна діяльність; нові інформаційні технології; просвітницька і науково-дослідницька діяльність; музейний менеджмент; комунікаційна діяльність; співпраця музеїв і освітніх закладів.

Музейна мережа України. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі. Пріоритетні напрями та завдання розбудови музейної мережі. Нові напрями музейної діяльності та створення нових видів музейних закладів у сучасній Україні. Перспективи національної і міжнародної музейної інтеріоризації.

Критерії результатів навчання

Результати вивчення спецкурсу «Музейна педагогіка» можна вважати задовільними за умови представлення результатів виконання індивідуального дослідницького завдання, відвідування мережі музейних закладів, ознайомлення з традиційними та інноваційними формами музейної педагогіки, що забезпечить можливість здобувачам оволодіти *здатністю*:

- знайти, зібрати, інтерпретувати необхідну інформацію та можливість оприлюднення і обговорення потенціалу музейної педагогіки;
- використовувати засоби музейної педагогіки з метою формування ціннісних настанов, світоглядних орієнтирів, національної свідомості учнів;
- організовувати тематичні лекції, дискусії через посередництво послуг мережі музейних установ культурологічного спрямування;

уміннями:

- використовувати можливості мережі музейних закладів з метою організації пізнавальної, виховної, дослідницької діяльності учнів, студентів, різних категорій дорослих;
- здатності до критичного осмислення потенціалу музейної педагогіки;
- проєктувати можливості використання засобів музейної педагогіки в умовах неформальної освіти;
- прогностичності екстраполяції потенціалу музейної педагогіки в умовах неформальної освіти.

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Засоби діагностики успішності навчання: підготовка презентації щодо можливостей використання потенціалу музеїв у педагогічній діяльності.

Питання для самостійної роботи

1. Визначні музеї, музеї-заповідники, меморіальні музейні комплекси в Україні. Характеристика їх суспільної значущості.
2. Аналіз мережі, змісту музейної діяльності на рівні району, міста, області, де проживає студент, педагог, аспірант, слухач.
3. Українське музейне будівництво за кордоном.
4. Роль Наукового товариства ім. Т. Шевченка, «Просвіти», «Рідної школи», наукових національних зарубіжних шкіл, церкви, громад, у розбудові музеїв української культури та історії.
5. Видатні українські культурні і духовні діячі, меценати, науковці, просвітники, організатори музейного будівництва в Україні та їхня роль у збереженні національно-культурної спадщини, розвитку музеєзнавства, вихованні національної свідомості, громадянськості, патріотизму.
6. Музейні заклади і національно-патріотичне виховання молоді. Формування української ідентичності.
7. Музеї при навчальних закладах України. Музеї і головна мета національної освіти та виховання учнівської та студентської молоді. Нормативно-правова база.
8. Навчально-методичне забезпечення. Музейна і педагогічно-психологічна культура працівників музеїв у навчальних установах.
9. Музейна діяльність як важливий чинник удосконалення змісту освітнього процесу. Роль музею в системі урочної, позаурочної, позакласної та позашкільної роботи.
10. Музеєзнавство як наука в системі підготовки і перепідготовки педагога. Музейні заклади і національно-патріотичне виховання молоді, формування української ідентичності.

Перелік контрольних питань

1. Визначення музеїв.
2. Законодавство України про музеї.
3. Закон України «Про музеї та музейну справу».
4. Основні напрями музейної діяльності.
5. ООН та ЮНЕСКО про роль музеїв у суспільстві.
6. Історія виникнення музеїв.
7. Колекціонування та його форми.
8. Найвідвідуваніші музеї сучасного світу.
9. Історія розвитку музейної справи в Україні.
10. Періоди становлення і розвитку музейної справи.
11. Розвиток музейної справи в часи незалежності України.
12. Музейна політика в сучасній Україні.
13. Музейна справа як спеціальна сфера культурно-просвітницької та наукової діяльності.
14. Музейна справа: національна музейна політика, музезнавство, музейна практика.
15. Роль музеїв у зміцненні громадянського суспільства.
16. Класифікація музеїв. Типи музеїв: науково-освітні масові або публічні; науково-дослідні або академічні; навчальні (університетські, шкільні).
17. Статус Національного музею України.
18. Види музеїв: історичні, археологічні, краєзнавчі, природничі, літературні, педагогічні, меморіальні, художні, етнографічні, технічні, музичні, музеї-заповідники, галузеві.
19. Основні напрями роботи музеїв.
20. Інтерактивні форми діяльності музеїв.
21. Музейний фонд України.
22. Музейна мережа України.
23. Проблеми та перспективи розвитку музейної мережі.
24. Пріоритетні напрями та завдання розбудови музейної мережі.
25. Нові напрями музейної діяльності та створення нових видів музейних закладів у сучасній Україні.
26. Перспективи національної і міжнародної музейної інтеграції.
27. Видатні українські культурні і духовні діячі, меценати, науковці, просвітники, організатори музейного будівництва в Україні та їхня роль у збереженні національно-культурної спадщини, розвитку музезнавства, вихованні національної свідомості, громадянськості, патріотизму.
28. Українське музейне будівництво за кордоном.
29. Визначні музеї, музеї-заповідники, меморіальні музейні комплекси в Україні.
30. Аналіз мережі, змісту музейної діяльності на рівні району, міста, області, де проживає студент, педагог, аспірант, слухач.
31. Музейна педагогіка: сутність поняття.
32. Компетентнісні характеристики педагога і музейного працівника в контексті організації навчально-освітньої і просвітницької діяльності.
33. Нові форми і технології музейної роботи.

**Тематика наукових досліджень у галузі музейної педагогіки
(за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій «Музейна
педагогіка в науковій освіті» (2019-2024))**

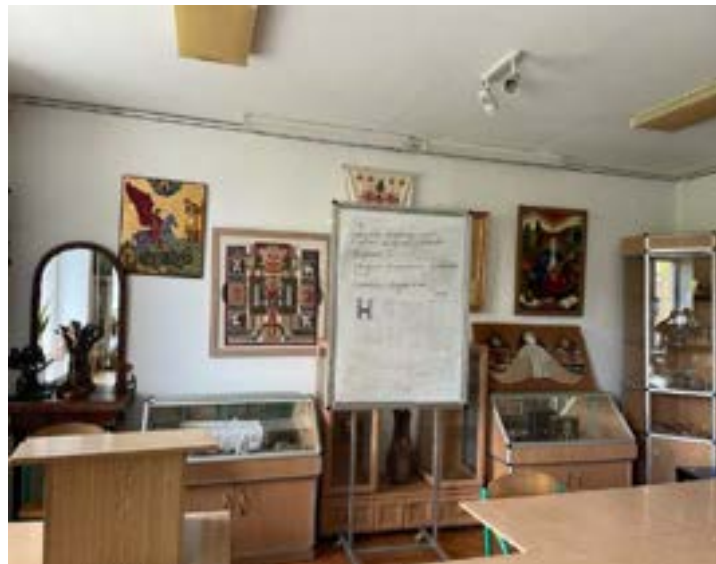
1. Сучасні підходи до використання освітнього середовища музеїв ЗВО;
2. Значення музейної справи для розвитку закладів освіти;
3. Музейна педагогіка як сучасний інструмент реалізації компетентнісного підходу в освітньому просторі ЗВО;
4. Теоретико-методологічні засади музейної педагогіки;
5. Інноваційні форми і методи роботи зі студентською аудиторією в музейній педагогіці;
6. Музейна експозиція як інноваційний дидактичний інструмент освітнього простору;
7. Модернізація музейної взаємодії з відвідувачем;
8. Особливості міжмузейної комунікації;
9. Необхідність цифровізації музейних фондів;
10. Особливості використання сучасних інформаційних технологій у музейно-педагогічній роботі зі студентами;
11. Музейна педагогіка як навчальна дисципліна;
12. Перебудова роботи університетських музеїв в умовах глобальних викликів сучасності (пандемія, повномасштабна російська агресія);
13. Необхідність міжнародної співпраці у справі збереження музейних цінностей та ін.

**МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ
КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Музей історії університету

Музейна аудиторія кафедри методики викладання образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та дизайну КНУВС

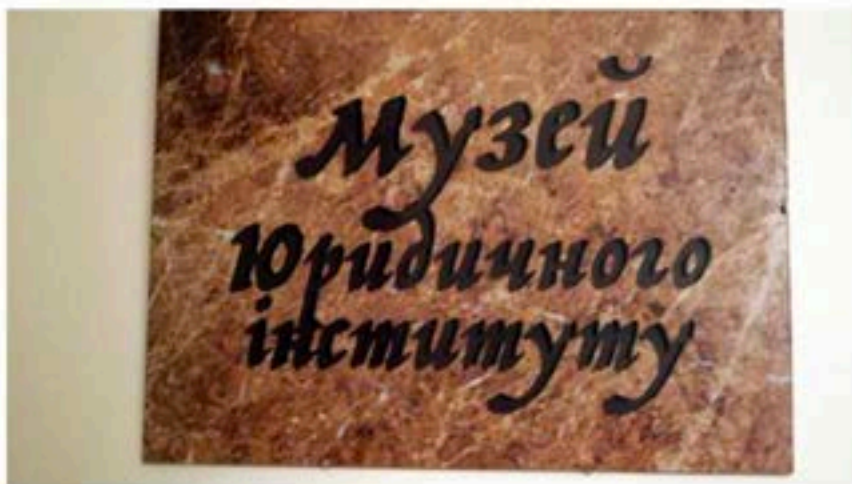

Музей навчально-наукового Юридичного інституту КНУВС

Музей юридичного інституту

У 2017 році з нагоди 25-ти річчя Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника було відкрито музей Юридичного інституту (сьогодні – навчально-наукового юридичного інституту). Ідея створення музею належить першому декану юридичного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника доктору юридичних наук, Заслуженому юристу України О. А. Вівчаренку. Реалізація проєкту відбулася за підтримки меценатів – випускників Юридичного інституту. Завдячуючи допомозі колективу навчально-наукового інституту мистецтв, музей навчально-наукового юридичного інституту отримав своє художнє оформлення.

Музей навчально-наукового юридичного інституту став осередком освіти, професійного та патріотичного виховання, сприяє формуванню нової генерації правників, забезпеченню духовної єдності поколінь.

Музей складається з двох залів. На стендах та у вітринах музейної експозиції першого залу відображено головні етапи становлення навчального закладу та його структурних підрозділів: від заснування юридичного факультету, його «перших кроків» до нинішнього періоду розвитку навчально-наукового юридичного інституту (стенд № 1).

Стенд № 2 містить інформацію про освітньо-наукові проекти навчально-наукового юридичного інституту: науково-практичні заходи, фахові наукові видання, аспірантуру та докторантуру за напрямом 081 «Право», діючу спеціалізовану вчену раду тощо. Зазначено, що на базі Навчально-наукового юридичного інституту функціонує Юридична клініка, де надається безкоштовна правова допомога соціально незахищеним верствам населення. У навчально-науковому юридичному інституті діють програма спеціальної підготовки з медіації та підготовчі курси арбітражних керуючих.

На стенді № 3 розповідається про наукові школи навчально-наукового юридичного інституту: 1) школу доктора юридичних наук, професора, академік НАПрН України, Заслуженого діяча науки і техніки України В. В. Луця та доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України В. А. Васильєвої, яка діє на базі кафедри цивільного права; 2) школу доктора юридичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України П. Л. Фріса, яка створена на базі кафедри кримінального права та 3) школу доктора юридичних наук, професора Н. Р. Кобецької, яка координує еколого-правовий напрям досліджень кафедри трудового, екологічного та аграрного права.

Стенд № 4 наповнений інформацією, яка є корисною для студентів, зокрема, про студентське самоврядування; наукові гуртки, що діють на кожній кафедрі навчально-наукового юридичного інституту за різними напрямками; стипендіальні програми; конкурси та олімпіади, а також дозвілля.

Партнерам та багатовекторній міжнародній співпраці навчально-наукового юридичного інституту присвячений стенд № 5.

На окремому стенді № 6 розміщено інформацію про керівників навчально-наукового юридичного інституту та їх фотографії.

Про випусників навчально-наукового юридичного інституту розповідається на стенді № 7. Окрема увага приділяється Асоціації випусників юридичного інституту, яка була створена у 2017 році, а також спільним освітньо-науковим проектам Асоціації та навчально-наукового юридичного інституту.

На окремій вітрині музейної експозиції першого залу розміщено альманахи кафедр навчально-наукового юридичного інституту, які містять інформацію про історію створення та розвитку кожної кафедри, напрями їх діяльності, викладацький склад тощо.

Окремий зал музею присвячений експозиції матеріалів та документів, яка відображає усі напрями діяльності навчально-наукового юридичного інституту.

У цьому залі на спеціальному столі знаходиться книга «Історія твориться в спогадах», де випускники, а також відвідувачі музею можуть залишити свої згадки та побажання.

Музейна аудиторія «Видатні педагоги Прикарпаття»

Відкриття музейно-виставкового простору «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни», 2024 р.

Відкриття музейно-виставкового простору «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни»

29.04.2024

26 квітня на факультеті історії, політології і міжнародних відносин ПНУ відбулося відкриття музейно-виставкового простору в рамках проєкту «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни». Захід розпочався з хвилини мовчання та виконання гімну України.

У вітальному слові проректор з науково-педагогічної роботи університету професор Сергій Шарин відзначив важливість відкриття музейно-виставкового простору: «У час війни кожен має знаходитися на своєму фронті. Ми – на освітньому фронті, наші дівчата і хлопці боронять країну на реальному військовому фронті. Відкриваючи цей музейно-виставковий простір, ми розуміємо, що це символ незламності, символ нашої великої вдячності та пошани до тих людей, які залишили тут своє місце навчання взявши до рук зброю задля захисту країни. Чи не найбільше в нашому Університеті саме студенти і випускники факультету історії, політології і міжнародних відносин воюють і віддають своє життя за мрію жити в сильній мирній країні. Відкриття цього простору є своєрідним уособленням підтримки і вшанування тих, хто воюють і, на жаль, загинули у російсько-українській війні».

У музейному просторі розміщені артефакти сучасної російсько-української війни, передані студентами і випускниками Факультету, які воюють на Сході і Півдні України: прапори військових частин з автографами, розмальовані гільзи, особисті речі і фотографії воїнів та ін.

Також з привітанням виступили представники платформи «Тепле місто», випускниця факультету Ірина Стасюк та декан факультету історії, політології і міжнародних відносин Ігор Гурак, які подякували команді студентів за пророблену роботу та побажали наснаги у подальшому розвитку актуального у наш час проєкту.

«Ідея створення музейно-виставкового простору в рамках проєкту «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни» виникла серед наших студентів. На ньому є фотографії і предмети наших студентів і випускників, які воюють або загинули у повномасштабній російсько-українській війні. Це є прикладом збереження нашої історичної пам'яті і знак того, що воєни постійно з нами!», – підкреслив декан факультету історії, політології і міжнародних відносин, доцент Ігор Гурак.

Капітан команди, керівник проєкту «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни», студент-магістр Владислав Полівчук ознайомив з деталями створення музейно-виставкового простору. Все розпочалося з того, що 16–17 березня команда факультету історії політології та міжнародних відносин у складі студентів Владислава Полівчука, Анастасії Бариліж, Яни Яців та Романа Павлюка взяли участь у «Школі грантового менеджменту для студентів», яку організовувала платформа «Тепле місто». Після навчання команда мала можливість подати свою грантову заявку, яку розробили у Школі, на грант в 10 000 грн. Після написання та захисту заявки перед комісією команда факультету перемогла.

За словами Владислава Полівчука, розроблений проєкт «Історія в артефактах: сьогодення російсько-української війни» має на меті проведення просвітницьких заходів та створення можливостей для студентів дізнатися про хід російсько-української війни, шляхом створення музейно-виставкового простору. У цьому місці проводитимуться низка освітньо-просвітницьких заходів на актуальні теми, лекції, зустрічі з ветеранами та діючими військовослужбовцями-студентами, збір коштів.

Завершився захід виконанням пісні «Зродились ми великої години».

Екскурсія в музей Олекси Довбуша, 2024 р.

Нескорений Олекса Довбуш – народний герой, легенда Карпат

16 квітня студенти групи ПМ-21 спеціальності "Прикладна математика" разом із викладачкою Наталією Надурак відвідали Музей Олекси Довбуша, щоб, вивчаючи історію західноукраїнських земель XVII-XVIII ст. (зокрема явище опришківства), зрозуміти та більше дізнатись про цей етап історії України й таким чином краще підготуватися до НМТ.

"Після відвідання музею Олекси Довбуша у мене та інших студентів групи залишилися тільки приємні враження. Хоча цей музей займає всього дві невеличкі кімнати, проте у ньому достатньо експонатів для того, щоб зрозуміти історію опришків, а головне – дізнатися більше про Олексу Довбуша. Також мені дуже сподобалося, як захопливо нам розповідала екскурсовод. Було цікаво слухати та порівнювати почуте з уже знайомою інформацією. Найбільше з експонатів вразив одяг та зброя, що містяться в музеї, а також картини, з допомогою яких ще більше поринаєш у розповідь". (Іванів Марина)

"Було дуже цікаво, і я дізналася чимало нового про засновника музею, відомого історика Володимира Грабовецького, про історію Довбуша та опришківський рух. Атмосферу створюють картини, костюми, книги". (Нижник Євгенія)

Боротьба наших героїв проти поневолювачів триває не одне століття. Вічна слава Героям!
Герої не вмирають!

Студенти спеціальності «Професійна освіта. Цифрові технології» відвідали музей науки «Нова енергія», 2024 р.

Нещодавно студенти педагогічного факультету спеціальності «Професійна освіта. Цифрові технології» в рамках вивчення навчального курсу «Сучасні освітні технології» разом із викладачем кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Педагогічного факультету Тарасом Паскою відвідали наукове містечко «Нова енергія» (м. Івано-Франківськ).

Цей інноваційний музей є сучасною платформою для отримання знань про наукові досягнення, нові розробки та новітні технології у сфері енергетики та енергоресурсів.

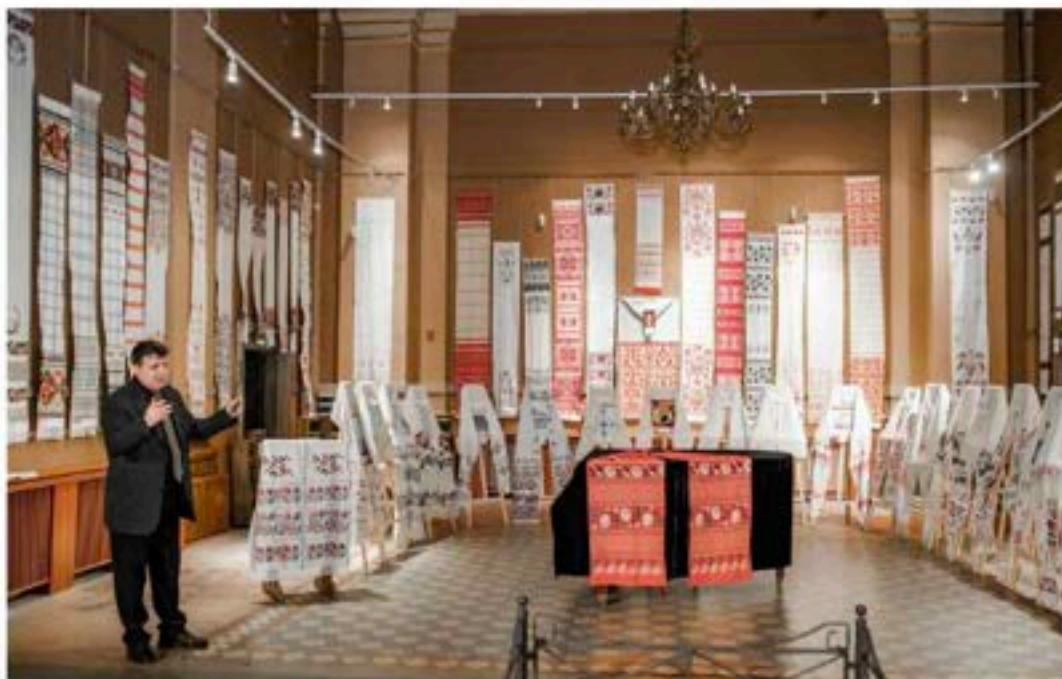
Під час практичного заняття студенти мали змогу долучитися до науки через наочне та інтерактивне навчання, а також через експерименти на експонатах, що демонструють відновні джерела енергії в дії.

Майбутні фахівці в галузі цифрових технологій ознайомилися із методикою навчання через моделювання освітніх процесів, створення віртуального середовища на освітніх платформах. Інтерактивне заняття сприяло формуванню наукового світогляду студентів, розвитку навчально-дослідницьких компетентностей та забезпеченню можливостей для прикладного застосування знань на практиці.

Екскурсія в музей мистецтв Прикарпаття

До Всесвітнього Дня вишиванки, який щорічно відзначають у третій четвер травня, студенти і викладачі кафедри біології та екології відвідали виставку вишитих рушників з родинної колекції доцента кафедри Артура Геннадійовича Сіренка. Виставка відбувається у Музеї мистецтв Прикарпаття. Колекція сім'ї Сіренків налічує більше 300 рушників з різних етнографічних регіонів України. На її створення власники витратили близько 30 років. Про старовинні експонати відвідувачам розповідав Артур Геннадійович.

**Навчально-тематична екскурсія «Шляхами героїв УПА»
у Івано-Франківському обласному музеї визвольної боротьби
ім. С. Бандери для студентів ПНУ ім. В. Стефаника, 2024 р.**

Оглядова екскурсія студентів педагогічного факультету в Національному заповіднику «Давній Галич», 2025 р.

Відкриття музейних аудиторій Херсонського державного університету на базі КНУВС

В приміщенні Прикарпатського університету відбулося
відкриття нових аудиторій та лабораторій ХДУ

■ 25.02.2025

Сьогодні у приміщенні Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника відбулося відкриття та презентація нових аудиторій і лабораторій Херсонського державного університету, які тимчасово передані у користування ХДУ. На подію завітали в. о. ректора ПНУ Ігор Цепенца, заступник міністра освіти і науки України Микола Виннищак, ректор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Ігор Чудик, ректор університету Короля Данила Мирослав Луцький, викладачі, студенти та представники медіа.

Ректор Херсонського державного університету Олександр Співаховський зазначає: «Сьогоднішня подія для нас надзвичайно важлива, адже ми маємо змогу представити результати нашої роботи українській спільноті, українській владі та міжнародним донорам. Ми демонструємо стійкість, незважаючи на виклики, які переживає Херсон. Я впевнений, що перемога буде за Україною, ми повернемося і будемо розбудовувати рідне місто».

Нові аудиторії були відремонтовані та оснащені відповідно до сучасних стандартів. Вони є енергонезалежними та адаптованими до потреб викладачів і студентів.

У цих приміщеннях розміщені:

- евакуйовані з-під обстрілів у Херсоні археологічна експозиція музею історії Херсонського державного університету та експозиція зоологічного музею ХДУ;
- лабораторія створення та супроводу відеоконтенту, створена в межах проєктів Erasmus+ DigiUni та Smart PL;
- навчальна лабораторія ресторанних технологій факультету бізнесу і права;
- освітній коворкінг-центр; — освітній центр Фрідріха Фрйбеля педагогічного факультету.

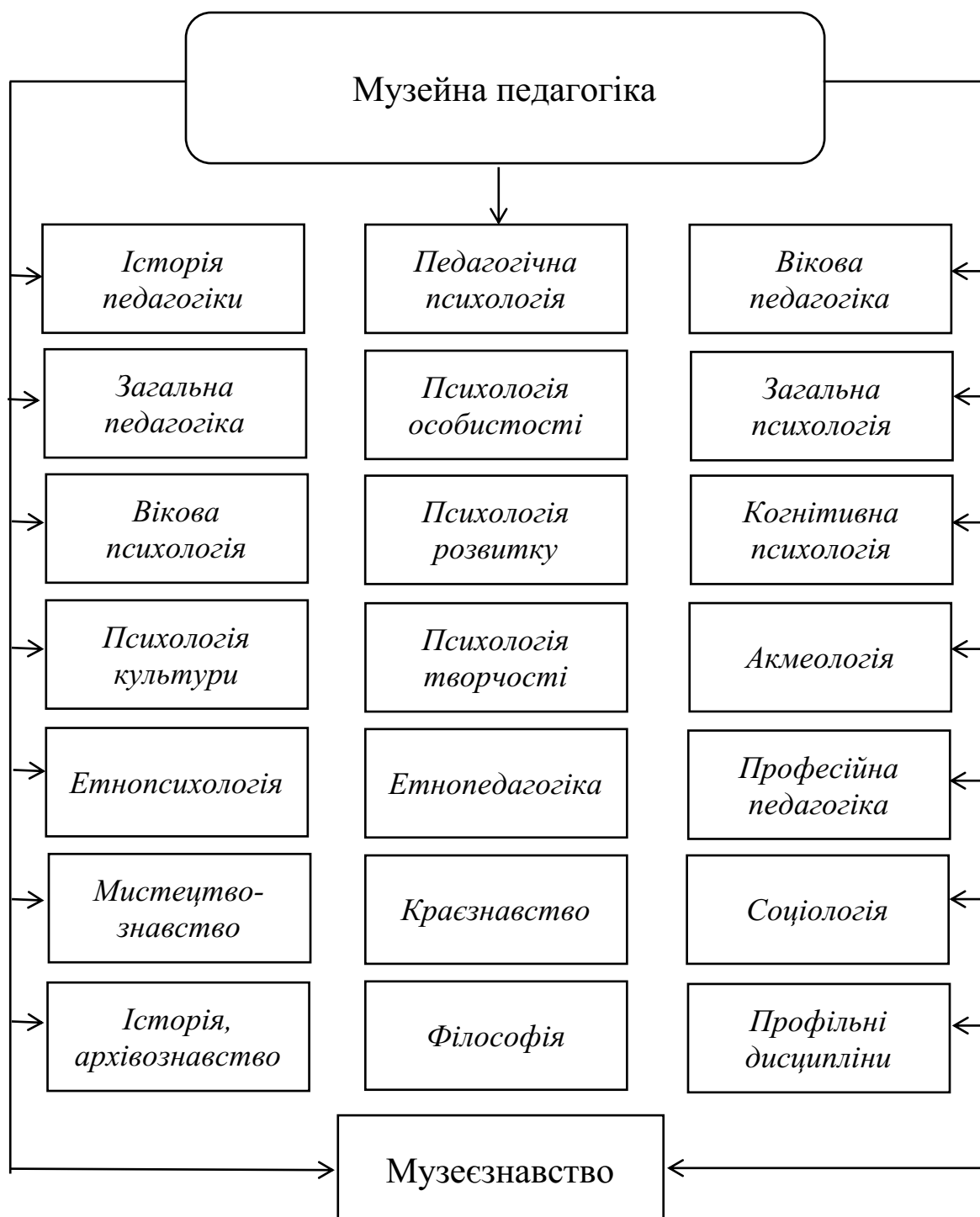
Перше видання путівника «Музей освіти Прикарпаття» (1995)

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АВТОРА ДИСЕРТАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ І ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Додаток К.1

Структурно-логічна схема «Взаємозв'язок музейної
педагогіки з іншими науками».
Авторська розробка

Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України.

(станом на 10.01.2025 р.).

Авторська розробка

№	Профіль музею	Музейні установи ЗВО
1	Музеї історії закладів вищої освіти та історико-краєзнавчі музеї	1.Музейний комплекс Вінницького національного технічного університету; 2. Музей історії Дніпровського державного аграрно-економічного університету; 3. Музей історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; 4. Музей історії Українського державного хіміко-технологічного університету; 5. Народний музей історії Національної металургійної академії України; 6. Народний музей історії Дніпродзержинського державного технічного університету; 7. Народний музей історії ім. О.М. Поля ДВНЗ «Національний гірничий університет»; 8. Музей історії Донецького державного університету управління; 9. Музей історії Донецького національного університету ім. Василя Стуса; 10. Музей історії Приазовського державного технічного університету; 11. Музей історії Житомирського державного університету імені Івана Франка; 12. Музей історії Житомирського національного агроекологічного університету; 13. Музей історії виникнення та розвитку Запорізького національного університету; 14. Народний музей історії Карпатського національного університету імені Василя Стефаника; 15. Музей історії і розвитку Національного університету харчових технологій; 16. Музей історії Київського національного лінгвістичного університету; 17. Музей історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка; 18. Музей історії Київського національного університету технологій та дизайну;

	19. Музей історії Київського національного університету будівництва і архітектури; 20. Музей Національного університету фізичного виховання і спорту України; 21. Навчальна лабораторія історичних студій Києво-Могилянської академії; 22. Музей історії Центральноукраїнського національного технічного університету; 23. Музейний комплекс Льотної академії Національного авіаційного університету; 24. Музей історії та досягнень Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля; 25. Музей історії Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного; 26. Музей історії Львівського національного аграрного університету; 27. Музей історії Львівської державної фінансової академії; 28. Музей історії Національного університету «Львівська політехніка»; 29. Музей історії університету Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка; 30. Музей історії Львівського державного університету безпеки життєдіяльності; 31. Народний музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка; 32. Музей Миколаївського національного аграрного університету «Становлення аграрної освіти на Миколаївщині»; 33. Історичний музей Одеського національного медичного університету; 34. Музей історії Одеської державної академії будівництва та архітектури; 35. Музей історії Одеської національної академії харчових технологій; 36. Музей історії Одеської національної музичної академії; 37. Музей історії та науково-технічних досягнень університету «Одеська політехніка»; 38. Музей Одеського державного екологічного університету; 39. Музейна експозиція «Історичний шлях Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського»;

		40. Музей історії Полтавського університету економіки і торгівлі; 41. Народний музей історії Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка; 42. Народний музей історії Полтавської державної аграрної академії; 43. Музей історії Національного університету «Острозька академія»; 44. Музей історії Національного університету водного господарства та природокористування; 45. Історико-педагогічний музей Глухівського національного педагогічного університету; 46. Музей історико-краєзнавчих досліджень Сумського державного університету; 47. Музей історії Сумського національного аграрного університету; 48. Музей історії Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка; 49. Музей історії Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя; 50. Музей освіти і педагогіки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка; 51. Музей історії Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»; 52. Музей історії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»; 53. Музей історії Харківського національного автомобільно-дорожного університету; 54. Музей історії Харківського національного медичного університету; 55. Музей історії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; 56. Музей історії Харківського національного університету будівництва та архітектури; 57. Музей історії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; 58. Музей історії Харківського національного університету радіоелектроніки; 59. Музей історії Харківської державної зооветеринарної академії; 60. Музей Національного аерокосмічного університету «ХАІ»;

		61. Музей Харківського національного університету внутрішніх справ; 62. Музейний комплекс Харківської національної академії міського господарства; 63. Музей історії Херсонського державного аграрного університету; 64. Народний зразковий музей історії Херсонського державного університету; 65. Музей історії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; 66. Музей історії та розвитку Подільського державного аграрно-технічного університету; 67. Музей Східноєвропейського університету економіки і менеджменту; 68. Музей історії Уманського державного педагогічного університету Павла Тичини; 69. Музей історії Уманського національного університету садівництва; 70. Музей історії Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького; 71. Народний музей історії Академії пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля.
2	Археологічні музеї	1. Археологічний музей Київського національного університету імені Тараса Шевченка; 2. Археологічний музей Ужгородського національного університету; 3. Археологічний музей імені Нінель Бокій Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка; 4. Археологічний музей Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля; 5. Археологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка; 6. Археологічно-краєзнавчий музей «Джерела» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; 7. Музей археології та етнографії Слобідської України Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна; 8. Археологічний музей факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
3	Природничі музеї	1. Геолого–мінералогічний музей Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»;

		2. Геолого-мінералогічний музей Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»; 3. Зоологічний музей при кафедрі біології Львівського національного університету імені Івана Франка; 4. Зоологічний музей Львівського національного університету імені Івана Франка; 5. Мінералогічний музей імені академіка Євгена Лазаренка геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка; 6. Палеонтологічний музей геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка; 7. Геологічний музей Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; 8. Природничий музей Тернопільського національного педагогічного університету; 9. Державний Музей природи Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна; 10. Анатомічний музей Херсонського державного аграрно-економічного університету; 11. Музей гідробіоресурсів і аквакультури Херсонського державного аграрного університету; 12. Геолого-географічний музей Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; 13. Зоологічний музей Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; 14. Зоологічний музей Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.
4	Медичні музеї	1. Анатомічний музей ім. професора О.Г. Яхницьі Запорізького державного медико-фармацевтичного університету; 2. Анатомічний музей Луганського національного університету імені Тараса Шевченка; 3. Анатомічний музей Одеського національного медичного університету; 4. Музей судової медицини Одеського національного медичного університету; 5. Патологоанатомічний музей Одеського національного медичного університету; 6. Музей історії фармації України Національного фармацевтичного університету; 7. Історико-медичний музей Буковинського державного медичного університету.

5	Мистецько-етнографічні музеї	1. Музей прикладного мистецтва Закарпаття Мукачівського державного університету; 2. Методичний фонд академічних творів Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури; 3. Музей-архів дипломних робіт Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука; 4. Галерея мистецтв Чорноморського національного університету імені Петра Могили; 5. Музей рідкісної та цінної книги Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського; 6. Музей книги Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова; 7. Галерея мистецтв «Академічна» Української академії банківської справи Національного банку України; 8. Музей дитячої творчості Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка; 9. Мистецький, науково-дослідний і навчальний музей Харківської державної академії дизайну і мистецтв; 10. Етнографічний музей факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича. 11. Навчальний музей культури, освіти та еволюції туризму Львівського державного університету фізичної культури.
6	Техніко-економічні музеї	1. Музей історії технічного прогресу Національного університету «Запорізька політехніка»; 2. Державний музей авіації Національного авіаційного університету; 3. Державний політехнічний музей Національного університету «Київський політехнічний інститут»; 4. Музейний комплекс Льотної академії Національного авіаційного університету; 5. Музей технічної і прикладної творчості інженерно-педагогічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка; 6. Спеціалізований кабінет історії Української академії банківської справи Національного банку

		України, становлення і розвитку банківської системи на Сумщині та історії грошей; 7. Музей грошей Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету;
7	Меморіальні музеї	1. Музей Бориса Грінченка Київського столичного університету ім. Б. Грінченка; 2. Музей професора Євгена Храпливого Львівського національного аграрного університету; 3. Музей Степана Бандери Львівського національного аграрного університету; 4. Музей адмірала С.О.Макарова Національного університету кораблебудування; 5. Музей Володимира Гнатюка Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка;
8	Юридичні, військові та спортивні музеї	1. Музей «Мужності та честі» Донецького юридичного інституту МВС України; 2. Музей-лабораторія криміналістики Ужгородського національного університету; 3. Музей історії прокуратури України 4. Музей МВС України Національної академії внутрішніх справ; 5. Музей спортивної слави Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Джерело: Вебсайт «Спілка ректорів закладів вищої освіти України» – <https://zvo.knu.ua/>

Анкетне опитування здобувачів вищої освіти КНУВС**«Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента».****Авторська розробка****1. На якому курсі Ви навчаєтеся?**

- Перший;
- Другий;
- Третій;
- Четвертий;
- Магістр.

2. З якого віку, на Вашу думку, варто залучати дітей до відвідування музеїв та формувати музейну культуру?

- Дошкільний вік;
- Молодший шкільний вік;
- Середній шкільний вік;
- Старший шкільний вік.

3. Як часто Ви відвідуєте музеї?

- Щомісяця;
- Декілька разів на рік;
- Один раз на декілька років;
- Взагалі не відвідую.

4. У якому віці Ви вперше відвідали музей?

5. Чи був у Вас досвід відвідування шкільних музеїв або музейної діяльності у школі (гурток екскурсоводів, краєзнавчий, етнографічний гурток)?

- Так;
- Ні;
- Не пам'ятаю.

6. Чи доводилося Вам відвідувати музеї Івано-Франківської області (у період навчання у школі, університеті)?

- Так;
- Ні;
- Не пам'ятаю.

7. Музеї якого профілю і виду Вас найбільше цікавлять (Ви б хотіли відвідати)?

- Історичні;
- Археологічні;
- Краєзнавчі;
- Природничі;
- Літературні;
- Мистецькі;
- Етнографічні;
- Технічні;
- Наукові;
- Педагогічні;
- Медичні;
- Меморіальні;
- Комплексні;

- Музеї-заповідники;
- Музеї під відкритим небом.

8. Які відомі музеї Івано-Франківська Ви хотіли б відвідати в першу чергу? (Обрати три музеї)

- Івано-Франківський краєзнавчий музей (Ратуша);
- Літературний музей Прикарпаття;
- Музей мистецтв Прикарпаття;
- Музей Небесної Сотні;
- Музей визвольної боротьби ім. С. Бандери;
- Музей науки «Нова енергія»;
- Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша;
- Меморіальний комплекс «Дем'янів Лаз»;
- Музей історії Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника;
- Музей родинних професій;
- Мистецькі галереї і виставки.

9. На формування яких компетентностей і рис характеру студентів мають бути націлені музейно-педагогічні заняття і проекти? (Обрати п'ять варіантів)

- Активна громадянська позиція;
- Науковий світогляд;
- Креативне мислення;
- Зацікавлення дослідницькою діяльністю;
- Задоволення пізнавальних інтересів;
- Естетичні смаки;

- Професійна підготовка;
- Екологічна свідомість;
- Повага і бережливе ставлення до культурної спадщини народу;
- Національна свідомість, гідність, патріотизм;
- Підвищення загальнокультурного рівня;
- Ваш варіант.

10. Чим, на Вашу думку, має приваблювати студентів музейне заняття?

- Отримання нової інформації;
- Неформальність спілкування, демократичність;
- Нові форми комунікації;
- Творчий характер;
- Емоційна привабливість;
- Професіоналізм музейного педагога (екскурсовода);
- Знайомство з музейними артефактами (експонатами);
- Результативність;
- Інтерактивні форми проведення;
- Осмислення засвоєного матеріалу;
- Ваш варіант.

11. Якщо Ви відвідували навчальні заняття у музеях, наскільки б Ви оцінили їхню ефективність і привабливість? Оцініть за 10-бальною шкалою.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

12. Якими якостями (рисами), на Вашу думку, повинен володіти сучасний музейний педагог (екскурсовод, організатор освітньої діяльності музею зі студентською молоддю)?

- Компетентність, обізнаність у музейній справі;
- Комунікативність;
- Толерантність і тактовність;
- Володіння основами педагогіки, психології, філософії;
- Патріотична позиція;
- Креативність;
- Оптимізм;
- Врахування вікових особливостей відвідувачів;
- Духовність, моральність;
- Доступність викладу матеріалу;
- Емоційність подачі інформації;
- Бажання заохочувати відвідувачів до участі в музейних програмах і проєктах;
- Ваш варіант.

13. Чи хотіли б Ви займатися музейною діяльністю, працювати музейним педагогом (екскурсоводом), якби Вам запропонували?

- Так, це цікаво;
- Не думав над цим;
- Ні, мене це не приваблює;
- Залежно від обставин.

14. У який музейних проєктах і програмах для студентської молоді Ви хотіли б взяти участь?

- Наукові проєкти;

- Педагогічні проєкти;
- Краєзнавчі проєкти;
- Літературні проєкти;
- Екологічні проєкти;
- Технічні проєкти;
- Волонтерські проєкти;
- Цифрові програми (цифровізація музейних експонатів);
- Програма співпраці з університетськими музеями зарубіжних країн;
- Організація музейних виставок, фестивалів;
- Ця діяльність мене не цікавить;
- Ваш варіант.

15. Які навчальні курси, пов'язані з музеєзнавством і музейною педагогікою, Ви хотіли б вивчати в університеті?

- «Основи музейної педагогіки»;
- «Основи музеєзнавства»;
- «Інноваційні технології в сучасному музеї»;
- «Музейний менеджмент і маркетинг»;
- «Музейна комунікація»;
- «Музейні програми і проєкти»;
- «Музейна педагогіка у громадянській освіті»;
- «Зарубіжний досвід музейної педагогіки»;
- «Основи екскурсовознавства»;
- «Музейна справа у школі»;
- Ваш варіант.

16. Як Ви оцінюєте рівень власної сформованості музейної культури та обізнаності в галузі музеєзнавства?

- Високий рівень; - Середній рівень; - Низький рівень.

**Перелік урочистих і пам'ятних дат української історії, які
рекомендовано відзначати на базі музеїв ЗВО з метою формування музейної
культури студентської молоді**

1. День Української Державності,
2. День Державного Прапора України,
3. День Незалежності України,
4. День захисників і захисниць України,
5. День української писемності та мови,
6. День Гідності та Свободи,
7. День пам'яті жертв Голодомору,
8. День Збройних сил України,
9. Міжнародний день пам'яті та примирення,
10. День Героїв,
11. Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту,
12. День Соборності України,
13. День пам'яті Героїв Крут,
14. День Державного герба України,
15. День Героїв Небесної Сотні,
16. День українського добровольця,
17. День Європи,
18. День кримського спротиву російській окупації,
19. День Конституції України,
20. День вшанування захисників Донецького аеропорту,
21. День Національної гвардії України,
22. День пам'яток історії та культури,
23. День довкілля,
24. День пам'яті жертв політичних репресій,
25. День вишиванки,
26. День науки,
27. Всеукраїнський день краєзнавства,
28. День молоді,
29. День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність,
суверенітет і територіальну цілісність України,
30. День знань,
31. День Українського козацтва,
32. День заснування УПА,
33. Міжнародний день музеїв.

**Тематика наукових досліджень у ЗВО з проблем музейної освіти
студентської молоді**

- 1) «Роль музейної педагогіки в процесі професійного становлення здобувачів вищої освіти»;
- 2) «Формування музейної культури студентської молоді»;
- 3) «Вплив освітнього середовища музею на соціально-психологічну адаптацію студентів»;
- 4) «Використання потенціалу університетських музеїв як фактора міжкультурної комунікації майбутніх фахівців»;
- 5) «Використання засобів музейної педагогіки у процесі апробації інноваційних педагогічних тенденцій у ЗВО»;
- 6) «Реалізація технологій STEM/STEAM-освіти у ЗВО засобами музейної педагогіки в умовах глобальних викликів сучасності»;
- 7) «Роль і значення просвітницької місії музеїв у формуванні сучасного іміджу ЗВО»;
- 8) «Формування сприятливих умов взаємодії музеїв ЗВО із закладами загальної середньої та професійної освіти»;
- 9) «Забезпечення наукової освіти студентів і аспірантів засобами музейної педагогіки»;
- 10) «Науково-методичні засади організації музейної справи у ЗВО»;
- 11) «Роль музейної освіти у вихованні патріотичних почуттів та національної ідентичності студентської молоді»;
- 12) «Використання можливостей цифрових технологій у музейній педагогіці ЗВО в умовах воєнного стану»;
- 13) «Формування оптимальної моделі та дидактичних засад музейно-педагогічної діяльності у ЗВО»;
- 14) «Використання українського і зарубіжного досвіду музейної освіти студентської молоді»;
- 15) «Оновлення музейних експозицій як важливий фактор формування наукового світогляду та професійних компетентностей студентів»;
- 16) «Популяризація роботи музеїв (музейних комплексів) ЗВО у засобах масової інформації та соціальних мережах».

**Перспективні напрями та тематика студентських наукових досліджень,
що можуть проводитися на базі колекцій музеїв**

Івано-Франківської області.

Авторська розробка

1. Історико-краєзнавчі дослідження:

- 1.1. «Археологічні пам'ятки на території Прикарпаття».
- 1.2. «Розселення давньослов'янських племен на Прикарпатті».
- 1.3. «Роль Галицько-Волинського князівства в історії України».
- 1.4. «Національно-визвольний рух опришків у Карпатському регіоні».
- 1.5. Бойовий шлях легіону Українських Січових Стрільців».
- 1.6. «Станіславів – столиця ЗУНР».
- 1.7. «Рідний край у міжвоєнний період під час Другої світової війни».
- 1.8. «Репресивна політика комуністичного тоталітарного режиму щодо населення Прикарпаття у XX столітті».
- 1.9. «Героїчна боротьба Української Повстанської Армії на території Станіславщини».
- 1.10. «Дисидентський рух на Прикарпатті».
- 1.11. «Івано-Франківщина на шляху до незалежності».
- 1.12. «Участь жителів краю у Помаранчевій революції, Революції Гідності, АТО/ООС».
- 1.13. «Бойовий шлях прикарпатців – захисників України у період повномасштабної російсько-української війни».

2. Етнографічні дослідження:

- 2.1. «Прикарпаття – унікальний етнокультурний регіон України».
- 2.2. «Звичаї, традиції, обряди етнографічних груп населення Прикарпаття – бойків, гуцулів, покутян, ополан».
- 2.3. «Народна архітектура Прикарпаття».
- 2.4. «Традиційні промисли і ремесла жителів Карпат».
- 2.5. «Фольклор і говірки етнографічних регіонів краю».
- 2.6. «Народна професійна термінологія жителів Прикарпаття».
- 2.7. «Народні свята і обряди населення краю».
- 2.8. Церковно-релігійні традиції на Прикарпатті».
- 2.9. «Народні майстри – гордість Карпатського краю».

3. Мистецтвознавчі дослідження:

- 3.1. «Народне декоративно-прикладне мистецтво Івано-Франківщини: історія і сучасність».
- 3.2. «Музичне мистецтво Прикарпатського краю».
- 3.3. «Етнографічні особливості народного мистецтва Прикарпаття».
- 3.4. «Образотворче мистецтво рідного краю: традиції та інновації».
- 3.5. «Культурні досягнення Івано-Франківщини у період незалежності».

- 3.6. Етномистецькі заходи і виставки, ярмарки народних художніх промислів і ремесел на Прикарпатті».
- 3.7. «Міжнародні гуцульські фестивалі – досвід і перспективи».
- 3.8. «Пам'ятки дерев'яної архітектури і живопису – шедеври народного сакрального будівництва».
- 3.9. «Народні митці Прикарпаття – гордість рідної землі».

4. Педагогічні дослідження:

- 4.1. «Моральні та духовні цінності етнографічних груп Прикарпаття».
- 4.2. «Світоглядні уявлення жителів Карпат».
- 4.3. «Народна педагогіка мешканців Прикарпаття».
- 4.4. «Господарське та естетичне виховання дітей в етноспільнотах Прикарпаття».
- 4.5. «Родинно-побутова культура жителів Прикарпаття».
- 4.6. «Педагогіка гуцульського народного календаря».
- 4.7. «Сімейні обряди і традиції етнографічних груп Прикарпаття».
- 4.8. «Національно-патріотичне виховання дітей і молоді Івано-Франківщини засобами музейної педагогіки».
- 4.9. «Видатні прикарпатські педагоги-науковці».
- 4.10. «Освітньо-виховні можливості використання педагогічного потенціалу етнокультурної спадщини Прикарпаття».
- 4.11. «Формування музейної культури учнівської і студентської молоді Івано-Франківщини».
- 4.12. «Використання сучасних цифрових технологій у процесі музейної комунікації та музейної освіти дітей і молоді Івано-Франківщини».
- 4.13. «Розвиток музейної педагогіки в закладах освіти Івано-Франківщини».
- 4.14. «Роль музейної освіти у формування наукового світогляду і професійних здібностей студентської молоді Прикарпаття».
- 4.15. «Музейна і музеезнавча діяльність на Івано-Франківщині у період незалежності: проблеми і здобутки».

5. Філологічні дослідження:

- 5.1. «Діалектична карта Прикарпаття».
- 5.2. «Словник говірок Гуцульщини, Бойківщини, Покуття, Опілля».
- 5.3. «Народні пісні, легенди і перекази Прикарпаття».
- 5.4. «Коломийки і співанки-хроніки Гуцульщини».
- 5.5. «Літературна карта Івано-Франківщини».
- 5.6. «З історії видавничої справи в Галичині».
- 5.7. «Становлення та розвиток друкарства, журналістики, книговидання на Прикарпатті».
- 5.8. «Коломийська бібліотека» - унікальна видавнича серія у літературному житті Івано-Франківщини».
- 5.9. «Літературний календар Прикарпаття».
- 5.10. «Письменники та літературознавців Івано-Франківщини: життя і творчість».

Інтерактивний студентський путівник «Музейний простір Прикарпаття»

«Пізнай свій край, себе, свій рід,
свою землю, – і ти побачиш свій
шлях у життя...» (Г. Сковорода)

Дорогі студенти!

Пропонуємо вам Інтерактивний студентський путівник «Музейний простір Прикарпаття», знайомство з яким допоможе вам зорієнтуватися у широкій профільній палітрі музеїв Івано-Франківської області. Він охоплює основні відомості про 75 національних, державних, комунальних та приватних музеїв Івано-Франківщини.

Не забувайте, що сучасний музей – це цікавий засіб розширення власного культурного, наукового та інформаційного горизонту, професійного становлення, засвоєння національних цінностей і традицій. Ознайомлення з музейною спадщиною Прикарпаття допоможе вам будувати своє майбутнє, спираючись на досвід минулих поколінь та додаючи до нього сучасні інновації.

Прикарпаття – унікальний історико-географічний та етнокультурний регіон України. Івано-Франківська область – це єдиний регіон нашої країни, де збереглись чітко виражені чотири етнографічні групи населення краю: бойки, гуцули, покутяни, ополяни, що мають автентичні звичаї, традиції, обряди, самобутній побут, матеріальну і духовну культуру. Завдяки відвідуванню музеїв краю ви зможете глибше пізнати особливості традиційного життя цих етногруп, історичні події на території Прикарпаття та життя його відомих уродженців.

Історико-краєзнавчі музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Івано-Франківський краєзнавчий музей	Заснований у 1940 р. м. Івано-Франківськ вул. вул. Галицька, 4а		https://www.ifkm.if.ua/index.html	☒
2	Краєзнавчий музей Калущини	Заснований у 1997 р. м. Калуш вул. Шевченка, 9		https://kalushcity.gov.ua/catalog/38	☐

3	Музей історії давнього Галича	Заснований у 1960 р. Галицька ТГ с. Крилос		https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/69470_mitropolit-chi-palaty-muzey-istorii-krylos.htm	<input data-bbox="1906 320 1989 400" type="checkbox"/>
4	Музей історії Надвірнянщини	Заснований у 1995 р. м. Надвірна майдан Шевченка, 43		http://museum.if.ua/museums/r11/38.html	<input data-bbox="1906 807 1989 887" type="checkbox"/>

5	Музей «Бойківщина»	Заснований у 1997 р. м. Долина вул. Чорновола, 2а		https://www.boyko-museum.com/	☐
6	Музей історії міста Тисмениці імені Степана Гаврилюка	Заснований у 1992 р. м. Тисмениця вул. К. Левицького, 4		https://www.karpaty.info/ua/uk/if/fr/ty-smenytsya/museum/s/history/	☐
7	Регіональний історико- краєзнавчий музей Гуцульщини	Заснований у 1938 р. с-ще Верховина вул. І. Франка, 5		https://verkhovyna.life/huzulschyna/	☐

8	Музей історії міста Коломиї	Заснований у 1990 р. м. Коломия вул. Романа Шухевича 80		http://surl.li/hvgszf	
9	Рогатинський історико-краєзнавчий музей «Опілля»	Заснований у 1941 р. м. Рогатин вул. Галицька, 52		https://opillya.org.ua/	

10	Музей караїмської історії та культури	Заснований у 2003 р. м. Галич Майдан Різдва, 33		http://museum.if.ua/museums/r5/74.html	
11	Городенківський міський краєзнавчий музей «Покуття»	Заснований у 2009 р. м. Городенка вул. Шевченка, 82		https://pokuttia.com/museum/	
12	Музей підпільної Української греко-католицької церкви	Заснований у 2015 р. Надвірнянський р-н с. Фитьків вул. Мазепи		https://www.facebook.com/museumfytkiv/?locale=uk_UA	

13	Краєзнавчий музей «Бойківщина»	Заснований у 2004 р. Калуський р-н с-ще Рожнятів вул. Січових Стрільців		https://karpaty.rock.s/krayeznavchyy-muzey-boykivshchyna-rozhnyativ	☐
14	Делятинський краєзнавчий музей	Заснований у 2012 р. Надвірнянський р-н с-ще Делятин вул. 16 липня, 247		https://iftourism.com/places/krayeznavchiy-muzey-delyatina	☐
15	Історико-краєзнавчий музей селища Ворохта	Заснований у 2007 р. Надвірнянський р-н с-ще Ворохта вул. Данила Галицького, 76		http://www.museum.if.ua/museums/r16/62.html	☐

Музеї національно-визвольного руху та військові музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби імені Степана Бандери	Заснований у 1997 р. м. Івано-Франківськ вул. Тарнавського, 22		https://www.facebook.com/if.museum/?locale=ru_RU	☐
2	Музей Небесної Сотні	Заснований у 2014 р. м. Івано-Франківськ вул. Коновальця, 46		http://surl.li/wzsddf	☐

3	Музей меморіального комплексу «Дем'янів Лаз»	Заснований у 2009 р. м. Івано-Франківськ вул. Дем'янів Лаз, 20		https://www.facebook.com/demjanivlazz.if.ua/?locale=ru_RU	☐
4	Цифровий музей «Місто і зброя»	Заснований у 2024 р. м. Івано-Франківськ вул. Шпитальна, 5, палац Потоцьких		https://www.facebook.com/IF.muzei/	☐
5	Музей визвольних змагань Снятинщини імені полковника УПА Василя Андрусяка	Заснований у 1995 р. м. Снятин вул. Шевченка, 70		https://snyatyn-rada.gov.ua/news/1642594757/	☐

6	Музей визвольної боротьби ім. Степана Бандери	Заснований у 1999 р. м. Косів вул. Незалежності, 55		https://www.facebook.com/groups/110713002703255/	☐
7	Музей визвольних змагань Покутського краю	Заснований у 2007 р. Коломийський р-н с-ще Заболотів вул. М. Грушевського, 25		https://www.karpaty.info/ua/uk/if/km/zabolotiv/museums/liberation/	☐
8	Музей депортації українців у XX столітті	Заснований у 2020 р. Калуський р-н с-ще Брошнів-Осада вул. 22 січня, 85		https://mdu.if.ua/category/novyny/#	☐

9	Пластовий табір-музей «Сокіл»	Заснований у 1990 р. Калуський р-н с. Гриньків вул. Зарічна, 11		http://museum.if.ua/museums/r18/68.html	

Етнографічні музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Музей етнографії та екології Карпатського краю	Заснований у 2007 р. м. Яремче, вул. Свободи, 269		http://surl.li/kvunw	

2	Парк-музей «Карпати в мініатюрі»	Заснований у 2015 р. м. Яремче, вул. Грушевського, 29		https://www.instagram.com/carpatyiniature/	☐
3	Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття	Заснований у 1979 р. Івано-Франківський р-н, с. Крилос		https://www.karpaty.info/ua/uk/if/fr/kr/ylos/museums/architecture/	☐
4	Музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів Романа Кумлика	Заснований у 2000 р. с-ще Верховина вул. Франка, 35		http://surl.li/pypvbt	☐

5	Етнографічний музей старожитностей Гуцульщини	Заснований у 2016 р. Верховинський р-н с. Криворівня пр. Царина, 29		http://surl.li/kwugqc	☐
6	Музей «Хата-Гражда» гуцульської господарки	Заснований у 1994 р. Верховинський р-н с. Криворівня		https://verkhovyna.life/grazhda/	☐
7	Музей ліжникарства	Заснований у 2016 р. с-ще Верховина вул. Жаб'євська, 21		https://mapakosiv.if.ua/9243/	☐

8	Музей вівчарства	Заснований у 2013 р. с. Космач присілок Клифа		https://www.karpaty.info/ua/uk/if/ks/kosmach/museums/sheep/	

Технічні, природничі та медичні музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Музей науки «Нова Енергія»	Заснований у 2016 р. м. Івано-Франківськ вул. Коновальця 35		https://www.newenergy.if.ua/ https://www.instagram.com/newenergy.if/	

2	Геологічний музей Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу	Заснований у 1963 р. м. Івано-Франківськ вул. Карпатська, 15		https://geomuseum.nung.edu.ua/	☐
3	Музей історії розвитку медицини Прикарпаття Івано-Франківського національного медичного університету	Заснований у 2018 р. м. Івано-Франківськ вул. Низова, 4		https://www.ifnmu.edu.ua/	☐
4	Анатомічний музей Івано-Франківського національного медичного університету	Заснований у 2015 р. м. Івано-Франківськ вул. Галицька, 2		https://www.ifnmu.net.ua/uk/anatomic-hnyi-muzei	☐

5	Музей електрифікації Прикарпаття	Заснований у 2010 р. м. Івано-Франківськ вул. Індустріальна, 34		http://www.museum.if.ua/museums/r2/92.html	☐
6	Музей нафтопромислів Галичини	Заснований у 2012 р. Надвірнянський р-н с. Пнів		http://surl.li/ofhmcg	☐
7	Музей «Природа Землі Галицької»	Заснований у 2004 р. м. Галич вул. Галич-Гора, 1		http://www.museum.if.ua/museums/r5/120.html	☐

8	Музей флори і фауни Карпат	Заснований у 1978 р. Коломийський р-н с. Княздів		http://surl.li/njrvje	☐
9	Парк історії Землі	Заснований у 2021 р. Івано-Франківський р-н с. Підгір'я		https://www.instagram.com/parkzemli/	☐
10	Музей бурого ведмедя	Заснований у 2006 р. Івано-Франківський р-н с. Манява		https://karpaty.rock/s/muzey-burogo-vedmedya	☐

11	Музей родинних професій	Заснований у 2005 р. м. Івано-Франківськ вул. Київська, 6А		http://museum.profession.org.ua/	

Художні музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Музей мистецтв Прикарпаття	Заснований у 1980 р. м. Івано-Франківськ майдан Шептицького, 8		https://artmuseum.org.ua/	

2	Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського	Заснований у 1926 р. м. Коломия вул. Театральна, 25		https://hutsul.museum/	☐
3	Музей писанкового розпису «Писанка»	Заснований у 2000 р. м. Коломия вул. Чорновола, 43Б		https://pysanka.museum/	☐
4	Музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини	Заснований у 1970 р. м. Косів вул. Незалежності, 55		https://www.facebook.com/kosivmuseum/?locale=uk_UA	☐

5	Музей Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва	Заснований у 1945 р. м. Косів вул. Міцкевича, 2		https://velokosiv.if.ua/2010/06/28/55/	☐
6	Музей кінофільму «Тіні забутих предків»	Заснований у 2000 р. с. Верховина присілок Глифа		https://verkhovyna.life/tini/	☐
7	Музей кінофільму «Олекса Довбуш»	Заснований у 1959 р. с. Верховина вул. Гуцульського повстання		https://verkhovyna.life/dovbush/	☐

8	Музей-пам'ятка дерев'яної архітектури і живопису – церква св. Духа	Заснований у 1983 р. м. Рогатин вул. Роксолани, 10		http://surl.li/wabuiy	

Педагогічні і літературні музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Музей історії Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника	Заснований у 1980 р. м. Івано-Франківськ вул. Шевченка, 57		https://www.facebook.com/MIPNUVS/	

2	Літературний музей Прикарпаття	Заснований у 1986 р. м. Івано-Франківськ вул. Лепкого, 27		https://www.karpaty.info/ua/uk/if/fr/ivano-frankivsk/museums/literatura/	<input data-bbox="1906 339 1989 416" type="checkbox"/>
3	Музей-бібліотека Михайла Бажанського	Заснований у 2000 р. м. Снятин вул. Шевченка, 70		http://www.museum.if.ua/museums/r13/83.html	<input data-bbox="1906 788 1989 865" type="checkbox"/>

4	Музей коломийської книги Коломийського педагогічного коледжу	Заснований у 2018 р. м. Коломия вул. Івана Франка, 12		https://www.facebook.com/kolomyiabookmuseum/?locale=ru_RU	
5	Музей української мови Коломийського педагогічного коледжу	Заснований у 2019 р. м. Коломия вул. Івана Франка, 12		https://pedcollege.kolomyia.org/	

6	Кімната-музей педагога Ігоря Пелипейка	Заснований у 2013 р. м. Косів вул. Шевченка, 43	 Пелипейко Ігор Анатолійович 19.08.1938 - 27.06.2008 Твої люди – сім'я землі. Поки будуть вони в Україні – буде Україна. Юрій Ісупов	http://kosiv-lyceum.edukit.if.ua/	<input data-bbox="1906 472 1989 549" type="checkbox"/>
7	Літературно-меморіальний музей Василя Стефаника	Заснований у 1941 р. Коломийський р-н с. Русів вул. Стефаника, 20		https://www.stefanyk-museum.com.ua/	<input data-bbox="1906 1078 1989 1155" type="checkbox"/>

8	Літературно-меморіальний музей Марка Черемшини	Заснований у 1949 р. м. Снятин вул. Шевченка, 101		http://surl.li/mxjtjo	☐
9	Літературно-меморіальний музей Івана Франка	Заснований у 1953 р. Верховинський р-н с. Криворівня		https://www.ifkm.if.ua/franko.html	☐
10	Літературно-меморіальний музей Леся Мартовича	Заснований у 1971 р. Коломийський р-н с. Торговиця		http://surl.li/xsfyhv	☐

Меморіальні музеї

№	Офіційна назва музею	Інформація про музей	Фотогалерея	Інтернет-ресурси та соціальні мережі про музей	Відмітка про відвідування
1	Історико-меморіальний музей Степана Бандери	Заснований у 2000 р. Калуський р-н с. Старий Угринів вул. Степана Бандери, 48		https://bandera.if.ua/ https://www.facebook.com/bandera.if.ua?modal=admin_todo_tour	☐
2	Художньо-меморіальний музей Василя Касіяна	Заснований у 1982 р. м. Снятин вул. Воєводи Коснятина, 48-є		https://www.karpaty.info/ua/uk/if/km/snjatyn/museums/art/	☐

3	Музей Наталії Кобринської	Заснований у 1950 р. м. Болехів вул. Січових Стрільців, 9		http://www.museum.if.ua/museums/r17/117.html	
4	Музей Івана Франка	Заснований у 2004 р. Калуський р-н с. Лолин		https://museum-portal.com/ua/muzeji/258_muzey-ivana-franka-v-lolini	

5	Історико-меморіальний музей Олекси Довбуша	Заснований у 1995 р. м. Івано-Франківськ вул. Мазепи, 1		http://surl.li/sbkoya	<input data-bbox="1910 587 1991 663" type="checkbox"/>
6	Музей-садиба Михайла Грушевського	Заснований у 2003 р. Верховинський р-н с. Криворівня		https://verkhovyna.life/hrushevskyy	<input data-bbox="1910 1050 1991 1126" type="checkbox"/>

7	Музей Івана Вагилевича	Заснований у 1995 р. Калуський р-н с. Ясень		http://rozhnativ.if.ua/muzeji/literaturno-memorialnyi-muzej-ivana-vahylevycha/	☐
8	Музей Марійки Підгірянки	Заснований у 1996 р. Надвірнянський р-н с. Білі Ослави		https://chytay-ua.com/view.php?id=1342	☐
9	Музей-оселя родини Івана Франка	Заснований у 1992 р. м. Калуш вул. Івано-Франківська, 22		https://museum-portal.com/ua/muzeji/255_muzey-oselya-rodini-ivana-franka	☐

10	Меморіальний музей художника Дениса Іванцева	Заснований у 2010 р. Івано-Франківський р-н с. Делева, вул. Шевченка, 30		http://www.museum.if.ua/news/194.html	☐
11	Музей Блаженного Симеона Лукача та підпільної УГКЦ	Заснований у 2017 р. Івано-Франківський р-н с. Старуня вул. Лесі Українки, 37		https://svmlukach.org.ua/muzey-blazhennoho-symeona/	☐

12	Музей імені Митрополита Андрея Шептицького	Заснований у 2000 р. Надвірнянський р-н м. Яремче присілок Дора вул. Кам'янка (монастир)		https://karpaty.rock/s/petropavlivska-cerkva-muzey-sheptickogo-yaremche	☐
13	Музей Олекси Довбуша	Заснований у 1971 р. Коломийський р-н с-ще Печеніжин вул. Незалежності, 9		https://karpaty.rock/s/istoryko-krayeznavchyy-muzey-o-dovbusha	☐

14	Меморіальний музей Квітки Цісик	Заснований у 2017 р. Коломийський р-н с. Ліски вул. Шевченка		https://surl.li/tjjfme	

Рекомендовані завдання для самостійної роботи після відвідування музею

1. Обговоріть історію і мету створення музею та діяльність його фундаторів.
2. Назвіть найбільш цікаві та помітні експонати музею.
3. З'ясуйте шляхи поповнення музейного фонду, загальну кількість експонатів музею (зокрема, основного та допоміжного фондів).
4. Визначіть методичні прийоми і засоби ведення екскурсії.
5. З'ясуйте інноваційні підходи і технології в музейній діяльності.
6. Проаналізуйте, як в експозиції музею пов'язані історія і сучасність.
7. Прорецензуйте прослухану екскурсію.
8. Складіть власний текст навчальної екскурсії музеєм.
9. Визначте, наскільки музейний матеріал поглибив ваші знання з теми, що вивчається.
10. Складіть звіт про відвідування музею.

11. Зробіть висновки про значення відвіданого музею для формування Вашого наукового світогляду та професійного становлення.

*[Свідоцтво ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій»
про реєстрацію авторського права на твір №138343 від 28.07.2025 р.]*

УКРАЇНА

СВІДОЦТВО

про реєстрацію авторського права на твір

№ 138343

Літературний письмовий твір наукового характеру «Інтерактивний студентський путівник «Музейний простір Прикарпаття» («Музейний простір Прикарпаття»)

(вид, назва твору)

Автор (співавтори) Паска Андрій Валерійович

(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), псевдонім (за наявності))

Авторські майнові права належать повністю Паска Андрій Валерійович, вул. Українська, 86, с. Саджавка, Коломийський р-н, Івано-Франківська обл.

(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) фізичної особи / найменування юридичної особи, адреса)

Дата реєстрації 28 липня 2025 р.

Директор Державної організації
«Український національний
офіс інтелектуальної власності
та інновацій»

 Олена ОРЛЮК

Додаток К.8

Музейна педагогіка: силабус навчальної дисципліни.**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника:****третій (освітньо-науковий) рівень [390]****Авторська розробка**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана ~~Ступарика~~**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ****МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА**

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Освітня програма «Освітні, педагогічні науки»

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана ~~Ступарика~~
Протокол № 01 від “28” серпня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Музейна педагогіка
Викладачі	д.пед.наук, проф. Стинська Вікторія Володимирівна аспірант Паска Андрій Валерійович
Контактний телефон викладача	+380956827858
E-mail викладача	viktorija.stynska@pnu.edu.ua andrii.paska@pnu.edu.ua
Освітня програма	Освітні, педагогічні науки
Формат дисципліни	Очний/вечірній
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 30 год.
Спеціальність	011 Освітні, педагогічні науки
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://www.d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Четвер 14.00 – 15.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Предметом вивчення курсу «Музейна педагогіка» є особливості використання музейної педагогіки у процесі навчання і виховання здобувачів освіти, основні етапи формування музейної культури дітей і молоді, структурні компоненти музейно-педагогічного процесу, основи музейно-педагогічного моделювання, використання міжнародного досвіду музейної педагогіки у практиці роботи ЗВО України.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Мета курсу: ознайомлення аспірантів з основними положеннями музейної педагогіки, формами та методами музейно-педагогічної роботи, формування музейної культури та музейно-педагогічної компетентності здобувачів освіти. Завдання: - засвоєння сучасних наукових підходів до проблеми використання освітнього середовища музеїв в навчальному процесі ЗВО; - ознайомлення з предметом і завданнями музейної педагогіки як наукової дисципліни, предметом дослідження якої є культурно-освітня діяльність в умовах музею; - ознайомлення аспірантів з історією формування музейних установ як соціокультурного інституту, класифікацією музеїв та їхніми функціями; - оволодіння методами, формами і прийомами музейної педагогіки, формування вміння використовувати їх в освітньому процесі; - підвищення рівня музейної культури та музейно-педагогічної компетентності здобувачів освіти.	
Компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі освіти/педагогіки у процесі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і вдосконалення нових цілісних знань та фахової практики.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність до оволодіння загальнонауковими компетентностями. ЗК 2. Здатність до розуміння предметної галузі, професійної діяльності зі спеціальності, генерування нових ідей при розв'язанні дослідницьких завдань. ЗК 9. Здатність діяти соціально відповідально та громадянськи свідомо, на

	основі дотримання у фаховій діяльності етичних міркувань професійної етики, міжкультурної толерантності, з дотриманням норм академічної доброчесності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК 1. Володіння знаннями у сфері освіти/педагогіки, зокрема про її основні концепції, методики, технології; розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань про систему освіти; оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку. СК 2. Здатність аналізувати, систематизувати й узагальнювати результати наукових досліджень у сфері освіти/педагогіки, досягати наукових результатів, що репрезентують нові знання. СК 5. Здатність ініціювати, розробляти і реалізувати комплексні та дотичні міждисциплінарні проекти у галузі освіти/педагогіки. СК 9. Здатність моделювати, здійснювати й оцінювати якість освітньої діяльності у закладі вищої освіти.
Програмні результати	ПРН 1. Здатність забезпечити концептуальні та методологічні знання в галузі освіти/педагогіки і на дотичних міждисциплінарних напрямках, володіти спеціалізованими вміннями/навичками, необхідними для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності. ПРН 2. Здатність поглиблювати, переоцінювати існуючі знання, здійснювати критичний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей. ПРН 3. Аналізувати й застосовувати науковий доробок українських і зарубіжних учених, фундаментальні концепції та теорії у професійній сфері. ПРН 7. Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі освітніх, педагогічних наук та дотичних міждисциплінарних напрямів за допомогою сучасних інструментів і технологій пошуку, спеціалізованих баз даних та інформаційних систем. ПРН 10. Здатність демонструвати авторитетність, інноваційність, високий ступінь самостійності, академічну і професійну доброчесність, послідовну відданість розвитку нових ідей у контекстах професійної та наукової діяльності.

4. Організація навчання курсу

Обсяг курсу 90 год.

Вид заняття	Загальна кількість годин		
Лекції	12 год.		
Семінарські заняття/практичні, лабораторні	18 год.		
Самостійна робота	60 год.		
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс	Нормативний

Продовження дод. К.8

		(рік навчання)	/вибірковий
II	Освітні/педагогічні науки	I	Вибірковий
Тематика навчальної дисципліни			
Тема	Кількість год.		
	Лекції	Заняття	Самостійна робота
Тема 1. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. Роль і значення музеїв у сучасному суспільстві. Музейна педагогіка в системі наук, її міждисциплінарний характер. Структура та завдання курсу. Аналіз базових термінів музейної педагогіки. Функції музейної педагогіки. Музей як соціокультурний інститут в контексті глобальних викликів сучасності. Освіта в музеї. Законодавство України про музеї та музейну справу.	2		5
Тема 2. Передумови та історія розвитку музейної справи в Україні і світі. Класифікація музеїв та їхні функції. Зародження і розвиток музеїв, їхні функції. Історичні аспекти появи терміну «музейна педагогіка». Історичні моделі культурно-освітньої діяльності музеїв. Класифікація музеїв. Відомі музеї України та світу. Українські та зарубіжні дослідники музесзнавства і музейної педагогіки.	2		5
Тема 3. Психолого-педагогічні основи та аксіологічні засади музейної педагогіки. Музейна комунікація. Поняття про музейно-педагогічну взаємодію та її психологічні механізми. Роль музейного педагога в організації просвітницької та навчальної діяльності із здобувачами освіти. Особливості відвідувача музею, його роль у формуванні стратегії розвитку та роботи музею. Аналіз стратегій і моделей музейної комунікації. Основні етапи формування музейної культури дітей і молоді.	2		5
Тема 4. Структурні компоненти музейно-педагогічного процесу. Форми, методи і прийоми музейної педагогіки. Форми організації навчання у просторі музею, їх класифікація та специфіка. Дидактичні методи і прийоми музейної педагогіки. Вимоги до екскурсовода. Екскурсія – головна форма освітньої роботи в музеї. Класифікація екскурсій. Інтерактивні форми музейної педагогіки. Виставкова діяльність музейних установ. Музейні відеофільми.	2		5

Індивідуальні екскурсії в музеї.			
Тема 5. Музейно-педагогічні проекти і програми. Поняття про музейно-педагогічний проект та алгоритм його створення. Етапи створення музейно-педагогічної програми. Музейно-педагогічні програми і проекти музеїв України. Особливості проектної роботи в музеї у контексті соціального та інклюзивного дискурсів. Експозиційно-виставкова діяльність музеїв, віртуальні виставкові проекти. Google Art Project. Всеукраїнські музейні фестивалі. Українсько-нідерландський проект «Музейне коло Прикарпаття». Музейна програма «Музей як інституція пам'яті».	2		5
Тема 6. Міжнародний досвід музейної педагогіки у практиці роботи закладів вищої освіти України. Інтерпретація поняття «музейна педагогіка» в різних країнах світу. Інноваційні музейно-педагогічні підходи і методики: зарубіжний досвід. Європейський досвід реформування музейної сфери. Всесвітня акція «Ніч музеїв». Використання польського досвіду музейної педагогіки у ЗВО України (проект «Музейна статистика»). Українсько-польський проект «Музей прикордоння – простір для інтеркультурного діалогу». Діяльність польського Комітету допомоги музеям України.	2		5
Тема 1. Історичні моделі культурно-освітньої діяльності музеїв. Зародження і розвиток музейної справи в Україні і світі. Відомі музеї України та світу. Історичні аспекти появи терміну «музейна педагогіка». Сучасна наукова класифікація музеїв. Типи музеїв. Профілі музеїв. Історико-культурні заповідники, музеї-заповідники, музеї просто неба, меморіальні музеї-садиби. Підготовка доповіді (із презентацією) на тему «Освітньо-культурна діяльність музею» (обрати один із музеїв України).		2	4
Тема 2-3. Основні етапи формування музейної культури дітей та молоді. Місце музеїв у системі історико-культурних цінностей. Найвідоміші музейні пам'ятки України. Діалог культур в музейному просторі. Навчальна екскурсія в Музей мистецтва Прикарпаття (м. Івано-Франківськ)		4	5
Тема 4. Музей як експериментальна база освітніх інновацій. Основи музейно-педагогічного моделювання. Креативність у музейній практиці. Музейна присутність в Інтернеті: український та зарубіжний		2	4

досвід. Музейні експозиції та сучасні цифрові технології. Діджиталізація музейних ресурсів. Алгоритм підготовки музейного заняття. Музейний конструктор. Соціально-педагогічні проєкти «Педагогіка позитиву в музейному просторі», «Музейна педагогіка в неформальній освіті». Навчальна онлайн-екскурсія Педагогічним музеєм України НАПН України.		
Тема 5. Роль музейного педагога в організації освітньо-виховної діяльності із здобувачами освіти. Аналіз стратегій і моделей музейної комунікації. Вимоги до музейного педагога. Екскурсія – головна форма освітньої роботи в музеї. Розробити текст екскурсії на тему «Розвиток освіти на Прикарпатті в XIX-XXI ст.», використовуючи матеріали регіональних музеїв Івано-Франківської області.	2	4
Тема 6-7. Роль музеїв у формуванні національної свідомості, патріотизму, дбайливого ставлення до етнокультурної спадщини народу. Навчальна екскурсія в Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби ім. С. Бандери.	4	5
Тема 8. Педагогічна взаємодія музеїв та системи освіти: актуальні проблеми. Організація музейного освітнього середовища. Історичні аспекти взаємодії музеїв та освітніх установ. Провідні напрями застосування надбань української музейної педагогіки в освітньому процесі. Особливості взаємодії академічної і неформальної освіти у просторі музею. Музей і заклади загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Використання педагогічного потенціалу музеїв Івано-Франківщини в освітньому процесі. Музейна педагогіка в умовах воєнного стану. Навчальна екскурсія в Івано-Франківський обласний краєзнавчий музей.	2	4
Тема 9. Музей закладу вищої освіти як ефективний засіб виховання молоді. Нормативне забезпечення діяльності музеїв ЗВО. Проблема підготовки музейного педагога в системі вищої освіти. Музейна дидактика і алгоритми комунікації в музеї ЗВО. Методи організації музейно-педагогічної взаємодії з студентською аудиторією. Музейно-педагогічні програми у ЗВО України. Технологія підготовки та проведення інтегрованого музейного заняття. Музейне заняття на базі Музею історії Карпатського національного університету ім. В. Стефаника на тему «Відомі	2	4

педагоги Прикарпаття».																													
ЗАГАЛОМ		12	18	60																									
5. Система оцінювання навчальної дисципліни																													
Види навчальної роботи		Максимальна кількість балів																											
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни		<table><tr><th rowspan="2">Рейтинговий показник</th><th rowspan="2">Оцінка ECTS</th><th colspan="2">Оцінка у національній шкалі</th></tr><tr><th>Екзамени, диф.залік, курс роб.(проект), практика</th><th>Залік</th></tr><tr><td>90-100</td><td>A (відмінно)</td><td>Відмінно</td><td rowspan="5">Задовільно</td></tr><tr><td>82-89</td><td>B (добре)</td><td rowspan="3">Добре</td></tr><tr><td>75-81</td><td>C (добре)</td></tr><tr><td>64-74</td><td>D (задовільно)</td></tr><tr><td>60-63</td><td>E (задовільно)</td></tr><tr><td>35-59</td><td>FX (незадовільно) з можливістю повторного складання</td><td rowspan="2">Незадовільно</td><td rowspan="2">Непридатно</td></tr><tr><td>1-34</td><td>F (незадовільно) з обов'язковим повторним навчанням</td></tr></table>			Рейтинговий показник	Оцінка ECTS	Оцінка у національній шкалі		Екзамени, диф.залік, курс роб.(проект), практика	Залік	90-100	A (відмінно)	Відмінно	Задовільно	82-89	B (добре)	Добре	75-81	C (добре)	64-74	D (задовільно)	60-63	E (задовільно)	35-59	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання	Незадовільно	Непридатно	1-34	F (незадовільно) з обов'язковим повторним навчанням
Рейтинговий показник	Оцінка ECTS	Оцінка у національній шкалі																											
		Екзамени, диф.залік, курс роб.(проект), практика	Залік																										
90-100	A (відмінно)	Відмінно	Задовільно																										
82-89	B (добре)	Добре																											
75-81	C (добре)																												
64-74	D (задовільно)																												
60-63	E (задовільно)																												
35-59	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання	Незадовільно	Непридатно																										
1-34	F (незадовільно) з обов'язковим повторним навчанням																												
Вимоги до письмових робіт		Письмові роботи пропонуються у формі тестових завдань, розміщених у системі d-learn, та ~~простих~~ проектних робіт. Терміни написання: денна форма – на парі, заочна форма – за 10 днів до сесії.																											
Семінарські заняття		50 балів																											
Умови допуску до підсумкового контролю		Умовами допуску до підсумкового контролю є рейтинг 25 балів впродовж семінарських занять (письмові роботи, усні відповіді)																											
Підсумковий контроль		Форма контролю: залік Форма здачі: тестовий контроль (50 балів)																											
6.Політика навчальної дисципліни																													
Письмові роботи		Порядок та організація контролю знань студентів визначаються Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора №309 від 19.05.2023 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannya-uspishnosti.pdf .																											
Академічна доброчесність		Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/ Відвідування занять є важливою складовою навчання Очікується, що всі студенти відвідують лекції і практичні заняття курсу.																											

Відвідування занять	Організація освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті визначається Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 417 від 03.07.2023 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozenia-pro-osp-7-redaktsia.pdf. Пропуски семінарських (практичних, лабораторних) занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студенти зобов'язані відпрацювати пропущене заняття відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора №309 від 19.05.2023 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannja-uspishnosti.pdf.
Неформальна освіта	Неформальна освіта зараховується згідно Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора № 673 від 24.11. 2022 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf.

7. Рекомендована література

1. Гайдай О. Музеєзнавство. ~~Навч. посіб.~~ Миколаїв: ЧНУ, 2021, 212 с.
2. ~~Караманюк~~ О. Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв в сучасному освітньому просторі України : ~~дис.~~ на здобуття наук. ступ. доктора пед. наук: 13.00.01. Старобільськ, 2020. 485 с.
3. Квас О. Особливості національно-патріотичного виховання студентської молоді засобами музейної педагогіки в умовах глобальних викликів сучасності. Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. ~~Вид~~ 81. Т.1. С. 266 - 270.
4. Квас О., ~~Кірдач~~ О. Діяльність музеїв закладів вищої освіти України з висвітлення історії освітянського руху. Молодь і ринок. №1. 2025. С. 37-41.
5. ~~Кірдач~~ О. Використання музейної педагогіки в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 1 (31). С. 1282-1293.
6. ~~Кірдач~~ О.Л. Музейна педагогіка в освітньому просторі закладу вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. №1 (42). С. 620-631.
7. ~~Королько~~ А., Прокопів Л., ~~Кречко~~ В. Особливості впровадження музейної педагогіки в сучасному інноваційному освітньому просторі України (на прикладі музеїв міста Коломиї). Гірська школа Український Карпат. 2020. №22. С. 88-93.

8. Кузенко П. Музейно-галерейна справа та виставкова діяльність. Навчальний посібник. Івано-Франківськ: Ярина, 2021. 168 с.
9. Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. За наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. 310 с.
10. Музейна педагогіка в умовах воєнного стану : зб. матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Київ, 26 травня 2022 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2022. 424 с.
11. Муравська С. Музейні заклади у системі вищої освіти Західної України на тлі світових тенденцій. Львів: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2018. 244 с.
12. Паска А. Музейна педагогіка в закладах вищої освіти України та Республіки Польща: історіографічний аспект. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №6(20). С. 544-552.
13. Паска А. Музейна педагогіка як засіб формування етнокультурної ідентичності здобувачів вищої освіти України. *Наукові інновації та передові технології*. № 2. 2025. С. 1565-1573.
14. Паска А. Освітньо-виховна діяльність музеїв закладів вищої освіти Івано-Франківщини. *Вісник науки та освіти (Серія «Педагогіка»): журнал*. 2022. № 5(5). С. 395-409.
15. Паска А. Формування музейної культури студентської молоді у закладах вищої освіти України. *Молодь і ринок*. №. 11, 2024. С. 133-137.
16. Паска А. Формування освітнього простору засобами музейної педагогіки в університетах республіки Польща. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 72, Том 3, 2024. С. 263-268.
17. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
18. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21.08.2025 р. № 4579-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text>
19. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09.04.2015 р. № 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
20. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>
21. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

22. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 р. № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 26.11.2024 р.).
23. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. №1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
24. Прокопів Л., Салига Н., Стинська В. Національно-патріотичне виховання студентської молоді засобами музейної педагогіки у закладах вищої освіти західної України. Перспективи та інновації науки. №4. 2024. С. 581-592.
25. Прокопів Л., Салига Н., Стинська В. Формування етнокультурної компетентності студентської молоді України засобами музейної педагогіки. Молодь і ринок. 2025. № 3 (235). С. 34 – 39.
26. Салига Н., Максименко Н., Сторова І. Використання можливостей музейної педагогіки у формуванні світоглядної культури майбутніх педагогів. Суспільство на національні інтереси. №5. 2024. С. 375-385.
27. Салига Н., Прокопів Л., Заболотна А. Використання музейних колекцій меморіального комплексу «Дем'янів Лаз» у національно-патріотичному вихованні студентів. Вісник науки та освіти. №1. 2025. С. 1095-1105.
28. Філіпчук Н. Становлення і розвиток педагогічно-просвітницької діяльності музеїв України (кінець XIX – початок XXI ст.): дисертація док. пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна. Київ, 2020. 765 с.
29. Філіпчук Н., Засайська Г. Суспільна роль музейної педагогіки. Матеріали Одинадцятої науково-практичної конференції (27-28 вересня 2023 р.). Національний заповідник «Кисво-Печерська лавра». Київ: НЗ «Кисво-Печерська лавра», 2023. С. 60-63.

Викладач:

професор кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика

Вікторія СТИНСЬКА

Аспірант

Андрій ПАСКА

Додаток Л

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Додаток Л.1

Карпатський національний університету імені Василя Стефаника

Міністерство освіти і науки України
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018; код згідно з ЄДРПОУ 02125266
тел. (+380-342) 75-23-51; факс (+380-342) 53-15-74; e-mail office@cpnu.edu.ua; сайт http://cpnu.edu.ua

13.10.2025 № 03.24-29/20

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Паски Андрія Валерійовича
з теми «Музейна педагогіка як засіб формування освітнього
простору закладів вищої освіти України
(90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)»
виконаного на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Результати дисертаційного дослідження Паски Андрія Валерійовича на тему «Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)», виконаного на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» ефективно впроваджувалися в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника упродовж 2022 – 2025 років.

Дисертант брав активну участь у наукових заходах, зокрема був учасником численних науково-методичних та науково-практичних семінарів, конференцій, які організовувалися на базі університету. Серед них: «Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика» (2022 р.), «Модернізація системи освіти в гірських регіонах: національний і глобальний вимірю» (2022 р.), «Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти» (2023 р.), «Україно моя вишивана: етнокультурний та освітньо-виховний потенціал української вишиванки» (2024 р.), «Педагогічна наука й освітня практика в реаліях війни: виклики, досвід, перспективи» (2025 р.), звітні наукові конференції викладачів, докторантів, аспірантів університету (2022-2025 рр.).

Здобувачем наукового ступеня опубліковано 5 статей, в яких висвітлено результати дисертаційного дослідження у наукових виданнях категорії Б: «Молодь і ринок», «Вісник науки та освіти», «Наукові інновації та передові технології», «Актуальні питання гуманітарних наук».

У рамках дослідження Паскою А. В. було розроблено елективний курс навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» для здобувачів третього

Продовження дод. Л.1

(освітньо-наукового) рівня вищої освіти, апробовано методику вивчення ролі музейної педагогіки у ЗВО та формування музейної культури здобувачів вищої освіти, яка включає проведення анкетного опитування на тему «Роль музейної освіти у формуванні особистості сучасного студента» та використання інтерактивного студентського путівника «Музейний простір Прикарпаття» (свідчення ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про реєстрацію авторського права №138343 від 28.07.2025 р.).

Апробація розроблених матеріалів Паскою А. В. підтверджує їхню наукову значущість і доцільність введення у зміст підготовки здобувачів освіти педагогічних спеціальностей.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Паски А. В. обговорені та затверджені на засіданні кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №1 від 26 серпня 2025 р.).

Перша проректорка,
докторка економічних наук, професорка

Валентина ЯКУБІВ

Завідувачка кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика,
кандидатка педагогічних наук, професорка

Любов ПРОКОПІВ

Додаток Л.2

**Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**

вул. Історична Покровська, 2, м. Луганськ, 75500, тел. +38 (050) 681 68 05,
e-mail: mail@luguniv.edu.ua, web: luguniv.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125131

08.09.2025 № 1/261

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Паски Андрія Валерійовича

з теми «Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України

(90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Результати дисертаційного дослідження Паски Андрія Валерійовича на тему «Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)», виконаного на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» впроваджувалися в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» упродовж 2023–2025 років в рамках реалізації науково-методичної роботи кафедри педагогіки.

Під час дослідження дисертантом було розроблено та рекомендовано до практичного використання елективний курс навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти; авторські розробки і матеріали: «Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України», «Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО», «Наукові взаємозв'язки музейної педагогіки», «Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО», «Формування музейно-освітнього простору закладів вищої освіти України», «Музейна педагогіка в освітньому просторі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника», інтерактивний студентський путівник «Музейний простір Прикарпаття».

Розроблені матеріали доцільно використовувати під час організації науково-дослідницької роботи здобувачів освіти (написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт, розробки наукових проєктів та ін.), а також для збагачення змісту професійно-орієнтованих дисциплін.

Апробація матеріалів дисертації свідчить про високий науково-методичний рівень наукового дослідження, його теоретичне та практичне значення. Авторські розробки апробовані під час вивчення освітніх компонентів «Педагогіка з основами педагогічної майстерності» (бакалаврат), «Інноваційні технології організації освітнього процесу у ЗВО», вибіркових освітніх компонентів циклу професійної підготовки (магістратура, освітня програма «Педагогіка вищої школи»). Використання розроблених дисертантом матеріалів доводить їхню наукову значущість та доцільність використання у процесі підготовки здобувачів освіти педагогічних спеціальностей.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Паски А. В. обговорювалися на засіданні кафедри педагогіки (протокол №1 від 27.08.2025 р.).

Ректор

Олена КАРАМАН

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Львівська обл., 82100; тел./факс: (03244) 1-04-74, тел.: (03244) 3-38-77
 e-mail: dsru@dsru.edu.ua, вебсайт: <http://dsru.edu.ua>, код згідно з ЄДРПОУ 02125438

Від 17.08. 2024 р. № 1152

На № _____ від _____ 20__ р.

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Паски Андрія Валерійовича

на тему **“Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)”**

на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційної роботи Паски Андрія Валерійовича на тему “Музейна педагогіка як засіб формування освітнього простору закладів вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)” упроваджувалися в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка упродовж 2023-2025 рр.

У рамках дослідження здобувачем наукового ступеня було розроблено і рекомендовано до практичного використання авторські розробки і матеріали: “Класифікатор музеїв закладів вищої освіти України”, “Сучасні форми організації педагогіки музейної діяльності у ЗВО”, “Наукові взаємозв’язки музейної педагогіки”, “Ключові якості сучасного музейного педагога ЗВО”, “Формування музейно-освітнього простору у системі вищої освіти України”, інтерактивний студентський путівник “Музейний простір Прикарпаття”, селективний курс “Музейна педагогіка” для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Розроблені матеріали доцільно використовувати під час організації науково-дослідницької роботи здобувачів освіти (написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт, розробки наукових проєктів та ін.), а також для збагачення змісту професійно-орієнтованих дисциплін. Крім того, матеріали дисертаційного дослідження можуть слугувати прикладом для розробки навчально-методичного інструментарію з музейної педагогіки для науковців і здобувачів освіти з інших регіонів України.

Апробація матеріалів дисертації свідчить про високий науково-методичний рівень виконаного дослідження, його теоретичне та практичне значення. Авторські розробки апробовані під час вивчення дисциплін фахового спрямування: “Педагогіка вищої школи”, “Педагогічні технології”, “Основи педагогічної майстерності”, “Актуальні проблеми освіти”, “Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця” та ін. Використання розроблених дисертантом матеріалів доводить їхню наукову значущість і виправдовує доцільність уведення у зміст підготовки здобувачів освіти педагогічних спеціальностей.

Результати впровадження дисертаційного дослідження Паски А. В. обговорені та затверджені на засіданні кафедри загальної педагогіки та дослідкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від 26 серпня 2025 р.).

Проректор з науково-педагогічної роботи та інформації

Заступач кафедри

Юрій СКВАРОК

Тетяна ПАНТЮК